TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

Zafer ÖZTÜRK
Yusuf TAVUKÇUOĞLU
Emrullah AYDIN
Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN
Zafer Selma KÖKTUNA
Fatma ZENGİN
Doç. Dr. Sinan CANAN
Prof. Dr. Bengi SEMERCİ
Dr. Fzt. Meral HURİ
Doç. Dr. Erdat ÇATALOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEVER
Dr. Anthony MUHAMMAD
Dr. Özgür BOLAT
Yrd. Doç. Dr. Alper ŞAHİN
Yrd. Doç. Dr. Jennie LANE
Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI
Dr. Armağan ATEŞKAN
Prof. Dr. Ziya SELÇUK
Dr. Muammer YILDIZ

978-605-85128-2-5

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

Zafer ÖZTÜRK
Yusuf TAVUKÇUOĞLU
Emrullah AYDIN
Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN
Zafer Selma KÖKTUNA
Fatma ZENGİN
Doç. Dr. Sinan CANAN
Prof. Dr. Bengi SEMERCİ
Dr. Fzt. Meral HURİ
Doç. Dr. Erdat ÇATALOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEVER
Dr. Anthony MUHAMMAD
Dr. Özgür BOLAT
Yrd. Doç. Dr. Alper ŞAHİN
Yrd. Doç. Dr. Jennie LANE
Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI
Dr. Armağan ATEŞKAN
Prof. Dr. Ziya SELÇUK
Dr. Muammer YILDIZ

V. TEMEL EĞİTİM SEMPOZYUMU

Eğitim Ekosistemi
6-7 Aralık 2014, İstanbul

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Yönetim Kurulu
Cem GÜLAN
Yusuf TAVUKÇUOĞLU
Nurullah DAL
Hayik NİŞAN
Özlem KARSAN
Mina AKÇEN
Erkan ÇELİK
Erdoğan BOZDEMİR
Gökhan BAYBOĞAN
Mehtap KASAPBAŞOĞLU
Necla KARATEKİN
Işıl Okan GÜLEN

Okul Öncesi Eğitimi Komisyonu
Ayça CENK
Ayşe İlknur ŞENGÜL
Ayten YILMAZ
Burçin KIZAK
Emine Ayten AKSOY
Emir BORU
Neslihan BAKIR
Nur YAŞAR
Selma YILDIRIM
Sibel SALTİEL

İlkokul Komisyonu
Alis BAYRAM
Arlin YEŞİLTEPE
Cihat ARSLAN
Faika TOPAL
Gürkan DENİZ
Lale KARA
Nazan FETTAHOĞLU
Noyan BİNGÖL
Selçuk DERECİ
Süheyla KİRAZ
Tuncay ŞAMDAN
Zehra Kasap ERKAN

Akademik Danışman
Dr. Jale ONUR

YAYINA HAZIRLAYAN
Nalan TUĞ

BANT DEŞİFRE
Nalan TUĞ

TASARIM ve UYGULAMA
ALF REKLAM

BASKI
FİDES MATBAA

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ
İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi No. 142 K: 5 Beyoğlu / İstanbul
TEL: 0212 249 00 00 (pbx) FAKS: 0212 249 00 10
info@tozok.org.tr / www.tozok.org.tr

İÇİNDEKİLER

▸ **SUNUŞ** 7

I.BÖLÜM

▸ **AÇILIŞ KONUŞMALARI**

Zafer ÖZTÜRK 11

Yusuf TAVUKÇUOĞLU 14

Emrullah AYDIN 15

II.BÖLÜM

▸ **KONFERANSLAR**

ÖĞRENCİYİ BAŞARILI KILAN GÜÇLER

Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN 21

NEDEN BİR BEYNİMİZ VAR?

Doç. Dr. Sinan CANAN 36

ÇOCUĞUN YARARINA OKUL, AİLE VE ÇOCUK İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Bengi SEMERCİ 50

OKUL KÜLTÜRÜNÜN TOPLUMSAL KÖKENLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEVER 53

OKUL KÜLTÜRÜNÜ DEĞİŞTİRMEK; EŞİTLİKÇİ EĞİTİM ÇEVRELERİ OLUŞTURMAK

Dr. Anthony MUHAMMAD 63

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN EĞİTİM

Yrd. Doç. Dr. Jennie LANE 67

SİSTEM OLMADAN EKOSİSTEM OLUR MU?

Prof. Dr. Ziya SELÇUK 73

III.BÖLÜM

▸ PANELLER

I.PANEL

İLİŞKİLER: AİLE, OKUL, ARKADAŞ
Zafer Selma KÖKTUNA ____ 87

TOPLUM-TEMELLİ VE ÖNLEYİCİ RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİNDE OKULUN ROLÜ
Fatma ZENGİN ____ 90

II.PANEL

DUYU MODÜLASYONUNDA OKUL ÇEVRESİNİN ROLÜ
Dr. Fzt. Meral HURİ ____ 97

YENİ NESİL ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL BEKLENTİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN GÜNCEL İÇERİK OLUŞTURMA GEREKLİLİKLERİ
Doç. Dr. Erdat ÇATALOĞLU ____ 104

III.PANEL

BİR ÇOCUK NE ZAMAN GELİŞİR?
Dr. Özgür BOLAT ____ 123

BİLİŞSEL BİLGİNİN ÖTESİNDE ÖĞRETMEN
Yrd. Doç. Dr. Alper ŞAHİN ____ 123

IV.PANEL

PSİKOLOJİK İYİ OLMA BAĞLAMINDA İNSAN VE EKOSİSTEM
Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI ____ 123

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN EĞİTİM; ÖRNEK PROJELERİN İNCELENMESİ
Dr. Armağan ATEŞKAN ____ 123

▸ **KAPANIŞ KONUŞMALARI**
Dr. Muammer YILDIZ 169

▸ **SONUÇ BİLDİRGESİ** 177

SUNUŞ

Türkiye Özel Okullar Derneği Okul Öncesi Eğitimi ve İlkokul Komisyonu üyelerimizin işbirliği ile **"Eğitim Ekosistemi"** temalı 5. Temel Eğitim Sempozyumumuz, 6-7 Aralık 2014 tarihlerinde üyemiz Özel Florya Koleji ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Elinizdeki kitap, bu Sempozyumda yapılan konuşmaları ve sunulan tebliğleri içermektedir.

Yaklaşık 520 özel okul öncesi ve ilkokulu kurucusu, yöneticisinin ve öğretmeninin katıldığı Sempozyumda; "Eğitim Ekosistemi" genel teması çerçevesinde öğrencinin, mutlu bir kişi olması, başarıya ulaşması, eğitimi ve öğretimi için sağlıklı ve motive edici bir ekosistemi incelemek ve anlamaya çalışmak amacıyla mikro-mezo-ekzo-makro seviyelerde öğrencinin ilişkileri ve bu ilişkilerden etkilenişi tartışılmıştır.

- Mikrosistem'de bireyin en yakınındakilerle, aile, okul ve arkadaşlarından oluşan sosyal çevresiyle doğrudan ilişkileri,
- Mezosistem'de çevresindekilerin birbiriyle etkileşiminin bireye etkisi,
- Ekzosistem'de daha geniş ailenin ve sosyal çevrenin, medya, teknoloji, okul yönetimi, ebeveylerin iş koşullarının çocuğa etkisi,
- Makrosistem'de ise içinde yaşadığımız sosyal sınıf ve şartlar, yönetim ve hukuk sistemi, kültürün bireyin gelişmesine etkileri, gibi konular ele alınmıştır.

Sempozyuma değerli katkılarından dolayı; İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Muammer YILDIZ'a ve Bakırköy İlçe Milli Eğitim Müdürü Sayın Emrullah AYDIN'a teşekkür ediyoruz.

Sempozyuma değerli görüşleri ile katkı sağlayan çok değerli akademisyenlere ve uzmanlara, çalışmalarımızı daima destekleyen tüm özel okul kurucularına, yöneticilerine ve öğretmenlerine de en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bu Sempozyumun düzenlenmesinde öncülük eden ve emeği geçen Türkiye Özel Okullar Derneği Okul Öncesi Eğitim Komisyonu ve İlkokul Komisyonu'nun değerli üyelerine, Yönetim Kurulu Üyelerine, Dernek Müdürümüz Nalan Tuğ'a ve Akademik Danışmanımız Dr. Jale Onur'a, ayrıca bu yıl beşinci kez düzenlenen sempozyuma ev sahipliği yapan Özel Florya Koleji kurucu temsilcisi Zafer ÖZTÜRK'e ve İlkokul Müdürü Bahar BİRKAL'a sağladıkları katkı ve desteklerinden dolayı teşekkür ediyoruz.

Titiz bir çalışma ile hazırlanan bu kitaptaki konuların, ülkemiz eğitim sistemi açısından değerli öneriler içerdiğine ve bunun milli eğitim sistemimize katkılar sağlayacağına inanıyor, saygılar sunuyoruz.

Yusuf TAVUKÇUOĞLU
Yönetim Kurulu Eş Başkanı

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

AÇILIŞ KONUŞMALARI

- **Zafer ÖZTÜRK**
  Özel Florya Koleji Kurucu Temsilcisi

- **Yusuf TAVUKÇUOĞLU**
  Türkiye Özel Okullar Derneği Yönetim Kurulu Eş Başkanı

- **Emrullah AYDIN**
  Bakırköy İlçe Milli Eğitim Müdürü

Zafer ÖZTÜRK
Özel Florya Koleji Kurucu Temsilcisi

Saygıdeğer İl Milli Eğitim Müdür Yardımcımız, İlçe Milli Eğitim Müdürümüz, Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği Eş Başkanları ve Yönetim Kurulu Üyeleri, saygıdeğer konuşmacı ve eğitimci dostlarım, Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği Okul Öncesi ve İlkokul Komisyonlarının, büyük bir heyecan ve titizlikle hazırladıkları "Eğitim Ekosistemi" konulu 5.Temel Eğitim Sempozyumu'na hoş geldiniz. Böylesi önemli bir sempozyuma ve burada bulunan dostlarıma ev sahipliği yapmanın mutluluğunu ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Öncelikle iki gün boyunca içinde bulunacağımız eğitim yolundan biraz bahsetmek istiyorum. Florya Koleji 1998 yılında bir sosyal sorumluluk projesi olarak Balkan Şirketler Grubu'nun bir iştiraki olarak ortaya çıktı. Atatürkçü, çağdaş düşüncenin ışığında, bireysel yetenekleri ve özgüveni gelişmiş, küreselleşen dünyada gerçek anlamda kendini mutlu hissedecek dünya vatandaşı bireyler yetiştirmek ve onlara rehberlik etmek amacıyla kuruldu. Bu ideallerimizi gerçekleştirmek ve misyonumuzu hakkıyla yerine getirmek adına biz kurucular da bazı görevler yerine getirdik. Özellikle işadamı kimliklerimizden sıyrılıp eğitimci ve hatta öğretmen kimlikleri edindik. Bunun için ikinci üniversitelerimizi bitirdik. Eğitim formasyonları ve eğitim yüksek lisansları da alarak bugün aranızda öğretmen kimliğiyle de bulunmanın haklı gururunu da yaşadığımızı ifade etmek istiyorum. Bunu da sizinle paylaşmak istedim. Çünkü bunun bir ayrıcalık olduğunu düşünüyorum. Zira insanlar genellikle iş dünyasından başlarlarken eğitim dünyasından başlayanlar iş dünyasına eğilirler, biz ise iş dünyasından başlayıp eğitim dünyasına eğildik.

Biraz da Türkiye Özel Okullar Derneğimizden bahsetmek istiyorum. Üyesi olduğumuz Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, 1951'den bu yana Türk Milli Eğitim sisteminin lokomotifi olan Türkiye'deki özel okulları temsil ve ifade etmede üstüne düşen görevi hakkıyla yerine getirmektedir. Eğitim dünyasındaki son yenilikleri takip ederek bu tür gelişmeleri ülkemiz özel ve devlet okullarına kazandırmakta yaptıkları çabalar, takdir edilmesi gereken önemli gayretlerdendir. Gerek yurt dışından gerekse de yurt içinden alanında birçok değerli uzmanları belirli zamanlarda kılavuzluk etmek amacıyla bizlerle buluşturmaktadırlar. Bugün burada bir araya geldiğimiz 5. Temel Eğitim Sempozyumu da bunlara çok güzel bir örnektir.

Eğitim ekosistemiyle ilgili birbirinden değerli akademisyen ve uzmanlarımız çok değerli birikimlerini bu iki gün boyunca bizlere aktararak farklı pencereler açacaklardır diye düşünüyorum. Ben de bu konuyla ilgili kısaca görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Eğitim ekosistemi konusunu seçmenin neden doğru olduğu günümüz eğitim anlayışının ve programlarının teori çerçevesinde belirlenmesinde temel teşkil etmesinden belli olmaktadır. Bu bağlamda mikrosistem içerisinde yer alan biz

okulların mezo ve egzo sistemlerle bağdaşıklık içerinde etkileşimi formal eğitim yoluyla yapan tek unsur olduğunu da düşünüyorum. Bu sebepten bütün bu sistemin çerçeve belirleyicisinin ve yönlendiricisinin okul ve öğretmen olduğu düşüncesini taşımaktayım. Bütün bunlardan dolayı yaşadığımız dünyayı asıl şekillendirenlerin biz öğretmenler olduğumuzu düşünüyor ve bu sorumluluk duygusuyla üzerimize çok iş düştüğünü buradan da ifade etmek istiyorum.

Sevgili dostlar, bizleri bugün bir araya getiren Türkiye Özel Okullar Derneği Yönetim Kurulu üyelerine, sempozyumumuzu hazırlayan değerli komisyon üyesi dostlarıma, konuşmacı öğretmenlerimize, Florya Koleji'nin tüm öğretmen ve çalışanlarına ve bu soğuk kış gününde öğrenmenin yaşının olmadığını bir kez daha vurgularcasına yuvamızda bulunan tüm katılımcı, eğitim gönüllüsü arkadaşlarıma teşekkür ediyorum ve bir kez daha hoş geldiniz diyorum.

Yusuf TAVUKÇUOĞLU
Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Eş Başkanı

Biliyorsunuz 2-6 Aralık'ta Antalya'da Şûr'amız vardı. MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürümüz ve İl Milli Eğitim Müdürümüz de bugün aramızda olacaklardı. Ancak Şûr'a nedeniyle aramızda değiller. İl Milli Eğitim Müdürümüz yarın aramızda olup bir konuşma yapacaklar.

Bir çocuğun eğitimi, bir gencin eğitimi ya da bir ülkenin eğitimi ve oluşumu bir kişiye değil bir topluma aittir. Bu düşünceden yola çıkarak doğada hiçbir varlığın tek başına olmadığını, her canlının yetişmesinde onu etkileyen ve onun etkilediği bir çevre olduğunu belirtmek isterim. Eğer bu canlı, geleceğimizi oluşturacak olan gençlerimiz ise, işin önemi daha da çok artmaktadır. Çocukların yetişmesi için en doğru ve verimli eğitim ortamlarının oluşturulması, reformların kesintisiz ve etkili uygulanabilmesi için sistemin her bileşeninin bir bütünlük içinde hareket etmesi gerekmektedir. Ekolojik denge içinde yer alan sistemler arasındaki tutarlılık ne kadar doğruysa çocuklarımızın gelişimi de o kadar doğru ve iyi olacaktır.

Ancak ülkemizde eğitim sistemiyle ilgili alınan kararlar ve uygulamalar ekolojik dengedeki tek bir sisteme odaklandığı için diğer sistemler ve arasındaki etkileşimlerin ortadan kaldırıldığı görülmektedir.

Değerli öğretmen arkadaşlarım, ülkenin geleceğini belirleyen gençlerimizin eğitiminde aileden başlayan sürecin mikro, mezo, ekzo ve makro sistemde yer alan tüm oluşumların göz önüne alınarak ve gencin bireysel gelişimine odaklanılarak yapılan hayata hazırlama dönemi, ekolojik sistemin doğru çalışmasını sağlayacaktır.

İşte kısa bir özetini kendimce yapabildiğim bugünün konusunu burada bulunan değerli konuşmacılarımız sizlerle uzun uzun paylaşarak sizlerin bilgilerine bilgi ekleyecek ya da bilgileriniz tazelemenize yardımcı olacaklardır.

Konuşmamın ikinci kısmında izninizle teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Değerli arkadaşlarım, bu etkinliğin yapılmasında emeği geçen çok değerli dostlarım ve arkadaşlarım var. Biz öğretmenler grubu olarak özellikle emeğe saygılı olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Onun için alkışlarınızla söylediklerimi onaylarsanız mutlu olurum.

İlçe Milli Eğitim Müdürümüze, İl Milli Eğitim Şube Müdürümüze, eğitim müfettişlerimize, akademisyenlerimize, Florya Koleji'nin kurucusu Zafer Öztürk başta olmak üzere, İlkokul Müdürü Bahar Birkal'a, onların nezdinden tüm öğretmen ve çalışanlarına, İlkokul ve Okul Öncesi Eğitim Komisyonlarımızın üyelerine, eğitim danışmanımız Jale Onur'a, Derneğimizin Müdiresi Nalan Tuğ ve onun ekibine, sevgili eş başkanım, başkan yardımcım ve değerli yönetim kurulu arkadaşlarıma bir alkış istiyorum. En son alkışı da sizler olmasanız bu etkinliğin bir anlamı ve önemi olmayacağı için kendinize yapmanızı istiyorum.

Başarılı ve verimli bir sempozyum olması dileğiyle, saygılarımı sunuyorum.

Emrullah AYDIN
Bakırköy İlçe Milli Eğitim Müdürü

Böyle bir programın ilçemiz sınırları içerisinde gerçekleştirilmesinden dolayı büyük mutluluk ve gurur yaşadığımı ifade etmek istiyorum. Değerli dostlar, aslında konuşulacak ve söylenecek çok şey var. Hele böyle bir toplulukla bir araya gelmişken fikir çatışmalarının, strateji ve yöntem geliştirmelerin yapılmasında bir şekilde de olsa görüşler ileri sürmeyi yeğlerdim. Ancak Türkiye Özel Okullar Birliği'nin kendi içinde bir çalışma oluşturduğunu görüyorum. Keşke resmi okullardan ve yöneticilerinden de temsilciler burada sunum yapabilselerdi çok iyi olurdu.

Arkadaşlar, programımızın ismi 5.Temel Eğitim Sempozyumu ve Eğitim Ekosistemi teması işleniyor. Eğitim Ekosistemi'nden kasıt nedir diye merak ediyordum. Gerek dernek başkanımızın gerekse Zafer Beyin konuşmalarından çevresel faktörlerin eğitim üzerindeki etkileri olarak algıladım. Tabi ki eğitimi artık hele de bu dünyada dört duvar arasına ve sadece okulların içine sığdırmak mümkün değildir.

Yine yıllar öncesinin müfredatıyla ve yönetmelikleriyle bugünkü eğitimi idare etmek de mümkün değildir. Bir söz vardır "Dünün güneşiyle bugünün çamaşırı kurutulmaz" diye. Ben, zaman zaman öğrencilerle bir araya geliyor, sınıflarda ve okullarda sıkça bulunmaya çalışıyorum. Bir gün çocuklara "Cep telefonları yokken çağrı cihazı denen bir cihaz vardı. Bu cihazı bileniniz var mı?" diye sordum onlara. Hiçbirisi bilmiyordu. Halbuki bu sadece 20 yıllık bir süreçtir. Peki bizim müfredatımız ne zaman oluşturuldu? Tevhid-i Tedrisat Kanunları ile birlikte 1924-1926 yıllarında belirlenmeye başlanmış ve daha sonraları üzerinde ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Ama çevre ve çevresel etkenlerin tamamı değişmiştir. Artık çocuklar cep telefonlarından dünyanın her tarafından her türlü bilgiye ulaşabiliyorlar. Biz, köyde ilkokul yıllarındayken bildiğimiz ulaşım araçlarını gördüğümüzde büyük bir heyecan yaşardık. Bugünse trafikte arabalardan nefret eder bir toplum olduk. Bütün bu etkenler değişmiş ama eğitim sistemi hala yerinde sayıyor. Tabi artık bunların değişmesi lazım, değişen dünyaya ayak uyduramadığımız ve koptuğumuz zaman yakalamamız çok zor olacaktır.

Türkiye olarak bizim büyük iddialarımız var. Bizim batılı insanlardan hiçbir eksiğimiz olmadığı gibi tam tersi daha fedakâr, daha özverili, daha devletine bağlı ve daha büyüklerine saygılı bir milletiz. Aynı zamanda da ailenin öneminin farkında olan bir milletiz. Ancak günümüzde batılıların dünyada söz sahibi olduklarını görüyoruz. Neden Türkiye dünya liderliğine oynamasın? Eğer oynayacaksa bu okulların ve eğitim sistemlerinin görmezden gelinmesiyle mümkün olmayacaktır. Ekonomik anlamda yatırımları büyütseniz de bunları göz ardı ederek dünya liderliğine oynayamazsınız. Bu yetişmiş insanla ilgili bir durum.

Eğer insan yetiştireceksek, eğitimciler olarak geleceği inşa edeceğiz ve bizim malzememiz insan. Biz adeta insan mühendisleriyiz. Bir inşaat mühendisinin binaya verdiği

estetiği ve güncel şartlardaki cazibesini biz de insana vermek durumundayız. Onun için de günümüz şartlarıyla ekosistemle eğitimi mutlaka ciddi şekilde değerlendirmeliyiz.

Biz çocuklarımıza dersleriyle beraber belli dertlerini de vermek zorundayız. Sadece dersini vermek daha güvenli bir geleceği inşa etmek anlamına gelmiyor. Belli dertleri de vermek zorundayız çocuklara. Eğer günümüzün dış etkenlerinin ekosistemlerinin etkisinde kalarak büyüyen bir birey oluşacaksa bu güvenli bir gelecek değildir. Çünkü bugünkü şartlar çok ağırdır. Bundan dolayı dersinin yanında belli dertleri de vermek zorundayız.

Ayrıca hayatın görünen ve görünmeyen yüzlerini keşfedip hayatın şifrelerini çözebilecek frekansları da eğitim yuvalarında vermeliyiz. Bu da çok önemli bir nokta. Çocukların sadece üç-beş tane matematik formülü çözüp iyi bir derece alıp okulunuzun ismini duyurması yeterli değildir gelecek adına, tam tersine bu endişe verici bir durum olur. Bu birey başarılı olabilir ama algılamayan düşünmeyen bir birey olabilir. Derste başarılı olmak hayatta başarılı olmak demek değildir.

Sözümü tekrar Bakırköy'ümüze böyle bir imkânı sağladığı için öncelikle Türkiye Özel Okullar Derneği Başkanlarımıza ve Florya Koleji Kurucularından Zafer Beye ve Bahar Hanıma ve tüm katılımcılara teşekkür ediyor ve saygılar sunuyorum.

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

KONFERANSLAR

- **ÖĞRENCİYİ BAŞARILI KILAN GÜÇLER**

  Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN
  MEF Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

- **NEDEN BİR BEYNİMİZ VAR?**

  Doç. Dr. Sinan CANAN
  Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

- **ÇOCUĞUN YARARINA OKUL, AİLE VE ÇOCUK İLİŞKİSİ**

  Prof. Dr. Bengi SEMERCİ
  Çocuk, Genç ve Erişkin Psikiyatristi

- **OKUL KÜLTÜRÜNÜN TOPLUMSAL KÖKENLERİ**

  Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEVER
  Ankara Üniversitesi

- **OKUL KÜLTÜRÜNÜ DEĞİŞTİRMEK: EŞİTLİKÇİ EĞİTİM ÇEVRELERİ OLUŞTURMAK**

  Dr. Anthony MUHAMMAD
  New Frontier 21

- **SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN EĞİTİM**

  Yrd. Doç. Dr. Jennie LANE
  Bilkent Üniversitesi

- **SİSTEM OLMADAN EKOSİSTEM OLUR MU?**

  Prof. Dr. Ziya SELÇUK
  TEDMEM Direktörü

Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN
MEF Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

ÖĞRENCİYİ BAŞARILI KILAN GÜÇLER

Son 10 günden bu yana öğretmenlerle ilgili 4 tane toplantıya katıldım. Fakat burada daha kapıdan girer girmez insanı sarıp sarmalayan değişik bir atmosfer ve bir enerji var. Aynı zamanda da insan kendini çok sofistik bir grubun karşısında olduğunu hissediyor. Türkiye Özel Okullar Birliği toplantısına ilk defa katılıyorum. Kendimi sizlerin arasında çok iyi hissediyorum. Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Konuşmama bir girişle başlamak istiyorum. Çünkü benim kafamla sizin kafalarınızdaki kavramların aynı anlama geldiğinden emin olmak istiyorum. İlk olarak öğrenciyi başarılı kılan güçlerden doğa, kültür, insan, eğitim ve amaç kavramlarının tanımlarını yapmak istiyorum.

DOĞA

* Doğal varlıklar insan iradesinden bağımsız olarak varolur.
* Doğa, insanın üretemediği, yapamadığı, yaratamadığı bütün varlıkların ortak adıdır.
* İnsan iradesi dışında varolan herşey gibi insanın biyolojik yapısı da doğanın bir parçasıdır. Ancak, insan biyolojik bir varlık değildir.
* Kültürel kimliğimiz genlerimize kodlanmamıştır.

KÜLTÜR

* Kültür, insanın yarattığı herşeydir.
* İnsan tarafından yapılan, yaratılan, üretilen ve doğaya eklenen bütün varlıkların ortak adıdır.
* Dildir, musikidir, mutfaktır, kitaptır, normdur, fikirdir, giyim-kuşamdır, gelenektir, inançtır, eğitimdir.
* Kültür, kim olduğumuzu belirleyen güçtür.
* Ancak, “kültür”ümüz genlerimize kodlanmamıştır.

İNSAN

* İnsan bitmeden, tamamlanmadan, yaşamaya hazır olmadan dünyaya gelir ve eğitimle tamamlanır.
* Eğitim yoksa insan da yoktur.
* Öğrenerek kendini tamamlar, yeniler, yeniden yapılandırır.
* Genlerini değiştiremez ama kültürünü değiştirebilir.
* Kendini sürekli yenileyebilir.

EĞİTİM

* Eğitim yoksa insan da yoktur.

* Öğrenemeyen insan yaşayamaz.
* Yaşamayı başaran herkes öğrenebilir.
* Sosyal statümüzü belirleyen damarımızdaki kan değil aldığımız eğitimdir.
* İnsan öğrendiği kadardır.
* Aldığımız eğitim bizim kim olduğumuz belirliyor.

Ve amaç, biz ne istiyoruz? Aklıma bir tek cevap geliyor. Öğrencilerin okulda başarılı olmalarını istiyoruz. Başka hiçbir şey yok, herşeyin sonunda bu var. Size soruyorum, siz ne istiyorsunuz? O zaman bakmamız gereken konu, çocuklarımızı başarılı kılan güçler nelerdir? Başarı kısmını biraz daha açmamız gerekirse şöyle bir şey istiyoruz: Küreselleşme ve bilgi çağını yaşadığımız bu zamanda çocuklarımız çok iyi yetişsin, başarılı olsun, sadece kendi ülkesinde değil tüm dünya ile konuşsun, çalışsın, yarışsın istiyoruz. Yani bize ülkemiz artık yetmiyor. Bu çağ bize bunu dayatıyor. Biraz da bunun için burdayız.

Öğrenciyi başarılı kılan güçleri 5 başlık altında topladım. Bu benim kendi yaklaşımım. Aile, toplum, medya, okul ve öğrenci. Bunların hepsine tek tek bakacağız. Şöyle bir algı var ben de, öğrenci merkezli eğitim diyoruz ya, öğrenciyi ortaya koydum. Öğrenci aktif olsun istiyoruz ama çevre o kadar bastırıyor ki, çevre o kadar hakim ki, öğrenci görüyorsunuz arada sıkışmış, yani neredeyse kaybolacak. Eğitim öğrenci merkezli mi, ben bundan emin değilim arkadaşlar. Eğitim devletin istediği gibi mi, yani toplumun istediği gibi mi, eğitim ailenin istediği gibi mi, eğitim okulların istediği gibi mi, yoksa eğitimle ilgili trendleri medya mı belirliyor? Ben bundan emin değilim, bunu tartışmamız gerekiyor. Ama birşeyden eminim öğrenci sıkıştırılmış vaziyette. Öğrencinin idealleri, hayatı, okuduğu, yazdığı herşey büyüklere göre düzenlenmiş vaziyette.

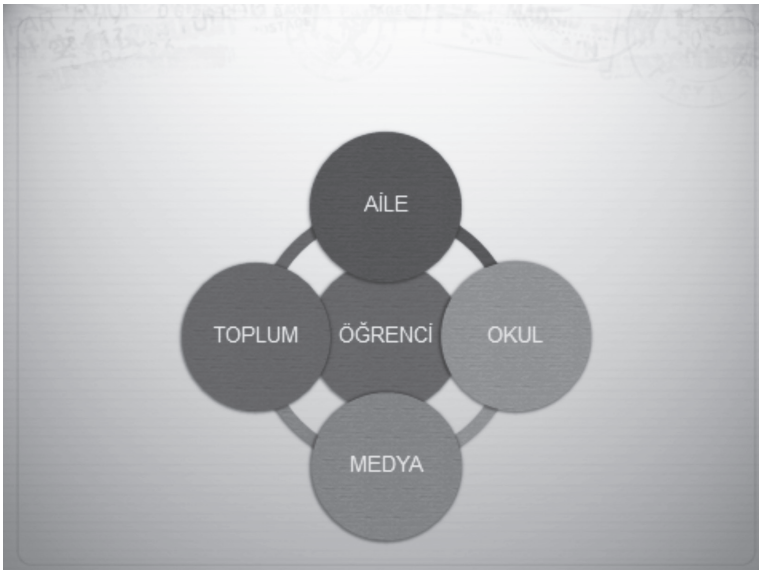

Öğrenci sürekli olarak müdahale edilen, yönlendirilen, direktif verilen, nasıl olmasını söylediğimiz bir varlık olarak sistemde yer alıyor. Hiçbir çocuk tek başına, kendi başına herşeyi muntazam yapma erdemine sahip değildir. Dolayısıyla çocuklara diğer güçlerin yani, annenin, babanın, okulun, toplumun önderlik etmesi gerekiyor. Çocukların gücüyle ilgili şöyle bir şey var toplumda,"Çocuk istemeli, içinden gelmeli, içinden gelmiyor" böyle bir şey genlerimize kodlanmış değildir. Eğer çocuğun içinden geliyorsa onu öğrenmiştir. Çocuk, dersi öğretmeni seviyorsa bunu öğrenmiştir. Peki zeki ise? Zeki ise iyi anlar, iyi okur ama zeki olmak yeter mi, yetmez mi?

Çoban Salih hakkında size biraz bilgi vermek istiyorum. Öğretmen okulundan mezun olduğum yıl (1968) o bölgedeki küçük bir köye tayinim çıktı. Kayseri ile Sivas arasındaki bu bölgenin adı Uzunyayla'dır. Bölgede okul yoktu; köye gelen ilk öğretmen bendim. Bir ay muhtarın evinde misafir oldum. Sonra iki odalı bir ev/dam bulundu. Bir odasını okul yaptık, diğer odası da benim lojmanım oldu. Hem evde hem de sınıfta tezek yakıyorduk. O köyde iki yıl öğretmenlik yaptım. Halivakti yerinde bir Çerkez köyü idi. Hemen her ailenin bir koyun sürüsü vardı. Salih, köydeki zengin bir ailenin çobanıydı. Evliydi ve beş çocukları vardı. Hiç okula gitmemişti. Salih, Toros Dağlarında bir mezrada doğup büyümüştü. Babası da çobanmış. Okumayı kendi kendine öğrenmişti. Köye bir bavul kitap götürmüştüm. Salih bu kitapların tamamını ödünç alarak okudu. Her aybaşında şehre indikçe Salih'e kitap almaya başladım. Arkadaş olduk. Arkadaşım Çoban Salih'in lakabı "veteriner"di. Hayvanı hasta olanlar önce Salih'e danışırdı. Kendine göre tedavi yöntemleri geliştirmişti. Köyün imamı da Salih'e "Kissinger" diyordu. Çünkü Salih sürekli iç politikadan, dış politikadan bahsediyordul. Salih pilli radyosundan dünyayı takip ediyor, dış politika yorumları yapıyordu. Okumayı ilk onun çocukları söktü, çarpım tablosunu ilk onun çocukları ezberledi. Kısaca Salih, o bölgenin en iyi çobanıydı. Mükemmel bir çobandı.

Ben 2 yıl sonra oradan ayrıldım. Başka bir yerde çalışmaya başladım, derken bu zeka testleri, zekanın dağılımı, çan eğrisi gibi şeyleri öğrenince düşünmeye başladım bizim çoban Salih'in zekası kaçtı diye? Belli ki çok zeki bir insandı. Bu anlattıklarımdan sonra Çoban Salih'in zekası hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce IQ'su kaç olabilir? Hiç okula gitmemiş, babası-anası çoban, okuma – yazmayı kendi kendine öğrenmiş, veterinerlik yapıyor. Ne önemi var? İsterse IQ'su 200 olsun. Eğer çevre yeterli değilse, eğer ekosistem yoksa Salih ne olur, o bölgenin en önemli çobanı olur. Yani çevre, ekosistem yoksa siz de yoksunuz. Genlerinizdeki IQ'nun hiçbir önemi yoktur.

Aileye bakacak olursak, çocuk kendine yetmiyor demiştim ya, birisinin onu sevmeyi, onu eğitmesi, bakması lazım. İlk olarak aileden işe başlıyoruz. Bütün araştırmalar özellikle 1966'da Amerika'da yapılan bir araştırma var, iki yıl sürdü. James Coleman diye bir doçetin ekip başkanı olduğu bir araştırma, iki büyük cilt halinde yayınlandı. Kennedy'den sonra Amerika'da eğitimle ilgili önemli reformlar yapıldı. 1965'de ilköğretim yasası çıktı. O yasaların tamamı bu rapordan esinlenerek yapıldı. 1965'le

re kadar eğitimciler şuna inanıyordu; öğrenciler hep aynı şekilde öğrenemiyor, okullar hep aynı şekilde öğretemiyor, başarı farklılıkları var, ama bunun sebebi okul, öğretmen, çünkü öğretmenler aynı değil, okullar aynı imkanlara sahip değil diye düşünüyorduk. İlk defa James Coleman bunun yanlış olduğunu, ailenin okuldan daha önemli olduğunu, aile derken ailenin geliri ve eğitimi olarak formüle etti. Tabi okul da öğrenciyi başarılı kılan güçlerden biri de anne-babamızdır. Onlar bizim ilk öğretmenimiz, evimiz ise ilkokulumuzdur. Anne-babanın "eğitim" ve "gelir" seviyesi ile çocukların başarısı arasında da güçlü bir ilişki vardır. Amerika'da 1966'da yayınlanan "Coleman Report"tan bu yana bütün araştırmalar aynı sonucu vermektedir. Size birkaç tane tablo göstereceğim. Ailenin gelir seviyesi arttıkça, çocukların test puanı da artıyor.

AİLENİN GELİRİ VE ÇOCUKLARIN SAT PUANI TABLOSU

Ailenin Geliri ve SAT Sözel Puanı
1995-1996 yılı

*	**$10.000 az**	**429**
*	**$10.000 - $20.000**	**456**
*	**$20.000 - $30.000**	**482**
*	**$30.000 - $40.000**	**497**
*	**$40.000 - $50.000**	**509**
*	**$50.000 - $60.000**	**517**
*	**$60.000 - $70.000**	**524**
*	**$70.000 - $80.000**	**531**
*	**$80.000 - $100.000**	**541**
*	**$100.000 den fazla**	**560**

Ailenin Geliri ve SAT Matematik Puanı
1995-1996

*	**$10.000'den az**	**444**
*	**$10.000 - $20.000**	**464**
*	**$20.000 - $30.000**	**482**
*	**$30.000 - $40.000**	**495**
*	**$40.000 - $50.000**	**507**
*	**$50.000 - $60.000**	**517**
*	**$60.000 - $70.000**	**525**
*	**$70.000 - $80.000**	**533**
*	**$80.000 - $100.000**	**544**
*	**$100.000'den fazla**	**569**

Ailenin Geliri ve SAT Sözel Puanı 1997-1998

* **$10.000'den az 427**
* **$10.000 - $20.000 451**
* **$20.000 - $30.000 477**
* **$30.000 - $40.000 495**
* **$40.000 - $50.000 506**
* **$50.000 - $60.000 514**
* **$60.000 - $70.000 521**
* **$70.000 - $80.000 527**
* **$80.000 - $100.000 539**
* **$100.000'den fazla 559**

Ailenin Geliri ve SAT Matematik Puanı 1997-98

* **$10.000'den az 446**
* **$10.000 - $20.000 463**
* **$20.000 - $30.000 482**
* **$30.000 - $40.000 497**
* **$40.000 - $50.000 509**
* **$50.000 - $60.000 518**
* **$60.000 - $70.000 525**
* **$70.000 - $80.000 532**
* **$80.000 - $100.000 546**
* **$100.000'den fazla 572**

Ailenin Geliri ve SAT Sözel Puanı 2001-2002

* **$10.000'den az 417**
* **$10.000 - $20.000 435**
* **$20.000 - $30.000 461**
* **$30.000 - $40.000 480**
* **$40.000 - $50.000 496**
* **$50.000 - $60.000 505**
* **$60.000 - $70.000 511**
* **$70.000 - $80.000 517**
* **$80.000 - $100.000 530**
* **$100.000'den fazla 555**

Ailenin Geliri ve SAT Matematik Puanı 2001-2002

* **$10.000'den az 442**
* **$10.000 - $20.000 453**
* **$20.000 - $30.000 470**

* **$30.000 - $40.000 485**
* **$40.000 - $50.000 501**
* **$50.000 - $60.000 509**
* **$60.000 - $70.000 516**
* **$70.000 - $80.000 524**
* **$80.000 - $100.000 538**
* **$100.000'den fazla 568**

ANNE-BABANIN EĞİTİM DÜZEYİ VE ÇOCUKLARIN SAT PUANLARI

Anne-Baba Eğitimi ve Çocukların SAT Sözel Puanı 1995-96

* **Liseden az 414**
* **Lise mezunu 475**
* **İki yıllık yüksek okul 489**
* **Üniversite mezunu 525**
* **Lisans üstü eğitimi var 556**

Anne-Baba Eğitimi ve Çocukların SAT Math Puanı 1995-96

* **Liseden az 439**
* **Lise mezunu 474**
* **İki yıllık yüksek okul 487**
* **Üniversite mezunu 529**
* **Lisans üstü eğitimi var 558**

Anne-Baba Eğitimi ve Çocukların SAT Sözel Puanı 2001-2002

* **Liseden az 409**
* **Lise mezunu 469**
* **İki yıllık yüksek okul 486**
* **Üniversite mezunu 523**
* **Lisans üstü eğitimi var 558**

Anne-Baba Eğitimi ve Çocukların SAT Math Puanı 2001-2002

* **Liseden az 441**
* **Lise mezunu 476**
* **İki yıllık yüksek okul 492**
* **Üniversite mezunu 533**
* **Lisans üstü eğitimi var 568**

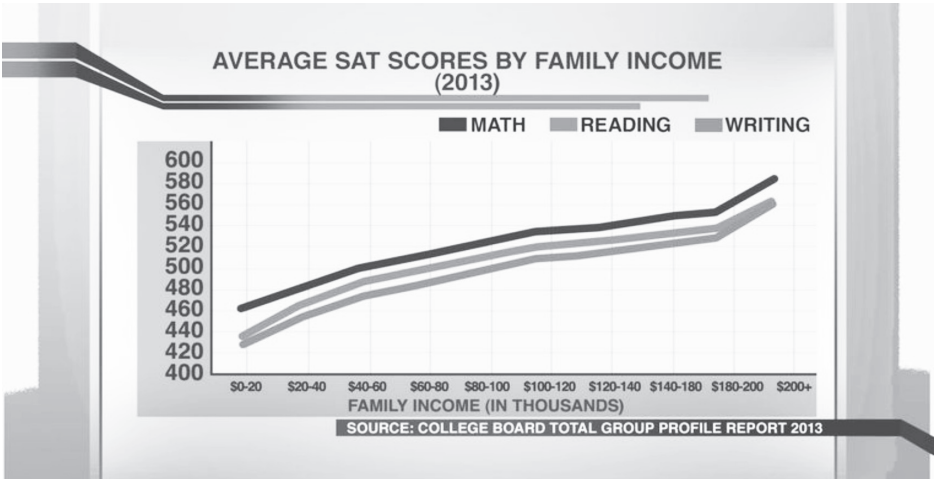

Aile değişirse eğitim de değişir. Ailenin eğitim ve gelir seviyesinin yüksek olduğu her yerde okullar daha iyi, çocuklar daha başarılı olacaklardır. Eğitimi ve geliri yüksek olan anne-baba; öğretmeni ve okulu başarı için zorluyor. Şimdi sizlere soruyorum; Aileyi değiştirebilir miyiz? Gelir, o ailenin farklı bir kültür yaşamasına yol açıyor. Kültürü çevremizle etkileşim içinde kendimiz yaratırız.

Bu konuda Amerika'daki iki eğitim yasası ve iki farklı yaklaşımdan söz etmek istiyorum.1965 yılında Elementary and Secondary Education Act (Eğitim sorunlarını çözmek için aileyi geliştirmek için) ve 2001 yılında No Child Left Behind (Okulu ve öğretmeni geliştirmek için)

Öğrenciyi başarılı kılan güçlerden bir diğeri de toplum ve içinde yaşanılan kültürdür. İnsanın kim olduğunu belirleyen genleri değil öğrendiği kültürdür. Aynı şekilde, bir milletin kimliğini belirleyen ırkı değil kültürüdür. Kısaca, damarınızdaki kan sizi Türk yapmaya veya Alman, Fransız, Amerikan yapmaya yetmez. Neyi öğrenirseniz o olursunuz.

Bu konuyla ilgili Boston'da yaşayan Amerikalı bir ailenin Jacqueline ve Laura adlı tek yumurta ikizi kızlarından bahsetmek istiyorum. Bu ikizler, 1 Ocak 1980 günü Boston'da doğdular. Aynı yıl 4 Temmuz günü aile yaz tatili için Fransa'ya gitti.Araba kiralayarak Paris'ten ayrıldılar.Bir arkadaşlarının bağ evine giderken, Paris'in 60 kilometre güneyinde trafik kazası geçirdiler. Araba üç takla atmıştı. Çocuklardan birinin koltuğu arabadan fırlayarak çevredeki çalıların arasına düşmüş, diğeri ise arabanın içinde kalmıştı. Yoldan geçen bir araba durdu. Arabadaki karı koca çevreyi inceledi. Arabadaki çocuğu gördü. Yaşıyordu. Anne-baba ölmüştü. Yapacak birşey yoktu. Çocuğu alıp olay yerinden uzaklaştılar.16 Ocak 2002 günü, Boston hava alanında uçak beklerken bir gazete aldım. "Jacqueline eş yumurta ikizini arıyor" başlığı dikkatimi

çekti. Haberi okudum. İlginçti. 20 Ocak günü haberin devamı televizyonlarda idi. "İkizlerin 22 yıl sonra buluşması" günün en popüler haberiydi.Şimdi size soruyorum; "Jacqueline "Fransız" mı yoksa "Amerikan" mıdır?"Cevabınız tek kelime olsun.Pek çoğunuzun Fransız dediğini duyar gibiyim. Peki Amerikan kızı Jacqueline nasıl FRANSIZ oldu? Jacqueline'i Fransız yapan doğası mı (biyolojisi, ırkı, kanı, genleri) yoksa çevresi midir?

Çevre ailedir, öğretmendir, toplumdur, medyadır. Onlardan öğrendiklerimizdir. En büyük okul çevredir. Ekosistemdir.

Her toplum eğitimi bilir, her toplumun bir eğitim kültürü vardır.Kendini öğretemeyen kültür yaşayamaz.Her kültür kendi eğitim sistemini yaratır.Ancak her toplumda Okul Kültürü yoktur veya yeteri kadar gelişmemiştir.Okul kültürü gelişmemiş toplum eğitimde başarılı olamaz.

Öğrenciyi başarılı kılan güçlerden en önemlilerinden biri de okuldur tabi ki. Bu okulun öğretmenleri yönetimi, rehberliği ve tüm çalışanları çok önemlidir. Okulun ruhu öğretmendir. Bu, beylik bir sözdür ama doğrudur. Liderlik de çok önemlidir. Ama öğretmenin yeri başkadır. Öğretmen iyi ise yüceltir, kötü ise mahveder.

Birçok kişi gibi benim de hayatımda ayrı ayrı yeri olan öğretmenlerim vardır. Nimet Ezici, benim ilkokul öğretmenimdi. Ben onu tanıdığım günden beri çok seviyorum. Bir kasaba ilkokulunda 3. sınıf öğrencisiydim. Bir gün okula hasta geldim. Ateşim vardı. Sınıfta odun sobası yanıyordu. Öğretmen beni yanına çağırdı. Ateşime baktı. Saçlarımı okşadı. Yanağımdan öptü. Kucakladı. Bir hap içirdi. Nimet öğretmen bir kaç yıl önce vefat etti. Onu hala seviyorum.

Hakkı Layık öğretmenim ile Ortaokul 3.sınıftayken tanıştım. Sınıfta benim gibi ufak-tefek bir kız vardı. Ufak-tefekti ama benim için dünyanın en güzel kızıydı o zamanlar. Ona deli gibi aşıktım. Hem güzel, hem çalışkandı. Onun dikkatini çekmek, kendimi göstermek istiyordum. Bunun için çok çalışıyordum. Hakkı Layık, tarih dersi öğretmenimizdi. Gördüğüm en iri yarı insandı. Bir gün Avrupa'daki savaşlarla ilgili bir soru sordu bize. Çalışmıştım. Parmak kaldırdım. Anlattım. Ancak Avrupalı bir prens ve prensesin adlarını hatırlayamadım. Beni sınıfın önüne çıkardı. Ellerimi açtırdı. Tahta bir cetvelle 30 defa vurdu. Ellerim yanıyordu hem de çok yanıyordu. Çok ağladım. Zil çaldı, çantamı aldım ve eve gittim. Bir hafta okula gitmedim. Bu dayaktan sonra hiç tarih çalışmadım. Sınıfın en yaramaz çocuğu oldum ve bütünlemeye kaldım.Hakkı öğretmeni hiç ama hiç sevmedim.O günü de hiç ama hiç unutamadım.

Bahar Öğretmenimi tanıdığımda ise o, 16.kitabını yazmıştı. Ankara'da bir lisede çalışıyordu.Onu bir uçak yolculuğunda tanıdım. Elimde bir kitap vardı. Hüseyin Hüsnü Tekışık Hocanın hayatını okuyordum. İlgisini çekti ve bana hayatından bir kesit anlattı. İlkokulun ilk yıllarında başarısız bir öğrenciymiş. Hatta 4.yıl sınıfta kalmış. Sınıfta kaldığı için ailesi onunla çok ilgilenmiş. Derslerine çalış, parmak

kaldır, sınıfta konuş, öğretmen senin çalıştığını görsün demişler. Bir gün (aynı benim gibi) dersine çalışıp okula gitmiş. Öğretmen kim çalıştı diye sorunca elini kaldırmış. Öğretmenin dikkatini çekmiş. "Bahar gel anlat" demiş. Bahar sınıfın önüne çıkmış anlatmaya başlamış; ancak bir kaç cümle söyledikten sonra konuyu unutmuş ve susmuş.Sınıfta bir sessizlik olmuş.Herkes bekliyor. Heyecanlanmış; kızarmış ve utanmış.Tam bırakıp gideceği an öğretmen yanına gelmiş, diz çökmüş ve kulağına unuttuğu yeri fısıldamış. Bahar biraz anlatmış ama yine unutmuş. Öğretmen tekrar diz çökmüş ve fısıldamış. Bahar biraz daha konuşmuş ama yine unutmuş.Öğretmen tekrar diz çökmüş. Bahar yine konuşmuş.Konu bitince öğretmen sınıfa dönmüş ve "Bahar ne kadar güzel hazırlanmış ve nasıl güzel rol yaptı sizin ilginizi çekmek için" demiş.

Bahar o günden sonra sınıfın en iyisi, derken okulun en iyisi olmuş. Liseyi birincilikle bitirmiş. Öğretmen olmuş.Çocuk kitapları yazmaya başlamış.

Öğretmen iyi ise öğrencinin başarı şansı yüksektir. Hem AİLE hem de OKUL iyi ise başarı şansı çok daha yüksektir. Bunlardan sadece biri iyi ise başarı şansı yine yüksektir. Birinin eksiğini diğeri tamamlar.

Yine bir soru geliyor aklımıza "OKULU DEĞİŞTİREBİLİR MİYİZ?" Bu konuda ekosistemin davetsiz misafiri gibi de olan dijital medyadan bahsetmek isterim. Dijital bilgi kaynakları olan internet, veri tabanları, facebook, twitter, e-posta, TV, radio ve diğerleri yeni eğitici güçlerdendir. Bunlar ailenin ve okulun güçlü rakipleridir. Dijital medya en yeni öğretmenimizdir. Günde ne kadar TV seyrediyorsunuz? Ne kadar İnternet kullanıyorsunuz? Facebook'ta kaç saat? Twitter mesajları? Google'da search? Bütün bunlar için ne kadar zaman ayırıyorsunuz bir düşünün.

Türkiye'de Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2013

* 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar ve İnternet kullanım oranları sırasıyla %49,9 ve %48,9'dur.
  Bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24'tür.
  Türkiye'de Bilgisayar ve İnternet Kullanımı
* Kullanım oranları 16-74 yaş grubundaki erkeklerde %60,2 ve %59,3 iken, kadınlarda %39,8 ve %38,7'dir.
* Bu oran kentsel yerlerde %59 ve %58, kırsal yerlerde ise %29,5 ve %28,6'dır.
* Kullanımın en yüksek olduğu bölge %62,1 ve %61,4 ile İstanbul bölgesidir.
* Bunu %59,8 ve %58,5 ile Batı Anadolu bölgesi takip etmektedir.İnternet kullanan dört kişiden üçü online haber, gazete ya da dergi okumaktadır.
* 2013 yılı ilk üç ayında (Ocak-Mart 2013) İnternet kullanan bireyler İnterneti en çok %75,6 ile online haber, gazete ya da dergi okuma için kullanırken, bunu %73,2 ile İnternet üzerindeki sosyal gruplara katılma takip etmektedir. Türkiye'de bilgisayar ve internet kullanım oranları 2014 yılında yüzde 50 düzeyini aştı.

* Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2014 verilerine göre, 16-74 yaş grubundaki bireylerde bilgisayar kullanımı yüzde 49.9 düzeyinden yüzde 53.5'e çıkmıştır.
* Aynı yaş grubunda internet kullanımı da yüzde 48.9'dan yüzde 53.8'e çıkmıştır.

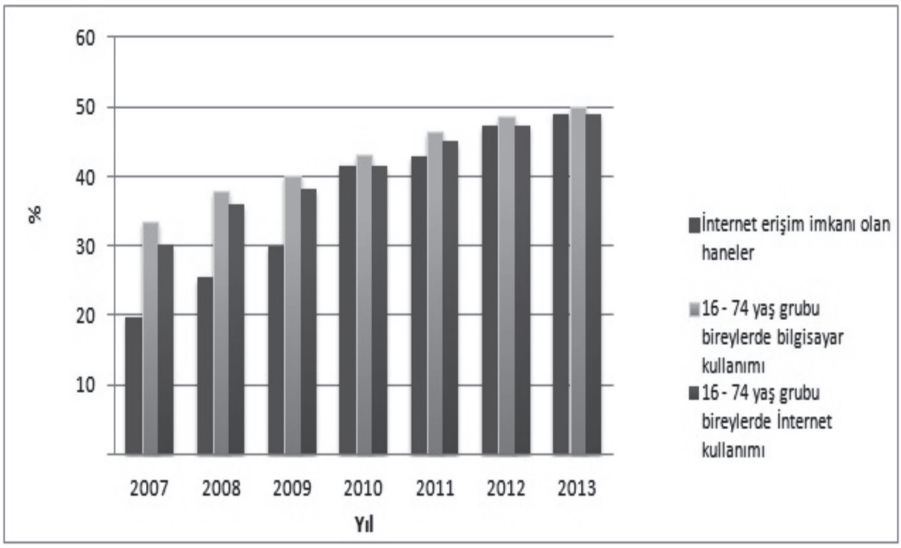

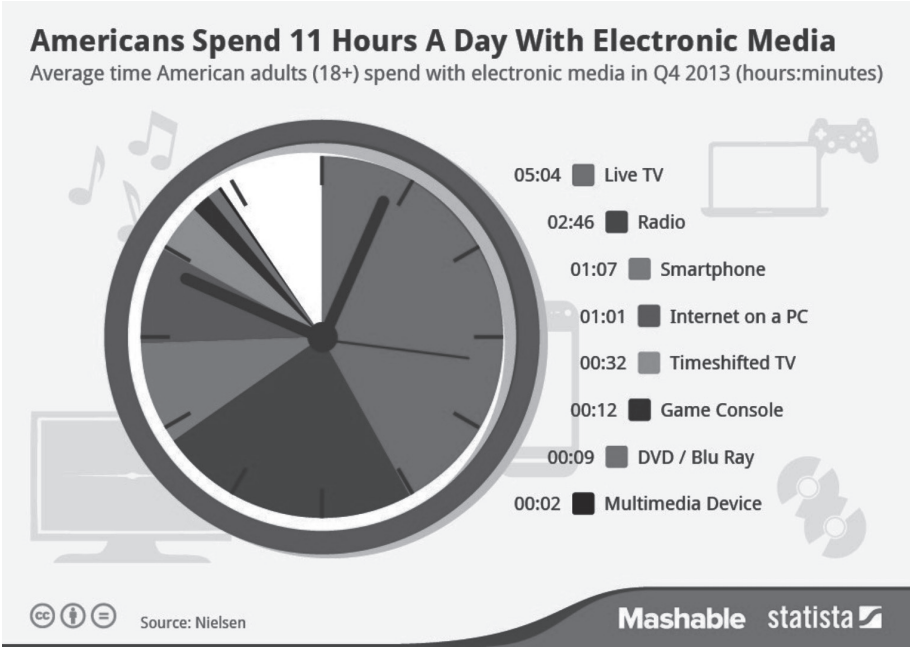

Media Use Over Time

Among all 8- 18-year-olds, average amount of hours spent with each medium in a typical day:	2009	2004	1999
TV content	4:29	3:51	3:47
Music/audio	2:31	1:44	1:48
Computer	1:29	1:02	:27
Video games	1:13	:49	:26
Print	:38	:43	:43
Movies	:25	:25	:18
TOTAL MEDIA EXPOSURE	10:45	8:33	7:29
Multitasking proportion	29%	26%	16%
TOTAL MEDIA USE	7:38	6:21	6:19

Source: Kaiser Family Foundation Study January 2010

Görülüyor ki dijital medya, bilginin en derin kaynağıdır. Yavaş yavaş eğitim ekosistemini kuşatmaktadır. Bize ne getirecek veya bizden ne götürecek henüz bilmiyoruz. Umarım bizi daha bilgili, becerili ve erdemli yapar.

Doç. Dr. Sinan CANAN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

NEDEN BİR BEYNİMİZ VAR?

Biz nBeyin olarak her meslekten ve her yaştan, beyinle ilgili herhangi bir işi olan her insanla beyinle ilgili bilgilerimizi elimizden geldiğince paylaşmaya çalışıyoruz. Biliyorum ki burada en az bir kişiye ilham verebilirsem bu en az 100 tane öğrenci demektir. Dolayısıyla buradaki bu toplantı benim için gerçekten çok önemli.

nBeyin olarak, bir buçuk yıldan beri üniversiteleri geziyor, çeşitli kurum ve kuruluşlarda, eğitimler, seminerler ve konferanslar veriyoruz. Ve gittikçe de artan bir ilgiyle karşılanıyoruz. Dediğim gibi beyni olan ve beyinle ilgilenen herkes, bir şekilde bizim anlattıklarımızı çok ilginç buluyor.

Bu kafatasından yeni çıkmış bir insan beyni. Böyle baktığınız zaman çok bir şeye benzemez. Eciş, bücüş, kanlı, şekli pek belli olmayan, ne yaptığı hakkında pek bir fikir elde edemeyeceğiniz, yüz tane insanın beynini yan yana koysanız aralarında çok bir fark görmeyeceğiniz bir organdır. Kıvamı hakkında bir bilginiz var mı? İnsan beyni o kadar yumuşaktır ki parmağınızı dokunmaya kalksanız içine geçer. Yani bir muhallebi kıvamındadır. Ama şu gördüğünüz şekilsiz nesne, bizi biz yapan şey olmasının yanı sıra, en önemli beden parçamızdır ve bu evrende görüp görebileceğimiz en karmaşık nesnedir. Bunu böyle söylemeyi çok severiz. Ama böyle söylememizin nedeni bir et parçasını yüceltmek değil, kendimizi yüceltmektir. Bizi biz yapan şey, evrenin en karışık şeyi olduğu için aslında biz çok acayip şeyleriz. Aslında hep bunu anlatmaya çalışıyoruz.Bu kapasiteyi ve bize verilmiş olan bu sistemi ne kadar iyi kullanabilirsek o kadar ilerleyeceğiz diye düşünüyoruz.

Beyni anlatmanın çok yolu var aslında ama genellikle giriş yaptığımız konu beyni bildiğimiz bir şeye benzetmektir. Bunlar makine, bilgisayar ya da sabit sürücüdür. Niye? Çünkü bu devrin en gelişmiş cihazları bunlar ve bunlara benzeterek bazı şeyleri açıklayabiliyoruz. Beyin elektrikle çalışıyor, hücreler birbirine bağlı, geçmişi biraz hatırlıyoruz, bir takım kayıtlarımız var, sanki bir bilgisayara benziyor gibi. Ama özellikle söylemek istiyorum ki çoğu zaman bizi beyni anlamaktan en fazla uzaklaştıran da bu benzetmelerdir. Çünkü biz bilgisayarları beynin işlevlerinden sadece bir tanesi olan hesaplamayı hızlı yapsın diye icat ettik. Son derece duygusuz, tek yönlü, tıkır tıkır çalışan makinalardır onlar.

* Beyin, **Bir MAKİNA**
* Bir **BİLGİSAYAR**
* Bir **SABİT SÜRÜCÜ DEĞİLDİR!**

Peki beyin nedir? İşlerken değişen, sürekli dinamik bir yapı vardır karşımızda ve evimizde buna benzer hiçbir yapı yoktur ve muhtemelen de hiçbir zaman olmayacaktır. Beyne dair bir tarif yapmamız gerekse bana sorsanız, biz sinir bilimciler, evrendeki en gelişmiş**"hayatta kalma donanımı"**dır diyebiliriz. İşi nükleer enerji problemlerini çözmek, barajlar inşa etmek, aya roket göndermek falan değildir. Hayatta kalmamız beynin esas görevidir ve bütün yazılım ve donanım bunun için kurgulanmıştır. Bu nedenle bazen bizim için gerçekliği çarpıtır, olmayan şeyleri varmış gibi gösterir, var olanları gözümüzden yok eder vs. vs. İnşallah evinizde böyle bir bilgisayarınız yoktur. Yoksa başınız çok fazla belaya girerdi. Ama bizim beynimiz sürekli olarak bizim işimizi kolaylaştırmaya çalışır.

Bugün de kısaca bu yapının esas işi nedir onu konuşacağız. Başlamadan önce bebeklere limon tattırmak milli sporlarımızdan biridir biliyorsunuz. Biz buna bayılıyoruz. Niye? Çünkü limonun keskin bir tadı var ve dünyanın hakkında herhangi bir bilgisi olmayan zavallı bebeciklere limonu tattırdığınız anda acayip bir şeyler oluyor. Bu beyni anlamamız için çok güzel bir deneydir aslında. İlk defa limonla karşılaşıyor ve tamamen sinir sisteminde programlı olan ve

beynin doğuştan getirdiği bazı refleksleri doğaçlama bir repertuvar şeklinde ortaya koyuyor ve bir dizi tepki üretiyor.

* Duyu uyaranı
* Değerlendirme
* Tepki - 1
* Tepki - 2
* Tepki - 3
* Tepki - 4
* Nihai tepki…!

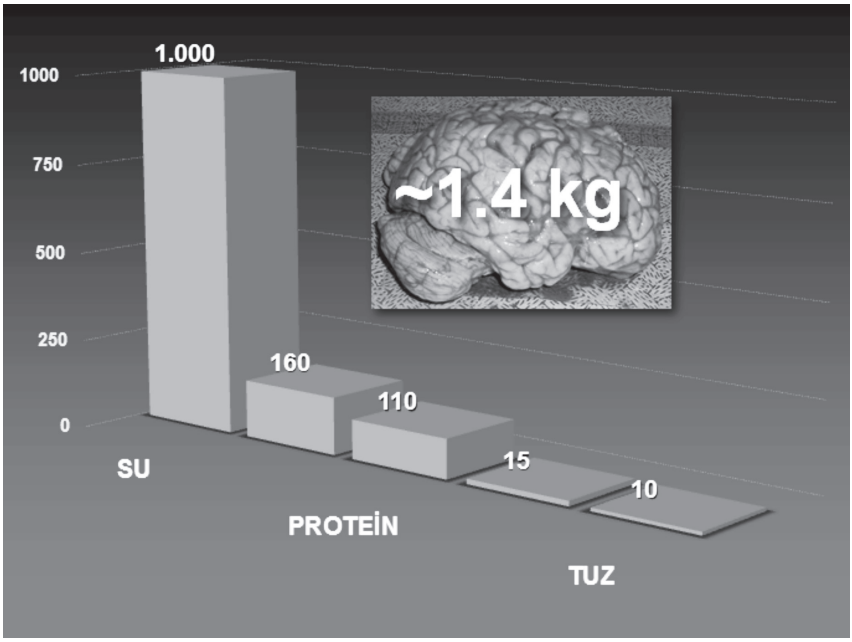

Dünya hakkında hiçbir bilgisi olmayan bebeğin ürettiği tepkilerin karmaşıklığını görüyorsunuz. Bunların hiçbiri önceden çalışılmış ya da prova edilmiş şeyler değildir. İçerde çok karmaşık bir sistemle doğuyoruz aslında. Bu sistem bizi hayatta tutmak için en uygun tepkileri ortaya koymak üzere programlanmıştır. Peki bu programları taşıyan donanım nasıl bir şeydir? Yaklaşık 1,4 kg ağırlığında bir et parçasıdır. Nelerden oluştuğunu merak ediyor olabilirsiniz. Hepinizin mutfağında bulunan malzemelerden oluşuyor. Bir litre su, 160 gr yağ, 110 gr protein, 15 gr şeker ve 10 gr tuz. Bunları iyice karıştırıyorsunuz, çırpıyorsunuz bir kabın içinde fakat çok zeki bir bulamaç olmayacağı ortada. Peki fark ne? Bu basit maddesel bileşim canlılık dediğimiz bir şeyle çok üstün bir karmaşıklık düzeyine ulaşmış ve bu üstün karmaşıklık düzeyi her birimizi dünyada tek ve benzersiz yapan bir maddesel organizasyona neden olmuş. Dolayısıyla şu maddesel bileşimi anlamak beyni anlamanın sadece bir başlangıcıdır. Bize beyin hakkında çok fazla bir şey söylemiyor. Bir kekten çok da farkı yok açıkçası.

Nasıl çalıştığı hakkında genel bir bilgi sahibiyiz ama bunun sonuçları üzerinde çok fazla derin düşünmeye vaktimiz olduğunu sanmıyorum. Sizden rica etsem kafatasınızı bir yoklar mısınız? Bazılarınız bana niye der gibi bakıyorsunuz. Sert bir kafatası, altta yumuşaklıklar, girintiler çıkıntılar ile karşılaşırsınız. İçerde çok kıymetli bir şey sakladığınız bir kasa aslında. Beyin bizim bütün duyularımızın, algılarımızın, düşüncelerimizin, kısacası her şeyimizin yönetildiği yerdir. Ama dikkat edin tamamen kapalı bir kutunun içerisinde dışarıyla hiçbir bağlantısı yok. Görüyorsunuz ama buraya hiç ışık ulaşmıyor. Tat beyin tarafından algılanıyor ama tat molekülleri hiç buraya gitmiyor. Kokuyu beyin alıyor ama koku molekülleri beyninize ulaşmıyor. Dolayısıyla bu kapalı kutunun içinde bir şekilde bunun bu hayalleri üretmesi ve bu algıları meydana getirmesi lâzım. Buna da biyolojinin bulduğu çözüm şu; sinirler dediğimiz yapıların ucunda bulunan algılayıcılar tarafından vücudunuzun karşılaştığı her türlü değişiklik sizin için biyolojik olarak önemli ise beyninizin anlayabileceği bir elektrik sinyaline dönüştürülüyor. Beyin ancak ve ancak elektrik sinyallerini anlayabiliyor. Beyin ameliyatları sırasında kafatasını uyuşturup açtığınızda beyni dilim dilim doğrasanız da beyin bunu hissetmez. Çünkü kendisine olanları algılayacak algılayıcıları yoktur. Sadece kendisine dışardan gelen elektrik sinyallerini değerlendirir. Elimiz yanarken parmağınızdaki ağrı reseptörleri elektrik sinyallerini sinirler aracılığıyla beyninize gönderir ve beyniniz şunu yapar. Bu sinyaller nereden ve ne şiddette geliyor ve benim hangi bölgeme bağlı, nereye ulaşıyor?Bunlardan yola çıkarak bir değerlendirme yapar ve der ki: “benim parmağım yanıyor, ben bunu buradan çekeyim” Dilinize bir tat molekülü değdiğinde yine aynı şey olur. Gözünüze ışık düştüğünde yine aynı şey olur. Her şey beyninizdeki elektrik sinyallerinden ibarettir.

Yani şu anda ekranda ve bu platformda gördüğünüz her şey ben ve kendinizi algıladığınız şekliyle siz gerçek değilsiniz. Bunlar tamamen kafanızın içindeki o et parçasının yorumları. Dolayısıyla zihin içerisinde kurgulanan ve davranışlara yansıyan birçok şey aslında önceki yazılım ve donanımsal kurguların bir ürünüdür. Yani çok az şey gerçek ve her şey bizim zihnimizin içinde aslında. Nasıl yapıyor beyin bunu? Sinir hücreleri arasındaki inanılmaz miktardaki bağlantılarla. Bugün bilimin en fazla para harcadığı çalışmalar bunlardır. Eğer biz hücreler arasında nasıl bağlantılar olduğunu çözebilirsek o zaman beynin nasıl çalıştığını daha iyi anlayacağız diye düşünüyoruz. Bilgisayar simülasyonlarıyla hücrelerin tek tek bağlantılarını inceliyoruz ve işin içinden çıkamıyoruz. Çünkü gördüğümüz karmaşa bizim anlayış düzeyimizin çok üzerinde. Ama öbür taraftan rastgele olmadığını da fark ediyoruz. Bunun altında bir matematik var ama iki kişide aynı şekilde birbirini tekrar etmiyor. Parmak izlerimiz gibi aynı. Hepsi birbirine benziyor gibi görünüyor ama hepsi birbirinden çok farklı.

Büyük çapta beyin bağlantıları da incelendiği zaman çok enteresan bir sonuç ortaya çıkıyor. İnsan beyninin bağlantı haritasına konnektom adı veriliyor. İlk bilgi şu: "dünyadaki yaklaşıl 7 milyar insanın konnektomu (beyin bağlantı haritası) birbirinden farklı" Her birimiz başkayız ve 7 milyar içinde bir taneyiz. Dolayısıyla bu her birimizin bir işi öbürlerinden daha iyi yapmak için dünyaya geldiğimiz anlamına da geliyor. Eğitimciler için bunun ne kadar önemli olduğunu her gün ne kadar vurgulasam azdır. Tekiz ve bunu genellikle pek göremiyoruz ya da bu bizim gözümüzden sıklıkla gizleniyor.

Bu bağlantılar ve beyin ne zaman ve hangi şartlarda oluşuyor? Hatırlamazsınız, anne karnındaydık bir dönemler. Çok güzel zamanlardı tabi onlar. En sevdiğimiz varlığın kucağında da değil içindeydik. Sıcak bir ortamdı. Ağırlığımız yoktu. Sıvının içinde yüzüyorduk. O kadar rahattık ki "ekmek elden su gölden" derler ya her şey göbek kordonundandı. Hatta çiğnememize bile gerek yoktu. İdrarımızı bile içinde yaşadığımız amniyo sıvısı içine yapıp bir de içiyorduk. Böyle yaşıyorduk. Cennetin bir başka tarifi. Ama gün gelecek doğacaksınız ve bu güzel ortam sona erecek. Dışarda dünyada milyonlarca farklı koşul var ve bunlardan herhangi bir tanesine doğabilirsiniz. Bu yüzden hazırlıklı olmanız lâzım.

Anne karnındaki bebeğe baktığınız zaman ilk haftalarda nerdeyse en hızlı gelişen organ beyindir. O kadar hızlı ve patlamalı bir şekilde gelişir ki doğuma yaklaşıldığı zaman her şeye hazır olmak için erişkin bir insanın beyninde dahi ihtiyaç olmayacak kadar çok fazla hücreler arası bağlantı oluşturmuştur. Çünkü çıkacağı ortamın nasıl bir ortam olacağı belli değildir. Her şeye hazırlıklı olmak biyolojik olarak çok güzel bir stratejidir. Bebek doğduğu zaman etkileşimler başlar. Etkileşim, insan beynini şekillendiren en önemli faktördür. Bebeğin yakın çevresiyle, anne babasıyla ve kardeşleriyle olan etkileşimler bir bireyin beyin gelişiminde en belirleyici unsurları oluşturur. Fazla miktarda bağlantıyla ve büyük bir beyinle doğduğumuz için budanma denen bir sürece ihtiyacımız olur. Biz tecrübelerle hangi tür bağlantıları

kullanıyorsak onlar beyinde korunur ve kullanılmayan bağlantılar hızla budanır. Bu, şu anda olduğumuz insan olabilmemiz için gerekli bir süreçtir ve bir kayıp değildir. Biyolojinin süreçlerinden bir tanesidir. Ama gereken bağlantıları koruyamayacak kadar zayıf çevrelerde büyüyen çocuklar için bu çok önemlidir.

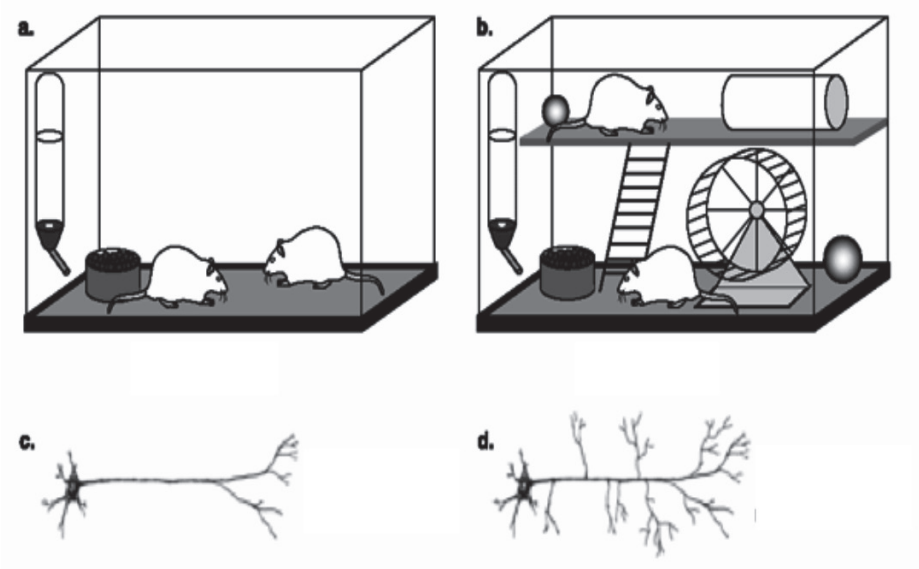

Yaşamın ilk dönemlerinde dezavantajlı bir hayata başlama durumu olabiliyor. Mesele biz bunu hayvanlarla yaptığımız çalışmalarda görebiliyoruz. Fareler ve sıçanlarla yaptığımız deneylerde onları normal beslenme kafeslerinde büyütüyoruz. Bazen de yeni doğmuş fareleri onlar için lunapark sayılabilecek kafeslerde büyütüyoruz. Buna zenginleştirilmiş çevre diyoruz. Farelerin keşfedeceği çok fazla şey var. Normal kafeslerde büyüyen farelerle bu kafeslerde büyüyen fareleri daha sonra birbirleriyle çeşitli deneylerle karşılaştırdığımızda zenginleştirilmiş farelerin hep daha zeki, strese daha dayanıklı ve daha başarılı olduklarını görüyoruz. Bunun nedenleri üzerinde çok çalışılıyor ama direkt görebildiğimiz ise normal kafeslerde büyüyen farelerin beyin kabuklarındaki hücreler c'deki gibi iken zenginleştirilmiş çevrede büyüyen farelerinki d'deki gibi daha dallı budaklı ve zengin bağlantılara sahip oluyor. Böylece değerlendirme kapasitesi ve kalite hızı diğerlerinden daha yüksek oluyor. Temelde mimari olarak aynı beyinleri taşıdığımız için aynı bulguyu insana da uygulamamızın hiçbir sakıncası yoktur.

Yalnız annenin rolü çok başkadır. Anne canlının anavatanıdır. Anneyle yapılan her türlü etkileşim çok önemlidir. Annenin her gülüşü, dokunuşu, konuşması ve mimiği bebeğin beyninde yepyeni imkânlar oluşmasına sebep olur. Bebek gelişiminde anneyle olan iletişim bugün bildiğimiz kadarıyla memelilerde en önemli faktörlerden bir tanesidir.

Bazı şeyleri yapamıyorum diyoruz veya böyle diyen öğrencilerimizle çok karşılaşıyoruz. Ama biz hayatımızda çok acayip şeyler becerdik. Bunları hep unutuyoruz. Hepimiz bir kere sucul bir canlıydık annemizin karnında ve karasal yaşama geçiş yaptık. Et gibi yatarken yürüme diye bir şey öğrendik. Gak guk gibi sesleri bile zor çıkartırken konuşma gibi canlılar alemindeki çok önemli bir beceriyi geliştirebilecek bir donanımla dünyaya geliyoruz. Dolayısıyla geçtiğimiz aşamalar müthiş önemli aşamalardır. Normal gibi görünse de resmen büyük bir dönüşüme ve metamorfoza uğruyoruz aslında. Ve bugün olduğumuz insan haline gelene kadar gerçekten çok yol kat ediyoruz.

Gelelim gençlik zamanına. Hormonlar artık 3-1 öndedir. Bağlasanız durmuyorlar. Evde sürekli arıza çıkıyor vs. Beyin kaynıyor. Bunun temel bir sebebi var. Beynin özellikle ön bölümü bize diğer canlılardan ayıran devreleri içeriyor. Çocukluk döneminden itibaren ergenlik süresi boyunca en hızlı gelişen kısım beynin ön kısmıdır.

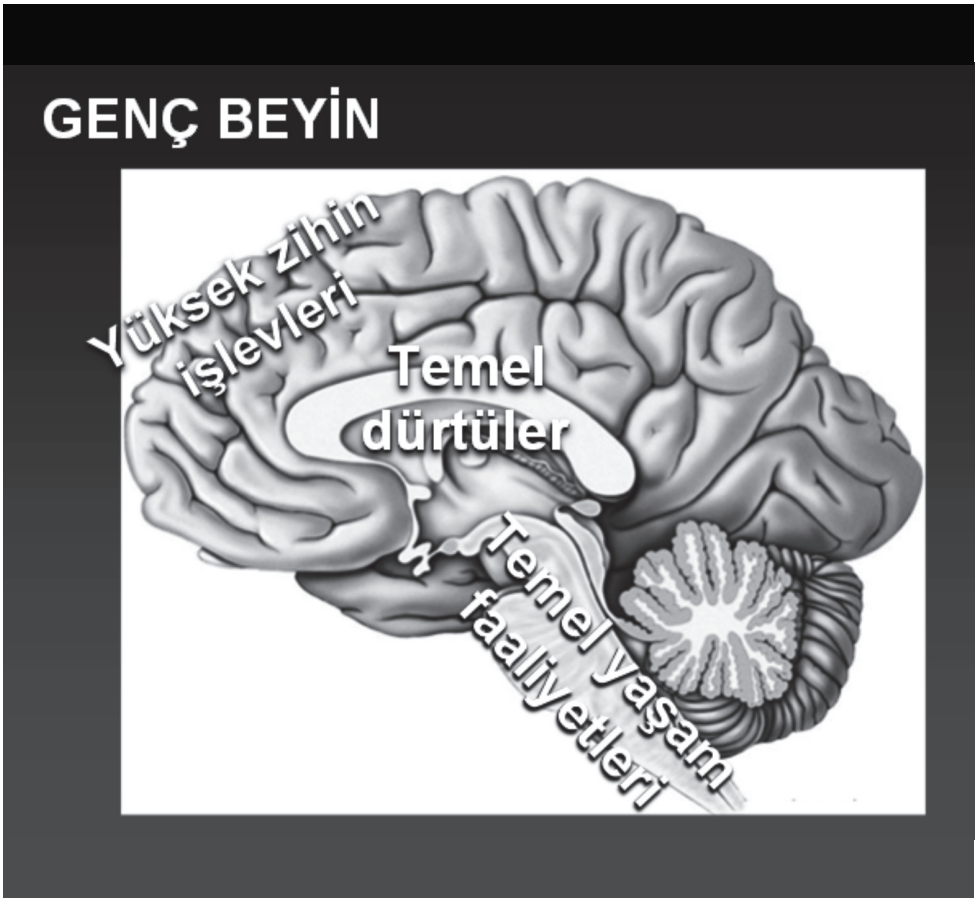

Bu bölge bizim yüksek insani işlevlerimizi kontrol eden yerler ön bölümdür. Beynin orta kısmında temel dürtülerimizi ve etkilerimizi kontrol eden devreler vardır. En altında beyin sapı dediğimiz bölümde ise kalp atışımız, yutmamız vs. gibi temel refleksleri kontrol eden kısımlar bulunur. Üst tarafın gelişmeye başlaması bizi insan yapan basamakları oluşturduğu için esas unsurlardan biri temel dürtüleri nasıl kontrol edebildiğimiz meselesidir. Ergenlik dediğimiz dönem aslında üst beynin alttaki işlevleri ne kadar kontrol edebildiği ya da edemediğini test etme sürecidir. Beyin etrafıyla sürekli arıza çıkararak hayatı öğrenmeye çalışır. Kendini dener, risk alır veya saçma sapan işler yapabilir. Sınırlarını yavaş yavaş öğrenip yeni devreler öğrenmeye başlar.

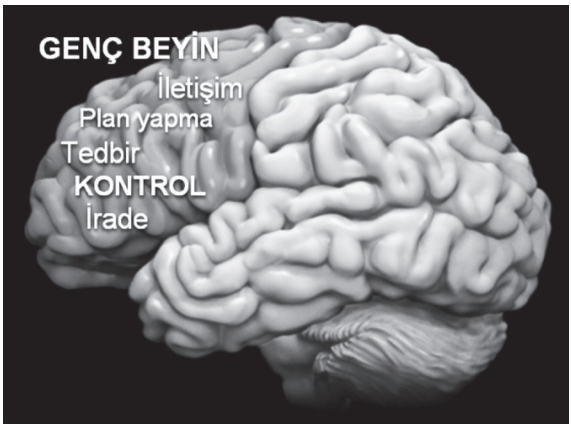

Mavi ile gösterilen bölümün ne işe yaradığını nasıl biliyoruz? Meşhur bir kaza var sizler de bilirsiniz. Amerikalı bir demiryolu işçisi (görevi patlayıcı yerleştirmek ve yol açmak) çok sevilen sayılan bir adam, arkadaşları onu herkese yardımcı birisi diye anlatıyorlar. Bir gün işini yaparken elindeki demir çubuk patlayıcının erken patlaması yüzünden sol elmacık kemiğinin altından girerek kafatasının üstünden çıkıyor. Tabi bu sırada beynin ön bölümünü büyük oranda dışarı fışkırtıyor. Kazandan sonra herkes onu öldü sanırken birkaç dakika sonra ayağa kalkıyor ve ne oldu bana diyor. Arkadaşları senin ölmüş olman gerekirdi, beyninin büyük bölümü yerde diyorlar. Ama o hayır bende bir şey yok diyor. Adam da beynin ön tarafı uçmuş olmasına rağmen konuşmasında ve yaşantısında sıkıntı yaşanmıyor. Yalnız pansumanları bitip de hayata karıştıktan bir iki hafta sonra bütün karakterinin değiştiği görülüyor. Artık geleceğe dair bir endişesi yok, eve barka vs. bir aidiyeti yok, ahlâk kurallarına hiçbir bağlılığı yok, ama aklını da yitirmemiş bir durumda. Mesela sokağa tuvaletini yaptığında "ne var atta yapıyor ben de yapıyorum" diye bahaneler üretecek kadar da rasyonel. Dolayısıyla kendini kontrol, sosyal uyum ve iletişim becerilerinin tamamı ön beyin ile beraber uçmuş gibi görünüyor.

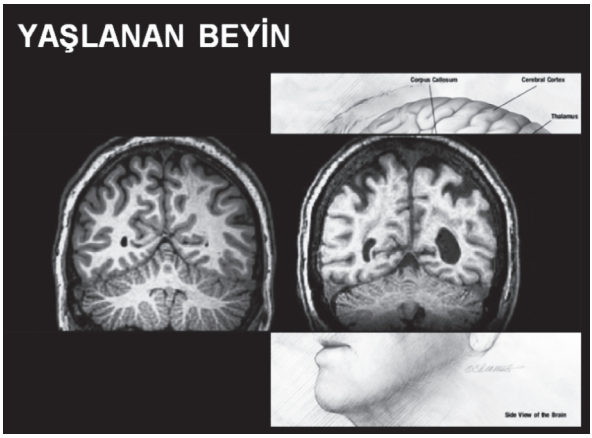

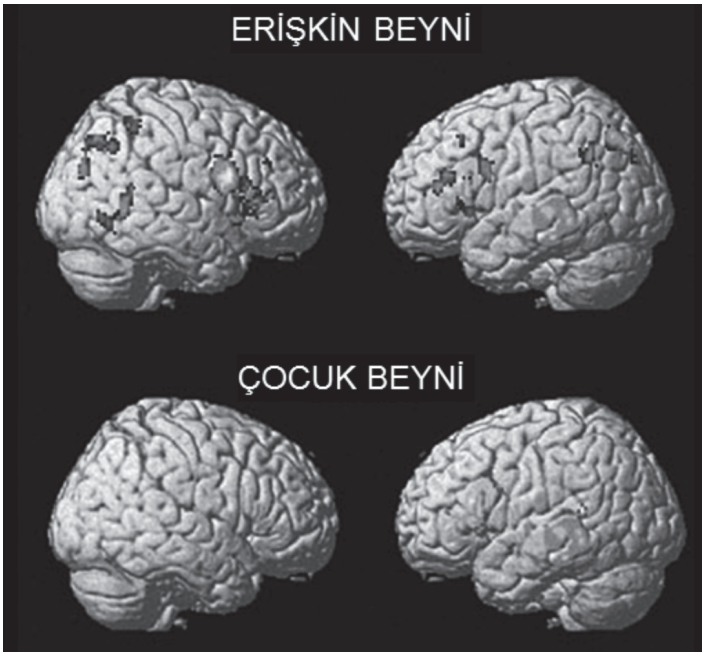

Bugün bunun gibi yüzlerce kaza ve beyin görüntüleme çalışmalarıyla biliyoruz ki beynin ön kısmı bizi sınavımız varsa sinemaya göndermeyen kısımdır. Çok meşhur bir deney vardır. Çocukların önüne şeker ya da güzel bir kek konulur. Bunu 5 dakika yeme sana iki tane daha vereceğim denilir. Bu onlar için çok zor bir şeydir. Nasıl kıvrandıklarını gösteren videoları görmüşsünüzdür. Çünkü frontal korteks gelişmemiştir. Ama gençler yavaş yavaş bunu öğreniyorlar. Ve erişkin beyni denen durum ortaya çıkıyor. Şu anda muhtemelen burada bulunanların çoğumuzun içine bulunduğu devir bu devirdir. Beynin en üstündeki kabuk yani işlem yapma bölgesi küçülmeye başlıyor. Ama beynin içinde bu hücreleri birbirine bağlayan bağlantılı sistemi büyümeye devam ediyor. Yani beynimizin işlemsel kısmını biraz kaybediyoruz ama var olan modüller arasındaki bağlantılar gittikçe kuvvetlenmeye başlıyor. İşte bu kişiliğin oturmaya başladığı birey olarak toplumda yer almaya başladığımız dönemdir. Beynin gelişimi tam da buna tekabül ediyor. Bugün biliyoruz ki "İnsan beyni 40'lı yaşlara kadar gelişimine devam eder…" Hayat boyunca da beynin değişebilme ve dönüşebilme özelliği devam ediyor. Erişkin beynine herhangi bir uyarı verdiğinizde çocuk beynine uyarı verdiğiniz duruma göre çok farklı bir aktivite izlersiniz. Basit bir uyaran erişkin beyninde çok fazla kısmı aktive ederken çocuk için sadece çok minik bir uyarandan ibarettir. Bir ses, bir şarkı, bir ritm. Çocuk beyni nesneler arasında bağlantı kurma becerisini geliştirmediğinden erişkin beyni bu konuda çok büyük bir fark arz eder. Biz zaten bu bağlantıları kurabildiğimiz için erişkin olmaya başlarız. Tabi bu arada çocukluğumuzdan çok da şey kaybedebiliriz. Yaşama azmi, oyun oynamaktan zevk almak vs.

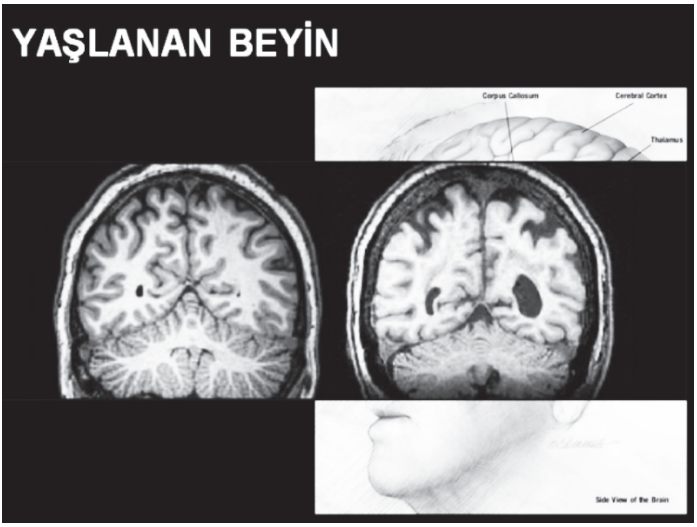

YAŞLILIK, batıda üretim kapasitesi azaldığı için emekli edilmesi gereken grup olarak adlandırılsa da bu biyolojik olarak hiç de öyle değildir. Biyolojik olarak beynin gri maddesi yani işlem üniteleri gittikçe azalır ve kaybedilir ama bağlantı sisteminin hâlâ geliştiğini ve çeşitlendiğini ve sağlamlaştığını görüyorsunuz. Bilgelik dediğimiz süreç yaşlanan beynin bir özelliğidir. Bilgelik, var olan bölümler ya da platformlar arasında yoğun ve çok çeşitli bağlantı kurmakla ortaya çıkıyor. Dahilik ve bilgelik arasındaki fark da burada ortaya çıkıyor. Dahiler genellikle erken yaşta üretim yapıp sonra intihar ya da bunalım gibi işlerle hayatlarını geçirebiliyorlar. Ama belli bir yaştan sona gelen bilgelik ve anlayış tamamen beynin yapısıyla ilgili. Buradaki bir paradoksu da vurgulamak istiyorum. Beyin yaşlılıkta çok hızlı küçülüyor. Bunu görebiliyoruz. Filmlere baktığımızda da beyin kafatasının içinde gittikçe büzüşüyor. Ama eğer bir nörolojik rahatsızlık yoksa komünitif ve bilişsel işlevlerde bir kayıp olmadığı gibi hatta bir çoğunda yaşlılar erişkinlere ve gençlere göre özellikle bütünü görmede çok daha başarılı olabiliyorlar. Biz genellikle sistemi ithal ettiğimiz için huzur evlerine koyuyoruz böyle insanları. Halbuki bu insanlarımızdan nasıl yararlanacağımızı bir bilebilsek ki yakında bu konuda size sürprizlerim olacak. Çok farklı bir medeniyet geliştirme imkânımız dahi var. Bugün değil ama yakında bunları da sizinle paylaşmaya çalışacağız.

Tabi yaşlanan beyinde bağlantılarla ilgili böyle değişiklikler oluyor ama bazı değişmeyen şeyler de var. Mesela hafıza özelliğimiz. Aramızda kalsın hafızanın hâlâ sinir bilimsel olarak nereye ve nasıl depolandığını bilmiyoruz. Nereye ve nasıl kaydedildiğini bilmediğimiz bir şeyin kapasitesi konusunda da çok fikrimiz yok açıkçası. Fakat bazı hafıza özelliklerimiz ve modüllerimiz olduğunu biliyoruz. Ama bunlar üzerinde de yıllardır bilmemize rağmen özellikle eğitimimize yansıyan çok fazla bir şey yok. Hafıza denilince ilk aklımıza gelen kaç kişinin ismini hatırladığımız, kaç ülkenin başkentini bildiğimiz gibi şeylerdir. Ama bu hafızanın sadece minicik bir

bölümü olan sözel hafıza kısmıdır. Halbuki bizim mesela bir duyu hafızamız var. 5 duyumuzla hissettiğimiz şeyleri beynimize kalıp olarak yazıyoruz. Bir şarkıyı duyar duymaz tanıyoruz. Annemizin patlıcan musakkası dilimize değer değmez onu hemen anlıyoruz. Ama bunu eğitimde çok fazla kullanmıyoruz. Daha enteresanı bir arkadaşınıza telefonda bisiklete nasıl binileceğini anlatmayı denediğiniz zaman bu mümkün değildir. Çünkü bisiklete binmek devrilmek, düşmek ve o tecrübeyi içeren bir süreçtir ve beyincik dediğimiz bölge özel devreler oluşturmadan motor becerileri öğrenemez. Dansçı, konuşmacı, hoca, hatip gibi meslekler de sadece kitaptan okuyarak edinilebilecek meslekler değildir.

Duygusal hafızamızı genellikle çok küçümseriz. Biz dünyayı bizi iyi, kötü hissettiren, sevdiğimiz, nefret ettiğimiz, korktuğumuz şeyler olarak etiketlendirip kaydediyoruz. Dünyayla çoğu zaman bu zeminde bir ilişki kuruyoruz. Ama biz sanki duygularımız yokmuş gibi hareket etmeye devam ediyoruz. Bir de ödül ve cezanın hafıza şeklinde beynimize çok önemli etkisi var. Bir şeyi yaptığımız zaman bize kendimizi iyi mi hissettiriyor, kötü mü hissettiriyor ona da bu sistemler karar veriyor. Bunlar gibi daha birçok hafıza modülümüz var. Ama netice itibariyle sadece söz ezberlemekten ibaret olmadığımız sanıyorum iyice aşikâr olmuştur. Ama öğrenme hakkında bir cümle söyle ve buradan in deseniz bana ben bu cümleyi söylerim. Bir insan duygusal olarak önemsemediği bir şeyi beynine kaydedemez. Çünkü az ya da çok duygusal olarak etiketlemek dünyayı bizim için anlamanın tek yoludur ve duygular bir yan ürün değil beynimizin temel çalışma zeminidir aslında. O yüzden duyguları ihmal eden hiçbir sistemin başarılı olamayacağını ön görebiliriz.

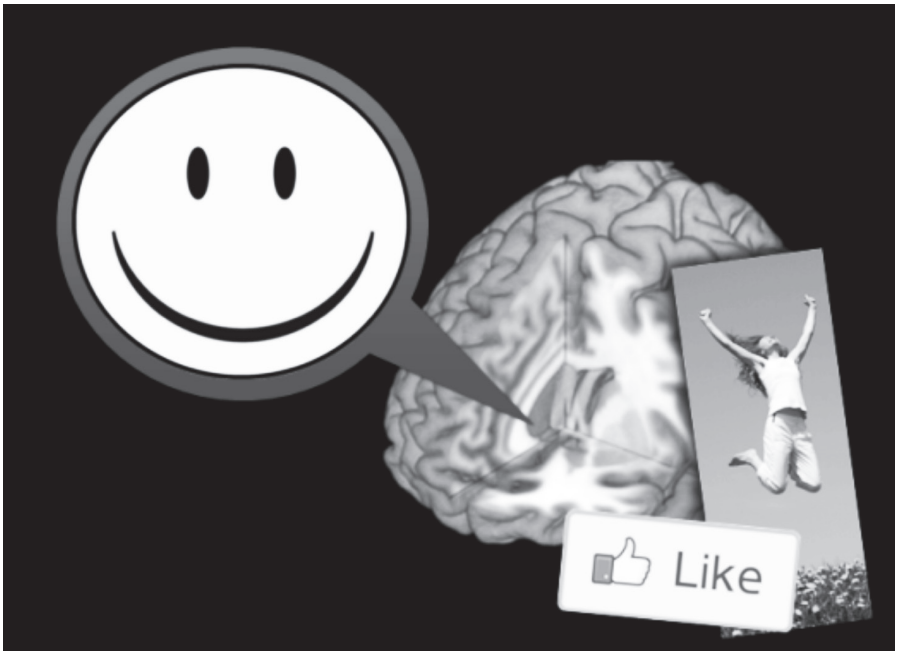

1994 yılında ilk defa bir e-posta mesajında akıl edilip gönderilen ve birkaç yıl içinde dünyaya salgın gibi yayılan işaretin ne olduğunu hepiniz bilirsiniz sanırım. Smile'dan (:)) bahsediyorum tabi. Geçen gün yanlışlıkla bir öğrencimize atmayı unutmuşum. Öğrencim dedi ki: "hocam bir yanlışımız mı oldu?" Niye diye sorduğumda ise bana dedi ki hocam gülücük yoktu mesajın sonunda. Bir kere paranteze ters basmışım çok büyük arıza çıktı. Çünkü o da somurtan anlama geliyormuş. Bu konuda hiçbir kanun ve kararname olmamasına rağmen neden bu kadar sık kullanıyoruz ve bunun anlamını biliyoruz? Bunları hiç merak ettiniz mi? Çünkü biliyorduk ki yazılı iletişimde duygu yönünde bir eksiklik var ve bu işaretlere beyin nasıl tepsi veriyor diye bakıldığında da gülen ikonuna ya da gerçek bir gülen insan yüzüne nasıl tepki veriyorsa beyniniz o yan parantez işaretine :) de o tepkiyi veriyor. Yani beyniniz mutlu oluyor.

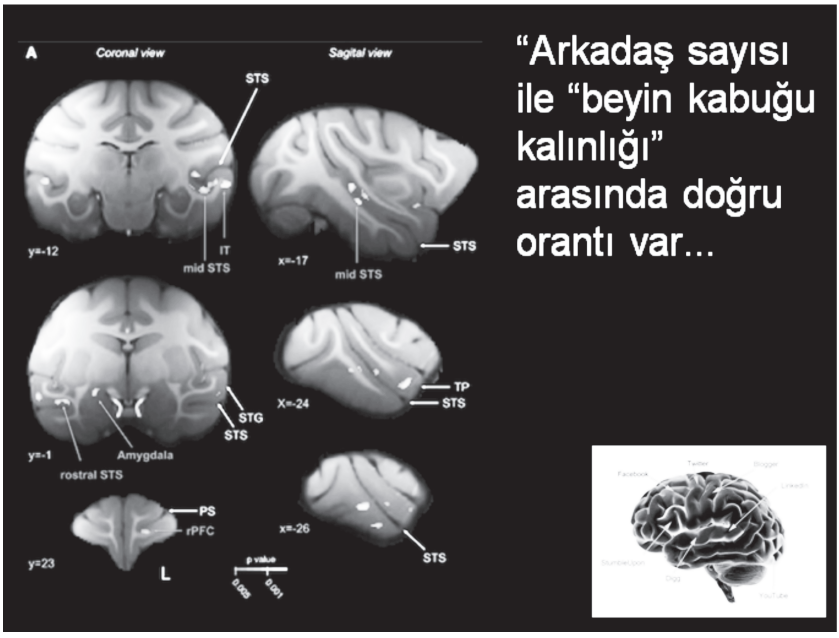

Bu konuda yapılan ilk deneyleri yeterli bulmayan araştırmacılar, beyin görüntüleme çalışmalarıyla bir şey yapılırken beynin neresinin aktif olduğunu görmek için denekleri almışlar Mr makinesine koymuşlar, onlara arada bir mesaj arada bir de gülücük göndermişler. Her gülücük geldiğinde beynin içinde bir yerin ışıl ışıl yandığı görülmüş. Bu bölgenin beynin ödül merkezi olan nükleus akumbens olduğu görülmüştür. Akumbens çekirdeği ödül aldığınız zaman aktive oluyor ve dopamin denilen maddenin beyninizin içine salınmasına neden oluyor. Çikolata yediğinizde olan şey gibi. Dopamin sizi mutlu ve tatmin olmuş bir duruma sokuyor. Facebook'taki beğen tuşunun da aynı etkiyi yaptığı gösterilmiştir. Özellikle genç arkadaşlarımız face'e bir fotoğraf yüklediklerinde başından birkaç dakika ayrılamıyorlar ya bu kaç beğeni tık başına o kadar dopamin alacaklar ya o yüzden. O dopamini aradığınız için de yavaş yavaş bu sisteme bağımlı oluyorsunuz.

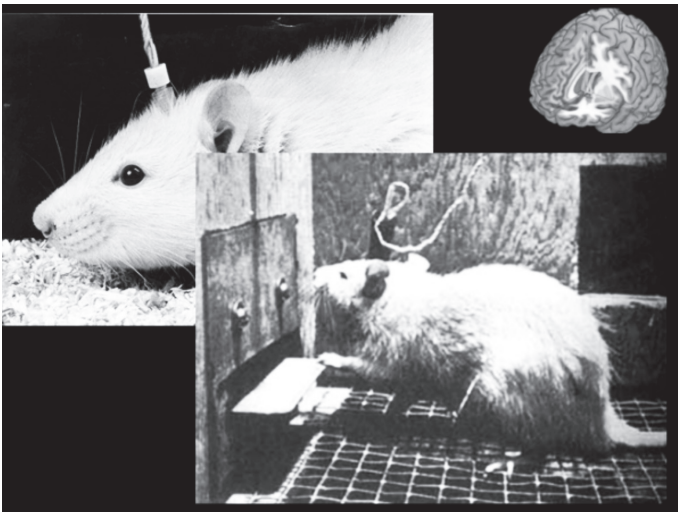

Ta uzaktaki birine bu sayede dopamin salgılatmak güzel bir şeydir tabi ama trajik bir tarafı da var. Hayvanlarda yaptığımız deneylerde nükleus akumbens'in içine bir tel indiriyoruz. Bu tele minik bir elektrik uyarısı verdiğimizde hayvana dopamin algılaması ve tatmin hissini yaşatabiliyoruz. Sonra bu deneyi biraz modifiye ederek hayvanın önüne bir pedal koyuyoruz ve hayvan ne zaman bu pedala bassa bu elektrik sinyali beynine geliyor ve hayvan dopamin salgılıyor. Hayvan bunu çok hızlı öğreniyor ve o düzeneğe bastığında mutlu olduğunu fark ediyor ve hayvan sürekli basmak için bir çaba sarf ediyor ve oradan ayrılamıyor. Ve bu hayvan açlıktan ölene kadar sürüyor. Ödül sisteminin dışardan suiistimal edilmesi beyni basit bir şeye bile ölümcül düzeyde bağımlı yapabilir.

Beynimizdeki ödül sistemi hayatta kalalım ve hoşumuza giden şeyleri tekrar yapalım diye vardır. Ama insan beynini de böyle bir sisteme bağlarsanız sonuç maalesef ortadadır.

Fobi aşırı korkudur, nomofobi ise yeni bir fobidir. Nomofobi cep telefonunu unutan insanların yaşadığı fobidir. ABD'de yapılan araştırmalar %73 kadar insanın cep telefonlarına ya da mobil cihazlarına ulaşamadıkları zaman panik benzeri bir klinik bozukluk yaşadığını gösteriyor. Bu çok büyük bir orandır. Eminim aramızda da vardır. Ben 42 yaşındayım. Ben de bu belirtiler başladı. Sanki cep telefonumu almadan çıktığımda sanki kutuplarda kaybolacakmışım gibi geliyor :) Kaybedilen şey iletişim değil dopamin salgısıdır. Yaşanan panik bağımlılığın başlangıcıdır.

Size sormak istiyorum. Dışarıda hiç keş bir hayvan gördünüz mü? Akşamcı zürafa, kokainman bir şempanze vs. İnsanlarla yaşayan hayvanlar dışında tabiatta hayvanlar bağımlı olmazlar. Biz o kadar gelişmiş beyni olan insanlar olduğumuz halde nasıl oluyor da o kadar bağımlı olabiliyoruz? Bu tuhaftır ve hemen bir soruyu akla getirir. Bence bugünkü toplantıdan hemen önce özellikle sizin mesleğinizin merkezinde olduğunu düşündüğüm bir soru bu. İnsanı diğer canlılardan farklı yapan şey nedir? Birkaç ipucu vermek istiyorum. Biz sanayi üretimi yapabiliyoruz. Glutamat, şeker gibi şeylere ulaşmak için beynimiz çok büyük bir iştah hissediyor. Halbuki bunlar tabiatta çok azdır ama şimdi sanayide bunları yapabildiğimiz için her yerde bulunabiliyor. Niye şekeri sevdiğimizi biliyor musunuz? Atalarımız arasında şekeri çok sevip, arayıp bulanlar daha uzun yaşadıkları ve yavru yaptıkları için bizler şeker seven ataların torunlarıyız. Ama bugün bir bakkala gittiğimizde doğada azıcık bulunan o şeker suiistimal edilmiş bir şekilde her yerdedir. Aynen biraz önceki farenin durumuna düşüyoruz. Her yer dopamin sistemini uyarabileceğimiz uyaranlarla dolu. Netice itibariyle de şöyle bir şey çıkıyor karşımıza.

Şu anda beni dinliyorsunuz ve beyninizin beni dinleyen kısmı işitme alanı. İşitme alanı beynin sol tarafında da sağ tarafında var. İkisi ne işe yarıyor diye baktığımızda, siz konuşma dinlediğiniz zaman beyninizin sol tarafındaki lisan alanı daha çok çalışıyor, müzik dinlediğiniz zaman ise beyninizin sağ tarafındaki dinleme yani işitme alanı daha fazla çalışıyor. Duygusal bir dizgiyi çözmek için ise sağ tarafı daha çok kullanıyoruz. Sol ön taraftaki bölge konuşma merkezidir. Sol arkada ise anlamamızı sağlayan bölge bulunur. Ama bunların benzerleri ama aynıları değil beynin karşısında da bulunur.

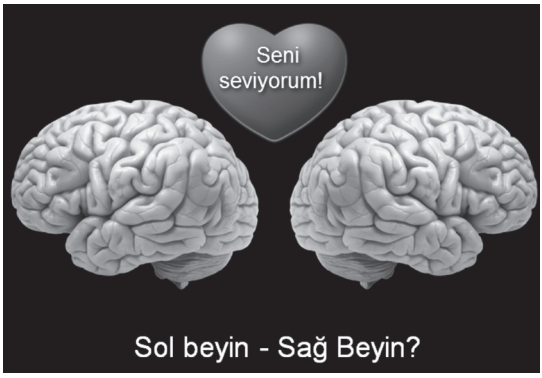

Bir örnek vermek gerekirse; o büyük gün geldi, yüzüğü aldınız, seni seviyorum, hayatımı seninle geçirmek istiyorum, benimle evlenir misin dediniz. O gün bu cümleyi söyleyeceğiniz zaman cümleyi "se-ni se-vi-yo-rum" şeklinde kurmuyorsunuz. Derinden ve bir melodiyle söylüyorsunuz. Kelimeleri sol taraf hazırlarken duyguyu sağ taraf hazırlıyor. Bunları birleştirdiğiniz zaman o duygulu "seni seviyorum, benimle evlenir misin" sözü ortaya çıkıyor. O gün şanslı gününüzdeyseniz beklediğiniz cevap gelecek. Fakat bu cevabın sizin kadar duygu yüklü olup olmadığını nasıl test ediyorsunuz acaba? İki tane alanımız vardı. Karşıdan bir seni seviyorum geliyor. Bu hemen iki beyin bölgesi arasında paylaştırılıyor. Söz dizimi beynin sol tarafı ile analiz edilirken duygu sağ tarafıyla analiz ediliyor. Ve beyniniz diyor ki "tamam beni seviyor"

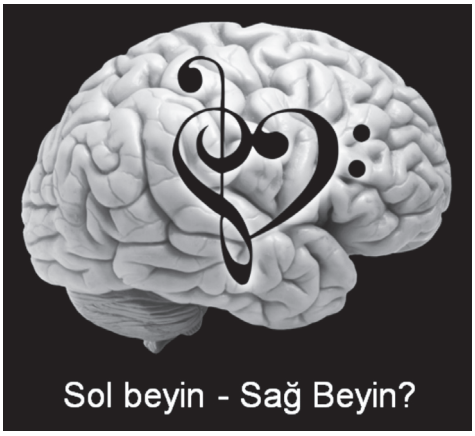

Duyguyu anlamak için genellikle sağ beyni kullanıyoruz. Sağ beynin işi sol beyne göre aslında çok daha zor ve karmaşıktır. Hâlâ nasıl yaptığını çözebilmiş değiliz. Mesela müzik zevki daha çok sağ beyinle ilintilidir. Çocuklara ne yaptığımızı anlıyor musunuz? Dünyanın niye böyle sessizleştiğini daha iyi anlıyor muyuz acaba? Bence bununla çok fazla ilgisi var. Buranın mucizelerini çok fazla anlayamıyoruz.

Sol beynin işi rutin işlerdir. Sağ beynin işi ise yenilik, yaratıcılık, örüntü algısı gibi son derece karışık, bilgisayarlara yaptıramadığımız ve beynin gerçekte var olma sebebi olan şeylerdir.

SOL BEYİN	**SAĞ BEYİN**
Sayısal yetenek	İçgörü-Sezgiler
Yazı yazma	3B Algılama
Konuşma	Sanat algısı
Akıl yürütme	Hayal kurma
Bilimsel beceriler	Müzik algısı
Sağ elin kontrolü	Sol elin kontrolü
ALIŞKANLIKLAR	YENİLİK
RUTİN İŞLER ANALİZ	YARATICILIK ÖRÜNTÜ ALGISI

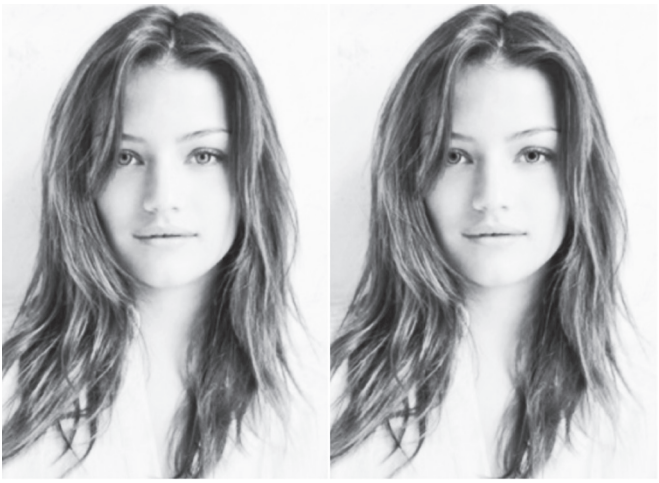

Beynimizin esas işi nedir? Neden bir beynimiz var? Beyleri bir odaya alıyorlar ve diyorlar ki “şu resimdeki iki bayandan hangisi daha çekici?” Bazen de sadece bu resimlerden bir tanesini seçin diye soruyorlar. Beylerin çoğunluğu sağdaki fotoğrafı seçme eğiliminde oluyorlar. Cevap olarak “daha kolay, sağdaki elime daha yakındı,

bilmiyorum” gibi cevaplar alıyorlar. Fakat fotoğraflara yakından baktığınızda sağdaki fotoğrafın göz bebeklerinin soldakine göre 2 mm daha fazla büyütülmüş olduğunu görüyorsunuz. Biz fizyoloji dersinde göz bebeklerinin ne zaman büyüdüklerini uzun uzun anlatırız. Karanlığa girince daha iyi görmek için, heyecanlanınca daha iyi görebilmek için ve cinsel olarak karşınızdakini çekici bulduğunuzda göz bebeklerinin büyüdüğü görülmüştür. Bu deneye alınan beylerin hiçbiri fizyolog değil. Ama diyorlar ki “sağdaki bana daha bir hoş bakıyor” Bunu fark etmiyorlar bile. Beyinlerinin içinde öyle bir sistem var ki bu sistem otomatik olarak neslin devamı için en uygun olan eşi seçme üzerine programlanmış ve hangisi beni seviyorsa en uygun eş tabi ki odur diyor. Bu nasıl yaptığımız hakkında çok fazla fikrimiz yok ama reklamcılar çok daha önce fark ettiler bunu reklamlarda kullandıkları resimlerde bayanların gözlerini normalden çok daha büyük olarak kullanırlar. Bu reklamları gören beyler de ben bu arabayı vs. alırsam benim eşimin gözleri de böyle olur diye düşünüyorlar.

Bazı şeylerde acayip iyiyiz. Bazı insanların davranışları gerçek mi sahte mi? İki fotoğraf çekiliyor. Fotoğraflardan birinde gayri ihtiyari gülüyor, bir tanesinde de fotoğrafçı güler misin dediği için gülüyor. Beynimiz bunu çok kolay algılayabiliyor. Bunu hemen fark edemeseniz bile buna benzer 50 tane fotoğraf çifti göstersem en az kırkını doğru tespit edersiniz. Yapılan bu tip deneylerde bayanların daha başarılı oldukları da görülmüştür. Bu gerçek ve sahte ayrımı bizim için sosyal iletişimde çok önemlidir. Size nasıl ayırt ettiğinizi sorsam, kiminiz der ki göz kenarı kırışıyor da oradan. Halbuki botoks yapılmış insanlarda da anlıyorsunuz. Sadece o değildir. Çünkü fizyolojisi karışıktır. Bir şeyi komik bulup güldüğünüzde beyninizde iradeniz dışında çalışan bazal çekirdekler denilen yer devreye giriyor ve gülerken sadece ağız kaslarınız değil, tüm yüz kaslarınız ve boyun kaslarınız, kalça ve bacak kaslarınız dahil her yeriniz kasılıyor ve vücudunuzun şekli baştan aşağıya değişiyor.

Fotoğrafçı gülmenizi söylediğinizde ise sadece ağız sırıttığı için siz bunu hemen fark ediyorsunuz. Bunu özellikle çocuklar çok iyi algılıyor. Çocukları kandırma şansınız hiç yok. Mesleğinizden o gün nefret ediyorsanız çocuklara hiçbir şey anlatamazsınız. Çocuklar medyum gibilerdir.

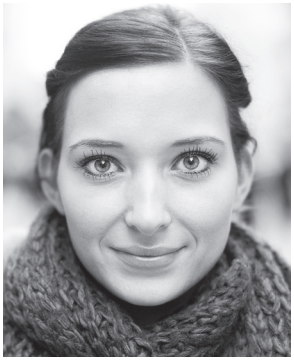

Benim internetten bulduğum ve tanımadığım birine ait olan yandaki fotoğraf gibi tanımadığınız birine ait olan bir fotoğrafa bakarak o insanın karakteri hakkında neler düşünebildiğinizi kendi kendinize bir sorun. Yüz sadece tanıma aracı değildir. O kadar çok karakter analizi yaparsınız ve o kadar fazla ön yargı biriktirirsiniz ki bazen. Sorduklarımın kimi "neşeli, heyecanlı, utangaç, riyakâr" diyenler oldu. Riyakâr diyeni biraz sorguladığımızda birkaç gün önce kavga ettiği komşusuna benzettiğini gördük :) Bunlar doğru mu değil mi bilmiyoruz. Bildiğimiz ne kadar çok duygu okumaya çalıştığımızdır.

Aborjinlerden bahsetmek istiyorum biraz da. Bazı kabilelerinde ön, arka, sağ, sol kelimeleri yoktur. Yönleri kuzey, güney, doğu, batı olarak tarif ediyorlar. Aborjin'i alıp uçağa bindirip Newyork'a getiriyorlar. Tam bir ay kapalı bir apartman içinde yaşatıyorlar. Kendi etrafında defalarca döndürüyorlar ve soruyorlar "çorap nerede" diye cevap "ayağımın kuzey batısında" oluyor. Bakılıyor ki yön gerçekten doğru. Aborjin coğrafi yönleri sürekli doğru okuyabiliyor. Biz neden bunu bu şekilde yapamıyoruz? Çünkü bu beceriyi hiç kullanmadık. Özellikle Aborjin kadınları adalar

arasında kanolarıyla seyehat ederlerken İngiliz bir bilim adamı da bunları izliyor. Bayanlar bir süre açıldıktan sonra sandalın içine yatıyorlar ve dinleniyorlar. Bir süre sonra kalkıp tekrar kürek çekiyorlar. Adam diyor ki "Allah allah bu işte bir tuhaflık var." Daha sonra öğreniyor ki bu bir navigasyon sistemiymiş ve şöyle çalışıyormuş; kadınlar çıkıyorlar karalar gözden kaybolunca yatıyorlar adalardan yansıyıp gelen dalganın deniz üzerinde oluşturduğu dalga örüntülerini okuyorlar ve şu ada bu kadar şu ada şu kadar uzaklıkta. Yarasaların sesle ortamı modellemesi gibi. Onlar da homosapiens biz de.

Beyzbolda sinir bilimsel olarak enteresan olan bir şey vardır. Biliyorsunuz minicik bir topa ince bir sopayla vurularak yapılıyor. Sinir bilimciler incelemişler. Bu arkadaşın gelen topa vurabilmesi için bazı sorunlarımız var.

1-Top atıldığında ona gelmesi ortalama 350 mili saniye sürüyor. Fizyolojik olarak biliyoruz ki bir insanın karar verip kaslarını harekete geçirmesi için min.250 mili saniyeye ihtiyacı var. Gözden bir bilgi alabilmek için de en iyi ihtimalle 100 mili saniyeye ihtiyacınız var. Bu arkadaşın topa vurmak için karar vermek açısından 50 mili saniye gibi bir süresi kalıyor. Bu, nörofizyolojik olarak imkânsızdır. Bir insan 50 mili saniyede hiçbir karar veremez. Ama bu topa her seferinde vuruyorlar.

Bu iş nasıl oluyor? Ya büyülü bir güç düşüneceğiz ya da beynin başka bir özelliğine bakacağız. Atıcıların özellikle tecrübeli olanlarının büyük bir çoğunluğu top daha elden çıkmadan topun nereye geleceğini biliyorlar. Çünkü beyin atıcının vücut örüntülerinden topun rotasını tespit edebilecek bir özelliğe sahiptir. Ne kadar çok bu oyunu oynarsanız bu örüntü kabiliyetini o kadar çok geliştiriyorsunuz. Çocuklarınızda seziyorsunuz ya bazen bugün bunda bir tuhaflık var diye işte bu ona benziyor. Yaşlı çocuk doktorlarının çocuk kapıdan girerken teşhis koyması gibi. Bakarak hayatı öğrenmeyle ilgili.

Örüntü bilgisi bizim beynimizin esas işidir. Şu gör- düğünüz resmi biraz incelerseniz eğer sizde bir sıkıntı yaratma ihtimali yüksek. Ama gençler hemen biliyorlar. Justin Timberlake'i tanımanız daha kolay. Tanımaya çalıştığınızda, beyninizde bir yüz tanıyan örüntü tanıma sistemi vardır. Detaylarla hiç ilgilenmez. Bu bir yüz der. Bir de detay analiz sisteminiz var sol tarafta. Der ki Justin diyorsun da dört göz var. O der ki kalıp Justin, abi iki ağız var, kalıp Justin. İçerde bir kavga var. Siz onun cızırtısını hissediyorsunuz şu anda.

İki farklı sistem çatışır siz resmi incelerken. Bu kalıp tanıma sistemi ne işe yarıyor biliyor musunuz?

Obama ile Einstein'ı hemen tanıdığınıza eminim. Einstein bu fotoğrafta ne yapıyor desem? Belki de bu fotoğrafta hiç öyle bir bilgi yok :) Beyniniz sadece onu tamamlıyor. Küçük bir deney yapalım. Bu fotoğrafları oturduğunuz yerden daha net görmek ister misiniz? Tek yapmanız gereken şey gözlerinizi iyice kısarak bakmak. Evinizde böyle bir bilgisayar var mı acaba? Veriyi azalttık.a daha net görüntü veren. Şimdi beyninizi alkışlayın.

Beynin esas işi çok az bir veriyle dünya resmi çizmektir. Doğru olmasının önemi yoktur. İşinizi görsün yeter.

Beynimiz, onu anlayabileceğimiz kadar basit olsaydı; bizler yine onu anlayamayacak kadar basit olacaktık... (Ian Stewart)

Karşımızda çok karışık bir şey var. Ve bu karışık şeye önce saygı duymak sonra da onun en son keşfedebildiğimiz yeteneklerinden sonuna kadar istifade etmemiz lâzım. Özellikle buradaki gibi eğitimcilerin bu konuyla mutlaka ilgilenmeleri gerektiğini düşünüyorum. Sizler beyninizle ne kadar çok ilgilenirseniz çocuklarımızın şansı o kadar artacak.

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Bengi SEMERCİ
Çocuk, Genç ve Erişkin Psikiyatristi

ÇOCUĞUN YARARINA OKUL, AİLE VE ÇOCUK İLİŞKİSİ

Bugün bir başka konuşmacımız tarafından da aile, okul ve çocuk ilişkileri konuşuldu. Ama ben biraz daha farklı bir açıdan bakmak istiyorum. Biliyorsunuz çocuklar okula sadece bir beden olarak başlamazlar. Her çocuk okula taşıdığı bir bavulla gelir. O bavulun içinde çocuk okula neler getiriyor? bakmak gerekir. Çocuklar; Genetik özelliklerini, o yaşa kadar kendine özgü gelişen kişilik özelliklerini ve birlikte geldiği ailenin yapısını bavullarında beraber getirirler. Çocuk, ailesinin yapısıyla birlikte, ailesiyle olan ilişkilerini ve tutumunu alıp okula gelir. Bunlarla birlikte büyüdüğü çevre ve kültürü de bavulundadır. Çocuk, yetiştiği çevredeki kültür ve etkileşimle birlikte geliyor. Biz her ne kadar okula başlamayı yaşla belirlesek de, her çocuk o yaşdaki kendi gelişim dönemiyle birlikte gelir. Çünkü her çocuğun yaşı ve ayı aynı bile olsa gelişimi farklı olabilir. Yine en önemlisi çocuk okula kendi bireysel sorunlarıyla gelir. Yani çocuk okula doldurulacak bir bavulla değil dolu dolu bir bavulla gelim olur. Okulda o bavulu açtığınız zaman çıkacak süprizlere hazırlıklı olmak ve her biri için çözüm bulmak zorundasınız.

Ne kadar dolu olursa olsun bu bavula okulda eklenmesi gerekenler var. Çünkü okula bunun için geliyorlar.Okulda bavula bilgiler dışında öğretmen, gittiği okulun kuralları, ders programı, okulun yönetim biçimi ve birlikte aynı sınıfı paylaştığı çocuklar bir şeyler eklerler.

Bir veli okula öğrenciyi gönderirken bavuluna ne konulmasını bekliyor? Özgüven denildiğini duyuyorum. Ama ben yaklaşık 30 yıldır hekimim ve bu özgüven işini çözemedim. Çünkü bizim ailelerimizin, öğretmenlerimizin, büyüklerimizin şöyle bir tutumu vardır. Aynı zamanda hem herkes özgüvenli olsun istenir hem de kimse konuşmasın, sesini çıkartmasın ve aykırılık yapmasın istenir. Nasıl bir özgüven istendiği net değildir. O nedenle özgüveni bir yana bırakırsak, aslında aileler çocuklarını okula yollarken genel olarak başarı isterler. Biz ne sayarsak sayalım aileler sonuçta başarı bekliyorlar. Geçen gün bir çocuk bana “ne kadar yaşlısınız” dedi. “Neden öyle dedin” diye sorduğumda bana “Giriş sınavlarının adlarını karıştırıyorsunuz” dedi. İşte velilerin temel isteği bu benim artık takipde zorlandığım adları değişen ama hep olan sınavlarda çocuklarının başarı kazanmalarıdır.

Peki okul çocuklardan ne istiyor? Okul da tabi ki başarı bekliyor. Bu yüzden bir çok özel okul çocukları okullarına kayıt ederken çürük elmaları ayırmaya çalışıyor. “Bu bizim okulumuza pek uymaz, siz başka bir okula gidin” bile denilebiliyor. Bunu da çözmek mümkün değildir. Bu okulların nasıl bir özelliği vardır ki o çocuklar okullarına uymamaktadır? Bir de bunlar çeşitli başarı testleriyle ifade edilmektedir. O zaman amacın sadece başarı olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü başarısız olabileceğini

düşündükleri çocukları ayıklarlarsa “benim okulum başarılı olur” diye düşünülmektedir. Okullar, başarız olma riski olanlardan ayırmış bir okulla çocukların bavullarına koyacakları “Başarı” ile kendi isimlerine “Başarılı okul” sfatını eklemeye çalışıyorlar. Gelelim öğretmenlere; Öğretmenler de çocuklardan başarı beklemektedir. Çünkü öğretmenin başarısı da okul tarafından sınav sonuçlarına bakarak çocuğa atfedilen başarı ile ölçülmektedir. ölçülmektedir. Bir sınıfın ne kadar çok başarılı öğrencisi varsa öğretmenin o kadar başarılı olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla aile, okul, öğretmen herkes çocuğun bu bavuluna içindekilere çok da bakmadan başarı koymaya çalışmaktadır.

Bir düşünelim: Gerçek başarı nedir?Ben kendi okuduğum üniversitede dönem birincilerinin nerede olduklarını düşünüyorum da hiçbirinin nerede olduklarına ilişkin bir bilgim olmadığını görüyorum. Ama aynı sınıftan hiç dereceye girmediği halde hem yurt içinde hem de yurt dışında çok başarılı olmuş sınıf arkadaşlarım olduğunu biliyorum.Aynı durum bir çok tanıdığım için, izlediğim çocuklar için de mevcut. Demek ki okuldaki başarıyı ölçtüğü söylenen not ile hayatta kazanılan ve kabul edilen başarı çok da uyuşmayabiliyor.

Biraz önce söylediğimiz sözde herkesin çok önemsediği özgüveni nasıl tanımlayacağız? İnsan kaynakları şirketleri çok şikayetçidir mesela çok özgüvenli! kişiler yetiştirildiği konusunda. Başvuruya gelenlerin “bilmem hangi okuldan mezunum, şurada da mastırımı yaptım, ne bu kadar maaşla mı başlayacağım işe, özel odam, şoförüm, arabam olmayacak mı” diyen ama hiçbir tecrübesi olmayan, yeni mezunlar olduklarını söylemektedirler. Bu mudur başarı ve özgüven? Özgüven ile ukalalık ve kendini bilmezlik sınırı çok incedir. Demek ki başarı ve özgüven kavramları ile ilgili aklımız biraz karışık. Türkiye’de maalesef başarı derecesi hep sınavlardan alınan sonuçlara göre ölçülmektedir. Çoğu özel okul gazetelere ne kadar başarılı oldukları ile ilgili ilânlar vermektedir. Başarı olduğu zaman herkes üstlenmektedir. Mesela ben üniversite sınav birincileri her yayınlandıklarında çok garipsiyorum. Çünkü çocuklara gittikleri okulun ya da dershanenin tişörtleriyle fotoğraf çektiriliyor ve bütün başarısı o kurumlara mal ediliyor. Sanki o çocuğun ailesinden ya da çevresinden ona dokunmuş ve bir şeyler kazandırmış başka hiç kimse, hiç bir değer yokmuş gibi; o çocuğun kendine o kadar güvenli olması için onun kadar başarılı olmadığı halde onun o hale gelmesine etki etmiş hiç arkadaşı yokmuş da sadece ve sadece başarısı ve hayatı o sınavda aldığı puana aitmiş gibi sunumlar yapılıyor. Demek ki bizim başarı kavramımız ne kadar çok puan aldığımız ile değerlendiriliyor. Ama öbür yandan biz bu gençlerimiz işe alınırken hiç de öyle “üniversite sınavına kaç puan alıp da girmiştin?” diye sormuyoruz. Bu puan biraz erkeklerin askerlik, bayanların da doğum anıları gibi kalıyor. Demek ki sınavlarda alınan puanlar aslında o kadar da başarıyı göstermiyor.

Hiç önemsemesek de biz, aile, okul ve öğretmenler olarak bu kadar çok başarı isterken acaba çocuk ne istiyor? Aslında çocuğun hem okuldan hem de ailesinden istediği daha azdır.

Çocuk; sevgi, korunma, güven ortamı ve gelişimine katkı ister. İstediği sınavlarla oluşan bir başarı değildir. İşte bu nedenle çoğu kez ellerine tutuşturulan, büyükler tarafından tıka basa doldurulmuş bavulları taşımakda zorluk çekiyorlar ve niçin taşıdıklarını anlayamıyorlar.

Belli özel okullara gönderebilmek ve okulun ücretini ödeyebilmek için okulun sosyo-kültürel düzeyinin üstünde olmak gerekiyor diye düşünülüyor. Bu doğru değildir. Ekonomik düzeyin üzerinde olmakla sosyo-kültürel düzeyin üstünde ya da aynı düzeyde olmak son derece farklı şeylerdir. Okulun parasını ödeyebilmek aynı kültürden ya da aynı sosyal çevreden gelindiği anlamına gelmez. Yani aynı okulda çok farklı çocuklar bulunabilir. Her çocuk farklıdır. Çocuğun okula gelirken bavulunda getirdiklerini okul, aile ya da toplum değiştirmesini isteyebilir ama değişim için önemli olan bunları nasıl ele aldığınız ve nasıl değerlendirdiğinizdir.

Benim evimle iş yerim arasında iki sokak var. Bugün sabah kalktım ve evden çıktım. Yürürken karşımızdaki fırındaki arkadaş "abla bak kahvaltı yapmadıysan poğaça sıcak fırından yeni çıktı" dedi ve elime bir tanesini tutuşturdu. Yanımdaki apartmanın görevlisi "abla hayırlı işler" dedi. Biraz ilerleyince manav "işe mi gidiyorsun, bizim oğlandan da mektup gelmedi" diye sohbette bulundu. İşe yüreğim çok sıcak gittim. Çok güzel bir mahallem var diye düşündüm. Sabah evden çıkınca görebildiğim, tanıdığım ve başka zaman hiç konuşmasam da hal hatır soranlar var diye mutlu oldum. Çocukların çoğunun böyle bir mahallesi yok ve çok farklı yerlerden geliyorlar. Hatta mahallenin, paylaşmanın, farklılıkların güzelliğini bilmiyor.

Sizin okulunuzun kültürü ne olursa olsun hepsini aynı yerde harmanlamak o kadar da kolay bir şey değildir. Okulun kültürünü çocuklara empoze edip onların getirdikleri bütün o kültürü unutturmak neredeyse olanaksızdır. Çünkü çocuklar her gün okuldan sonra evlerine giderler. Dolayısıyla aile ile okul arasındaki iletişim, çocuğun ne kadar yalpalayacağını çok etkileyen bir durumdur. Çocuklar ikisi arasında sıkışıp kalabilirler. Onun için bir çoğunuzun çalıştığı ya da yöneticilik yaptığı okullarda hâlâ ezikler ve tikiler var. Hâlâ birbirini aşağılayan veya birbiriyle hiç konuşmayan çocuklar var. Bu tamamen getirdikleri sosyo-kültürel etkin,kişiliklerini kısa bavuldakilerin okulun içine yansımasıyla ilişkilidir. Dolayısıyla okulun içinde oluşturulan kültür öyle bir kültür olmalı ki her gruptaki çocuğa da dokunabilmelidir. Her çocuğun bireysel kişiliği ve sorunları ile birlikte o zamana kadar oluşturduğu bir kişiliği vardır. Bunu belli oranda değiştirebiliriz ama tamamen yok edemeyiz. Bunun için o çocuğun özelliklerini iyi tanımak gerekir. Beni en çok ilgilendiren şeylerden bir tanesi çocukların bireysel sorunlardır. Çünkü bence aile-okul-çocuk ilişkileri içinde en çok zarar gören çocuklar bireysel sorunları olanlardır. Ne kadar uğraşırsanız uğraşın, ne testi yaparsanız yapın bireysel sorunları olan tüm çocukları ayıklamanız mümkün değildir. Kaldı ki ayıklasanız da bu çocuklar mutlaka bir okula gidecekler.Gitmeleri gerekir, gitmek zorundadırlar.Bu bir haktır.

Biz çocuk hakları beyannamesini imzaladık. Eşit eğitim, her çocuğun hakkıdır. Bana göre en iyi öğretmen, kesinlikle ve kesinlikle bilmem ne sınavında en çok başarılı çocuğn öğretmeni olan veya en yüksek puanı aldıran öğretmen değil, sorunu olan çocuğu diğerleri gibi sarmalayabilen, kontrol edebilen ve onu eğitebilen ve ona öğretim yaptırabilen öğretmendir. Öğretmen olmanın başarısını öyle ölçmek lâzımdır. Bu internet çağında zaten siz zeki çocukları da almışsanız açar interneti okur, ezberler ve yapar. Bazen öyle öğrenciler geliyor ki üniversitede bile, bir sene sonra mezun olacak öğrenciler klasik sınav yapılmasını istemiyorlar. Çünkü bir cümlelik cevabı olan klasik sınavları bile yapamıyorlar. O bir cümleyi bile yazamıyorlar. Gençler kendilerini ifade edemiyorlar.Ama giriş sınavlarında, testlerden çok iyi sonuçlar almış oluyorlar. Onlar okullarda sorunsuz ve başarılı çocuklar olarak değerlendirilip, kabul ediliyorlar. Oysa bireysel sorunları olanlar dışlanmış, en başından başarısız kabul edilmiş oluyorlar.

Şimdi önemli bir konuya, veli-okul ilişkisine bakalım. Bazı velilere bazen ben "Söyleyin okula size kadro versinler" diye takılıyorum. Çünkü bu veliler öğretmenlerden daha çok okulda oluyorlar ve neredeyse hiç okuldan çıkmıyorlar. Bence bu sağlıklı bir ilişki değildir. Velinin o kadar çok okulun içinde olması ve her şeye müdahale etmesi doğru değildir. Ama öbür yandan eski zamanlardaki gibi "eti senin kemiği benim" anlayışı ile velinin okulla hiç ilgilenmemesi de uygun olmaz. Aile, öğretmen ve okul arasındaki iletişim genellikle çocuk üzerinden yapılmaktadır. Yani ailenin ve okulun bütün beklentileri ve atfedilen her şey çocuğun üzerinden gerçekleştiriliyor. Normalde çocuğu o ikilinin arasından çıkarttığınız zaman aslında konuşacakları hiçbir şey kalmayacaktır. Ve siz bazen aileye tutumlarından dolayı kızıyorsunuz haklı olarak ama sizlerin aileye olan kızgınlığınız da çocuk üzerinden dile getiriliyor. Aynı şekilde aile de okula olan kızgınlığını çocuğun üzerinden anlatıyor. Dolayısıyla o iletişimin ortasında sıkışmış ve bütün isteği sadece sevilmek, güven duymak ve korunmak olan bir çocuk, iki erişkin grup arasında kalıyor. Peki aileler çocukları hakkında bilgi sahibi olmak için okula ne kadar gelmelidir? Ben kendi veliliğimde okula çok az gitmişimdir. Bunun belki doğru belki yanlış iki nedeni vardı. Birincisi hangi okul olursa olsun gittiğimin ikinci dakikası beni velilikten çıkararak, hem diğer velilerin hem de okul çalışanlarının bana uzman muamelesi yaparak soru sormaları, ikincisi ise ben bu konuda uzmanım diye benim çocuğumun daha mükemmel olmasının beklenmesiydi. İkincisi çocuğum için büyük bir yükdü ve bunu istemiyordum. Hayatımda iki kere çok fazla kendi isteğimle öğretmenle iletişim kurdum. Biri oğluma verilen bir ödev nedeni ile ergenlik döneminde öğretmeninin onu yalancılıkla tüm sınıfın içinde suçlamasıydı. Normalde kendisinin çözmesini isteyeceğim bu sorun, öğretmenle birebir konuşmasına karşın çözülmeyince ve çocuk okul değiştirmek isteyince öğretmenle konuşmak istedim. Ben bunu konuşmak için öğretmene ulaşmakta çok zorlandım. Burası bir özel okuldu ve dolayısıyla öğretmen-veli ilişkisinin kolay ve rahat olacağı düşünülmesine karşın, ben öğretmenle görüşebilmek için yönetime gitmek zorunda kaldım. Belki devlet okulu olsaydı daha kolay ulaşabilirdim. Veli önemli durumlarda öğretmene kolayca ulaşıp, çocuğun yararına işbirliği yapabilmeli ama öğretmene ulaşmayı suistimal etmemelidir.

Oğlumun okuluna ikinci gidişim ise sınıfların fen-matematik vs. alanlarda ayrımı ile ilgili olmuştu. Oğlum bir gün eve geldi ve "müdür bey beni çağırdı, öğretmenlerimle karar vermişler ben sosyal bölüme devam edecekmişim ama ben sosyal bölüme devam etmek istemiyorum" dedi. Ben de okula giderek "bu kararı asıl verdiniz?" diye sordum. Düşündüm ki belki ben bu konularda uzman olsam da belki de bir anne olarak tarafsız olamayabilirim. Ama aldığım cevap çok şaşırtıcıydı "Valla biz oğlunuzun öğretmen ile yaşadığı sorun nedeni ile ergenliği çok zor atlattığı için derslerine çok fazla çalışamayacağını,bu nedenle daha az çalışacağı bir yerin iyi olacağını düşündük" dediler. Gerçek bir değerlendirme olmadan bir çocuğun geleceği için karar alma gücünü öğretmen ve yöneticilerin kendilerinde hissetmeleri endişe vericiydi. Yaptırdığımız bilimsel değerlendirmeler ve kendi isteği fen bölümleri olduğu için ısrarcı oldum. Buna karşılık okul da benden "Çocuğum eğer sınıfta kalırsa veya başarısız olursa bütün sorumluluk bendedir." yazılı bir kâğıt imzalamamı istedi. Tabi ben de gülerek imzaladım ve "bunun yasal bir geçerliği olmadığını biliyorsunuz değil mi" dedim. Eğer uzman olmasaydım ya da okulun çocuğum için en doğru kararı bilimsel olarak vereceğine ilişkin inancı olan "gerçek" bir veli olsaydım sonrasında fen alanında gerçekden başarılar elde eden bir çocuğun başarısız ve mutsuz olacağı bu kararı kabullenmiş olacakdım. Çocuklar okula başarı kazanmak ve okulu başarılı yapmak için değil, başarılı olacakları şeyleri bulmak için gidiyorlar. Okulun bunu bulmak, çocuğa göstermek ve onu desteklemek görevi var. Okullar, bunu yaparken bir sorun olursa onun çözümünü de aramak ve işbiriliği yapmakla yükümlüdür. Bu bir örnek ama tekl değil. Çok yakından izleyip gördüğüm bir çok okullarında çocuğa sorunu, başarısız görülmesine yol açabilecek etkenler sorulmamışdı. Çocuğa "şu anda başarısız görünüyorsun ve sorunun ne" diyen olmamışdı. Bu durumlarda okulların savunması "rehberliğe gönderdik öyle dediler" olmaktadır. Oysa sevgili okullar, rehberlik sizin iletişim aracınız değildir. Her öğretmenin ve okul yöneticisinin çocukla iletişimi ve aileyle iletişimi başkadır. Rehberlik bir aracı değildir. Rehberliğin çok daha önemli görev ve sorumlulukları vardır.

Buradaki yöneticilerimizden, okul sahiplerinden okullarındaki rehber öğretmen sayılarını artırmaları ricasında bulunmak istiyorum.Rehberlik servislerinin güçlü olması kendi yararlarınadır. Rehberlikler az sayıda kişi ile çoğunlukla yanlış kullanılmaktadır. Bu nedenle çocukların rehberliği algılama şekli ceza verilmek üzere gönderilen yer ya da dersi kaytarmak için bir kurtuluş yeri olmatadır. Rehberliğin görevi sorun çıktıktan sonra müdahale etmek olmamalıdır. Hele de özel okullarda bu hiç böyle olmamalıdır. Her çocuk okula ilk başladığı zaman yanında getirdiği o bavulun içinde neler olduğu rehberliğin dosyasında bulunmalıdır. O zaman sorun çıkmadan riskli gruba müdahale etme, sorunlara karşı önlem alma ve o aileyle daha yakın ya da daha uzak nasıl bir ilişki kurulacağını anlama şansı olur. Ama sorun çıktığı zaman "Git rehberliğe" dediğinizde ben bana gelen çocukların bir kısmından da biliyorum ki çocuklar "yine kaytardık, dersi geçirdik" diye sevinirken; bir kısmı da ağlıyorlar. Çünkü bunu bir ceza olarak algılıyorlar ve öğretmenlerinin kendilerini sevmediği için rehberliğe gönderdiğini düşünüyorlar. Tabi bunların ikisi de yanlıştır. Dolayısıyla çocuğun okula ilk başladığı günlerde bavulun içinde getirdiklerini bilirsek o zaman aile-okul-öğretmen arasındaki

ilişki ile aile-okul-çocuk arasındaki ilişki sağlıklı bir yere oturabilir. Bunu başarabilmenin yolu yeterli sayıda, her çocukla tek tek, sorun olmadan da belli zamanlarda ilgilenecek, değerlendirecek sayıda rehberlik uzmanı bulundurmakdan geçer.

Çocukların beyin görüntüleme ile elde edilen, 5 yaşından 20 yaşına kadar olan gelişimlerine baktığımızda, bu süreçde beyinde büyük değişimler, gelişimler olduğunu görüyorsunuz. 5-20 yaş okul yaşıdır. Bu süreçde beyinde olan değişim ve gelişim sadece genetik yapıyla veya zeki doğmuş olmasıyla ilgili değildir. Beyindeki değişiklikler, bu süreçde beyinde kullanılan bölgelerin nasıl arttığını göstermektedir. Kullanılan bölgelerin artması ve beynin sağlıklı gelişmesi okulda çocuğun bavuluna neler konulduğu ile çok ilgilidir. Siz o bavula sadece bilgi ve ezber koyduğunuz zaman bu gelişime çok da katkısı olmaz. Bu gelişimin çok önemli bir kısmı okulla ilgilidir. Bir çocuğun hayatı, hele de son zamanlarda sistem nedeniyle gelişim döneminin çok önemli bir kısmı okullarda geçmektedir. Eğer 5-20 yaş arasındaki değişim sağlıklı olmuyorsa bu aileden daha çok okulun katkısından ya da doğru katkısızlığından kaynaklıdır. Aileyi bu olumsuzluktan çıkarabilmek içinse aileyle iletişimi iyi tutmalıyız. Genellikle okullar bireysel sorunu olan çocuklarla ilgili ya ailelere geri bildirim vermiyorlar ya da ters ve kötü bir şekilde geri bildirimde bulunuyorlar. Tabi istisnalar her zaman vardır. Bu durumları çok iyi ele alıp yöneten okullar var. Ben okulların başarılarını bana gelen bu çocukların durumları, okulun onlara yaklaşımları ile değerlendiriyorum. “En iyi okul hangisi?” sorusuna ona göre yanıt veriyorum. Ama aramızda kalsın herşeye karşın bana göre en iyi okul eve en yakın olan okuldur.

Okullar kendi alanları olmadığı halde çocuklar hakkında çok kolay tıbbi yargılara varabiliyorlar. Mesela aileye şöyle bir şey söylenebiliyor. “Çocuğunuzun öğrenme güçlüğü var. Çocuğunuzun dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu var. Çocuğun gelişimsel olarak diğerlerine yetişmekle ilgili bir geriliği var”. Henüz bir uzmanın değerlendirmediği bir çocuğu bu şekilde damgalamak doru değil. Bu tür şüphe varsa onu aile ile paylaşıp, çözüm için nereden yardım alınması gerektiği, okula düşen görevler, velinin katkısı tartışılmalı. Ya da diğer yandan “istediği zaman yapıyor, istemediği için böyle, daha çok çalışsın” sık kullanılıyor. Bu tarz bir yaklaşım çocuğa büyük bir yük getirmektedir. “Becerebilir ama becermiyor” tarzı bir yaklaşım bir insana verilebilecek en büyük yüktür. “İstese yapar, yapmak istemediği için yapmıyor.” Sorunu bilmeden bu şekilde yargıya varmak, bunu aile ile paylaşmak, çocuğu bu şekilde damgalamak doğru değildir. Çocuk yapamadığı için yapmıyor olabilir. Yapamadığı için de doğru iletişimi kuramıyor olabilir. Sorunu olabilir.

Yine öğretmenlerle çocuklar arasındaki ilişki çok önemlidir. Sizler benden daha iyi biliyorsunuz ki öğretmeni sevilen ders ne kadar beceremiyor olursanız olun daha çok ilgi ve gayret gösterdiğiniz derstir. Yapılan bütün araştırmalar gösteriyor ki sevilen öğretmen demek çok da öyle gevşek, kuralsız öğretmen demek değildir. Çocuklar kuralsız, sınırsız öğretmenleri diğerlerinden daha çok sevmezler. Onunla muhabbet ederler, gülerle, bazen dalga geçerler ama asıl değer verdikleri öğretmenler hafif tatlı sert olan, onlara kural koyabilen ama gerektiğinde de dinleye

bilen öğretmenlerdir. Hiç ayrımcılık yapmadığınızı söyleyebilirsiniz. Hatta bütün anne babalar da çocuklarını ayırmadıklarını söylerler ama her anne baba çocukları arasında bir ayrım yapar. Bir şekilde daha çok sevdiği, daha çok güvendiği ya da daha çok beklenti içinde olduğu çocuk vardır. Mesela aynı evde iki çocuk vardır; birisi başaramadığı zaman kıyamet kopar ama öbürünün her türlü başarısızlığı hoş görülür. Bunun tek nedeni atfedilen şeydir. Çünkü birine umut bağlanmışdır, başarı beklenir. O çocuk başarmak zorundadır ama öbüründen zaten başarı beklentisi yoktur. Bu nedenle tepki de verilmez. Her aile gibi öğretmenler de ayrım yapar. Ama bunu gösterdiğiniz anda büyük bir grup çocukla iletişiminiz tamamen kopar. "Zaten öğretmen beni sevmez; zaten öğretmen benden hiç hoşlanmıyor" diye düşündürdüğünüz zaman çocuğun başarma isteği, öğrenme yeteneği zarar görür. Kimin başının okşandığı, kimin dolu dolu aferin aldığı, kimin halinin hatırının sorulduğu, kimin başı sıraya değdiği zaman "hasta mısın" diye sorulurken kimin başı sıraya değdiğinde "sen yine mi dersi dinlemiyorsun" diye bağırıldığının hepsi beden dili ile kendini gösterir. Özellikle ilköğretim ve anaokulu döneminde çocuklar için, ağzınızla söylediğiniz her şeyden çok daha fazla önemli olan davranışlarınızdır. Ben kendimden de biliyorum. Çocuklar onları can kulağıyla dinliyor muyum, dinlemiyor muyum, yorgun muyum, o gün aklım başka bir yerde mi hemen fark eder ve hemen uyarır. Onlar, büyüklerden daha çabuk sizin kendilerine ilişkin duygularınız, tutumunuzu fark ederler.

Aileyle iletişim çocuğu şikayet etmek demek değildir. Okullar ve öğretmenler çocukları ailelere; aileler de okullara ve öğretmenlere şikâyet ediyorlar. Ben arada iki tarafla da konuşuyorum. İki taraf da birbirlerini bana şikâyet ediyor. Çocuğun bazı sorunlarını okulda çözmeniz gerekir. Şikâyet edeceğiniz kişi çocuk değildir. Ailenin tutumunu aile ile çözebilirsiniz. Maalesef şu aralar özellikle belli sosyo-kültürel düzeyin üstündeki aileler çocuk yetiştirmekten daha çok kral ve kraliçeler yetiştiriyorlar. Her istedikleri yapılan, istediklerine hiçbir sınır konulmayan ve hiçbir sorumluluk duygusu olmayan çocuklar geliyor okula. Halbuki okul sınır, sorumluluk ve paylaşımın gerektiği yerdir. Dolayısıyla aileyle iyi bir iletişim olmalı ki sadece sizin okulda koyduğunuz kurallar ve bunları öğretme çabanız boşa gitmesin.

Çocuklarımızın beyinlerinin özellikle gelişim dönemindeki olumlu değişimine karşı hepimizin sorumluluğu bulunmaktadır. Ekranda beyinde yaşla birlikte gelişen alanlar maviyle gösterilmişdir. Beyinde mavileşmeyen küçücük bir alan daha sonra çok büyük bir sorun yaratabilir. Fren sistemi gelişmeyen ergenlerde mavileşmeyen alanlar daha çok görülür. Onun için durmazlar, engellenemezler, daha çok kaza yaparlar. Okul olarak, oradaki olumsuzluğa en ufak bir katkımız varsa onun sorumluluğunu ömür boyu çekmek zorunda kalırız. İşte o zaman okulumuzdan istediği kadar çok sayıda kişi üniversiteye girmiş olsun ya da okulumuzdan istediği kadar çok öğrenci TEOG'da yüksek puan almış olsun fark etmez. Başarısız olunmuş demekdir.

Ailelerin çoğu özellikle özel okulları çocuklarının gereksinimlerine göre değil kendi beklentilerine göre seçmektedir. Dolayısıyla çoğunun şikayeti kendi hayal kırıklıkları

ile ilişkilidir. Okullar da daha çok çocuğun yararını değil ailelerin beklentilerini ön plana çıkartıyorlar. Çünkü, kusura bakmayın bu lafı kullandığım için ama bu tarz okullar aileyi "müşteri" kabul ediyorlar. Dolayısıyla aileyi memnun etmek için ailenin isteği ön plana çıkartıldığı zaman çocuk arada unutuluyor ve her iki tarafında üstünde oynadığı, ortada gelip giden ve zarar gören çocuk oluyor. Sonuçda aileler çocuğunu doğru değerlendiremeyebiliyor. "Benim çocuğum asla kötü bir şey yapmaz, yalan söylemez, çok sorumludur" diye düşünebiliyor. Ama yanılabilir. Önemli olan yine ailenin bu yanılgısını nasıl ve hangi yola düzelttiğinizdir. Yine beklentiler karşılanmadığı zaman aile okulu, okul ise çocuğu suçlayabiliyor. Aslında suçlu herkestir. Kargaşayı iyi yönetmeyen ve iletişimi doğru sürdürmeyen herkes suçludur. Çünkü bana göre önemli olan TEOG kazanmaktan ya da orada yüksek puanlar almaktan daha da önemli olan çocuğun ruh sağlığını koruyabilmek ve bozmamaktır. Öyle çocuklar var ki sınavda 98 aldığı için korkudan ve kaygıdan kendilerini ölecek gibi hissediyorlar ve ağlıyorlar. Çünkü okul ve öğretmenleri 95 alan öğrenciye kötü öğrenci diyor. Buna aile de katılıyor. Oysa çocuğun okulda mutlu olması ve ruh sağlığı çok önemlidir. En büyük başarıdır.

Gelişim dönemleri olarak zaten çok açıklar. Biz doğru iletişim kurduğumuz zaman akademik başarı da zaten bir şekilde gelir. Zaten yapabilecek olan çocuk, kapasitesi kadar yapacaktır. Siz ister okul olun ister aile, bir çocuğun zekâ kapasitesini, yapabilirliğini, yeteneğini en iyi kullanmayı sağlayabilirsiniz ama ona daha fazlasını sağlayamazsınız. Ve unutmayalım ki her çocuk farklıdır. Bizim okulumuz, bizim çocuklarımız, bizim öğrencilerimiz yoktur. Her biri tek tek ayrı ayrı bireydir. Her birini ayrı birey görmediğiniz taktirde ister aile olun ister okul olun hiçbir şekilde başarılı olmanız mümkün değildir.

Şimdi en başa dönersek, kendi bavulu ile okula gelen çocukta amacımız ne olmalıdır? Onun getirdiği bavulunu düzgün yerleştirmesine yardımcı olmak, fazla varsa onları çıkartmak, eksik varsa o bavula onları koymak ve taşıyabileceği bir bavul haline getirmek. Bazı çocuk sadece küçük bir bavulu taşıyabilecekse başarı onun için odur; bazı çocuksa çok daha büyüğünü taşıyabilir başarı onun için odur. Ama siz daha hafifi taşıyabileceğe büyüğü taşıtmaya kalkıyorsanız ya da daha büyük bavulu olan çocuğunkini boş bırakıyorsanız başarısız olması zaten içten bile değildir.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEVER
Ankara Üniversitesi

OKUL KÜLTÜRÜNÜN TOPLUMSAL KÖKENLERİ

1. Okul ve Kültürü

Öğrenmenin ve okulun kültürel olarak nasıl organize edildiği, çoklu öğrenme biçimlerinin nasıl ve nerede gerçekleştiği, okulun dışındaki öğrenmenin kültürel arka planı veya daha geniş biçimde eğitimin kültürel kökenlerini nerelere yasladığı gibi bir dizi sorunsal, eğitim araştırmalarının önemli gündemlerini oluşturmaktadır. Bu tartışmaların bir bölümü "okul kültürü" çalışmaları üst-başlığında toplanmıştır. Diğer taraftan, okul kültürü tartışmaları, kuramsal öncüllerini büyük oranda yönetim ve organizasyon çalışmalarından almaktadır. Bu eğilim, kullanılan kavram setlerine de birebir yansımıştır: kalite, motivasyon, inovasyon, verimlilik, performans vb.

Okulun organizasyonuna dair bilginin, işletme alanında tohumlanmış kuramlar üzerinden üretilmesi, önemli pratik ve entellektüel sorunları beraberinde getirmektedir. Öncelikle, okulların "işyeri-gibi" örgütlendiği ve okulda yaşanan olumsuzlukların, işyerlerinde olduğu gibi çözülebileceği fikri, okulların karmaşık sosyo-kültürel ve politik yapılarını görmezden gelme riski taşımaktadır. Okul ve ekonomi arasında kurulan böyle bir bağ oldukça sorunludur. Şirketlere verilen eğitimlerle, okul personeline (öğretmenler, müdürler ve diğerleri) verilen eğitimlerin giderek benzeşmesi, okul-işyeri örgüt kültürleri arasındaki paralel ilişkilendirmenin önemli göstergelerinden biridir. Yine de okullardaki ücret politikaları okul kültürü tartışmalarının içinde çok yer almaz. Bu anlamda motivasyon, işbirliği, liderlik, cinsiyet gibi pek çok kavram politik ve kültürel içermelerinden sıyrılarak, bireysel eylemin çoğu zaman psikolojiye menteşelenmiş meselelerine dönüştürülebilmektedir. Çünkü örgüt onu oluşturan bireylerin ürettiği bir gerçeklikten çok, yapısı ve işleyişiyle rasyonalize edilmiş organizmik bir karakter (ya da kişi) olarak tanımlanabilmektedir. Bu anlamda davranışçı psikolojidekine benzer biçimde uyarıcı- tepki bağının örgüt kültüründe de sorunsuz biçimde işlediği varsayılmaktadır. Uyaranları yorumlama ve onlara direniş gibi insan öznelliğinin ya da fail olma özelliğinin örgütlerde olan bitene nasıl müdahalelerde bulunduğu pek önemsenmez. Oysa örgütün beklentilerine uygun bir davranışın gerçekleşmesi, bir sonraki durumda yine aynı davranışın gerçekleşeceği anlamına gelmez.

Benzer biçimde, "kültürün" kişilerarası ve gündelik hayatın akışı içinde sosyal eyleme dayalı olarak üretildiği de tartışmanın içinde çok yer bulamamıştır. Aslıda okul; öğrencilerin kültürün gerçek anlamda inşa edildiği otantik "yaşam dünyalarını" terk ederek gittikleri bir yer değil, hem öğrenciler hem de velileri için, gündelik hayatın kurulduğu en önemli ortamlardandır. Bu argümanın bir sonucu, ev ve okul kültürü arasındaki ilişkiyi formel-enformel tartışmasından çıkararak, süreklilik-süreksizlik ekseninde düşünmeye bizi davet etmesidir.

Okul yönetiminin, öğretmenler arası ilişkilerin, bürokratik yapının, okul ritüellerinin ve bunlara benzer pek çok faktörün bir okulda yaşananları ciddi biçimde olumlu/ olumsuz

etkilediği araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Diğer taraftan; okulun bulunduğu yer, okula devam edenlerin ekonomik durumları, sosyo-kültürel arka planları, velilerin eğitim seviyeleri gibi bir dizi sosyal ve kültürel değişkenin, eğitim çıktılarının asıl belirleyicisi olduğu da unutulmamalıdır. Buradaki asıl sorun, bu değişkenlerin görmezden gelinmesinden çok, ki bunlar sürekli olarak önemli kategoriler olarak işaretlenmektedir, eğitim-başarı denkleminde sonucu etkileyen sıradan birer terim olarak kullanılmasıdır. Aslında, bu değişkenler statik olarak okul kültürünün inşasında yer almaktan çok, karmaşık biçimlerde etkileşim içine girerler. Okulun kültürü ne denli demokratik ya da zenginleştirici olursa olsun; kültürün inşa biçimleri (ya da anlamın kurulma biçimi), toplumun genellikle belirli kesimlerinin standartlarını yansıtır. Standartlaştırılmış "burada işler böyle yürür" eğilimi, standardın belirlediği çekim merkezlerine olan uzaklıklarına göre, öğrencileri sınıflandırır. Örneğin: neyin kabul edilebilir bir hitap biçimi olduğu ya da sınıf içi uygun davranış kalıpları pek çok sosyal ve kültürel değişkenle yatay olarak kesilmesine karşın, okulda standartlaştırılır. Başarı-başarısızlık ve ceza-ödül bu sınıflandırmanın bir çıktısıdır aynı zamanda.

Okuldaki kültürün tonunu belirleyen; okulun kurumsal olarak nasıl örgütlendiği, içerideki ilişkilerin nasıl düzenlendiği, yönetim ilişkileri gibi etkenlerin yanında, dışarıdan okula aktarılarak okulda olan biteni sürekli revize eden ve çoğu zaman sosyal sınıflarla yakından ilişkili beklentilerdir. Diğer bir anlatımla, elit veya orta sınıf okullarında velilerin okul pratiklerine olumlu/olumsuz müdahaleleri, eğitimden ne anladıklarıyla paralel olarak daha yoğun biçimde hissedilir. "Çocuğunun okumasını istemek" ile "okuldan en yüksek verimi almak için eğitim süreçlerine dâhil olmak" birbirinden çok farklı iki sınıfsal bilinç ve buna bağlı eyleme karşılık gelebilir. Bu ayrım okul aile işbirliğinin niteliğinin de belirleyicisidir.

Okul kültürünün, ülkenin genelinde makro düzeyde etkili olan sistemlerden etkilenme biçimleri de tartışmaya dâhil edilmelidir. Okul vakum içinde kendi kendine var olan ve işleyen bir kurum değildir. Bunların başında toplumsal cinsiyet meselesi gelmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi, çoğu zaman anlamın nasıl kurulduğu anlama ilişkin yorumlamaları ciddi biçimde etkiler. Okul kültürü tartışmaları önemli oranda yönetici ve öğretmenlik yeterliliklerine odaklanırken, okul müdürlerinin neden hep erkeklerden olduğu sorusuna ilgisiz kalır. Yönetici okul kültürünün en önemli bileşeni olarak tarif edilmesine rağmen, "yönetici"nin kimliği önemsizleşmiş gibi görünür. Öğretmenlerin büyük bölümü kadınlardan oluşmasına rağmen, neden yönetim kademelerinde bu denli az temsil edildiği okul kültürünün toplumsal kökenlerinin en açık örneklerinden biridir. Tabii kadınlar yalnızca okullarda değil, hemen tüm yöneticilik kademelerinde erkeklere oranla çok daha düşük temsil oranlarına sahiptir. Engelliler de periferide kalmak zorunda olan toplumsal gruplardan biridir. Hem okulların fiziksel koşulları hem de onu kuşatan kültür söyleminde engellilerin genellikle, "yardımcı olunulması" gereken grup olarak tarif edilmesi, engelliliği romantikleş- tirerek onları aynı zamanda yönetsel faaliyetlerden uzak tutabilmektedir.

Okul kültürünün kurulmasında belki de en önemli etken, düşünülenin aksine okulun o anda ne yaptığından çok, öğrencilerin o okulu bitirdikten sonra neye sahip olacağıyla ilişkilidir. Diğer bir deyişle, öğrenciler, veliler, öğretmenler ve yöneticiler okulun sağlayacağı hayat şansları ya da okulun sunduğu fırsat potansiyeli konusunda genellikle bilgilidirler. Okulla kurulan ilişki de bu bilginin ekseninde döner. Okulun bireylerin hayatlarına etkisi çoğu zaman okula girişte başlar, okula girmenin zorluğu, sağlayacağı olanaklarla doğrusal bir ilişki içindedir. Bu nedenle, örneğin özel okullar genellikle okul sonunda yapılan ve bir üst eğitim basamağına geçmeye yarayan sınavları en çekici reklam araçları olarak kullanırlar. Bu sınavlardaki başarı, okulun çekiciliği ile doğru orantılıdır. Devlet okulları için de aynı durumun söz konusu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, ülkemizin okul kültürünü biçimlendiren belki de en önemli pratik "test kültürüdür". Bir üst eğitim basamağına geçişte kullanılan testlerde başarısız olan bir okul, içeriğini nasıl oluşturursa oluştursun, başarı söyleminde iddialı olamaz.

Yine, mezunlar derneği, mezun olduktan sonra yapılan yıllık toplantılar, okula maddi yardım gibi, okula karşı duyulan aidiyetin ifade biçimleri de okulun prestiji ve sağladığı olanaklarla ilişkilidir. Okuldan mezun olan ve görünür düzeyde başarılı kişiler, yalnızca o okulun "kahramanları" olarak okul kültürünü etkilemezler, aynı zamanda, okul sonrası hayata ilişkin fırsatların da hem psikolojik hem de sosyolojik sembolleridir. Bu kişiler sadece okula devam ederken etkilemez öğrencileri, okula girişe ilişkin verilecek kararda da önemli çeldiricilerdir. Hatta bazen, okul kurumsal kimliğini mezun olan önemli kişilerle özdeşleştirebilir: liderlerin okulu, şampiyonlar lisesi vb.

2. Kültürel Süreklilik-Süreksizlik

Bir grup araştırmacı, öğrencilerin okul ve ev arasındaki kültürel sürekliliğe ya da süreksizliğe verdikleri tepkileri, akademik başarıları üzerinden anlamaya çalışmışlardır (Arunkumar, 1999). Kültürel süreklilik; kültür tabanlı inanç, beklenti, değer ve pratiklerin okul ve ev bağlamlarında ne derece birbirine benzediği anlamına gelmektedir. Örneğin: uygun davranış biçimleri, eğitimin ne işe yaradığına dair fikir ve inançlar, evdeki entellektüel hava, sorumluluk duygusu, geç ve erken algısı, kadınlık erkeklik kurguları. Öğrenci motivasyonu ve başarısıyla ilgili tartışmaların bir bölümü (özellikle eğitim antropolojisi kanadında) bu mesele üzerinden yürütülmektedir. Buna göre, öğrencilerin bir bölümü için okul kültürü, ev kültürünün bir devamı olarak görülürken, diğerlerinde bu ikisi karşılıklı olarak birbirini dışlamaktadır ya da farklılıklar göstermektedir (Maehr ve Yamaguchi, 2001). Kültürel süreklilik beraberinde uyum ve başarıyı getirirken, kültürel süreksizlik tam aksi bir etkiye yol açmaktadır. Kültürel süreklilik ya da süreksizlik hem eylem hem de söylem düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Bir taraftan hangi davranış ya da eylemlerin okul içinde kabul edilebilir olduğu, diğer taraftan okulda kullanılan dilin yapısı ve iletişim biçimleri kültürel süreklilik ve süreksizlik durumlarını ortaya çıkarır. İkincisi, sosyo-linguistik süreklilik ve süreksizlik adı altında yeni bir tartışma alanı açmıştır.

Standartlaştırılmış okul dili ve kültürü bunun en önemli nedenidir. Okulun dili (ki büyük oranda orta-sınıfın dilidir) "iletişimin normlarını" belirler. (Neyin söylenip neyin söylene- meyeceği, hitap biçimleri, ifade etmenin yapısı, argüman kurma, beden dili vb.). Bu normlara uygun bir kültürel ve sosyal arka plandan gelmeyen için süreksizlik durumu ortaya çıkar ve bu hem okula karşı tutumu hem de okulun sağlayacağı sosyal mobiliteden yararlanabilme imkanları etkiler. Eğitimin tamamına yakını dil aracılığıyla yapılır. İnsanlar eğitim ortamlarında konuştukları ya da yazdıkları zaman, bu eylem öğretilen ya da öğrenilen şeye ilişkin sembollerin arka arkaya konulmasının ötesinde, yazılan ya da konuşulan şeyin ilişki içinde olduğu diğer durumlara da gönderme yapar. Bu nedenle eğitim ortamlarındaki yazma ya da konuşma eylemi; sosyalleşme, baskın olma durumu, sosyal ve kültürel olanın pedagojik olana dönüşümü gibi bir dizi eklentiyi de beraberinde getirir. Diğer taraftan dilin kullanımı büyük oranda sosyal ilişkiler tarafından belirlenir. Hem okulun hem de okul dışındaki sosyal hayatın bu anlamda "dil kodları" bulunmaktadır (Bernstein, 1971). Bu kodlar, tıpkı dilin grameri gibi "anlama" ya da "ifade etme" biçimlerini düzenleyen prensipler olarak görülebilir. Dil kodlarının işleyişi özellikle, imalar, soyutlamalar ve kuram-sallaştırmalarda kendini daha çok belli eder. Dil kodları; sosyal sınıf, ırk, etnisite, cinsiyet, din, dil gibi bir dizi etken tarafından farklı biçimlerde filtrelenir. Soyutlamalar yapmak okul bilgisinin önemli pratiklerinden biridir. Evde kullanılan dilin imalar, soyutlamalar içermesi bu anlamda okul bilgisinin hazmedilmesini kolaylaştırır, çünkü benzer tatlar söz konusudur. Diğer yandan, sürekli somutlamaların yaşandığı bir evden gelen öğrencilerin, soyutlama yapabilme yetenekleri de diğer öğrencilere oranla daha düşük seviyede kalmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocukların matematik, fizik gibi yüksek soyutlamalar yapmayı gerektiren derslerde başarısız olmalarının nedenlerinden biri de budur (Bernstein, 1971). Bu durum her zaman, ekonomik durumla ilişkili olmak zorunda değildir, özellikle kültürel sermaye dil kodlarını oluşturan bilişsel süzgeçlerin temel biçimlendiricisidir.

3. Toplumsal Cinsiyet

Okul yöneticilerinin, okulu yönettikleri gibi, pozitif bir okul kültürünü de yönetmeleri beklenmektedir. Bu anlamda, okul yöneticileri, okul kültürünün en önemli unsurlarından biridir. Yöneticilik tartışmalarında politik meseleler bir yana belki de ondan daha derin bir sorunun gömülü olduğu pek çoğumuz tarafından görülmemektedir. Aslında yöneticiliğin kendisi temel bir tartışma alanıdır.

Milli Eğitim İstatistiklerine göre; okul öncesi eğitimde, ilkokulda, ortaokulda ve ortaöğretimde 378.919'si erkek, 410.325'si kadın olmak üzere toplam 789.244 öğretmen bulunmaktadır (MEB, 2013). Peki ya kadın okul yöneticileri? Elimizde kadın okul yöneticileriyle ilgili net veriler bulunmamakla birlikte diğer istatistikler bize durum hakkında önemli ipuçları verebilir. DPT 2012 raporuna göre, "kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen iki buçuk milyondan fazla kişinin yüzde 36'sını kadınlar, yüzde 64'ünü ise erkekler oluşturmaktadır. Kadınların kamu kurumlarında üst düzey karar verici konumunda yer alma oranları da erkeklere kıyasla oldukça düşüktür. Kamuda karar alma konumunda bulunanların yüzde 90'ı erkek, yüzde

10'u kadındır. 81 validen biri, 458 vali yardımcısından beşi, 861 kaymakamdan ise 20'si kadındır. Ayrıca, bakanlıklarda hiç kadın müsteşar yoktur, üç kadın ise müsteşar yardımcısıdır. Bağlı kurumlar ve bakanlıklar bünyesinde görev yapan genel müdürlerden altısı, 337 genel müdür yardımcısından 32'si, 1976 daire başkanından ise 286'sı kadındır. Ayrıca, 193 büyükelçiden 23'ü, 162 üniversite rektörünün dokuzu kadındır (KEİG, 2013)." Yasemin Özata Çetinkaya 2015 yılında Sinop Valiliğine atanmasıyla birlikte, Cumhuriyet tarihinde üçüncü kadın vali olmuştur. Ayrıca, 2015 itibariyle görevde olan iki kadın vali bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve okul tartışması bu yazının kapsamının çok ötesinde olmasına ragmen, rakamların gösterdiği üzere, hem okul kültürünün hem de diğer kurum kültürlerinin yönetimi baskın biçimde erkeklerin elindedir. Daha ironik biçimde, "okul kültürü"ne ilişkin kuramlar da büyük oranda erkekler tarafından üretilmiştir. Yazının başındaki argümana geri dönecek olursak, anlamın kurulma biçimlerinin okul kültürü tartışmasının içine dahil edilme zorunluluğu ilginç ve kadim bir soruyu ortaya çıkarmaktadır: kimin kültürü?

Okullarımızın toplumsal cinsiyet konusunda kutuplaşmayı giderek artıran bir "kültürel" dokuya sahip olduğu pek çok yazar ifade edilmektedir (Aslan, 2010; Tan, 2000). Bu kamplaşma, büyük oranda kız çocuklarının aleyhine işlemektedir. Ayrışma fiziksel ortamlarda başlamaktadır. Okullarda varolan kültürün kadın-erkek kutuplaşmasını çok merkezi bir yere aldığını söylemek mümkün görünüyor. Örneğin: bu kutuplaşmanın kız öğrencilerin mekan kullanımlarını ciddi biçimde kısıtladığını pek çok araştırma tarafından ortaya konmuştur. Spor en idealize edilmiş erkeklik biçiminin ifade edildiği alan gibi görünüyor. Beden eğitimi derslerinde kız çocukların kendi kendilerine bir şeyler yapmaları (genellikle oturup erkek çocukların oyunlarını izlemek) buna karşılık erkeklerin çeşitli müsabakalar yapmaları çok sayıda kız öğrenci tarafından dile getirilmiş. Diğer bir deyişle, spor alanları (basketbol, futbol sahaları gibi) büyük oranda erkekler tarafında işgal edilmiş durumda. Kız öğrenciler ise kendilerini voleybol sahası gibi alanlarla sınırlandırmak durumundalar (Esen, 2013).

4. Sosyal sınıf, Okul türü

"Öğrenci" kavramı; ilgi, gereksinim, gelecek beklentileri, sosyoekonomik düzey, çevre vb. bileşenler açısından gündelik yaşamda tamamen benzeşik bir gruba karşılık gelmemektedir. Örneğin; meslek lisesinde öğrenci olmak ile fen lisesinde öğrenci olmak arasında hem öğrencilerin yaşam beklentileri hem de okulun onlara sağladığı olanaklar anlamında farklılıklar olabilir. Bu durum, kamusal özne olarak gençlerin lise sonrası yaşantılarında daha ciddi biçimlerde ortaya çıkabilir. Farklı lise türlerinden öğrencilerin yükseköğretime devam edip etmedikleri, yükseköğretimde hangi alanda öğrenim gördükleri ve yükseköğretimi tamamladıktan sonra hangi meslek alanlarına yöneldikleri bu durumun önemli göstergeleri arasında sayılabilir. Bununla birlikte, lise türleri farklı alanlarda insan yetiştirmenin yanı sıra toplumun yapılanmasında rol oynayan kurumlar olarak görülebilir. Tarihsel ve sosyolojik olarak bir lise öğrencisinin bulunduğu liseye nasıl konumlandığı ve bunun hem bireysel hem de kamusal karşılıkları, daha çok öğrencinin geldiği sosyo-kültürel yapıyla ilişkilidir. Meslek lisesine kimin gideceği (en azından ihtimal olarak) çocuğun doğduğu andan itibaren örülmeye başlar.

Okul kültürünün yaratıcıları büyük oranda o okula devam eden öğrencilerin beraberinde getirdikleridir. Bu anlamda, sınıf kültürü etki açısından okul kültürünü oluşturmada oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Okulların başarı ya da başarısızlıkları, PİSA sınavlarının da bize gösterdiği gibi okul dışındaki faktörlerle daha fazla ilişkilidir. Diğer bir deyişle, sınıf kültürünün habitusu doğrudan okula yansımaktadır. Sınavlarla herhangi bir okula girememiş öğrencilerin posta kodlarına göre okullara gitmesi beklenmektedir. Mahallelerin kurulumları, büyük oranda sakinlerinin gelir durumuyla paralellik gösterir. Posta koduna göre okula gitmek, gecekondu mahallelerinde oturan çocuklar için ne anlama gelir? Bu okulların başarı çıktıları nasıldır? Bu okullarda öğretmen olmak ya da yönetici olmakla okul kültürü arasında nasıl bir ilişki bulunur? Bu konuda pek çok soru sorulabilir ancak, okulların aynı zamanda sınıf tabanlı "kültürel yeniden üretim" süreçlerine hizmet eden yerler olduğu ve bu durumun eğitilmemiş bir göze görünmez olduğu da unutulmamalıdır.

5. Sonuç yerine

Cevap vermemiz gereken en temel soru, Postman'ın dediği gibi, okullarımızın ne için olduğudur. Ne için eğitiyoruz? Jenerik eğitim reformları ya da reformlara dönük çözüm önerilerinin ortaya çıkardığı şey büyük oranda müfredat mühendisliği ya da nasıl öğretmeliyizden öteye geçmiyor. Okul kültürü tartışmaları da burada küçük bir alt-başlık. Buradaki sorun, homojen okullar, öğrenciler ve öğretmenler varsayımı. Dahası, bu durum "ev körlüğü" yaratıyor ve reformları sıradanlaştırıyor. Daha derinde bir şeyler olduğunu görmek önemli. Mesele kimin altta ya da üstte olduğunda değil, alt ve üstün varlığıdır. Üste geçenin yeri başkası tarafından her halükarda dolduruluyor. Okulların "beceri fabrikaları" olmaktan çıkarılarak, masanın üzerine ekonomiden bağımsız seçeneklerin konması yaratıcılığımızı tetikleyebilir mi?

Okulun dilinin ve kültürünün eve yaklaştırılması için esnek ve kültürel hassasiyetlerin her türlü okul faktörü için belirleyici prensip olarak benimsenmesi önemli gibi görünüyor. Bu beraberinde, sosyal olarak zaten ciddi sıkıntılar yaşayan grupların, kapsayıcı eğitim söylemine uygun olarak değerlileştirilmesi anlamına gelebilir. Öğretmenlerin teknik ya da uygulamaya dönük becerilerinin, eğitimde kaliteyi arttırıcı yegane unsur olarak fetişleştirildiğinin farkına varılması önemli bir sorun. Öğretmenlerin şirket çalışanı gibi algılanması acaba bunu etkiliyor mu? Çünkü, aynı öğretmen farklı okullarda, farklı başarı düzeylerinde çalışabiliyor. Öğretmenlerin atandıklarında her zaman şehir merkezlerinde çalışmayacağı unutulmamalı. Farklı grup, kültür ve sosyo-ekonomik arka plana sahip insanlara "eğitim" verebilmeleri ve etkili biçimde iletişime geçebilmeleri için "kültürel yeterlilik" kazanmaları önemli. Çünkü, öğretmenler farkında olmadan kendi değerlerine benzer değerler taşıyan, benzer biçimde davranan ya da konuşan, kendi kültürel arka planlarıyla uyum içinde olan ve başarılı olan öğrencilere daha fazla ilgi gösterme ve zaman ayırma gibi eğilimler göstermektedir. Bu nedenle, öğretmenlerin her biri zaman zaman "kültürel terapi"ye (antropolojik anlamda) alınmalıdır. Bu yolla kendi öğretmenlik pratiklerini de sorgulama imkanı bulacaklardır.

Kaynakça

Arunkumar, R. (1999). Living in the Interface of Different Cultures: Adolescents' Experiences of Cultural Dissonance between Home and School. Yayımlanmamış doktora tezi, University of Michigan, Ann Arbor.

Bernstein, B. (1971). Class, Codes and Control (Volume 1). London: Routledge & Kegan Paul.

Esen, Y. (2013) Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığını Geliştirme Amaçlı Bir Çalışma, Eğitim ve Bilim, 38(169), s. 280-295.

Tan, M. (2000). Eğitimde Kadın-Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği. M. Tan, Y. Ecevit ve S. S. Üşür (Ed.), Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset (ss.23-116). İstanbul: TÜSİAD.

Aslan, C. (2010). An Analysis Of The Presentation Of Women In 100 Basic Literary Works In Turkey, Eurasian Journal of Educational Research, 38, 19-36.

KEİG (2013), Türkiye'de Kadın Emeği ve İstihdamına Yönelik Politikalar, Kadın Emeği ve İstihdamına Dair Politikaların 12 İlde Değerlendirilmesi, KEİG Yayınları Dizisi

Maehr, M. L., & Yamaguchi, R. (2001). Cultural Diversity, Student Motivation, and Achievement. F. Salili, C. Y. Chu, ve Y. Y. Hong (Ed.), Student Motivation: The Culture and Context of Learning (ss. 123 –148). New York: Kluwer Academic/Plenum

MEB (2013) Milli Eğitim İstatistikleri (örgün eğitim) 2013, MEB, Ankara

Dr. Anthony MUHAMMAD
New Frontier 21

OKUL KÜLTÜRÜNÜ DEĞİŞTİRMEK: EŞİTLİKÇİ EĞİTİM ÇEVRELERİ OLUŞTURMAK

Bugün, burada sizlerle olmak benim için büyük bir mutluluk ve onur kaynağıdır. Beni ülkenize davet ettiğiniz ve bu konferansın parçası olmama izin verdiğiniz için teşekkür ederim. Aynı zamanda meslektaşım Jale Onur'a da teşekkür etmek istiyorum. Biz kendisiyle Amsterdam'da tanışmıştık. O zaman, bana beni Türkiye'ye davet etmek istediğini söylemişti. Genellikle insanlar bazı şeyler söylerler ve sonra bunları unuturlar. Fakat Jale Hanım sözünü unutmadı ve beni bugün için buraya davet etti.

Ben, çok uzun yıllardan beri çocukların hizmetinde çalışan bir insanım. Bu topluma hizmet etmek için yarınlarımızı emanet edeceğimiz kişilere hizmet etmekten daha iyi bir iş düşünemiyorum. Şimdi iki dakikanızı ayırarak, yapabileceğiniz onca farklı iş varken neden öğretmenliği tercih ettiğinizi ve hayatınızı çocuklara adadığınızı yanınızdaki kişiyle konuşmanızı istiyorum. Ne kadar hararetle ve istekle konuştuğunuzu görebiliyorum. Sanırım bu uzun zamandır aranızda konuşmadığınız bir şeydi :) Kulak misafiri olamadım ama aranızda eğitim sektörünü zengin olmak için seçtim diyen olduğunu da sanmıyorum. Eğer öyleyse ortada bir yanlışlık var demektir. Eminim hepiniz bu mesleği çocuklar için tam ve ahlâki bir şey yapmak için seçtiniz. Ben de bu mesleği bu sebeplerle seçtim ve şimdi sizlere biraz kendi hikâyemden bahsetmek istiyorum.

Ben Amerikalıyım ve Amerika'dan geliyorum. Amerika'da Michigan'ın Flint kasabasında doğdum. Burası endüstriyel olarak çok gelişmiş bir bölgeydi ve General Motor şirketinin de merkeziydi. 1970'lerde ülkenin birçok yerinden insanlar da bu nedenle bu bölgede yaşayabilmek için buraya göç ediyorlardı. O yıllarda ben Flint'te yaşarken çok yakın dört tane arkadaşım vardı ve birlikte okula gidiyorduk ama benim deneyimim onlarınkinden çok farklıydı. Benim arkadaşlarımın aileleri çocuklarının ve hatta torunlarının okuldan mezun olduklarında o fabrikalardaki işlerin hâlâ orada olacaklarını düşünüyorlardı. Ama maalesef onlar mezun olduklarında bu teknoloji çoktan orayı terk etmiş ve iş gücünün çok daha ucuz olduğu başka yerlere gitmişti. Dolayısıyla arkadaşlarım da okuldan mezun olduklarında nasıl olsa bu fabrikalarda çalışacağız diye okullarını çok ciddiye almamışlardı. Ama mezun olduklarında o işler artık orada olmadığı için bu sistemin kurbanı oldular. Benim annem ise yüksek kalitede eğitim almamızın çok önemli olduğunu vurguladı ve bunun üzerinde ısrar etti. Çünkü annem demokrasiye inanmayan bir diktatördü :) Annem kaliteli bir eğitim almam için hep beni zorladı. Ben mezun olana kadar bunun öneminin farkında değildim ama daha sonra bunun kıymetini anladım. Bu kadar baskıcı ve ısrarcı bir annem olmasaydı bu kadar kaliteli bir eğitim de alamazdım. Bu sayede de üniversiteye gittim, yüksek lisans ve doktora yaptım. Şimdi yine bu sayede dünyayı dolaşabiliyorum. Bahsettiğim arkadaşlarımdan iki tanesi maalesef yüksek lisans ya da doktora unvanı

alamadılar ve 2014 yılında da merhum oldular. Diğer arkadaşlarımdan bir tanesi de hiçbir unvanının olmasının yanında iki ömür boyu da hapis cezasına çarptırıldı :) Dördüncü arkadaşım ise işsiz ve hâlâ ailesiyle birlikte yaşıyor. Aslında bu dört arkadaşım da iyi bir eğitim görselerdi iyi bir yerlere gelecek kapasiteye sahiptiler. Ama maalesef iyi bir eğitim alamadıkları için sistemin kurbanı oldular.

Sizler bir insanın hayatına etki eden en önemli insanlarsınız. Çocuklar, on iki- on üç yıl boyunca bizim onlara verdiğimiz eğitimle yoğruluyorlar ve şekil alıyorlar. Onların hayatlarının bütün gidişatını biz onlara verdiğimiz eğitimle belirliyoruz. Benim eğitim sektörünü seçme sebebim de böyle bir etki yaratmaktı. İlk başta aranızda iki dakika konuşmanıza izin vermemin sebebi sizleri bu mesleği seçmeye iten sebepler aslında öğrencileri sınıflarınızda ve okullarınızda onlara nasıl davranacağınızı ve onları nasıl şekillendireceğinizi belirleyen motivasyonları konuşup aranızda netleştirmeniz içindi. Dr. Michael Fullan'ın bir makalesinden bir alıntı yapmak istiyorum. "Eğitimin en iyi yanı kamunun yararına olmasıdır" diyor. "Herkesin eğitimin kaliteli olmasında eninde sonunda bir payı vardır. Aslında eğitim herkesin işidir" diye de ekliyor. Tüm öğrencileri üretken birer birey olarak yetiştirmekse hedefimiz size bir soru sormak istiyorum. Tüm öğrenciler öğrenebilir mi? Eğer tüm öğrenciler öğrenme kapasitesine sahipse biz onları okuldan mezun olduklarında topluma faydalı birer birey olarak donatabiliyor muyuz? Hepsine öğrenme fırsatı sunabiliyor muyuz? Amerika'da bu sorunun cevabı hayır olurdu. Çünkü Amerika'da farklı grupların farklı eğitim olanaklarına sahip olduklarını görüyoruz. Herkesin eğitime erişimi aynı değil. Amerika'daki sorun aslında genel bir eğitim sistemi yaratamamamız ya da herkese aynı eğitim fırsatı sunamamamızla alâkalı değil de bunu bütüne yayamamamızla alâkalıdır.

Marsano 2003 yılında "Okullarda ne işe yarar?" diye bir kitap çıkarttı. Bu kitapta 35 yılı aşan bir süredir yapılan araştırmanın sonuçları yer alıyordu. Bu araştırmaların sonuçlarına göre de 2003 yılından beri çocuklardaki boşlukları okullarda nasıl dolduracağımızı biliyoruz. Ama bilmek yeterli olmuyor. Burada etkili okulların elde ettiği sonuçların öğrencilerin geçmişiyle ilgili etkileri neredeyse tamamını ortadan kaldırdığını söylüyor ama bunu uygulamaya geçirmek ve öğrencileri mezun olduğunda tam donanımlı olarak mezun etmek ne kadar mümkün? Ne yapacağımızı biliyoruz ama öğrencilerin başarısındaki boşluklar hâlâ neden mevcut?

Sizlere bir soru sormak istiyorum. Gelişip gelişmeyeceği ile ilgili endişeniz olan öğrencileriniz var mı? Gelişmesi gereken öğrencilerimiz olduğunu biliyoruz ama onları nasıl geliştireceğimizi bilmiyoruz. Bununla

ilgili Albert Einstein'ın ilginç bir fikri vardı. "Delilik, aynı şeyi tekrar tekrar yapıp farklı sonuçlar beklemektir." O yüzden de daha iyi sonuçlar bekliyorsak değişmemiz gerekiyor. Sizin de bildiğiniz gibi değişim kolay bir süreç değildir. Bizler, bizden başka herkesin değişmesini çok severiz. Ama kendimizi değiştirmek bizim için çok zordur. Okullara büyük teşkilatlar ve kurumlar olarak baktığımız zaman tabi ki değişim bu kurumlar için çok daha zordur. Hepiniz 4-5 yaşlarından itibaren bir okul sistemi içinde büyümüş insanlarsınız. Aslında biz küçük çocukluktan itibaren kendi mesleğinin de müşterisi olan tek iş grubuyuz. Eminim bu odadaki herkes çocukken çok iyi birer öğrenciydi. Dolayısıyla 4-5 yaşından beri içinde ve başarılı olduğumuz bir sistemi değiştirmeyi bile hayal etmek bizim için çok zor bir şeydir. Çoğumuzun ortalama bir öğrencinin ne düşündüğüyle ilgili bir fikri yok. Hatta zorlanan bir öğrencinin ne düşündüğünü hayal bile edemiyoruz. Dolayısıyla bizim gittiğimiz yoldan gitmeyen, bizim gösterdiğimiz bağlılık ve kararlılığı göstermeyen öğrencilerin düşüncelerini ve sistem hakkındaki endişelerini anlamamız daha zor hale geliyor. O yüzden de içimizden gelen ilk şey sistemi değiştirmek yerine öğrenciyi cezalandırmak oluyor.

Eğer daha iyi sonuçlara ulaşmak istiyorsak iki çeşit organizasyonel değişiklik yapmamız gerekiyor. Birincisi teknik ya da yapısal değişiklikler. Bunlar organizasyonun insani olmayan faktörleri ile ilgili değişikliklerdir. Müfredat, eğitim sistemi, yapı ve teknoloji. Bunlar çok önemli ve sürekli değişen yönlerdir. İkinci değişim ise kültürel değişikliktir. Kültürel değişim, organizasyonun insani yönünü ilgilendiren bir değişimdir. Tavır, inanç sistemi, kurallar ve davranışlar. O yüzden şimdi size bir sorum var. Hangi değişimi daha zor buluyorsunuz? Bir meslektaşım kültür, yapısal değişiklikleri kahvaltı olarak yer diye bir söz söylemişti ve ben bu sözü çok severim. Uzun yıllardan beri teknik ve yapısal değişimler üzerinde durduk. Bugün ben sizlerin biraz daha kültürel değişiklikler açısından bakmanızı sağlamaya çalışacağım.

Benim son kitabımın ismi Liderlik İçin İstek, Beceri İçin Öğretme ve ben bu kitabı bir pedagogla birlikte yazdım. Bu kitapta hayatta eğitim sisteminde yapısal değişikliklerle teknolojiyi kullanarak kültürel değişikliklerin bir dengede olması gerektiğini ortaya koyuyoruz. Öğrenme ortamı ve öğrenme faaliyetleri arasındaki dengeyi ön plana çıkartıyoruz. Bu süreç içerisindeki insanların değerlendirme yapabilmeleri için bir alan yarattık. Okulun sahip olmasını istediği amaçlara ulaşmak için onlara yüksek istek ve yüksek beceri hedefini koyduk. Kaçınızın kendi çocuğu var? Kaçınız çocuklarını okula gönderirken sizin onların eğitimine verdiğiniz önemin gösterileceğine güveniyor? Eğitimcilerin esnek olduğu ve sizin çocuklarınızın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde eğitim süreçlerini düzenledikleri bir kurum, aynı zamanda bununla birlikte iyi bir müfredat, iyi kaynaklar ve doğru metodolojiyi kullanarak çocuklarınıza eğitim verdikleri bir kurum. Kaçınız böyle bir okula çocuğunuzu gönderiyorsunuz? Çocuklarını her sabah okula uğurlayan velilerin hayal ettikleri okul böyle bir okuldur.

Diğer önemli bölümlerden biri yüksek istek ama düşük beceri. Bu öğrencilerin kendilerini çok iyi hissettikleri, iyi bakıldıkları, oldukça yüksek beklentileri olan bir ortamdır.

Yüksek beceri, düşük istek bölümünde bulunan kurumda ise standartlar ve beklentiler çok yüksektir ama çalışanlar her öğrenciyi bu beklentiye ulaştırmak zorunda olduklarını düşünmezler ve onları sarıp sarmalamazlar, onlara esnek yaklaşımlarla yaklaşıp, her birini bireysel olarak o yüksek standartlara ulaştırmak için uğraşmazlar. Düşük beceri, düşük istek alanında bulunan kurumda ise kimsenin hiçbir şeyin umurunda olmadığı ve ne yapacaklarını bilmeyen bir kurumdur.

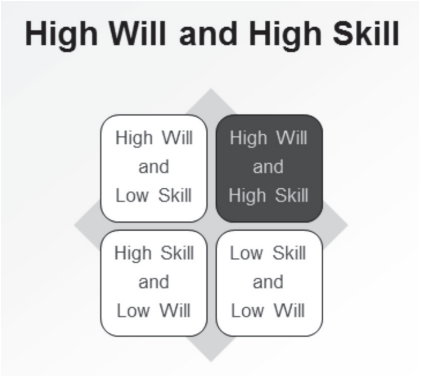

Şimdi iki dakika düşünerek sizin çalıştığınız kurumun bu seçeneklerden hangisi ile uyumlu olduğu düşünmenizi istiyorum. Burada hangi bölüme ait olduğunuzu düşünüyor olursanız olun benim için önemli olan bunu değiştirmeye ve bunu Yüksek İstek, Yüksek Beceri bölümüne taşımaya hazır olup olmadığınızdır. Eğer burada sorun teknik ya da beceri ile ilgiliyse bunları arttırmak için eğitilmeye hazır mısınız? Eğer sorun kültürelse, davranışları, tutumları, yaptırımları ve inançları değiştirerek o kültürü değiştirmeye hazır mısınız? Benim bir araştırmacı olarak odaklandığım nokta kültürel olan noktadır. Yani önemli olan değişime olan istektir.

Amerika'da okul kültürü konusu yeni bir konudur ve üzerinde uzun zaman tartışılmamıştır. Bu konuda araştırmalar yapan Dr. Peterson, okul kültürünün tanımını şöyle yapmıştır. "Okul kültürü, okulun karakterini oluşturan kurallar, değerler, inançlar, ritüeller, törenler, semboller ve hikâyelerin bir bütünüdür." Dolayısıyla okul kültürünün içinde birçok farklı komponent vardır. Sadece inançlarımız ve davranışlarımız değil ritüellerimiz ve diğerlerinin bir bütünüdür. Aslında altı farklı disiplinin bir karışımıdır. Antropoloji, sosyoloji, psikoloji, tarih, politika ve ekonomi birlikte yoğrulmuş ve okul kültürünün birer parçası olmuştur. Ama şimdi bu altı disiplinin hepsinden bahsetmeyeceğim.

Annemin bana verdiği derslerden biri de "muhteşem beyinler çok zor şeyleri çok basite indirgeyerek anlatabilirler fakat diğerleri ise çok basit şeyleri çok zorlaştırarak ortaya koyarlar" sözünde gizlidir. Ben de şimdi size bu konuları biraz basitleştirerek anlatmaya çalışacağım.

Bu oditoryumda olanlardan bahçesi olanlar var mı? Bahçenizdeki toprak sizin için ne kadar önemli? Bu bahçenizdeki toprağı okul kültürüne, teknik konuları da tohumlarınıza benzetmenizi istiyorum. İyi bir bahçe malzemeleri satan yere gidip en iyi tohumları aldığınızı düşünün. Ama bunları getirip bahçenizdeki kurumuş, asitleşmiş ve eskimiş toprağa ektiğinizi düşünün. Bu toprakta o tohumlar ne kadar verimli olabilir? Eğer bu tohumları yeterince nemlendirilmiş, içeriği zenginleştirilmiş ve mineralli bir toprağa ekseydiniz nasıl bir sonuç alırdınız? Yaklaşık sekiz senedir okul idarecilerine bu soruları soruyorum. Eğer daha iyi bir sonuç bekliyorsak nasıl

oluyor da tohumlara bu kadar önem veriyoruz da toprağı bu kadar göz ardı ediyoruz? Sizin organizasyonunuzdaki en büyük kaynağınız insandır. Eğer organizasyonumuz içindeki insanları iyi yetiştirebilirsek ondan sonra uygulayacağımız, metotlar, yöntemler ve yapısal değişiklikler daha iyi sonuçlar ortaya çıkartacaktır. Eğer insanların, davranışları, istekleri ve arzuları üzerine odaklanabilir ve onları bu alanlarda zenginleştirebilir ve geliştirebilirsek bu yine kurumumuzun başarılı olmasında etkili olacaktır.

Dr. Peterson'ın sağlıklı okul kültürü olarak adlandırdığı ve bizim isteği yüksek organizasyon olarak adlandırdığımız sistemde ilk bölümde şunu söylüyor. Sağlıklı okul kültürü eğitimcilerinin öğrencilerinin başarılı olabileceğine dair sarsılmaz inancının olduğu bir okul kültürüdür. Bunu başkalarına da aleni biçimde yayarlar ve bu inancı birbirlerine geçirirler. Bu o organizasyonun felsefesi ya da teorisidir. İnanç çok önemlidir. İnanç davranışları yönlendirir. Buradaki sarsılmaz inanç, her çocuğun onlara öğrettiğimiz şeyleri öğrenebileceğine dair olan inancımızdır. Bunu nasıl yapacağımızı bilip bilmediğimizden çok önemli olan bunu yapabileceğimize olan inancımızdır bizi başarıya götüren.

Aranızda hiç spor koçluğu yapan var mı? Sizin koçluğunu yaptığınız kişilere başarılı olacaklarına inandığınızı söylemeniz yaptığınız işin bir parçasıdır. Buna sporda güven denir. Hiç çok başarılı ve becerileri yüksek olan bir takımın kendilerine güvenmedikleri için aslında kendilerinden daha yeteneksiz olan fakat kendilerine çok güvenen başka bir takıma yenildiklerini gördünüz mü? Tabi ki evet. Şunu söylemek istiyorum ki inanç, dokunulabilir ve elle tutulabilir bir şey değildir ama insanlar inançlı olduklarında daha fazla çalışırlar ve amaçlarına ulaşmak için çok daha fazla çaba sarf ederler.

Amerika'daki en büyük sorunlarımızdan beri de eğitimcilerin her öğrencinin eşit öğrenme kapasitesine sahip olduklarına inanmamalarıdır. Onlar için öğrencilerinin derilerinin rengi, inançları, evde konuştukları dil, ekonomik ve sosyal durumları onların öğrenme kapasitelerini etkileyen faktörlerdir.

Şimdi aranızda şunu konuşmanızı istiyorum. Okulunuzda belli profilde olan öğrencilerin daha az başarılı olmalarını bekliyor musunuz? Kültürel bir değişiklik yapmada başlangıç noktası bazı öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha dezavantajlı olduklarını kabul etmekle başlar. Ben kendi yazılarımda bunu odadaki fillerle yüzleşmek olarak adlandırıyorum. Gittiğim ve konuşma yaptığım her yerde bazı öğrencilerden beklentilerin diğerlerine göre daha fazla olduğunu görüyorum. Amerika'dan da bir sürü örnek verebilirim ama Hollanda'da da Faslı öğrenciler Türk öğrenciler diğer öğrencilerle aynı ortamda olduğunda daha dezavantajlı duruma düştüklerini görüyoruz. Kanada'da da kızıl derili öğrencilere karşı böyle bir ön yargı vardır. Avusturalya'da da Aborjin öğrencilerle ilgili böyle bir durum olduğunu görüyoruz. Dünya'nın hemen her yerinde de ekonomik bir ayrımcılığın olduğunu görüyoruz. Eğer toprağımızı ve kültürümüzü zenginleştirmek ve daha iyiye doğru geliştirmek istiyorsak bir takım düşünce tarzlarımızı ve inançlarımızı değiştirmeye hazır mıyız? Sorusunu kendimize sormalıyız.

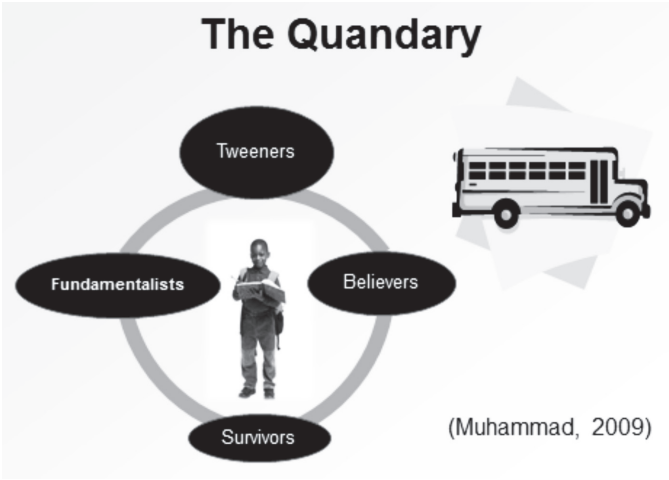

Nelson Mandela'nın da söylediği gibi aslında dünyadaki sorunların başlangıç noktası bir insanın hayatının diğerinden daha değerli olduğu inancıyla başladı. Bu tür ayrımcılık düşüncesinden bağımsız olması gereken en önemli ortam okul ortamıdır.

Dr. Peterson sağlıklı bir okul kültürünün tanımını yaparken şunu da eklemiştir. Eğitimciler öğrencilerinin yeterliliklerine olan inançlarını destekleyecek prosedürleri ve kuralları yaratmalı ve bununla ilgili uygulamaları da benimsemelidirler. Sizlerden isteğim okullarınızda geri döndüğünüzde misyonunuzu çıkartarak okul politikanızı ve prosedürlerini çıkartarak madde madde karşılaştırmanızı istiyorum. Okul politikasıyla misyonunuz acaba ne kadar birbirine uyuyor? Uymayan noktalar davranışla, eğitimle veya disiplin konularıyla ilgili olabilir ama benim çalıştığım birçok okul kâğıt üzerinde bir şey yazıyor ama ortaya koydukları tamamen yazdıkları ile farklı olabiliyor.

İki dakikanızı ayırıp yanınızdaki kişiyle okulunuzda yapmayı hedeflediğiniz ya da yaptığınıza inandığınız şeylerle okul kurallarınız ya da prosedürleriniz arasında zıtlık var mı yok mu? Ne gibi zıtlıklar var? Bunları konuşmanızı istiyorum. Eğer okulunuzda öğrencilerinizin dezavantajına olduğunu fark ettiğiniz prosedürleriniz varsa okula geri dönüp ya onları değiştirmelisiniz ya da o öğrencileri dezavantajlı konumda bırakan durumları ortadan kaldırmalısınız.

Amerika'da aslında hem bütün öğrencilerin başarılı olmasını hedefleyen bir okul yaklaşımı var hem de büyük bir zıtlıkla yazılan bütün protokollere harfi harfine uymak hedefleniyor. Bunlar birbirine bir zıtlık oluşturuyor. Bu konuyla ilgili iki kızımızı Türkiye'ye getirdik. Kızlarımızdan biri üniversiteye diğeri liseye gidiyor. Biz kızlarımızın öğretmenlerinin her birine okula gelemeyecekleri hakkında bilgilendirmek için birer mektup göndermek zorunda kaldık. Gelemedikleri günlerin derslerini alabilmeleri ve ev çalışmalarını alabilmelerini istiyorduk ama maalesef her öğretmen bize yardımcı olmadı. Bu öğretmenler aslında bu çocukların bu geziye gelerek bu çocukların

hayatında çok büyük değişiklikler olabileceğini, çok büyük perspektiflerinin genişleyeceğini düşünmeksizin sadece onların o sırada oturmaları gerektiğini düşünüp bize yardımcı olmak istemediler. Burada da maalesef öğrencinin gelişiminin önüne kuralların, politikaların ve bir takım çerçevelerin çıktığını gördük. Bu tür kurallar, politikalar ve dar görüşler kültürün değişmesinin önündeki en önemli engellerdir.

Sağlıklı bir okul kültürünün üç tane önemli karakteristik özelliği vardır. Birincisi evrensel bir yükümlülük ve her öğrencinin başarılı olması, her öğrencinin öğrenmesine olan hedefimizdir. İkincisi ise bir düşünme becerisi olup bizim hoşumuza da gitmeyen bir takım gerçeklerle yüzleşebilmemizi sağlayan ve geriye dönüp bakıp o bilgiler hakkında düşünmemizi sağlayan bir karakteristik özelliktir. Hem iyi hem de kötü olan verileri inceleme ve bu verilere bakma isteği burada önemlidir ve bunlara bakıp içerisinden bize yararlı olanları doğru şekilde kullanma ve bunu öğrencilerin menfaati için yapmaktır.

Ben okul müdürlüğü yaparken bir araştırma yaptık ve öğrencilerimizin %58'inin matematikten düşük not aldığını ve kalma riskinde olduğunu gördük. Bu bizim için kötü bir veriydi ama bunu kabullenip iyileştirmek için adım atmak durumundaydık. O yüzden şimdi size sormak istiyorum "beğenseniz de beğenmeseniz de hem iyi hem de kötü verilere bakmaya istekli misiniz ve hazır mısınız?" Yani acımasız gerçeklerle yüzleşmeye hazır mısınız? Bunu gelişim için bir fırsat olarak görmeye hazır mısınız? Sağlıklı bir ortamda insanlar verileri iftira ya da suçlama olarak değil de bilgi olarak algılarlar. Bu ikinci aşamada bir takım verileri aldıktan, bunları değerlendirip, yüzleştikten sonra artık onlarla ilgili aksiyon almanın zamanı gelmiştir. Yani üçüncü bölüm olan kural koyma ve yönerge vermeye geliyoruz.

Dolayısıyla özetle sağlıklı bir okul kültüründe ortak bir felsefe vardır. Ortak felsefe üzerinde derinlemesine düşünülür ve ondan sonra da aksiyon alınır.

Sağlıklı okul kültürünün tam aksi de zehirli okul kültürüdür. Dr.Peterson sağlıklı okul kültürünü tanımladığı gibi zehirli okul kültürünün de tanımını yapmıştır. Bu okul kültüründe de yine bir inanç sistemi vardır fakat bu inanç sisteminde eğitimciler öğrencilerinin başarılarının onların endişe ve dikkat seviyelerine, önceki bilgilerine ve okulun taleplerini yerine getirme isteklerine bağlı olduğuna inanır ve bunu aleni ya da gizli bir şekilde yayarlar. Şimdi size sorum "sizin okulunuzda ve sınıflarınızda

endişe seviyesi yüksek, önceki bilgileri eksik, dikkat seviyesi düşük, sizin istediğiniz şekilde istediklerinizi yerine getirmeyen öğrencileriniz var mı?" Sizce bu öğrenciler bu gibi özelliklere sahip oldukları için içinde bulundukları okul kültüründen nasıl bir mesaj alıyorlar? Onların aldığı mesaj "suçlu sensin. Eğer sen bu okulun ortamına ayak uyduramayacak donanıma sahipsen bu okulda başarısız olmaya mahkûmsun"dur.

Buradaki inanç sistemi, aslında o kurumun mükemmel olduğuna eğer öğrenci mükemmel değilse bunun kurumun suçu olmadığına ve bunun öğrencinin zayıflığı olduğuna olan inanç sistemidir. Aynı sağlıklı okul kültüründe olduğu gibi burada da eğitimciler politikalar ve prosedürler yazarlar ve bu çocukların aslında başarısızlıklarını destekleyecek uygulamaları benimserler. Yine aynı sağlıklı okul kültüründe olduğu gibi bu zehirli okul kültürünün de bir takım karakteristik özellikleri vardır. Sağlıklı okul kültürü ne kadar olumlu düşünmeye, hataları ortaya çıkartıp onları iyileştirmeye yönelik ise bu zehirli okul kültürü de tanımlayıcı, kural koyucu ve sapma eğiliminde olan bir kültürdür. Size sorum "hiç biriniz okulda çalışırken sürekli olarak aynı şeyden şikâyet eden fakat bu şeyi düzeltmek için hiçbir şey yapmayan kişilerle çalışıyor musunuz?" Bu zehirli kültürün tipik davranış biçimidir. Bir ortamda insanlarzehirli kültürde kendi beklentilerini karşılamadığı durumları görünce tekrar tekrar o beğenmedikleri şeylerin tanımını yaparlar ve bunun için suçlayacak birilerini bulurlar.

O yüzden de benim çalışmamın dayanağı iyi-kötü ya da doğru-yanlış değildir. Yani "sağlıklı okul kültüründeki insanlar iyidir, zehirli okul kültüründeki insanlar kötüdür" demiyorum. Benim çalışmam, verimli kurumsal çalışma davranış biçimiyle, verimsiz kurumsal çalışma davranış biçimi arasındaki farktır. Dolayısıyla şimdi size sorum "sizce insanlar hangi ortamda daha verimli çalışabilirler?" Bir dakika süreyle de şunu düşünmenizi istiyorum. "Şu anda çalıştığınız, içine bulunduğunuz ortam zehirli okul kültürünün tanımına mı yoksa sağlıklı okul kültürünün tanımına mı daha çok uyuyor?" Sağlıklı bir okul kültürü, her zaman için bizim öğretmen ve eğitimci olarak her öğrenciye ulaşabilmemizi sağladığı için çok daha sağlıklı ve verimli bir topraktır. Ben sizin o toprağı tercih edip bu karakteristikleri benimseyeceğinizi tahmin ediyorum.

Yrd. Doç. Dr. Jennie LANE
Bilkent Üniversitesi

SÜRDÜRÜLEBİRLİRLİK İÇİN EĞİTİM

İyi bir başlangıç yapmak için sizlerin kendinize bir dakika ayırarak "Bundan 30 yıl sonra bizi nasıl bir gelecek bekliyor?" konusunda biraz düşünmenizi istiyorum. Örneğin, bir yerden bir yere nasıl gideceğiz, okullarımız nasıl olacak, nasıl eğleneceğiz, nasıl iletişim kuracağız, sağlık sistemimiz nasıl olacak?

Bugün yaptığımız uygulamalardan o vizyonu gerçekleştirmeye engel olacak veya bunu mümkün kılmayacak olanlar var mı? Şu anda yaptığımız birçok şey aslında çevremize zarar veriyor? Bu şekilde çevremize olan bağımlılığımızı devam ettirebilecek miyiz? Bu bağları ileride de kurmaya devam edebilecek miyiz? Dünyamızda ve toplumumuzda çevre sorunları çok önemli ve bu çevre sorunlarının birçoğu çok karmaşık ve kolaylıkla çözülemeyecek sorunlardır. Maalesef ki çocuklarımız da bu sorunları bizlerden miras alacaklar ve bunlarla başa çıkmak zorunda kalacaklar. Dolayısıyla çocuklarımıza hem evde hem de okulda başa çıkmak zorunda kalacakları bu sorunlarla ilgili gerekli bilgi ve beceriyi vermek durumundayız. Eğer şu andaki mevcut düşünme biçimimiz bu problemleri oluşturduysa düşünme biçimimizi ve dünyaya bakış şeklimizi değiştirmemiz gerekiyor. Toplumun gelişiminde ekonomi önemli bir rol oynuyor. Çünkü ekonomi bizim iyi olmamızı, eğitim görmemizi, sağlık hizmeti almamızı ve daha birçok şeyi sağlıyor. Maalesef çevresel sorunları bu dünyanın içinde görmüyoruz. Onun orda olduğunu biliyoruz, bazen medyada da bunlarla ilgili haberler görüyoruz ama yine de çevresel konular yaşantımızın içinde değil.

Dünya toplumu olarak ekonomiye bağımlıyız ama ekonominin kaynağının da çevre olduğunu unutuyoruz. Daha da açık söylemek gerekirse ekonominin de bizim de kaynağımız doğal kaynaklardır. Bu doğal kaynaklar, birbirleriyle bağımlı sistemler oluşturuyorlar. Bu sistemlerin içinde biz insanlar da varız. Bu sistemleri sizlere daha iyi anlatabilmek için patates kızartması ile ilgili bir örnek vereceğim. Diyelim ki bir lokantaya gittiniz ve patates kızartması ısmarladınız. Bu lokantaya patatesleri sağlayan bir dağıtım merkezi vardır. Patatesler fabrikada işlendikten sonra dağıtım merkezine gönderilmiştir. Tabi bu patatesleri yetiştirenler de çiftçilerdir. Çiftçiler patatesleri yetiştirdikten sonra işlenmeleri için fabrikalara göndermektedirler. Bu çiftçilerin de tohum ve gübrelerini aldıkları tedarikçileri vardır. Bütün bu malzemelerin dağıtımını sağlamak için kamyonlara ihtiyaç vardır. Bu kamyonların işleyebilmesi için de bir çok malzeme ve insan gücüne ihtiyaç vardır. Bunların yakıtlarını ve bir araya getirilmelerini sağlayan birçok kaynak da vardır. Fosil kaynaklı yakıtlar, ormanlar ve nehirler gibi doğal kaynaklardan yararlanılır. Eğer bu kaynaklar doğru bir şekilde kullanılmazsa çevresel sorunlara yol açarlar. Bunlara birkaç örnek; hava ve su kirliliği ve biyolojik çeşitliliğin azalmasıdır. Bütün bunların sonucunda iklimde değişiklikler meydana gelir. Gördüğünüz gibi aslında her şey birbiriyle bağlantılı ve biz de bu sistemin bir parçasıyız. Tabi sizleri patates kızartması yediğiniz için suçlu hissettirmek istemiyorum ama bu sistemleri anlamalı ve bu sistemler hakkında düşünmeli, sistem içindeki yerimizin de farkına varmalıyız.

Şimdi size Aldo Leopold'un *"A Sand County Almanac"* adlı kitabından bir alıntı okumak istiyorum. 1900'lü yılların başında yaşamıştır ve kişinin toprakla olan bağlantısı üzerinde çalışmaları vardır. "Buradaki soru eğitimli vatandaşlar ekolojik mekanizma çarkının bir dişlisi olduğunun farkında mı? Bu mekanizmayla çalışırken hem zihinsel hem de materyal zenginliğini kullanıyor mu? Bunları sonsuza kadar genişletiyor mu? Bu ekolojik sistemle çalışmayı reddederse bu mekanizmanın onu toz haline getireceğini biliyor mu? Eğitim bize bunları öğretmiyorsa neden var?" Çarkın dişlisinin bir tanesi hareket ettiğinde çarkın diğerlerini de hareket ettirir. Dolayısıyla birbiriyle olan bağlantıyı simgeliyor. Aslında hepimiz global ekoloji içinde çarkın birer dişlisiyiz. Bu mesajı ancak sürdürülebilir eğitimle birbirimize iletebiliriz.

Sürdürülebilir eğitimin tanımı; insanların bilgi, beceri, davranış ve fırsatlarla donanarak, daha sağlıklı ve yaşanabilir dünya yaratmak için eğitilmesini anlatır. Bunun sonucunda hem insanların hem de ekolojik çevrenin sürdürülebilirliği sağlanır.

Eğitimde sürdürülebilirlik nasıl çalışır? Farkındalıkla başlar. Doğadaki yerimizin, sanat, müzik ve fen gibi derslerde fark edilmesi sağlanabilir. Öğrenciler, bunun farkına vardıktan sonra ekolojik bir anlayış geliştirilerek diğer derslerde de aynı anlayışı gösterirler. Daha sonra bir takım düşünme biçimleri geliştirerek hayatlarında daha fazla empati, inceleme ve analize yer verirler. Bu da genellikle dil becerileri ve tarih derslerinde kendini ortaya koyar. Bu öğrenciler, ekolojik farkındalıkla, dünyadaki yerlerini sorguladıklarında bir takım beceri ve stratejiler üretirler. Bu da daha mesleki ve fen derslerinde deneyerek ve yanılarak öğrenecekleri beceriler olur. Bu konularda

farkındalıklara ve becerilere sahip olduktan sonra daha katılımcı olurlar. Bu ekolojik konularda farkındalık artıp bilgi ve beceri sahibi olunca bunları içselleştirmek gerekir. Burada bu konuları üzerinde düşünüp neden yaptığınızı ve bu aktivitelere neden katıldığınızı düşünüp o şekilde katılımcı olursunuz. Su ile ilgili bir örnek verelim. Çocuklara bir günde ne kadar ve nasıl su kullandıkları hakkında günlük tutturabilirsiniz. Bu farkındalığa kavuşan çocuklara bu konu ile ilgili su döngüsü diyagramı hazırlamaları ve bunun içine sınıflarını da katmalarını isteyebilirsiniz. Daha sonra kendi davranışlarını incelemelerini ve su kullanımları hakkında düşünüp sorgulamalarını isteyebilirsiniz. Bütün bunlardan sonra belli beceri ve stratejiler geliştirmelerini, matematikle ne kadar su kullandıklarını ölçmelerini sağlayabilirsiniz. Bu farkındalık ve bilgiyi sağladıktan sonra , kendi alışkanlıklarını gözden geçirmelerini, strateji ve beceriler geliştirmelerini sonunda da aksiyona geçmelerini sağlamak gerekir. Bir eyleme geçmeliler. Bunları matematik, fen ve sosyal bilgiler derslerini kullanarak sağlayabilirsiniz.

Özet olarak sürdürülebilirlik için eğitim şu adımlardan geçer;
- Düşünme ve aksiyona geçme için mevcut yolların gözden geçirilmesi
- Sistemler arasındaki bağlantıların anlaşılması
- Çevremizin nasıl çalıştığının anlaşılması
- Alışkanlıkların gözden geçirilmesi
- Nelere ihtiyaç olduğunun analiz edilmesi.

Bu eğitim üzerinde dünyada çalışan pek çok uzman bulunmaktadır. Bir çoğu belirli konularda çalışmaktadırlar. Örnek olarak:
- Dünya üzerinde nerede yer aldığımız
- Varlığımız
- Global vatandaşlar olarak sorumluluğumuz
- Geleceği şekillendirmeyle ve etkilemeyle ilgili atacağımız adımlar
- Sürdürülebilir ekonomi

(Evimizi korumalı ve sevmeliyiz. Komşularımızla iyi geçinmeli ve paylaşmayı bilmeliyiz. Hava, su, doğal kaynaklar ve yiyecekleri anlamalı ve takdir etmeliyiz. Yoksa dünyamız kalmaz. Sadece bir dünyamız var ve onu iyi korumalıyız. İçerikli video izletildi.)

Sürdürülebilirlik için eğitimde, eğitim kadrosu ve öğretmenler öğrencilerin eğitimi için oradadırlar. Bu model genellikle bu eğitimde kullanılan bir modeldir. Ekolojik teori modeline çok benziyor ve birbiriyle bağlantılı sistemler birbirini etkiler.

Bu eğitimin en önemli hedefi sosyal olarak sorumluluk sahibi öğrenciler yetiştirip onların kendi toplumlarına faydalı birer birey olmalarını sağlamaktır. Hepimiz çarkın dişleriyiz ve her birimiz bu çarkın düzgün bir şekilde dönmesi için çok önemliyiz. Dolayısıyla insan hayatı ve dünyamızın sürdürülebilir olması için işbirliği içinde çalışmalıyız.

Konuşmamın başında sizlerden 30 yıl sonrasını düşünmenizi istemiştim. **Aslında sürdürülebilirlik için eğitimin en önemli amacı bugün düşündüğünüz ve hayal ettiğiniz vizyonu yarın gerçekleştirebiliyor olmanızdır.** Ben sizin şunu düşünmenizi istiyorum. **Sürdürülebilirlik sizin öğretme biçiminizle ne şekilde ilişkili?**

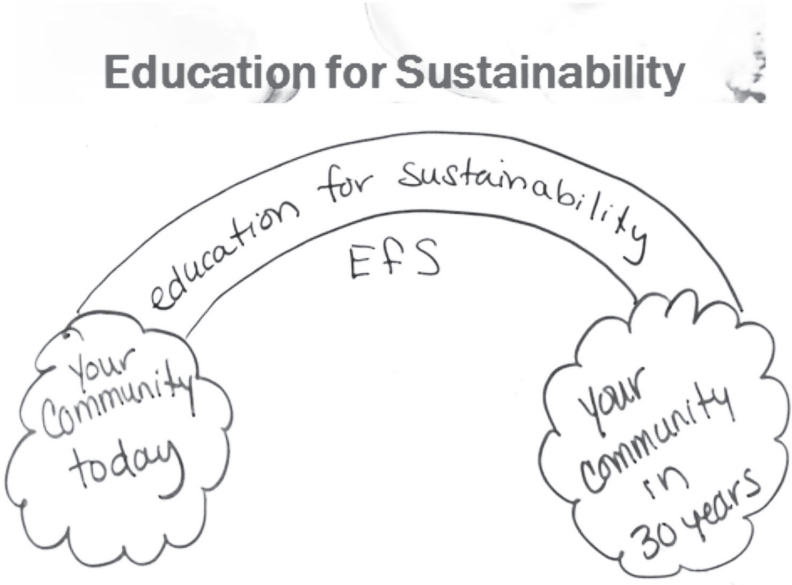

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ziya SELÇUK
TEDMEM Direktörü

SİSTEM OLMADAN EKOSİSTEM OLUR MU?

Ekosistemi önemsememin nedeni, Türkiye'de büyük fotoğrafı görme konusunda yaşanan sıkıntılardan da kaynaklanmaktadır. Bu sıkıntıları biz bireyler, öğretmenler ya da çocuklar olarak da yaşıyoruz. Bu sebeple büyük sistemlerin nasıl çalıştığı ve işlediği konusu bizim için sanki biraz gaybaleminin bilgisi gibi görünmektedir.

Sincapların bir adeti vardır. Birçok yeri sürekli kazarlar ve küçük küçük öbekler oluştururlar. Biz onların bir ekosistemlerinin olduğunu fark etmesek de onların havalandırmaları da, kaçış yolları da, yaşamlarını devam ettirmek için kullandıkları diğer unsurlar da ordadır. Ama dışardan gördüğümüz şey ise birçok yerin öbek öbekkazdıkları yerlerdir. Bunlar elbette ihtiyaçları doğrultusundadır ama büyük sistemler kurulurken birçok şeyi küçük küçük kazıp da yarım bırakmak yerine bir şeyi derinlemesine sonuna kadar incelemek daha önemlidir.

Yapacağınız sistem ya da bina ne kadar yüksek olacaksa kazacağınız çukur o kadar derin olmalıdır.Aksi halde oraya yüksek bir bina yapamazsınız. Bizim yüksek bina yapmakla–iyi bir sistem kurmakla- ilgili ihtiyacımız elbette bir devlet teorisinden kaynaklanan ama aynı zamanda çeşitli alt sistemler kurarken de ihtiyacımız olan bir şeydir. O yüzden de bu ekosistem kavramı bizim özellikle son 15-20 senede de bioekosistem olarak değiştirdiler. Çünkü biyolojik sistemlerle mekanik sistemler arasında neonewtoncu bir ilişki de vardır.

Bizim yaptığımız işlerde ne yaptığımızla ilgili bir soru sorulduğunda yani özel/resmi okullar birçok şey yapıyorlar ve ben "niye yapıyorsunuz" diye soruyorum. "Çok hoş ve güzel bir şey" olduğunu söylüyorlar. Ben de "lâzım mı" diye soruyorum. "Eee…" diyorlar. Bir iş yapacağımız zaman "güzel mi" ya da "lâzım mı" diye sormalıyız. Güzel olan her şeyi yan yana getirdiğimizde iyi bir şey olmayabilir veya iyi bir sistem kurulmayabilir. Bizim için "güzel mi" sorusundan daha çok "lâzım mı" sorusu daha önemlidir.

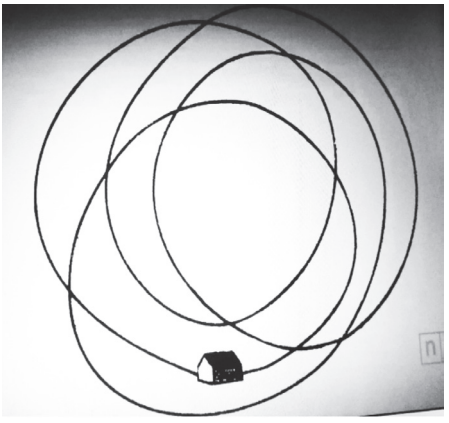

Burada bir ev var ve bir deney yapıyorlar. Adamın birinin gözünü bağlıyorlar ve sonra diyorlar ki "dümdüz git." Adam da dümdüz gittiğini sanıyor ama sonuçta böyle bir resim ortaya çıkıyor. Adamın birini boş bir arazide arabaya bindiriyorlar ve diyorlar ki "dümdüz git." O da dümdüz gidiyor. Peki neden gözümüz kapalıyken düz gidemeyiz? Çünkü güneş, dağ ya da tepe gibi bir referans noktamız yoktur. Eğer biz bir hiza taşına sahip değilsek, yapacağımız her işe bir soru sorup da "biz bu işi niye yapıyoruz? Bu iş bize lâzım mı? Bu iş bizim ana hedefimize nasıl hizmet ediyor?" diye sormazsak o zaman referans noktamız ya da mihenk taşımız olmadan birbiriyle bağlantısız ve birbirinden bağımsız işler yapıyor olabiliriz.

Hiza taşınız olmazsa her gelen kendine göre bir iş yapar. Her gelen kendine göre bir düzen kurar. Bizim bu referans noktasına olan ihtiyacımız sistemlerin ana yapısı ve ana karakteriyle ilgili olan bir şeydir. Her sistemin bir amacı vardır ve siz bu temel amacı ortaya koymadan –ki bu temel amaç milli eğitim temel yasasındaki 14 madde değildir- bu maddelerin bir kısmı neoliberal ilkeler, bir kısmı faşist, bir kısmı sosyalist ilkeler, bir kısmı sosyal demokrat ilkelerdir. Türk eğitim sistemi ne yaptığı konusunda ilkesel bir duruşa da sahip değildir. Sizin bu kadar ilkeniz var ve bir insan tarif ediyorsunuz ama bu insanın kafası karışık. İnsan bu kapitalist sisteme mi adapte olacak, yurttaşlığın çok önemli olduğu yarı otoriter bir devletin vatandaşı mı olacak? Bu insan ne olacak ki siz bu kadar farklı ilkeleri temel bir yasa içine koydunuz?

Felsefeci Şafak Ural'ın Basitlik İlkesi kitabında da belirtiği gibi temel amacın çok basit olması gerekmektedir. Biz mümkün olduğu kadar basit davranmak zorundayız. Çünkü doğayı taklit etmek zorundayız. Doğanın dışında ne mükemmel yapı, ne mükemmel kuruluş, ne mükemmel insan ne de mükemmel yönetici var. Sadece doğa ve tanrısal anlamdaki çerçeve var.

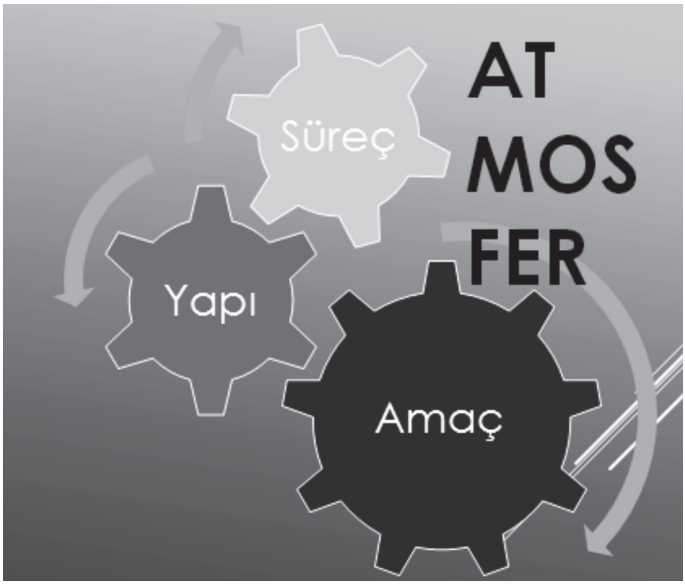

Yapı dediğimiz şey nedir? Eğer biz amaca uygun bir yapı kurarsak sistem çalışmaya başlıyor. Yapıyı kurduktan sonra süreç önemlidir. Ona uygun süreci de işletirseniz o zaman sonuçta bir atmosfer ortaya çıkar. Temel amaç o atmosferi yaratmak ve sistemi kurmakla ilgilidir. Tersten de gelebilirsiniz. Yani atmosferinizi tarif edersiniz ve sonra amacınıza doğru geri geri gelirsiniz. Geriye doğru bir tasarım yapabilirsiniz.

Bunları bir okul, ülke ya da kişi açısından bakarak düşündüğünüzde şunu fark edersiniz. Eğer Türk eğitim sisteminin amacı net ve operasyonel olarak tanımlanmış ise o zaman yapısının buna uygun olması gerekmektedir. Ancak bizim sistemimizde özellikle temel yapılar olan okullar amaca uygun tasarlanmış değildir. Süreçler de amaca uygun yürümüyor ve yapı da süreçleri taşımıyor. Dolayısıyla ortaya çıkan atmosfer de istediğimiz bir atmosfer değildir.

Burada bizim bir kişinin ya da ülkenin hayatında bir sistem içinde yaptığımız şey nedir?Temelde bir insanın genetik faktörleri, cinsiyeti, mizacı vs.den yola çıkıp günlerdir konuşulan ve benim de hızlıca üzerinden geçeceğim sistemlere ben bir de meta-makrosistemi ekledim.

Makro sistem dediğimiz şey, ulusal ölçekte işlerken uluslararası makro sistem ulusal makro sistemi alt üst ediyor. O yüzden de meta-makroyu küresel uluslararası makro sistem olarak düşünmek lâzım. Çocuk bireysel olarak ve kendi ailesinin içindeyken geniş çevreye doğru gider. Daha sonra çeşitli kitle iletişim araçları ve dünyanın içinde yaşamaya başlar. Bizim bu çerçevede söyleyeceğimiz birçok şey olabilir. Ama bu söyleyeceğimiz her tanılama ya da açıklama bizi kendi yaşamımızla ilişkili hale getirir.

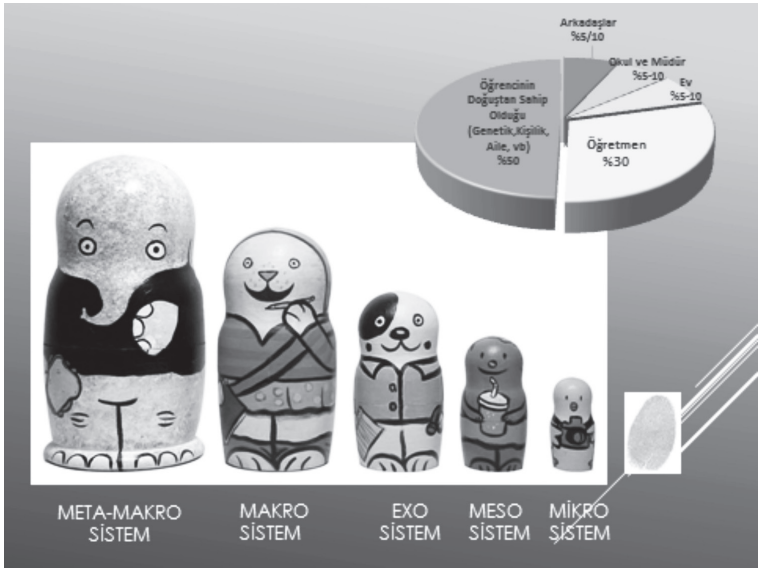

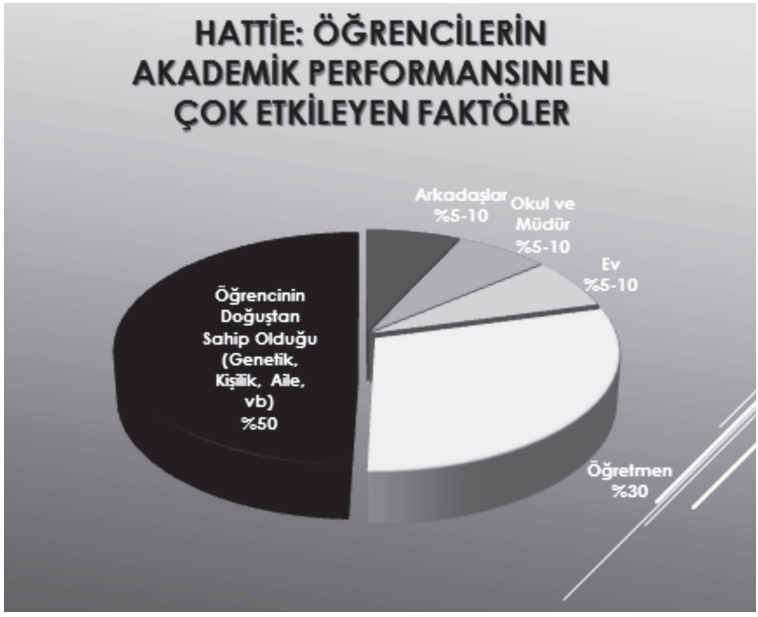

Buradaki bütün iç içe geçmiş sistemlerin hem birbiriyle ilişkili hem de bağlantısız olduğu bir yapıdan söz edebiliriz. Bu iç içe geçmiş sistemlerden okul içindeki basit bir örneği verelim. Bir öğrencinin başarısından söz ederken bu sistemler içinde öğretmen, ekosistemin başka bir yerinde ev hayatı başka bir yerinde, arkadaşları başka bir yerde, çocuğun genetik donanımları başka bir yerdedir. Yani biraz önce konuştuğumuz bu sistemlerin kısımlarında çocuğun öğrenme başarısı ile ilgili bir çok

faktör vardır. Bu faktörler sadece bununla sınırlı kalmıyor. Hattie'nin çalışmasını hatırlarsanız bunları uluslararası refah politikaları, okullardaki dini eğitimler, etnik okullar, uyuşturucu meselesi vs. bunlar da çocuğun öğrenmesini etkiliyor. Yani bu grafikteki dilimlerin içinde onların da payı var ama çok küçük olduğu için görünmüyor.

Buradaki ekosistemi okul açısından düşündüğümüzde; "MEB Yasa Tasarısı" olarak bilinen "Millî Eğitim Temel Kanunu "Sınav" Dershaneler makrosistemimizi oluşturan kültürde kabul görmektedir. Yasal değişikliklerinin çoğunun ekzosistem katmanında yer aldığı, bunun dışındaki sistemlerin ve etkileşimlerin sürece dahil edilmediği görülmektedir.

Birçok çocuğun mikrosisteminde yer alan dershanelerin kapatılması ya da dönüştürülmesi ile ilgili yasada yer alan maddeler ekzosistemde yapılan düzenlemelerdir. Ancak, yansımaları sadece bu iki sistemle sınırlı kalmayacak; çocuğun kendisinde, ailesinde, öğretmenlerinde, arkadaş çevresinde, okulunda, yaşadığı çevrede de görülecektir. Sınav kaygısı. Ailelerin hissettiği baskı, Öğretmenler üzerindeki baskı, (mikrosistem, mezosistem). Dershanelerde çalışan 50000 öğretmenin kariyerleri ile ilgili belirsizliğe sürüklenmesi aile huzurunu, dolayısı ile toplum refahını etkileyebilir (mikrosistem, makrosistem). Bu durum, istihdam ile ilgili problemleri de beraberinde getirecektir (egzosistem, makrosistem). Sınavlarla ilgili bir değişiklik kararı aldığınızda sistemin tamamında bir etki yaratmaktadır. Bir değişiklik kararı aldığımızda sistemin neresi nasıl etkilenir simülasyonu yapma geleneğine sahip değiliz. Diyelim ki TEOG ile ilgili bir değişiklik yapıldı. Birkaç ay boyunca bundan binlerce kişi etkilendi. Problemler çıktı ve bu kişiler huzursuz ve rahatsız oldu. Ama bir tane okul müdürümüze deselerdi ki "burada bir sorun var, bunu nasıl çözebiliriz?" İstanbul çok büyük bir şehir ve çok büyük de ilçelere sahiptir. İstanbul'da bu iş nasıl çözülür diye sorulsa eminim çözüm bulunur.

Buradaki bu sistemden kim, nasıl etkileniyor? Diyelim ki biz kararı alıyoruz. Örneğin mecliste bir karar alındı ve 5 yaşta okula gidilecek denildi. O arada komisyonda olanlara benim bir sorum oldu. Dedim ki " içinizde en son 5 yaşında bir çocuk gören kimler var?" Sadece iki kişi vardı gören. Ben de dedim ki "siz hiç görmediğiniz yaratıklar hakkında bir karar alıyorsunuz ve bu çocuğun hayatı nasıl etkilenecek, aileler bundan nasıl etkilenecek, büyük aile, okul, öğretmenler nasıl etkilenecek düşünüyor musunuz?" 5 yaşı alınca ne gibi sorunlarla karşılaşılacağının simülasyonunu yapmak bu çağda zor değildir. Bunun gibi kararları alıp uyguluyor ve bu kadar insan bunların sonucunda birçok problem yaşadıktan sonra "bu karardan vaz geçtik" diyorsunuz. Ben bunları değerli bakanlarımız bir karar aldı ve bu yanlıştı anlamında söylemiyorum. Sözlerimin yanlış anlaşılmasını da istemiyorum. Benim derdim, Türkiye'nin 60-70 senedir yaptığı zihinsel bir sistematikle ilgilidir. Yoksa herhangi bir bakanın yaptığı bir şeyi eleştirmek haddim değildir. Önemli olan eğitim sorunlarına ilişkin bir karar alındığında sistemin tamamının nasıl etkilendiğinin vurgusunu yapmaktır. Alınacak karar ile ilgili kimleri, nasıl etkileneceğinin araştırmasının, çalışmasının ve örnek senaryolarının yapılması çok önemlidir. Bunu düşündüğünüz zaman ekosis

tem kavramı devreye girer. Yani siz bir işi okulun içinde sınıfta da yapacaksanız bundan onların mahallesindekiler nasıl etkileniyor, yandaki okul nasıl etkileniyor bakılmalıdır.

Bir sınav değişikliği olduğunda hangisi bir yasa değişikliği egzosistem kapsamında? Bir çocuğun mikrosisteminde yer alan dershaneler kapatılır ya da dönüştürülürse ilgili yasada yer alan maddeler de egzosistem kapsamında yapılan düzenlemeler nasıl oluyor? Bu dershaneler kapatılsın ya da kapatılmasın demek değildir. Konumuz o değildir. Konumuz, biz bir karar aldığımızda büyük sistem hangi katmanda nasıl etkileniyor bunu görebilmektir.

Örneğin; Durum Çalışması: FORM I

9. sınıf öğrencisi Cenk potansiyel sahibi, fakat notları zayıf olan düzgün bir gençtir. Pasaklı ve derslerde uyukluyor.

Biyo-ekolojik sisteme göre öğrencinin durumu nasıl değerlendirilebilir? Biz bir öğrenciye nasıl bakmalıyız? O öğrenci de bir sistem midir? Onun bir ailesi ve arkadaşları var mıdır?

FORM I:
Mikrosistem
- Ebeveynler ne kadar ilgili?
- Ailenin gelir düzeyi?
- Kardeşler?
- Takım sporu yapıyor mu?
- Müfredat dışı aktivite yapıyor mu? Hobisi var mı?

Mezosistem
- Öğrencinin mikro sistemi öğretmeniyle ilişkisini nasıl etkiliyor?
- Öğrencinin mikrosistemi okuldaki performansını nasıl etkiliyor?
- Öğrencinin mikro sistemindeki diğer insanlarla (örn:ebeveyn, akran, kardeş) etkileşimini geliştirmesine nasıl yardımcı olursunuz?

Bu çocuk hakkında bir araştırma ya da inceleme yaparken sadece mikro sistemi üzerinden yola çıkmak da büyük bir eksiklik doğuruyor. Yukarıda sayılanların dışında milli eğitim politikaları bu çocuğu nasıl etkiliyor, öğrencinin okul içinde ve dışında arasında bulunduğu topluluğun durumu nedir, nerede yaşıyor, evleri kira mı, kendilerinin mi, makro sistemde hangi coğrafi bölgeden gelmiştir ve bunlar performansını etkiliyor mu? Dinlediği müzikler nelerdir, sosyal medyada nelerle ilgilidir, ünlülerden rol modeli kimdir vs.

Bir çocuğa bütünsel olarak bakmanın birçok yolu vardır ama ekosistem de bu yollardan bir tanesidir. Pisa ile ilgili meta-makro sistemden bir örnek vermek istiyorum. Pisa küresel ölçekte bir araştırma olduğu için meta-makro sistem içindedir. Küresel sistem bize şöyle bir mesaj veriyor. Diyor ki "Pisa'da başarılı olan ülkeler gelişmiş ülkelerdir. Sizin Pisa'daki başarınız düşük olduğu için siz az gelişmiş bir ülkesiniz." Bize genelde verilen mesaj bu ve Pisa'daki o ortalamanızı yükseltmek için çalışmanız lâzım deniliyor. Burada bir sıkıntı daha vardır. 2012'de açıklanan Pisa sonuçlarından birkaç örnek vermek istiyorum. Fransa matematikte 25., Amerika 36. oldu. O zaman biz de diyebilir miyiz? Siz matematikte gerisiniz ama dünyanın G8'indesiniz. Bu iş nasıl oluyor? Biz 34.yüz ama Amerika 36. İken bizim çok çalışmamız gerekiyor ama Amerika'nın çalışması gerekmiyor. Bir örnek olarak da Malezya 52.sıradadır. Malezya, ihracatının %44'ünü, Türkiye ise %2'sini yüksek teknolojiye dayalı yapmaktadır. Gördüğünüz gibi bir şeyler ekosistemde oturmamaktadır. Bize ekosistem gibi bir hiza taşı verildiğinde söylenen şeyi gerçekten öyle mi diye bir test etmek istediğinizde aslında bir şeylerin oturmadığını görüyorsunuz.

2014 Global İnovasyon Endeksine göre dünya çapında inovasyonve patent üreterek ekonomiye katkı yapmak için 15 tane alt faktör vardır. Bu 15 faktörden sadece bir tanesi eğitimdir. Halbuki bize deniliyor ki "eğitim Türkiye'nin en büyük sorunudur." Bizim eğitimle ilgili düşüncelerimiz bu kadar çarpıtıldığında yani "en önemli şey eğitimdir, eğitim olmadan asla" gibi ön yargılarla beslendiğimizde kaçırdığımız bir şey vardır. Birçok faktör birlikte etkileşerek ekosistem içinde bir üretim yapıyor. Yani tek bir şey üzerinden gidilmemelidir. Örneğin literatür der ki "bir toplumun %2'si üstün zekalıdır." O zaman bu %2'ye yatırım yapalım ve ülkeyi kurtaralım. Bu ekosistem açısından baktığımızda çok yanıltıcıdır. Çünkü bir toplumu yükselten unsur zeka değildir. Bir toplumu yükselten unsur toplumun %2'sinin değil %100'ünün ortak hareketi ve etkileşimidir. Buradaki çaycı da, oradaki marangoz da, herhangi bir üniversitedeki akademisyen de inovasyon yapabilecektir.

18 sene üniversite sınavlarında ilk 20'ye giren çocuklar takip edilmiştir ve müthiş bir başarısızlık ortaya çıkmıştır. Bu zekalarla ilgilenilmiş, çalıştırılmış, fırsatlar verilmiş, sınavlar kazanılmış ve en iyi okullar okutulmuştur ama ekosistemde baktığımızda bizim sadece üstün zekalılar üstüne yatırım yaparak –zaten yapmıyoruz da- özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için ayrılan bütçenin %99,9'u engelli vb. çocuklarla üstün zekalılara max. %1 kalıyor. O zaman ekosistemde ben size istatistiği gösterince bu sene özel eğitime ihtiyacı olanlara (üstün zekalılar dahil) %1'den az bütçe ayırdınız diyelim. Ekosistemde bir sorun var demektir. Bunlar bakanlığın is denetim raporundan alınmıştır.

Pisa ve Tims gibi istatistiksel modelleri hatalı ve tartışmalı çalışmaların sonuçları ile ilgili bir örnek vermek gerekirse deniliyor ki "20 sene ve daha fazla kıdemi olan öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenme başarısı daha yüksektir." PekiTims şunu biliyor mu? Biz de norm kadro diye bir şey var, puan diye bir şey var, merkezdeki okullara belli puan olmazsa gelemezsiniz.-Yeni kalkmıştır. Bu eski sisteme göre- İster istemez merkezdeki okulun öğrencisi zaten başarılı ve zaten 20 yılın üstünde kıdemli olanlar merkeze geliyordu. O sebeple bu tür yorumlarında hatalar içerdiği görülmektedir.

Biz bu meta-makro sistemin bizim sistemi nasıl etkilediğini biraz daha ilerletiyoruz ve dünyada 15 yaşın müthiş derecede iş gücü olarak kullanıldığı yani çocuk işçiliğinin yapıldığı ülkelerle gelişmiş denilen ülkelerin karşılaştırılmasının da bir haksızlık olduğunu biliyoruz. Ve bu meta-makro sistem içinde ülkeler Pisa'da düşük not aldık diye şoka ve strese giriyorlar. Almanya ve kadim geleneği olan bir ülke İngiltere son derece iyi sistemleri olan bir ülkeyken Almanya Pisa'da 22.oldu diye kıyamet kopmuştur. Sokaktaki satıcıdan en üst düzeye kadar herkes Almanya neden bu kadar başarısız olmuş, bunun için bir şeyler yapılması gerekiyor dediler. Hâlâ da yapmaya devam ediyorlar. Bu sanayi ülkelerine uygun olan 4+4 sistemi de bize onlardan gelmiştir. Ama bu bilgi toplumunda çalışmayan bir sistem olduğu için onu da dönüştürüyorlar. İngiltere'de alt sıralara düştüğü için şoka girdi ve bütün eğitim sistemlerini sorgulamaya başladılar.

Kocaman bir çember çizsek ve bu çocuğun bütün eğitimsel faktörleri olsa Pisa'nın ölçtüğü şey burada küçük bir noktadır. Yani ölçülen şey ile eğitim sisteminin iyi ya da kötü olması arasındaki ilişkinin bu kadar güçlü kılınması yanlış bir şeydir. Ölçülen şey bir çocuğun eğitiminin %1'i bile değildir. Ama buradan çok büyük sonuçlar çıkartılarak, eğitim düzeyi iyi-kötü sonuçları çıkartılmaktadır. Bunlar yanlıştır ve ekosistem açısından da sorunludur. Sorun, Pisa bütün ülkenin, makro, egzo, mezo sistemini değiştirmektedir. Çünkü öğretmenler Pisa'da nasıl başarılı olunur diye kursa alınıyor. Bizim burdaa makro sistemde alınan bir kararın bile çocuğun günlük hayatını nasıl etkilediğini anlatmakla ilgili bir derdimiz var.

Burada inançlar ve evrensel kültür de çok önemlidir. Mesela Erzurumlu İbrahim Hakkı diyor ki "biz annemizin karnından doğduk ama hâlâ doğmadık. Çünkü hâlâ tabiat ananın karnındayız." Sizin tabiata bakışınız buysa, siz çevreyle ilişkinizi, doğayla münasebetinizi böyle kuruyorsanız o zaman sizin bütün sistem etkileniyor zaten. Ama çevreyi üretimimize zarar vermeden korumaya çalışmak gibi bir felsefeye sahipseniz o zaman eğitim verirsiniz. (Türkiye'de verilen Trafik ve Çevre Eğitimi dersleri gibi.) Bunun temelinde yatan çevreyle ilgili meta-makro sistemden etkileniyoruz. Meta-makro sistem kişi başına tükettiğiniz enerji miktarı çok önemli diyor. O zaman egzosistemde kamu hizmetlerinde değişiklik yapılıyor vs. O zaman bütün küresel ya da ulusal ölçekte alınan her kararın bizim günlük hayatımızı nasıl etkilediği ile ilgili bir sorunumuz var.

Sabahki bir konuşmacımızın da dediği gibi kültür o kadar önemlidir ki sizin teknik alt yapınız, kadrolarınız, maaşlarınız, okullarınızdaki araç-gereçler, eşyalar hepsi teknik şeylerdir. Kültür teknik alt yapıyı kahvaltıda yer dedi. Kültür, bizim açımızdan inançlarla da çok ilgili olduğu için biz neyle uğraşıyoruz diye baktığınızda bu değerler, inançlar ve ilkelerle ilgilidir. Türkiye'nin eğitim gündemine bir baktığınızda da arkasında yatan şey teknik konu olmaktan çok inançlarla ilgilidir. Çünkü bizim sorunumuz ordadır.

Eğer inançlar bizi bu kadar kısıtlarsa AugusteComte için anlattıkları gibi o ölmeden 15-20 sene hücre keşfedilmiş, o kadar materyalist ve pozitivist bir kişiymiş ki hücrenin keşfedildiğine inanmıyorum, siz metafizik yapıyorsunuz demiş ve inanmadan da ölmüş. Acaba bizim AugusteComte gibi ne tür inançlarımız var? Biz bu sistemin içinde nasıl bir nesil yetiştirmek istiyoruz? Burada bizim geleneklerimiz, inançlarımız, ideolojimiz ve kültürümüz devreye giriyor. Atatürkçü, dindar, çağdaş vs. adına ne derseniz deyin bunlar devreye giriyor ve bütün ekosistem etkileniyor. Bu tür şeylerin de yapılma ve gerçekleşme ihtimali olmadığı için eğitim toplumsal mutabakat olmadan ortaya çıkmayacağından siz sadece belli dönemlerin belli uygulamaları olarak iş yaparsınız. Ne zaman ki bu ülkenin %80-90'ı oturur ve bir mutabakat yapar ve ne de buluştuklarını, tartışmadan konuşabilecekleri bir şey var mı, bütün çocukların potansiyelini geliştirmek konusunda itirazı olan var mı, evrensel etik ve ahlâk kuralları konusunda hangi inanca ve mezhebe sahip olursanız olun herkese bir etik ve ahlâk telâkkisi lazım mı? O olmadan yaşanabilir mi? Bizim buna benzer o kadar çok buluşma noktamız varken biz nerde ayrılıyoruz? Ekosistemin bu inançlar ve değerler kısmında ayrılıyoruz.

Bizim kurmamız gereken yapı, biz bu toplumda hepimiz oturduğumuzda hangi konularda müşterek kararlar alabiliriz sorusunu sormaktır. O zaman ekosistemimiz çalışır. Yoksa herkes gelir ekosistemde kendi makrosistemini kurar ve o ülke millet ve ortak şuura sahip bir topluluk olamaz.

Matematikten 100 alan bir öğrenciyi düşünürsek bu okul katmanındadır. Biz 100 alana ne diyoruz? Aferin. Oysa yapmamız gereken bu çocuğa etüt ve takviye vermektir. Yoksa çocuk diyor ki "benim için çocuk oyuncağı ben onu hemen atlarım", biz de

diyoruz ki “sen hemen atlıyorsan biz daha ne isteriz.” Oysa o çocuk diyor ki “ benim Allah vergisi bir özelliğim var ve ben matematikte uzaya giderim ama sizin için 100 aldım işte.” Biz onu durduruyoruz ve “Allah bereket versin bu kadar yeter.” diyoruz. 30 alan çocuğa ise diyoruz ki “hepimiz seni arkadan iteceğiz.” Niye? Çünkü takviye yapacağız. Takviye ne demek? “Çocuğum hani sen bir şeyi yapamadın ya, başarısız oldun ya, anlamadın ya, hoşlanmadın ya, rahatsız oldun ya o rahatsız olduğun şeyden sana daha çok yapacağız. Bunu kurumsal olarak yapacağız ve bununla da övüneceğiz.” Eğer bir okul çok takviye yapıyorsa o okul o kadar kötü bir okuldur. Çünkü şöyle bir ihtiyacınız var; sistemse değerimizi bir ekosistem içinde düşünmezsek 100 alan çocuk bizim için yeterlidir, maşallahı vardır, çok parlaktır, “bunun abisi vardı o da böyleydi” şeklindeki hikâyelerle ve kurgularla dönüp dolaştırırız. Bizim bu çocuklarla ilgili fikrimizin değişmesi için bu meseleyi bir ekosistem içinde düşünmemiz gerekiyor. Aksi halde bu 100 alan çocuklar körelip kalıyor. Bu çocuklar yapabileceğinin en iyisini yaptığını düşünüp kayboluyor.

Bizim burada yaptığımız ve çalıştığımız her şey bir sistemin içinde düşünüldüğünde bir öğrenci, İstanbul Milli Eğitim, Türk eğitim sistemi ya da bizim ev vs. hepsinin bir ekosistemi vardır. Bu ekosistemlerin hepsi ile ilgili kafa yorarak “bunların ekosistemi nedir, nereyi atlıyoruz, hangi noktalara daha çok vurgu yapıp, nereleri daha fazla dikkate almıyorum” diye düşündüğümüzde o zaman eğitimle ilgili bir ortak dil oluşturma imkânımız olacaktır. Bunun üstünde bu kadar fazla durmamın nedeni eğer hepimiz ekosistem açısından bakabilirsek bu bir araçtır.

Mesela ben çoklu zekâ ile ilgili Türkiye’de ilk 90’lı yılların başında bir şeyler anlatmaya çalıştım ama sonra vazgeçtim. Çünkü onu da vatan kurtaran aslana döndürdüler. Derdim, büyük fotoğrafı görerek insanın zihninin bütünsel özelliklerine bakabilmeyi sağlayabilmekti. Sadece matematik olarak görmeyelim. Sizin 8 metrekare tarlanız var ama hep 2 metrekaresini suluyorsunuz. Bu sistemin bütününü görelim.

Değerli Arkadaşlarım,

Biz burada her ne yaparsak yapalım yaptığımız işe bir soru soralım. Örneğin çocuklara zekâ testi yapılıyor. Biz niye zekâ testi yaparız? Çocuğun zekâ düzeyini ölçmek için mi? Bu doğru değildir. Bu niye yemek yediniz? Doymak için yedim. Soru ve cevabı gibi genel olur. Oysa Türkiye’de hastaneler kan testi yapar gibi zekâ testi yapıyorlar. Gelene gidene zekâ testi yapılıyor ve belgesi de veliye veriliyor. Bu çocuğun zekâsı ile ilgili bir şey söylediğinizde bunun ailesi de etkileniyor. Çocuk testte üstün zekâlı çıkıyor ve ailesi bunu gerçek sanıyor. Harita gerçeğin kendisi değildir. Çok yanlış bir haritadır. Çünkü Türkiye’deki en yeni zekâ testi 45 yıllıktır. Yapılan demode birkaç zekâ testiyle çocuklar değerlendiriliyor ve velilerde bunların sonuçlarını gerçek sanıyorlar. Veliler paniğe kapılınca komşularla, tanıdıklarla iletişime geçiyorlar, öğretmenle konuşuyorlar (mezosisteme geçiş) ve sonra birisi onun bu halini görüyor ve “gel ben senin sorununu çözeceğim” diyor. Birisi “ben uzmanım” diğeri “ben azmanım” diyor ve o velinin paniğini istismar ediyorlar. Ankara’da ve İstanbul’da testin

soruları çocuklara önceden verilerek zekâ testine alınan çocuklar bile var. 5-10 soruyu çocuk önceden görse zaten dahi çıkıyor. Anne babalar yeni testlerle ölçümü yapılan çocukların zekâ katsayılarının düştüğünün farkında değiller. Şimdiki çocuklar çok zeki denilmesi çok da doğru değildir. Doğru olan çocukların zekâ katsayılarının giderek düşmekte olduğudur. Çünkü giderek derin düşünme azalıyor. Her şeye tablet, TV, bilgisayar vs. üzerinden bakıp geçiliyor. Derin düşünme olmadığı için çocukların herhangi bir şeye yoğunlaşması da mümkün olmuyor. Zekâ testinin Türkiye'de uygulanış biçimi ile Kuzey Amerika'da ya da Kıta Avrupa'sında uygulanış biçimi arasında şöyle bir fark görülüyor; onlar bu işi çocukların belli özelliklerini tanıyabilmek için sadece uzmanların kullanacağı yardımcı araçlardan bir tanesi olarak görüyorlar. Bizde ise önceden soruların elde edilmesi sonucu ele alınan test sonuçları ile veliler burs peşinde koşuyorlar. Bu işin öyle bir senaryosu ve hikâyesi oluşuyor ki bu sistemin içinde herkesi etkiliyor. Mecliste milletvekilleri toplanıp üstün zekâ komisyonları kuruyorlar, sayfalarca raporlar yazıyorlar ve sonra da uygulamıyorlar. Çocuğa yapılan bir zekâ testi gidiyor millet meclisini etkiliyor. O yüzden "ben sınıfta/evde istediğimi yapar ve sonra da kapıyı kapatır çıkarım" diye bir şey düşünmemeliyiz. Sizin sahip olduğunuz çocuk tekse bile bir şekilde bu sistemin tamamını etkiliyorsunuz. Çocuğunuz tekse siz üç-beş çocuğa harcayabileceğiniz tüm enerjinizin yanında tüm ekonominizi de o çocuğa boca ediyorsunuz. Çocuk da bu yüklenmeyle doz aşımından gidiyor. Bu çocuk, öylesine şımartılmış, öylesine ailenin merkezi olmuş oluyor ki bir doğum günü Amerika'nın kurtuluş gününe eş değer kutlandığı bir ortam oluşuyor ki sistem her yönüyle etkileniyor. Ta aile bakanlığına kadar ulaşıyor ve 2 çocuğu olana şunu, 3 çocuğu olana bunu vereceğiz vaatlerinde bulunuluyor.

Burada sorunumuz, bizim bir iş yaparken bir hiza taşımız yok. Hiza taşı, ulusal programdır. Ulusal program, bir ülkenin ortak paydasına dayalı, siyasetçi olmadan asla olmayan, siyasetçinin milli mutabakatı gözettiği, tüm siyasetçilerin bunu yaparken de tüm toplulukların hukuklarını gözettiği bir programdır. Meselelerimizi bu sistematik içinde konuşursak ortak dile biraz daha yaklaşabileceğimizi, daha nesnel davranabileceğimizi düşünüyorum. Yoksa herkes farklı bir yerden konuşup bağlantıyı kurmakta zorluk çekecektir.

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

I. PANEL

KONUŞMACILAR

- **İLİŞKİLER: AİLE, OKUL, ARKADAŞ**

  Zafer Selma KÖKTUNA
  Aile Terapisti ve Psikolojik Danışman

- **TOPLUM TEMELLİ VE ÖNLEYİCİ RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİNDE OKULUN ROLÜ**

  Fatma ZENGİN
  Uzman Psikolojik Danışman

Zafer Selma KÖKTUNA
Aile Terapisti ve Psikolojik Danışman

İLİŞKİLER: AİLE, OKUL, ARKADAŞ

Benim uzmanlık alanım öncelikle çözüm odaklı terapi. Çözüm odaklı terapi, tekniklerini bilen herkesin uygulayabileceği bir terapi yöntemidir. Bugün size olumluya ve pozitife önem veren bu terapinin iki tekniğini paylaşmak istiyorum.

Bunlardan bir tanesi "derecelendirme tekniği"dir. Bu tekniğe göre;

- Herşeyin çok kötü gittiği duruma "0" versek,
- Herşeyin çok harika olduğu duruma "10" puan versek, siz kendinize 0 ve 10 arasındaki bu skalada kaç puan verirsiniz?
- Ne olursa verdiğiniz bu puan 1 puan yükselir ? (Yemekler daha iyi olursa, eve daha kolay dönersem gibi cevaplar verilebilir.)
- Bunu sağlamak için ne yapabilirsiniz ?

Bu bir puan çok küçük bir şeymiş gibi görünebilir ama o bir puanla küçük adımlar büyük adımları getirebilir. Küçük değişiklikler büyük değişiklikler getirebilir. Birden büyük değişiklik beklemek çok zaman gerektirebilir. Halbuki küçük değişiklikler yapmaya başlarsak daha sonra onun bir üstünü ve biraz daha üstünü yapmak daha kolaylaşabiliyor. Böyle bir soruyu öğrencimize de, komşumuza da, komşumuza da sorabiliriz. Çünkü bu soru insanı bir anda olumlu düşünmeye yönlendiriyor.

Kişi bir puan için ne yapabileceğini düşünmeye başlıyor. "Gidip bir yerde kahve içmek, kendine küçük bir hediye almak" gibi fikirler bir puan yükselmesini sağlıyor. Daha sonra bir puan, bir puan daha derken çok güzel ilerlediğini görüyoruz.

Çözüm Odaklı Terapinin yaratıcısı De Shazer sorunları "kapı kilidine" benzetmektedir. Kilidi incelemek onun açılmasını sağlamayacaktır.Kilidi açacak bir anahtar bulmak kişiyi çözüme daha başarılı bir şekilde ulaştıracaktır. Bizlerin sorunla çok fazla uğraştığımız olmuştur. Halbuki bazen bazı sorunlar çözülememektedir veya çözülmesi çok zordur. Bir yandan onunla uğraşırken bir yandan da bir anahtar bulmak daha doğru olacaktır.

Başlığımız her ne kadar ana, baba ve çocuk ilişkileri olsa da sunumumda bundan biraz uzaklaşmış olabilirim. Çünkü öğleden sonra Bengü Hanım da bu konuda konuşacakmış. O yüzden ben biraz daha ilişki ağırlıklı sunmaya karar verdim.

İlişkilerimizde önemli olan iki kişinin ne kadar uyumlu olduğu, iyi anlaştığı değil uyumsuzlukla, sorunlarla nasıl baş ettiğidir. Çünkü kişiler en çok sevdiğiniz ikiziniz, kardeşiniz ya da eşiniz de olsa çatışma konusu çıkmaması mümkün değildir. Önemli olan bir çatışma konusu çıktığında onunla nasıl baş ettiğinizdir.

Açık iletişimde en büyük sıkıntılar ne problem olursa olsun çoğunlukla açıkça konuşulmamış olmasıdır. Evet açıkça konuşmak kolay değildir. Açıkça konuşabilmek için iyi niyet gerekmektedir. Acaba gerçekten bu ilişkiyi iyi niyetle çözmek istiyor musunuz?

Bir taraf hiçbir zaman %100 suçlu ya da suçsuz, tamamen haklı ya da tamamen haksız değildir. Bunların oranları farklı yüzdeliklerde değişebilir. Herkesin küçücük de olsa bir payı mutlaka vardır. Önce böyle düşünmek gereklidir. Daha sonra da diyelim ki sizin olmazsa olmazınız varsa eğer karşı taraf bunu bilirse bu konuda size özen gösterebilir. Ya da bir konuda biraz siz başka bir konuda da biraz o esneyecektir. Tüm bunları yapabilmek içinse iyi niyet gerekmektedir.

Temel iletişim sorunlarından biraz bahsetmek istiyorum. Bunlardan benim en sevmediklerim "yıkıcı eleştiri" ve "akıl okuma"dır.İnsanoğlu direkt eleştiri almayı sevmez. Bazı araştırmalar diyor ki "bir insan başka bir insanı 6 yaşına kadar değiştirebilir", bazı araştırmalar da diyor ki "insan 12 yaşına kadar değiştirilebilir." Diyelim ki 12 yaşına kadar insan değiştirilebilir diyen araştırmacıların dediği doğru olsun. Sonuçta siz 12 yaşından sonra bir başkasını değiştiremezsiniz. Kişi ancak ve ancak kendi isterse değişir. Peki kişinin değişmeyi kendisinin istemesi için ne lazımdır? Sandviç tekniği ile geri bildirim vermek bunun için iyi bir yöntem olabilir. Sandviç tekniği; bir tost ekmeği düşünün. Alttaki ekmek; o kişiyle ilgili bulacağınız olumlu bir övgü olsun, aradaki peynir kısmı eleştiri, üstteki ekmek dilimi de yine övgü olmalıdır. Yani senin şu özelliğini çok beğeniyorum, keşke şunu da şöyle yapsan ama şu özelliklerin de o kadar güzel ki gibi bir cümle kurulmalıdır. Bu tekniğe sandviç deyip geçmeyin, gerçek bir tost bile kolay hazırlanmıyor. Karşınızdaki kişi ile ilgili konuşmadan önce iki tane olumlu özellik bulmak gerekmektedir. Bizim toplumumuzda ise en eksik şeylerden biri övgüdür. Övgüye aç büyütülüyoruz. Sanıyoruz ki eleştirdikçe kişiyi daha iyi büyüteceğiz.

Doğru iletişimi engelleyen yanlışlardan biri de **sık sık geçmişi gündeme getirmektir.** "Sen anaokulunda da böyleydin, senin annen de böyleydi" gibi geçmişi gündeme getirmek ilişkide en çözülemez konulardandır.

Bir diğer sorun **akıl okumadır.** Bazen küçük çocuklara annesi yanındayken sorarlar "bunu yer mi", annesi der ki "yemez". Bu durumda çocuk da der ki "belki yiyecektim neden öyle söyledin."

Sorunlardan biri ise **genellemedir**. "Ben 14 Şubat'ı sevmem." der bazıları. Bununla ilgili bir örnek de başıma geldi. Terapiye gelen bir çift ile görüşmelerimizde güzel ilerlemeler kat etmiştik ve her iki taraf da 14 Şubat'ı kutlamak istiyorlardı. Bey düşünüyor ki "uzun zamandır baş başa kalmadık, bu geceyi evde geçirelim, güzel bir sofra kuralım ve ilişkimizi toparlamaya başladık" Bayan ise düşünüyor ki "ne zamandır ilişkimiz kötüydü, dışarı çıkıp hiç eğlenemedik, bu gece de dışarda bir kutlama yapalım." Bunu karşılıklı konuşmayıp akıl okumaya çalıştıkları için de iyi niyetle de olsa daha çetrefilli bir yola giriliyor. Oysa ki her d-seferinde sormak daha iyidir. İnsanoğlunun fikri değişebilir.

‘Çok yaramazsın’ , ‘Çok tembelsin’ biz buna **etiketleme** diyoruz. Bir süre sonra çocuklar koyduğunuz etikete bürünürler.Çocuğunuzu çok çirkinsin diye büyütürseniz o kişi büyüdüğünde çirkin olduğunu düşünür ya da tam tersi de olabilir. Bu çocuklukta verilen mesajları değiştirmek o kadar zordur ki. Bizim en istemediğimiz şeydir etiketleme. Çocuğunuzun çok yaramaz olduğunu bile düşünseniz ufacık bir uslu durduğu anı bulup ona bir övgü ya da yaramazlığını görseniz bile her seferinde söylememek daha doğrudur. Çünkü yaramazlığını her söylediğinizde bir pekiştireç daha oluyor.

İlgi alma, dokunulma ise hepimizin ihtiyacıdır.Bu ihtiyacını çocuk sınıfta akademik başarı ile alamıyorsa yaramazlıkla almaya çalışacaktır. Çünkü bir şekilde onu almaya ihtiyacı vardır. Eğer çocuk ailesinde ilgiyi okşanarak alamıyorsa yaramazlık yapıp bunu dayakla alacaktır. Çünkü dayak da bile bir temas vardır. En kötüsü ise yok saymaktır. Bu belki dayaktan da kötüdür.

Biraz da **hobiden** bahsedelim. Bu çok önemlidir. Benim kırk yaşında ve çok çalışan danışanlarım oldu. Ben onlara bir hobi edinmelerini tavsiye ettim. Bana hiçbir şeye yetenekli olmadığını söyleyenler oldu. Ben kırk yaşından sonra neye başlayacağım diyenler de oldu. Oysa ki her beynin artıları ve iyi yapabildiği şeyler vardır. Eğer kişi bunu bilmiyorsa henüz keşfedememiştir. Bilinçli anne babaları çocuklarını değişik aktivitelere götürür, öğretmenler de eğitsel kollarında değişiklik yaptırırlar. Çünkü insanoğlu sevip sevmeyeceğini tat almadan anlayamaz. Okullar tat alma yeri olmalıdır. Okulda farklı etkinliklerde çocuğa tat aldırılabilir bunu devam ettirmek de çocuk ile birlikte velinin görevidir.

Benim bir arkadaşım vardı. İlla ki çocuğunun spor yapmasını istiyordu. Çocuğunu önce basketbola, sonra futbola, voleybola ve en sonra da tenise götürmüştü. Çocuğu takım sporlarını sevmemişti ama tenisi çok sevdi. Sonra tenisle burs aldı. Arkadaşım bu süreçte hiç pes etmedi. Ben de onu takdir ettim.

Hepimiz bur hobi edinebiliriz. Yoğun iş temposunda beynimizin de farklı bir şeyle uğraşmaya ihtiyacı vardır. İşimizi ne kadar seversek sevelim beynimizin değişiklik ihtiyacını da göz ardı etmemeliyiz.

İyi bir dinleyici olmanın yolları, çok basitmiş gibi gelse de çok zordur. Dinleyici olmak konuşmacı olmaktan daha zordur. Karşımızdakini nasıl bir vücut diliyle dinliyoruz? Özellikle bazen bir kelimeye takılabiliyoruz. O kelime bizim için çok önemli olabiliyor. Çocukluğumuzda bizi acıtan bir kelime olabiliyor ve oradan çıkamayabiliyoruz. Halbuki gayet aşılabilir bir konuyken o konudan dolayı kişi bir anda duraksayabiliyor ve iletişimin gerisini kaçırabiliyor.

- Dinleme konusundaki alışkanlıklarınızın farkına varın.
- Empati kurun.
- Önyargılı olmayın
- Anlamı bütünlüğü içinde yakalamaya çalışın. Bir tek kelimeye takılmayın.
- Vücut dilinize dikkat edin.

Bir konu anlatırken çocuğun sözünü keserseniz, özellikle de ergenlikte eleştirirseniz keşke şöyle yapsaydın, bu senin için zararlı gibi şeyler söylemeye başladığınız andan itibaren çocuk geri kalan kısmını anlatmaz. Dolayısıyla dinlediğiniz şeyden ne kadar hoşlanmasanız da kesmeden dinleyin. Çocuklar konuşmaları kesilince gerisini anlatmaz ve bir süre sonra da hiç anlatmazlar. Mümkünse de çocuk anlatır anlatmaz değil daha sonra geri bildirimde bulunun.

Çocuklarınıza veya bir başkasına yine başka bir kişinin yanındayken geri bildirimde bulunmayın. Kimse bunu istemez. Mümkünse özel ve sakin bir alan bularak onunla bu konuyu paylaşın.

Çocuklara duygularını ve ihtiyaçlarını ifade edebilecekleri ortamlar yaratın.

Sizce günümüzde bir ailenin en önemli ihtiyacı nedir? (Verilen cevaplar: Güven, zaman) Bana göre esneklik ve hoşgörüdür. Çünkü on yıldabir, bir jenerasyon fark ediyor. O ailede bir tane anneanne, birtane de anne-baba, bir tane ergen, birtane de küçük çocuk olsa bunlardan her birinin çocukluğunu geçirdiği ortamlar birbirinden çok farklı olacaktır. Herkes hayatı çocukluğundan aldığı mesajlarla yorumladığı için bir şekilde o ailenin birlikte olabilmesi için esnemeyi öğrenmesi gerekir.

Ailenin bir ferdi değişir, tüm aile değişir.Değişim bu çözüm odaklı terapinin en önemli sözü “değişim kaçınılmazdır” sözüdür.

Çözüm odaklı terapinin ikinci tekniği; “İstisna Sorusu”dur. Bilin ki ne problem olursa olsun sorunun kısa bir süre için bile olsa yaşanmadığı zamanlar vardır ama kişi o kadar bu zamanın farkında değildir. Ya da problem yaşansa bile üstesinden geldiği dönemler vardır. Ama kişi probleme o kadar fazla yoğunlaşmıştır ki istisnayı görmüyordur. O kişiye sormak lazımdır.

- Bu problemin yaşanmadığı herhangi bir zaman oldu mu hayatında?
- O zamanlarda neler farklıydı ?
- O zaman yaptığından şimdi bir kez daha yapabilir misin? Çünkü insanlar o küçücük zaman dilimini unutuyorlar.
- Problemi yaşamanıza rağmen problemle başa çıktığınız zamanları anlatır mısınız?
- Hiç istisna oldu mu? Hiç şu dersten yüksek aldığın oldu mu? O zaman nasıl çalışmıştın?
- Hiç annen ve babanla tartışmadan bir hafta sonu geçirdin mi? O zaman ne olmuştu? Nasıl olmuştu da kavgasız ve gürültüsüz geçmişti?
- O istisnayı bulup ondan bir kez daha yapabilir misin?

Affetmek ise kişinin hem ruh sağlığını hem de fiziksel sağlığını olumlu yönde etkilerken affetmemek ise tam terzi yönde etki edecektir. Affeden bireyler kendilerini daha mutlu, huzurlu ve enerjik hissederler. Yaşam kaliteleri yükselir. Demek istediğim “A” kişisini affedin değildir. Sizi çok kıran ya da üzen birini affetmek istemiyor olabilirsiniz.

Yaptığınız onu gerçek anlamda affet olmayacaktır. Yaptığınız sizi üzdüğü o olayı hatırladığınızda artık üzerinizde aynı etkiyi yapmamasını sağlamaktır. Bir fotoğrafa ya da bir filme bakar gibi bakabilmeli ve canınızın acıtmasına izin vermemelisiniz. Artık o yükü taşımamalısınız. Çünkü o yük size iyi gelmiyor. Bazen çocukluktan itibaren biriktirilmiş onlarca yükler oluyor. Mümkünse onların hayatınız üzerindeki etkisini sıfırlayın.

Dört temel duyguvardır. Bunlar;

- Korku
- Öfke
- Üzüntü
- Mutluluktur.

Gördüğünüz gibi bu dört temel duygunun sadece bir tanesi olumludur. Dolayısıyla siz eğer özel bir çaba göstermezseniz mutluluk dörtte bir kalır ve beyniniz olumsuza çekim yapar. Sizin bu beyni alıp zorla ve çabayla mutluluğa doğru getirmeniz gerekiyor. Endorfin salgılatmanız gerekiyor. Bunu nasıl yapacaksınız? Biz artık mutluluğu öyle varılması gerekli bir istasyon gibi tarif etmiyoruz. Gün içine yerleştirilmiş bir kahve arası veya bir arkadaşınızla sohbet, izlediğiniz bir film, kendiniz için yaptığınız küçük bir alışveriş, bir spor ya da size göre neyse gün içine bunlardan bir küçük zaman dilimi yerleştirmek mutluluk sağlayacaktır.

İnsanlar yaşadıkları olaylardan değil, yaşadıkları olaylar ile ilgili algılarından sorun yaşarlar.(Epiktetus)Birisi bir davranış yaptığında, sizi kızdırdığında, Ali beni kızdırdı, Ayşe beni üzdü dersiniz. Oysa ki Ali sizi kızdıramaz, Ayşe sizi üzemez. O sadece o davranışı yapar. O davranışa ne duygu yükleyeceğiniz tamamen sizin elinizdedir. Ali'nin yaptığı bu davranışa ister güler geçersiniz, ister bir tane patlatırsınız, ister ağlarsınız, ister gel seninle biraz konuşalım dersiniz ama tamamıyla ne duygu atfedeceğiniz sizin elinizdedir. Unutmayın! Ali sizi kızdıramaz ve Ayşe sizi üzemez. Siz kızmak istiyorsanız kızarsınız ya da üzülmek isterseniz üzülürsünüz. O sadece o davranışı yapıyor.

Hepimizin gelişmek ve sorunlarla başa çıkabilmek için içsel kaynakları vardır.

Başarısız insan yoktur. Kaynaklarını kullanamayan insan vardır.

Fatma ZENGİN
Uzman Psikolojik Danışman

TOPLUM - TEMELLİ VE ÖNLEYİCİ RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİNDE OKULUN ROLÜ

Neredeyse tüm toplumların, toplulukların, ailelerin, kurumların, okulların hedefi sağlıklı nesiller yetiştirmektir. Çocuktaki sağlık hem beden hem ruhsağlığını içerir. Yaşamaya dönük güçlü iradesi, hareket etmekten, oyun oynamaktan keyif alma, öğrenme ve problem çözmeye meraklı olma çocuktaki ruhsal sağlığın belirtilerindendir. Yetişkinlikte de duygularını düzenleyebilme yetisi, kendisiyle temasta olma, güvenli bağlar kurabilme ve gerektiğinde bunları çözebilme yeteneği, İyimserlik ve temel güven, kendinden sorumlu olma, travmatik yaşantılarla yüzleşebilecek kadar güçlü olma, hakiki bir özerklik ve hakikat sevgisi ruhsal sağlık için hedeflenen özelliklerdir.

ABD, Kanada, Kıta Avrupası başta olmak üzere son 50 yılda köklü bir paradigma değişiminin sonucu olan ve sosyal politikaların, sosyal hizmetlerin, yasaların değişmesine neden olan toplum temelli ruh sağlığı hizmetleri hastalık değil, insan odaklıdır, en ciddi ruhsal ya da zihinsel sorunu olanlar için bile iyileşme ve güçlendirme yaklaşımıyla çalışır. Son 10 yıldır ABDde psikiyatrik ve psikolojik hizmetlerde tıbbi teşhislere dayalı hizmet yerine iyileşme yönelimli hizmet yaklaşımı hakim olmuştur. Bu yaklaşımda, Umut, Güvenli bir ortam, Kişilerarası kabul ve sosyal aidiyet, Destekleyici ilişkiler, Güçlendirme ve içerme, Baş etme stratejilerini geliştirme, Anlamlı ve amaçlı bir yaşam şeklinde 7 temel öge esas alınır.

Bu ögelerin sadece ruhsal rahatsızlığı olan kişiler için değil hem tedavi hem eğitim alanında herkes için önemli ve yararlı bir hizmet sisteminin temelleri olduğu aşikardır. Zaten temel paradigma değişimi de bu noktada olmuştur: Yüzyılların birikimiyle tıbbi modelin sorunu kişide görmesi, sakatlık hastalık özür anormallik olarak tanımlaması ve tedavi olarak da bu insanların toplum dışında kapalı kurumlara kapatılması nedeniyle oluşan ayrımcılık ve dışlama sosyal modelin doğmasına neden olmuştur.

Sosyal model sosyal adalet, demokrasi, haklar, kişideki engeller kadar toplumsal engellere ve düzenlemelere önem verme, kişinin kendi adına karar vermesini ve toplum içinde herkes gibi yaşamasını sağlamaya çalışır.

Ruh sağlığı alanındaki bu gelişmeler eğitim ve özel Eğitim alanında da benzer bir seyir göstermiş ve sosyal modelle birlikte eğitim ve ruh sağlığı alanındaki gelişmeler etkileşim içinde olmuştur.

1780 lerde kıta avrupasında ve ABDde çeşitli engel (görme, işitme ve zihinsel) grupları için nadir girişimler olmuş ve Engele özel okullar kuurlmuştur. 1880-1950 arasında

normal okullar içinde özel eğitim sınıfları artmaya başlamış ve 1950'lerden sonra velilerin mücadelesi, ayrımcılığa karşı çıkma ile1970-1980 arasında ABD ve çoğu Avrupa ülkesinde yasal değişiklikler yapılmış, kaynaştırma denilen eğitim modeli uygulanmaya başlanmıştır.

Önleyici hizmetler de sosyal modelin etkisi altında ortaya çıkmıştır, kapalı kurumlarda çok az sayıdaki uzmanla çok sayıdaki talebe cevap verilemeyince, bazı öncü psikiyatrist ve psikologlar topluluk içinde sorunlar daha ortaya çıkmadan önleme (Birincil önleyici hizmetler), sıkıntının süresini azaltma (İkincil önleyici hizmetler), rahatsızlığın yol açtığı hasarları azaltma (rehabilitasyon) (Üçüncül önleyici hizmetler) gibi yaklaşımlara yönelmiştir. (Caplan, 1964)

Toplum temelli hizmetler, kısaca tüm insanların-HERKESİN- yaşadıkları, çalıştıkları, okudukları yerlerde kolayca erişebilecekleri aşırı kurumsallaşmamış hizmetler sunulmasıdır. Yerel toplulukların önceliklerine göre ve diğer yerel örgüt veya gruplarla oluşturulan, sağlık ve ilgili diğer sektörleri de (sosyal hizmetler, hastalık önleme, akut ve acil servisler, uzun süreli bakım gibi) kapsayan bütünleştirilmiş hizmetlerdir

Toplum temelli hizmetlerde, hizmeti alanların katılımını ve demokratik süreçleri en üst düzeyde kullanmaya çalışan bir yönetim yapısı esastır, danışanların bağımsızlığını, risk alma hakkını ve kişisel kontrolünü artırıp onları aktif olarak güçlendirme amaçlanır.

Uygulamada ise toplum temelli hizmetler: yaşanılan yere yakın, yani kolayca ulaşılabilen merkezlerde, sorun yaşandığında kolayca danışabilecek ya da ihtiyaç sahibinin yanına gidebilecek uzmanlar ekibi demektir. Sadece sağlıkla ilgili değil, sosyal ve ekonomik sorunlarla ilgili de hizmet verilir. Tedavi ve bakımda detaylı bilgi verilmesi, fikrinizin sorulması, doktorunuzla birlikte karar verme şansınızın olması esastır. Danışan ya da hizmet alan da tedavi ya da eğitim ya da hizmet neyse o ekibin doğal ve en önemli üyesidir. Bu bakış açısı kurum içinde değil de toplum içinde kişiye göre hizmet verilmesi nedeniyle birçok yeni mesleğin de doğmasına neden olmuştur. Eşit fırsat uzmanı (Equalopportunitiesofficer), Öneri uzmanı (Advice-worker), Okul-topluluk işbirliği (School-communityliaisonwork), Okul sosyal çalışmacısı, Yardımcı öğretmen (tutor, teacherassistant)

Toplum temelli hizmet modelinin yarattığı terminoloji bugün birçok yerde kullanılmaktadır: Kaynaştırma, bütünleştirme, içerme, BEP, güçlendirme, makul düzenleme, hak temelli, danışan, kullanıcı, öz-temsil, savunucu, yasal temsilci, destekli karar verme, destekli istihdam, kişi merkezli planlama

Eğitimde bu gelişmelerin devamında en yeni sosyal politika adımı olarak anılan içermeci eğitim de topulm temelli hizmet sisteminin eğitim sistemiyle bireşiminden doğmuştur. Buna göre öğrenciler okula uydurulmaya çalışılmak yerine, okullar öğrencilerin fiziksel, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına uyum sağlamalıdır. Bireysel farklılıklarımız bir zenginlik ve çeşitlilik kaynağıdır. En önemli nokta eğitime karmaşık

bir sistem bakış açısıyla yaklaşabilmektir, bu sayede ebeveynler, öğretmenler, yerel grubun üyeleri, personel arasındaki çeşitlilik de sisteme dahil olabilir. (Michael Patton, 2011)

İçermeci eğitimde her çocuğun yetenek ve güçleri geliştirilir, Ebeveynler de çocuklarının eğitimine ve okul etkinliklerine katılır. Okul içinde saygı ve aidiyete dayalı bir kültür gelişir. Bireysel farklılıkları kabul etmeyi ve öğrenmeyi sağlar. İhtiyaç ve yetenekleri farklı çocuklar arasında arkadaşlıklar artar, Hem okulda hem içinde yaşanan bölgede çeşitlilik ve içerme teşvik edilir. Bir örnek olarak, İngilterede 2001 eylem planı ile başlayan 2004te özel yasası çıkan eğitim reformu «Her çocuk önemlidir», 2025 yılında, İngiltere'deki engelli kişilerin, yaşam kalitelerini artırarak tüm seçenek ve fırsatlara sahip olmalarını ve toplumda eşit yurttaşlar olmalarını hedeflemektedir. İngiliz içermeci eğitiminin heldeflerine göre ruh sağlığı uzmanları çok disiplinli ekipler oluşturacak (psikiyatrist, psikolog, sosyal çalışmacı, danışman, çocuk gelişimci vs) hem okul içinde, hem okul dışında hem de çocuk merkezlerinde görev yapacaklar ve öğretmen, çocuk bakıcıları vs personelin meselelerine hızlıca yanıt verecekler. Her uzman, diğer uzmanların ne yaptığını, çalışma alanını bilecek.

Dünyada ruhsal zorluk yaşayan çocuk ve genç oranı (tahmini) %10-20 (Green, Mc Ginnity, Meltzer, Ford, & Goodman, 2005) vebiryardımalmazlarsa bunların yetişkinlikte benzer deneyim yaşama oranı %80 olarak hesaplanmaktadır. (Copeland, Shanahan, Costello, &Angold, 2011).

Türkiye'de (2012-2013 verilerine göre)0-18 yaş nüfus 24 milyon olup bunların 17 milyonu öğrencidir. Ruh sağlığı uzman sayısı oldukça düşük olup, öğretmen sayımız oldukça yüksektir. (2200 psikiyatr, 17bin psikolog, 4bin klinik psikolog, 20bin rehber öğretmen, 833bin öğretmen)

Engelli hakları ve özel eğitimdeki son 20 yıldaki gelişmelerin de katkısıyla Türkiye, 2008 de Engelli hakları sözleşmesini kabul etmiş, buna göre de toplum temelli hizmetlere ve bağımsız yaşamı desteklemeye geçeceği sözünü vermiştir. Sağlık bakanlığı ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı bu konuda birçok adım atmakta iken Milli Eğitim ve ilgili diğer bakanlıklarla da bu büyük sosyal model değişiminde koordineli çalışılmalı ve hizmet alan ve veren tüm tarafların aktif katılımı sağlanmalıdır.

Eğitim alanında içermeci eğitime ve ruh sağlığının artırılmasına dayalı müfredat değişikliği yapılmalı ve çocuk ve ebeveynlerin eğitim sisteminde kendilerini ifade etmelerinin ve katkısının artırılması hedeflenmeli, bunun uygun yolları araştırılmalıdır. En değerli ve önemli güç olarak öğretmenlerin ruhsal ve gelişimsel bilgi ve tecrübe açısından güçlendirilmesi, fiziksel ortamın, eğitim faaliyetlerinin ruh sağlığını destek-lemede nasıl kullanılabileceği ile ilgili fikir üretmelerinin sağlanması çok büyük değişimlere kapı açabilir. Buna ek olarak ruh sağlığı kurumları ve okullar arasında işbirliği ve ekip çalışması geliştirilmelidir.

Özetle her çocuğun önemli olduğu şiarıyla okulun her çocuğun gittiği kurum olarak ruh sağlığını geliştirmede önemsenmesi, hem ruhsal sorunların ortaya çıkmadan önlenmesine hem de çevresel desteklerle, içermeyle ciddi ruhsal/zihinsel sorunu olanların da herkes gibi toplum içinde, onurlu ve üretken olarak hayatını yaşamasına olanak verecektir.

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

II. PANEL

KONUŞMACILAR

- **DUYU MODÜLASYONUNDA OKUL ÇEVRESİNİN ROLÜ**

  Dr. Fzt. Meral HURİ
  Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

- **YENİ NESİL ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL BEKLENTİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN GÜNCEL İÇERİK OLUŞTURMA GEREKLİLİKLERİ**

  Doç. Dr. Erdat ÇATALOĞLU
  Bilkent Üniversitesi

Dr. Fzt. Meral HURİ
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

DUYU MODÜLASYONUNDA OKUL ÇEVRESİNİN ROLÜ

ERGOTERAPİ BAKIŞI

Bu gün sizlerle okullarda ergoterapi uygulamaları,duyularımız, duyu modülasyonu, duyusal farklılıklar ve sınıf içerisinde duyu modülasyonu konularını güncel literatür bilgisi doğrultusunda tartışıp; çocuklarınızın sınıf içerisinde duyu modülasyonunu sağlayabilmenize yönelik pratik öneriler vermek isterim.

Ergoterapi; bireylerin; fiziksel, kognitif, psikososyal ve duyusal farklılıkları gibi bireysel özelliklerini göz önünde tutarak birey için anlamlı ve amaçlı aktivitelere katılımını yaşam kalitesi ve refahı arttırmak amacı ile kullanan bir sağlık mesleğidir (WFOT, 2010).

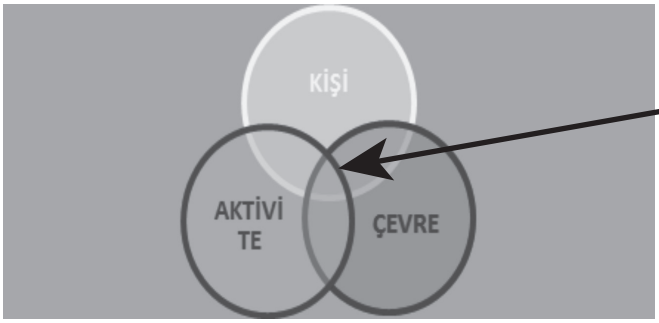

American Occupational Therapy Association. (2002). Occupational therapy practice framework: Domain & Process. Amer Occupational Therapy Assn.

Ergoterapistler; müdahale yaklaşımlarında kişi, çevre ve aktiviteye ait bazı özelliklere odaklanırlar; zaman zaman kişiya ait bazı özellikleri, zaman zaman aktiviteye ait bazı özellikleri, zaman zaman da çevre ait bazı özellikleri değiştirerek bireyin aktivite katılımını arttırmayı hedeflerler. Bu üç değişkenin kesişim alanı bireyin aktivite performans alanıdır. Bu alan genişledikçe aktivite katılım seviyesi de artar.

Okullarda ergoterapi uygulamalarında kişi komponenti öğrenci; çevre komponenti okul ve okul ile ilgili sosyal ve fiziksel çevre; aktivite komponenti ise öğrencinin okulda katıldığı akademik ve non-akademik tüm aktiviteler olarak incelenebilir.

Ergoterapistler çok geniş bir bakış açısı ile; öğrencilerin okul ile ilgili tüm aktivitelere katılım seviyesinin arttırılabilmesi ve geliştirilebilmesi amacıyla öncelikle öğretmenler, çocuk gelişim uzmanları/ özel eğitim uzmanları, rehber öğretmenler ve aileler ile beraber çalışırak interdisipliner ekibin bir parçası olarak görev alır.

Ergoterapistler okullarda; bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ve hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak, okul rutinlerinde öğrencinin bağımsızlığını geliştirmek, problem davranışların düzenlenmesine yardımcı olmak, spor, sanat vb özel ilgi alanı aktivitelerine katılım için alt yapıyı hazırlamak, kaba ve ince motor becerileri geliştirmek, duyusal farklılıkları düzenlemek, farklılığı olan öğrencilerin erken dönemde yönledirilmesine ve okul içerisinde desteklenmesine imkân sağlamak, çocuğun maksimum katılımını sağlayabileceği bir okul çevresi oluşturmak amacı ile interdisipliner ekibin eğitim ve rehabilitasyon alanını birbirine bağlayan en önemli halkalardan biri olarak çalışır.

Çocuğun çevreye uygun adaptif cevap oluşturması holistik gelişimini destekler. Holistik gelişim; çocuğun fiziksel, duyusal, duygusal, mental ve psikososyal alanlarının tümünün bir biri ile uyumlu şekilde gelişmesini tamınlar. Çocuğun holistik olmayan tek bir performans alanındaki gelişimi mutlaka ki ileriki dönemlerde aktivite katılımını etkileyecek problemlerin oluşmasına neden olacaktır.

Ergoterapistler; okullardaki çalışmalarında sıklıkla Duyusal İşlemleme Referans Çerçevesi dahilinde çalışmalarını sürdürürler. Bu çerçevenin temelini atan Dr. Jean Ayres öncelikle on yıl kadar sadece normal gelişim gösteren çocukların nasıl öğrendiklerini incelemi ardından öğrenme güçlüğü olan çocuklardaki farklılıkları incelemiş ve çocuklara bazı vücut hareketlerini yaptırmanın öğrenme becerilerini geliştirdiğinden ilk kez söz etmiştir. Bu teori; merkezi sinir sisteminin besininin duyu uyarısı olduğu, beynimizin sürekli farklı nöral uyaranlara ihtiyacı olduğu ve duyu uyarılarının beyin fonksiyonlarının gelişiminini desteklemesine dayanmaktadır. Bu teoriye göre beynin plastisite özelliği, adaptif motor cevap ve aktif katılımının desteklendiği aktiviteler çocuğun duyusal işlemleme becerilerinin gelişimini ve sonuç olarak fiziksel, duyusal, duygusal, ve akademik becerilerdeki gelişimini destekleyerek aktivite katılım seviyesini geliştirir.

Bu konuyu ayrıntılı olarak incelediğimizde duyusal uyaranların büyük çoğunluğunun içerisinde yaşadığımız fiziksel çevreden alınıyor olması okul çevresinin ekosisteminin çocuğun duyu sistemleri ve öğrenme becerileri üzerindeki etkileri göz ardı dilemez. Bu nedenle iyi dizayn edilmiş bir okul çevresinin çocuğun duyusal gelişimi ve duyu modülasyonu üzerinde olumlu etkileri vardır.

Çocuklarınızın duyusal gelişimini ve duyu modülasyonu daha iyi anlayabilmeniz için duyularımızı biraz daha iyi tanımanızda fayda var.

Bizim için en önemi duyularımızdan biri olan dokunma duyusu, doğduğumuz anda en gelişmiş olan duyumuzdur. Bebeğin emme refleksinin gelişmiş olması, avcunun içine parmağımızı koyduğumuzda kavrama refleksinin gelişmiş olmasını sağlayan bu duyuya hayatta kalabilmek için ihtiyacımız vardır. Buna ek olarak çok az bildiğiz ama bizim için çok önemli olan iki duyumuz daha vardır ki bunlardan birisi vücut farkındalığı (propriosepsiyon) ve diğeri de denge (vestibüler) duyularımızdır.

Vücut farkındalığı duyumuz, vücudumuzun pozisyonu ile ilgili bize bilgi sağlayan duyumuzdur. Örneğin; bir cam bardak alacaksak onu daha sert bir şekilde tutmak için kaslarımızı ona göre organize ederiz. Yumuşak plastik bir bardak tutacaksak ve içinde sıvı bir şey de varsa onu dökmemek için daha hassas bir şekilde almaya çalışırız. İşte bütün bunları bize yaptıran vücut farkındalığı sistemimizdir.

Denge (vestibüler) sistem ise uzaydaki pozisyon ve hareketimizi algılamamıza yardımcı olan duyumuzdur. Buna ek olarak, görme, tat alma, işitme ve koku duyularımız ile çevreden aldığımız uyaranlara uygun cevaplar vermemiz için bu duyularımzdan aldığımız uyaranların modüle edilmesi gerekir. Bunların hepsi birlikte çalışır. Çevremizle (sosyal ve fizksel) olan etkileşimimizde yani günlük yaşam aktivitelerimizde vücudumuzu etkli biçimde kullnabilmemizi sağlamak için vücudumuzdan ve çevremizden gelen duyuları organize edebilmemize duyu bütünlüğü denir.

Bunu bir örnek ile anlatmam gerekirse; kendi başına deftere yazı yazmaya çalışan bir çocuk düşünün. Yazı yazarken ayağı yere değiyor mu ya da havada mı? Çocuk bununla ilgili bir denge bilgisi alır. Kalemi sert mi yoksa yumuşak mı tutuyor? Gömleğinin kıvrıntısını hissediyor ve o doku onu rahatsız ediyor mu? Yazı yazmaya çalışırken arkadaki arkadaşının konuştuğunu duyuyor. Deftere bakarken yazılarla birlikte yandaki silgiyi de görüyor. Aslında bir anda ne kadar çok şey yapıyor değil mi? Duyu bütünlüğü aslında çocuğun bu uyaranların hepsi bir arada gelirken çocuğun ne yapıp yapmaması gerektiğine karar verip uygun uyarıya doğru adaptif cevap vermesidir. Bir başka deyişle; çevreden gelen farklı uyaranlara rağman hâlâ yazı yazmaya devam edebiliyor olmasıdır. Salaytta gördüğünüz bu resim aslında size duyu bütünlüğünün temelini anlatmaktadır.

Duyu bütünlüğü bir çok becerinin temelini oluşturur. Bunu anlayabilmeniz için Öğrenme piramidinden sizlere bahsetmek isterim. Bu piramitin en altında merkezi sinir sistemimiz yer alır. Merkezi sinir sistemimize doğumumuzla sahip oluruz.Bunun üzxerindeki ilk katman duyularımızın katmanlarıdır. Yaşamımızı devam ettirmek için dışardan aldığımız duyu uyaranlarına bazı cevaplar oluştururuz. Bu kısma duyusal dönem denir. Bunun bir üst kısmı olan motor dönem bebeğin duyusal uyaranlara motor cevap verilmeye başlanılan dönemdir. Bu dönem duyusal motor dediğimiz dönemdir. Bu dönemde çocuğun vücut imajı gelişir, postürel güvenlik reaksiyonları motor planlama becerisi (bir anahtar salladığınızda o anahtara yönelip elini ona uzatıp doğru noktayı bularak el-göz koordinasyonu yapıp gözüyle takip etmesi) gibi. Bundan bir üst dönem ise duyusal uyaranları motora çevirip algılamaya başladığı

dönemdir. Bu dönem algısal dönemdir. Burada el-göz koordinasyonu, oküler göz kontrolü, postürel düzeltme reaksiyonları, dil gelişimi, iletişim becerilerinin başlangıç becerileri gelişmeye başlamaktadır. En tepede de akademik beceriler ve günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlık ve davranış yer alıyor. Burası ise kognisyon yani bilişsel dönemdir.

Hepimiz çocuklarımızın en tepedeki döneme çıkabilmeleri için çalışıyoruz Ççocuklarımızın akademik başarısının iyi olmasını, günlük yaşam aktivitelerinde bağımsız olmasını ve davranış problemleri geliştirmemesini istiyoruz. Fakat çocuğun alt katmanlarında gelişimini tamamalamamış bir beceri varsa biz bu çocuktan nasıl en tepeye çıkmasını bekleyebiliriz. Bu piramitte herhangi bir tuğladaki problem çocuğun tekrardan aşağıya inmesine neden olabiliyor. Ergoterapistler öğretmenler ile beraber olan çalışmalarında bu piramide ait tüm performans alanlarını geliştirmek amacı ile çalışmaktadırlar. Örnek vermek gerekirse ergoterapistler; yazı yazma becerisinin kazandırılması istenilen bir çocukta gövde ve üst esktremite motor kontrolü, bilateral integrasyon ve sıralama, el göz koordinasyonu gibi yazı yazma becerilerine hazılık niteliğindeki bazı becerilerin geliştirlmesine yönelik aktivite eğitimleri ile çocuğun yazı yazma becerisini geliştirmesine destek verebilirler.

Duyu modülasyonu; çevremizden ve vücudumuzdan aldığımız duyusal bilginin organizasyonunu tanımlayan nörolojik bir fonksiyondur. Etkili bir duyu modülasyonu bireyin vücudu ve çevresinden aldığı duyu uyaranlarını filitre edilerek düzenleyebilşmesine yardımcı olarak uygun seviyede cevap oluşturmasına imkan verir. Duyu modülasyonu; uyarılmışlık seviyemizi düzenleyerek çevresel uyaranlara adapte olmamızı, odaklanabilmemizi sağlar.Tipik olarak, duyu modülasyonu bilinçsizce ve çocuğun çabası olmadan , otomatik olarak gerçekleşir. Duyu modülasyon problemi olan çocuklar optimal bandın dışına çıkarak sıklıkla dikkat ve konsantrasyon problemi yaşarken zamanın kaliteli kullanımı konusunda zorluk çekerler.

Araştırmalarda popülasyonun %15'inde duyusal problemler olduğu düşünülürken bu popülsyonun %70-90'ının modülasyon problemi yaşadığı olduğu belirtilmektedir. Popülasyondaki bu yüksek oran bizlerin ve siz öğretmenlerin de bu alana daha fazla eğilmesine neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar; duyu modülasyon problemi yaşayan çocuklarda uygun çevresel düzenlemelerin çocuğu tekrar optimal band sınırına çekmeye yardımcı olabileceğinden söz eder.

Bu nedenle videolar üzerinden tanımlarını yaptığımız ve görüntülerini izlemiş olduğunuz duyusal eşiği yüksek, duyusal eşiği düşük olan çocuk ve duyu arayışı olan çocukların genel özelliklerini bilmek öğretmenlerin sınıf içi uygun stratejiler geliştirmelerine yardımcı olarak çocuğu optimal band sınırlarına çekmelerine yardımcı olurken öğrencilerinizi farklı bir bakış açısı ile değerlendirmenize imkan sağlayacaktır.

Biz biraz önce paylaşmış olduğum duyu modülasyon problemleri yaşayan çocuk tipleriniden eminimki herbirinizin sınıfında ikişer üçer tane var. Tabiki öğretmenlerin

en sık kafalarını karıştıran problem farklı eşik seviyesine sahip çocukların aynı sınıf içerisinde toplanmasıdır. Bu nedenle Duyu Modülasyonunun Ekolojik Modeli öğrencinin öncelikle duyusal işlemleme becerisinin geliştirilmesi; kültürel farklılıklar çerçevesinde sınıf içi karşılıkli iletişim-etkileşim seviyesinin arttırılmasna yönelik çevre düzenlemelerinin yapılması sonrasında çocuğun emosyonel stabilite ve dikkatin sağlanabileceğinden söz eder. Bu yaklaşıma emosyonel yapı ve dikkat becerileri duyu modülasyonu becerisi ve içinde bulunulan çevreden çok fazla etkileniyor. İyi bir çevre düzenlemesi çocukların modülasyon becerilerinin düzenlenmesine yardımcı olabiliyor. Bir başka değiş ile; uygun zamanda –uygun nitelikte – uygun miktarda algılanan duyu uyarısı bireyi optimal band sınırları içerisine taşıyarak aktivite katılımını arttırır.

İşte siz öğretmenlerin çocuğun duyu modülasyonunu geliştirebilmek için sınıf içerisinde uygulayabilecekleri birkaç öneri.

Çocukların duyusal farklılıklarının göz önünde tutulduğu yapılandırılmış sınıflar hazırlanması çocukların dikkat becerilerinin geliştirlmesine yardımcı olabilir. Bu nedenle duyusal olarak yapılandırılmış sınıflar hazırlamaya çalışın!

Çocuğun çevreden aldığı uyaranlar aracılılığı ile organize olabilmesi için imkan sağlayın! Duyu modülasyon problemi olan çocuklar çevrelerinden aldıkları uyaranlara uygun cevap oluşturmakta zorlanırlar. Bu nedenle gözlediğiniz cevabın dengelenmesini beklemek yerine çevre düzenleme yardımıyla çocuğun optimal banda girmesine yardımcı olun!

Sınıf içerisinde uyarılmışlık seviyesi yüksek olan çocukları sakinleştirmek için sakin ve kapalı alanlar oluşturun!

Çocuğun dşkkat becerilerini geliştebilmek için görsel semboller ve aktivite listeleri kullanın.

Saat, kronometre vb. ölçerleri mutlaka sınıfınızda bulundurun!

Kişisel alan oluşturabilmek için seperatörler kullanın!

Öğrencinizin duyu diyetine uyması konusunda özen gösterin. Optimal banda girmeye veya burada devam etmeye yönelik hazırlanan duyusal içerikli aktivite listesi hazırlayın. Düzenli yapılan aktiviteler ile çocuğun sakin ve uyanık kalmasını sağlayabilirsiniz!

Çocukların uzun süre aynı pozisyonda kalmasına izin vermeyin! Çocukların rutin aktivitelerine 2-3 dakikalık aktivite çalışmasının eklenmesi dikkat becerilerini 15-20 dakika uzatacaktır!

Vestibüler aktivitelerin modülasyonu düzenleyici etkisi vardır. Büyük pilates topu üzerinde çalışmak, trambolin üzerinde zıplamak, salıncakta sallanmak gibi aktiviteleri mutlaka okulunuzda bulundurun!

Yemek, içmek, diş fırçalamak, baloncuk yapmak gibi oral-motor aktivitelerin sakinleştirici etkilerini kullanmayı unutmayın!

Dokunma uyarısını uygun zamanda, uygun şiddette kullanmayı unutmayın!

Ağırlaştırılmış materyalleri kullanmayı unutmayın!

Tek tip sandalye yerine farklı yükseklik ve destek mekanizmalalrı olan sandalyeler kullanın!

Özellikle sınıf içi ince motor becerilerde zayıflığı olan çocuklar için alternatif sınıf gereçleri (makas, pencil grip gibi) kullanmayı unutmayın!

Tabiki tüm bu uygulamalarınızda çocuğun holistik gelişimini desteklemek ve aktivite katılımını en üst seviyeye çıkarabilmek için **ERGOTERAPİSTİNİZE DANIŞIN.**

Çocukların Biricikliğini Hep Hatırlamanız Ve Çocuk Gibi Düşünmekten Vazgeçmemeniz Dileğiyle….

Doç. Dr. Erdat ÇATALOĞLU
Bilkent Üniversitesi

YENİ NESİL ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL BEKLENTİLERİ VE ÖĞRETMENLERİN GÜNCEL İÇERİK OLUŞTURMA GEREKLİLİKLERİ

Konuşmanın ilk bölümünde Bronfenbrenner'in ekosistem teorisi bağlamında çocuk gelişiminde çevresel ve sosyal çemberlerin önemli bir boyutu olan teknoloji ayağını ele alarak tarihsel bir perspektiften yeni nesil öğrencilerin okul beklentileri irdeleneçektir. Konuşmanın ikinci bölümünde ise öğretmenlik mesleğine olan etkisi ve oluşan yeni içerik oluşturma gereklilikleri tartışmayı tamamlayacaktır.

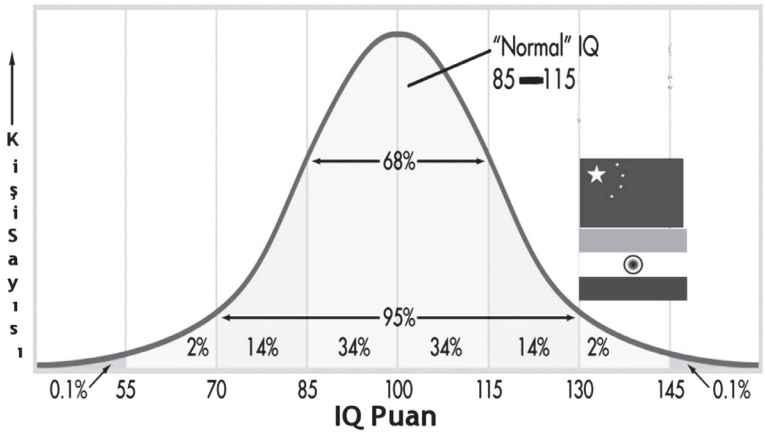

2012 yılında Dünya nüfusu 7 milyarı insanı aştı. Özgün bir bakış açısı ve basit bir matematik ile bu sayının Türkiye için ne anlama geldiğini birlikte anlamaya çalışalım! Dünya nufusun yarısı nerdeyse Çin ve Hindistan da yaşamaktadır. Bu ülkelerde ki "zeki" öğrenci popülasyonuna yani öğrenci sayısına ele alacak olursak, anlıyoruz ki bir çok ülkenin toplam nüfusundan fazla zeki öğrencileri var. Hatırlayalım IQ değeri 115'in üstünde olan insanlar "zeki" olarak sınıflandırılmaktadırlar. Yukardaki grafikten de anlaşılacağı üzere bu yaklaşık 70 milyon insan demek – yani ülkemizin nüfusu kadar!

Çağ ve özellikle ekonomi artık saf bilgiye dayanmaktadır – yani beynsel üretime. Bakınız, günümüzde kullanılan digital verilerin %90, son iki yılda oluşturuldu! İnternet veri boyutu on bin kere, milyar kere, milyon kere Gigabyte (10 yottabytes) olduğu tahmin ediliyor. Google bu verinin sadece yaklaşık milyarda birini endekslemiş durumda! Yani siz herhangi bir arama yaptığınızda internetin denilen ağ da verinin sadece milyarda birini aramış oluyorsunuz. Var olan bilgi havuzunun bir zerresini aramış oluyorsunuz.

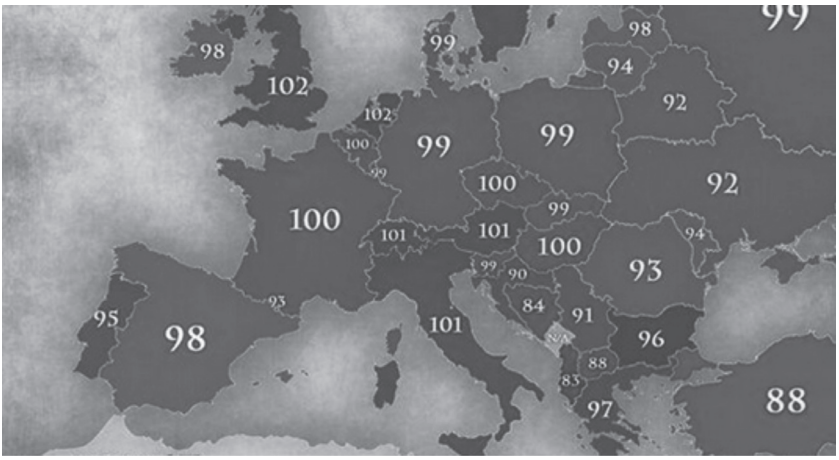

(Ülkelere göre IQ ortalamaları)

Tabii ki "zeka" tek etken ve belirliyeci faktör değil. Elbette, çevresel faktörler, medya faktörleri, eğitim, sosyo-ekonomik statü; öğrencilerin nasıl bir eğitim alacağını ve bunun gibi birçok unsurlar ülkelerin geleceğini belirler. Ama yine de aklımızda bulunduralım ki Hindistan ve Çin çok hızlı bir şekilde gelişmektedir ve geleçekimiz olan bilgi çağında önemleri artaçaktır.

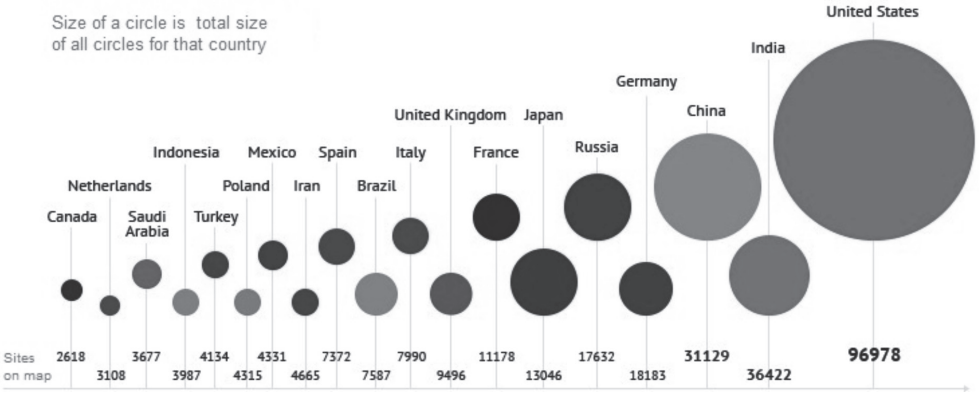

Bir başka gerçek ise yeni nesil çocukların yani dijital yerli olarak tanımlanan çocuklarımızın işinin çok zor olacağı dır. Yapılan tahminlere göre yeni nesil çocukların 38 yaşlarına gelene kadar 14-15 farklı işte çalışacakları gerçeği. Biliyorsunuz bizim nesil eğitim alırken bir işte uzmanlaşıyor ve o meslekten farklı bir işte çalışacağımızı hayal bile etmiyorduk. Belki ufak tefek farklı işler yapmışızdır ama bir temel mesleğimiz var(dı).

2010 yılında yayınlanan araştırmanların ilginç sonuçlarından bir de, ki bu yaukardaki savi dester nitelikte sonuçlar yayınlanmıştır, günümüzün yeni veya dijital yerli çocukların yapmak istedikleri revactaki işlerin çoğu 2004 yılında henüz iş piyasasında yani meslek olarak yoktu. Bunun gibi basit veriler ve gerçekler Dünya'nın ne tarafa doğru

gittiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu biz eğitmenler ve okul yöneticileri için ciddi bir problemdir ve yeni bir farkındalık oluşturmamısın gereksindirmektedir. Çünkü **"henüz var olmayan meslekler için öğrencilerimizi yetiştiriyoruz"** ve üstelik bu küresel dünyada bu yetiştirdiğimiz dijital nesil rekabetci olmak durumunda. Dahası bu yeni nesil çocuklarımız henüz icat edilmeyen teknolojileri "etkin" kullanacaklar! Aynı zamanda bu çocuklar henüz var olmayan problemlerle uğraşmak zorunda kalacaklar! İşte değişen yeni dünya ve onun ihtiyaç duyacağı dijital yerliler.

Görüyoruz ki Dünya'da yedi kişiden bir tanesi face'e bakmıştır. Eğer facebook bir ülke olsaydı, 2010 yılında, yani 5 yıl önce Dünya'nın en büyük 10. ülkesiydi! Şimdi ise Dünya'nın en büyük 3. ülkesi ve yakında belki de en büyük ülkesi olacaktır. Sosyal haberler ve olaylar çok hızlı bir şekilde bu ülkede (facebook'ta) yayılabilmektedir.

Başka bir veride İngiltere'deki 1 milyon 400 bin öğrencinin kendine ait web sitesi olduğu görülmektedir. Biz de ülke olarak facebook'ta aktif bir ülkeyiz ama öğrencilerimizin kendi web sayfaları olduğundan çok fazla emin değilim. Kaç tane öğrencimizin web sayfası olduğunu bilsek ve başka ülkelerle karşılaştırsak nasıl bir veri çıkardı bilemiyorum.

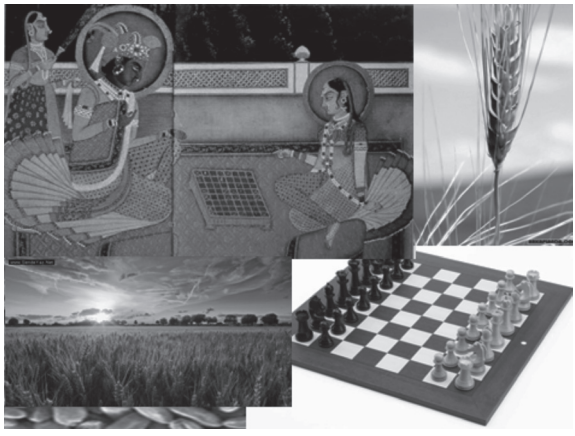

Bir başka gerçek de üretilen verilerin olağanüstü bir hızla büyüdüğüdür. Satranç hikâyesini hepiniz biliyorsunuzdur. Bundan yaklaşık 1400 yıl evvel Hindistan'da savaşmayı çok seven bir kral varmış. Bu kralın en büyük zevki savaş stratejilerini komutanlarına denetmekmiş. Savaş yıllarca sürer karşılıklı halklar büyük zarar görür. Bir süre sonra barış olsa da kral huyundan vazgeçemez ve sebepsiz yere bir başka komşusuna savaş açarmış. Yıllarca süren bu savaşlar elbette halkı perişan eder ve içten içe isyanlara sürüklermiş ama yapacakları da bir şey yokmuş. Çünkü krala karşı gelmek öldürülmek veya iyi ihtimalle zindanda çürümek anlamına gelirmiş.

Bunalmış halk, isyan edememenin çaresizliği içerisinde Hindistan'ın en bilgili kişisi olan "Yüce Bilgin"e gider. Yüce Bilgin gerçekten çok bilgilidir. Evinin içerisinde yüzlerce kitap bulunur. Halk derdini ona anlatmış ve bir şekilde kralı savaşmamaya ikna etmesini istemiş.

Yüce Bilgin düşüncelere dalmış çünkü kralı mantıklı bu davranışa ikna etmenin zorluğunu biliyormuş. Yüce Bilgin binlerce kitap okumuş ama kral belki ancak 1-2 kitap okumuş ve doğal olarak cahil bir insanmış. İşte eski dönemlerde krallık yönetimlerinin sıkıntısıymış bu. Kral olmak için özel bir şey yapmanız gerekmiyormuş. Sadece kralın oğlu olmak yeterliymiş. Ne seçim olur, ne halk oy kullanırmış!

Yüce Bilgin "Benim eve kapanıp düşünmem lazım" demiş.

Halk heyecanla kapıda beklemeye başlamış. Bir, iki, üç, dört derken bir hafta geçmiş ve Yüce Bilgin evinden çıkmış. Halk heyecan içerisindeyken Bilgin "Beni krala götürün" demiş.

Krala Yüce Bilgin'in geldiğine dair haber verilmiş. Kral sevinmiş çünkü ne kadar cahil olsa da Yüce Bilgin'i takdir edermiş. Onu tahtında güzel bir şekilde karşılamış.

- "Hoş geldin Bilgin. Bu ziyaretinin sebebi nedir?"
- "Değerli kralım size bir hediye getirdim!"
- "Çok sevindim. Eminim ki güzel bir şey düşünmüşsündür. Nedir O?"

Yüce Bilgin'in kucağında bir kutu varmış. Bakalım siz ne olduğunu tahmin edebilecek misiniz?

Kutunun içinden değişik şekilli taşlar çıkmış. Kral tabii ki ne olduğunu anlayamamış ama Yüce Bilgin anlatmaya başlamış:

- Kralım siz savaşmayı çok seviyorsunuz. Bu sebeple size aynı gün içerisinde defalarca savaşma imkânı verecek bir oyun getirdim. Bu ufak taşlar askerleriniz. İki tane atlı birliğiniz ve iki tane de filli askerleriniz var. Yine aynı şekilde iki tane savaş arabanız var (kaleyi anlatıyor) Eh siz de oyunda şahsınız! Ve de yanınızda baş yardımcınız vezir olacak.

- Bu gördüğünüz satranç tahtası üzerinde karşıdaki düşmanla savaşacaksınız!
Kral hemen oyunla ilgilenmiş. Taşların nasıl hareket ettiğini öğrenmiş. Oyunu öyle sevmiş ki bir daha komşularıyla savaşmamış çünkü satranç tahtasında savaşmak hem masrafsız hem de daha eğlenceliymiş.

Hindistan halkı böylece büyük bir beladan kurtulmuş. Öte yandan kral bu oyunu öyle beğenmiş ki Yüce Bilgin'e dile benden ne dilersin demiş.

Parada pulda gözü olmayan Yüce Bilgin "Kralım sizden çok fazla şey istemem buğday verseniz yeter. Bakın bu satranç tahtası 64 kare. Birinci kareye bir buğday ikincisine 2, üçüncü kareye 4, dördüncü kareye 8 ve sonra hep böyle iki misli olacak şekilde her kareyi doldurmaya yetecek kadar buğday yeter demiş.

Kral kızmış. "Yüce Bilgin ben sana altın, elmas, toprak, malikane verebilirdim. Sen sadece buğday mı istiyorsun, hayret." demiş.

Ne var ki toplam buğday hesaplanınca 570 milyar ton buğday gerektiği bulunmuş. Bu kadar buğday yaklaşık 1000 yılda ancak üretilirmiş. Bu hesabı duyan kral Yüce Bilgin'i zekâsından dolayı yine tebrik etmiş.

İşte satrancın bulunuş hikâyesi böyledir. Yani kral fark ediyor ki asla o kadar adet buğday tanesini veremeyecek. Veriler de bu şekilde büyüyor ve biz de bunlarla baş etmeye çalışıyoruz.

İnternette 7 milyar nüfus tarafından ayda 100 milyar arama yapılmaktadır. Google ilk kurulduğu zaman bu rakam 10 bin taneydi. Bu rakam 2012 verilerine göre patlamalı bir büyümeyle 100 milyarı geçmiştir. Dün akşam benim saat 23.59'daki araştırmama göre de bu rakam 4 milyarın üzerindeydi.

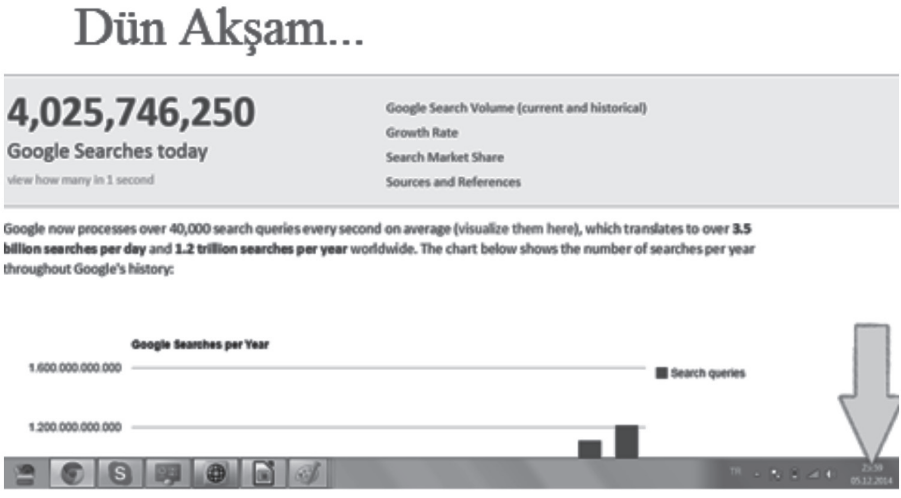

Bu da aylık 120 milyar yapıyor. Yani geçen ay Google'da yapılan arama 100 milyardı ve bu ay muhtemelen 120 milyar olacak.

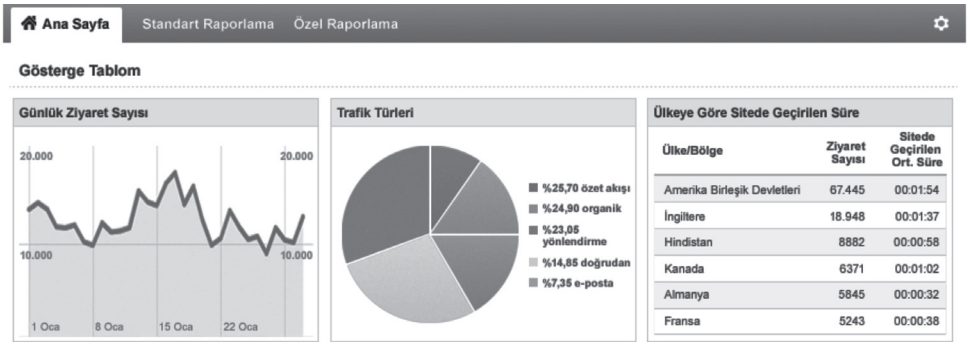

http://www.google.com.tr/intl/tr/analytics/

Google'da yapılan bunca aramalar daha önce kimlere soruluyordu? Tabii ki bizlere (öğretmenlere!) soruluyordu.

Atılan SMS sayısının ise dünya nüfusundan fazla olduğu görülmektedir. Düşündüğünüz zaman bunların hepsinin para olduğunu görürsünüz. Çünkü belli bir tarifede ve belli sayıda SMS atabiliyorsunuz. (Bilgi-Para-Ekonomi) Var olmayan işlerden büyük gelirler elde edilmeye başlanmıştır. Toprağı ekmeden, buğdayı koymadan, hayvan büyütmeden kısacası hiçbir şey yapmadan para kazanıyorsunuz.

Ayrıca her gün 3000'e yakın kitap yazılmaktadır. 19.yy. başındaki bir insan, bu kadar çok veriyle haşır neşir değildi. Biz, çocuklarımız ve onlardan sonra gelecek neslin de karşısına çıkan en önemli konulardan bir tanesi bu kadar veri ve bilgiyle karşı karşıya olmalarıdır. Bunları özümseyerek doğru bilgiyi yanlış bilgiden ayırt etme becerisini kazandırmak lazımdır. Bu yıl Dünya çapında 40 exabytes (4 x 1019) özgün yeni veri üretilecek! Kelime üzerinden düşünecek olursak da dünyadaki herkes bu kadar veriyi anlayabilmek için bir yılda bir milyon kelime ezberlemek durumunda kalacaktır. O zaman kolektif olarak bu yeni bilgiyi özümsemiş olacağız.

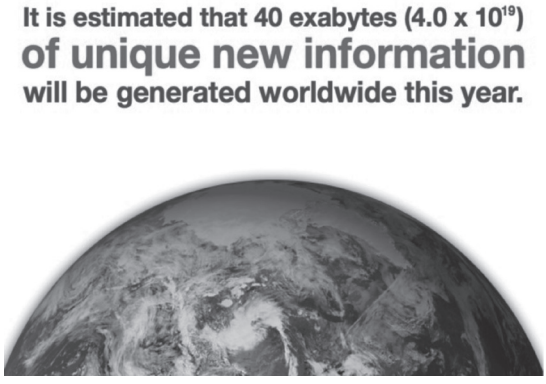

Yine başka bir açıdan bakacak olursak bu insanlığın son 5 bin yılda ürettiği bilgiden çok daha fazladır. Yazılı metinler ortaya çıktı, kütüphaneler kuruldu. Ama şu an bu noktadayız ve giderek büyüyoruz.

Büyük bir olasılıkla üniversiteye başlayan bir öğrenci, mezun olduğunda (biliyorsunuz üniversite eğitimi 3 yıla düşürülüyor) çok yeni bilgilerle karşılaşacağı için tekrar eğitim almak zorunda kalacaktır. Yeni çıkan 3D yazıcılar bile çöp olabilir.

Konuşmamın bu bölümünde biraz daha pratik noktaya geçmek istiyorum. Tüm öğretmenlerin kullanabileceği ve bu veri ağacına veri ekleyebileceği bir takım bilgilerden bahsetmek istiyorum. Youtube da patlayan bir fenomendir. Bir milyar insan youtube ve bunun gibi portallara bağlanıyor. Ben bu video portallarına merdiven altı dershaneler diyorum. Çünkü her konuda bilgi edinebiliyorsunuz. İnsanlar kendi hobilerine yönelik olarak da bu portallarda aramalar yapabiliyorlar. Tahmin etmediğiniz kadar fazla insan bu portallardan araştırma yapıyor.

Her ay

* 1 milyardan fazla özgün ziyaretci
* 6 milyar saat izleniyor
  - dünya üzerindeki her kişi için neredeyse bir saat aylık izleme!
  - 5 yıl önce 16 dak./aylık izleme
  - 4,4 dakika video 1360 video/ay, 45/gün (günde kişi başı 45 video)

Her gün,

* Dakikada 100 saatlik video yükleniyor
* Trafiğinin sadece %20 ABD kaynaklı
* Herhangi bir paralı/kablo yayından daha fazla aboneye ulaşıyor
* Günlük abonelik sayısı milyonu aştı.
* Geçen yıldan bu yana 3 kat büyüdü
* 30 ülkeden bir milyon insan artık profesyone ve paralı içerik üretiyor.

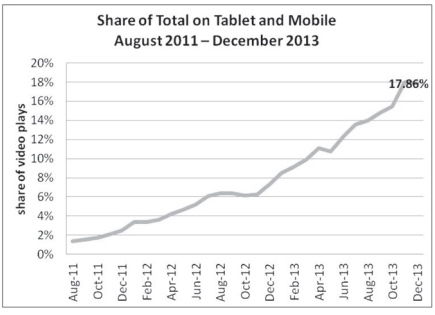

* Mixbit – multimedia memories de 16 sn.lik videolar yükleyip bir araya getirilebiliyor. Şu an ıphone'u olan bu sistemi kullanabiliyor ve yakında android de geçecekler. Bu da yakında çok fazla patlayacak

Alcatel ve Nec yeni nesil fiberoptik elyafları keşfettiler. Bu cam elyaflarla inanılmaz veri aktarılabiliyor. Bu elyaflar saç teli kadar incedir. Yeni olan bu teknolojide 150 milyon tane eş zamanlı telefon görüşmesi yapılabilir veya 2000 tane CD ebatındaki veri 1 saniyede bir noktadan digger bir noktaya aktarılabilir. Hatta daha da fazla veri üreteceğiz ve tüketeceğiz.

Tüm bu üretilen verilerle ilgili istatistikler tutulmaktadır.

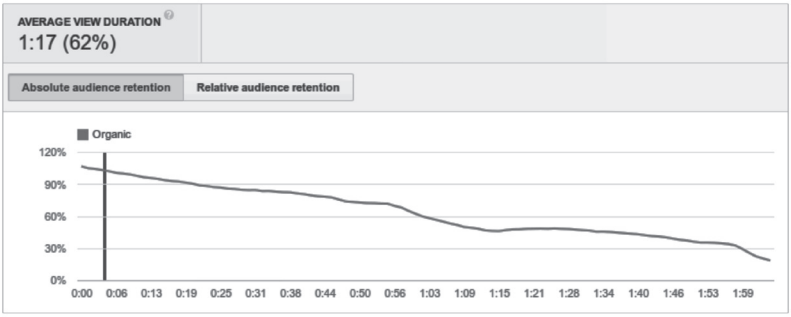

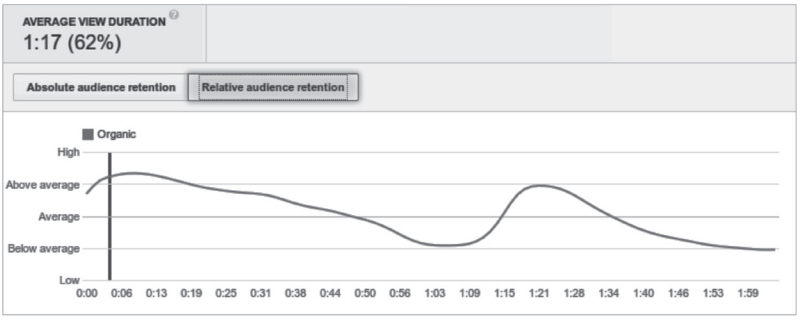

Üstteki grafikte yaklaşık bir buçuk dakikalık bir video var. Burada bu videoyu izlemeye başlayan insanların onu baştan sona kadar izleme oranlarını görüyoruz. Bu oran %100 ile başlayıp %80'e kadar düşüyor. Yani bu videoda 100 kişiden 20 kişi fire veriliyor. Ama bu video oldukça başarılı görülüyor. Alt grafikte ise o uzunlukta olan diğer videolarla karşılaştırmasını görüyoruz. Bunu eğitim-öğretimde nasıl kullanabilirsiniz? Biz eğitim-öğretimde öğrencinin dikkatini ancak sorularla ve gözlemle yakalamaya çalışıyoruz. Ama bu şekilde de verileri kullanıp etkinliğini ölçme şansınız var. Reklamcıların insanların göz bebeğinin büyümesini kendi lehlerine kullandıkları gibi aynı şekilde bunlar da öyle kullanılabilir.

Tüm bu anlattıklarım karşılaştığımız verilerin ne kadar büyük olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi diye düşünüyorum. Şimdi Mooc diye bir fenomenden bahsetmek istiyorum.

MOOC
* MIT OpenCourseWare (2002) (http://www.acikders.org.tr/)
* edX, Harvard ve MIT, ilk dersine 370'000 öğrenci, 2012
* Coursera, 2012 kuruldu, ilk yılda 1,7 milyon öğrenci
– Facebook'tan daha hızlı büyüyor
– 10 milyon öğrenci, 839 ders, en büyük üniveriste! ABD
* Udacity 1.6 milyon öğrenci ABD
* Eliademy FOSS model, açık ABD
– 2013 kuruldu 50000 öğrenci
* Flooved UK
* İversity Almanya
– Dersler açık ve serbest
* Khan Academy en büyük okul! ABD
– 2006 kuruldu
– 65 farklı dilde içerik sunuyor
– 2 Milyar $ Gelir, 2010
– Time 100 Most Influential People for 2012
– U.S. Department of Education, 3$ Milyon 2015-2016 eğitim yılı, bilimsel etkin lik ölçümü

Görüldüğü gibi okul ve öğrenme anlayışı değişmektedir. Bu sitelerde hem öğrenci, hem öğretmen hem de velilerin kendilerini geliştirebilecekleri veriler ve dersler bulunuyor. Aynı zamanda yine veriler ekleyerek de katkıda bulunabiliyorsunuz.

"Bu teknolojiyi kullanmak istiyorum. Nasıl yapabilirim? Ücretsiz nasıl yapabilirim?" diye sorarsanız eğer ilk teknoloji VirtualBox'tır. Bu sanallaştırma programı, sizin herhangi bir bilgisayarınızda çalışabilir. Var olan bilgisayarınızı bozmadan yeni bilgisayarlar oluşturabiliyorsunuz.

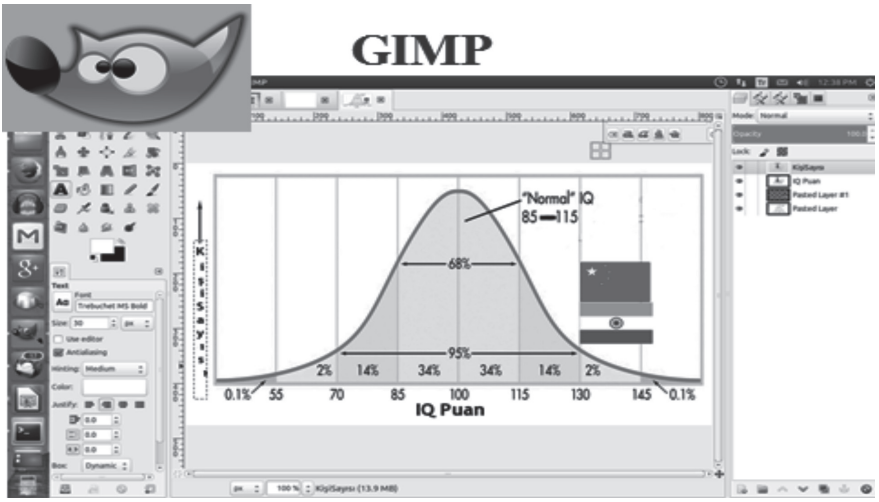

İkincisi GIMP diye bir programdır. Adope Photoshop diye bilinen fotoğraflar üzerinde digital manipülasyon yapabildiğiniz program gibi bu programda da örneğin çan eğrisi üzerine çeşitli bayrak resimlerini ekleyebilirsiniz. Photoshop ücretli ama bu değil.

Üçüncüsü KDEnLive programıdır. Bununla da video içeriği oluşturabiliyorsunuz. Videoları kesip yapıştırabiliyorsunuz. Tarih ya da sosyal derslerinde rahatlıkla kullanabilirsiniz. Bir webcamile kendi video filmlerinizi de yapabilirsiniz. Bir konuşmanızı alıp arkasına istediğiniz görüntüyü verebilirsiniz.

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

III. PANEL

KONUŞMACILAR

- **BİR ÇOCUK NE ZAMAN GELİŞİR?**

  Dr. Özgür BOLAT
  Yazar – Akademisyen

- **BİLİŞSEL BİLGİNİN ÖTESİNDE ÖĞRETMEN**

  Yrd. Doç. Dr. Alper ŞAHİN
  Maltepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Dr. Özgür BOLAT
Yazar – Akademisyen

BİR ÇOCUK NE ZAMAN GELİŞİR?

"Aile, okul ve sosyal çevre ne yapar da çocuk gelişir ya da ne yapmaz da çocuk gelişemez?" sorularının cevaplarını anlatmaya çalışacağım. Güvenç benim arkadaşım, özelliklerine bakalım. Boğaziçi İşletme mezunu, Devlet Parasız Türkiye üçüncüsü, ÖYS Türkiye üçüncüsü, okurken ve diplomasız olarak tarihte Procter and Gamble'a işe alınan tek kişi, en iyi çalışan ödülleri, örgütsel gelişim ödülleri, en iyi strateji ödülleri almıştır. Güvenç'e "abicim mutlu musun" diye sordum. Dedi ki "çok mutluyum." Onu Belçika'ya ve sonra da Rusya'ya gönderdiler. Şu anda Samsung'un pazarlama müdürü ve 14 milyar doları yönetiyor. Benim dedem ve Lina'nın ise toplumun başarıyı tanımladığı anlamda hiçbir başarıları yok. Hani köyde insanlar olur ya gülerler, eğlenirler, çaylar içilir, güzel dostluklar kurulur, sohbetler yapılır ve sadece köyde değil civarda yaşayanlara da "bu köyün en mutlu insanı kim" diye sorarsanız dedemi gösterir. İkisi de çok mutlu. Soru ise "ikisinin de mutluluğu aynı mı, hangisi daha sağlıklı, hangisi daha sürdürülebilir bir mutluluk". Eğer dedemin mutluluğu daha sağlıklı ise neden daha çok insan bu mutluluğu seçmiyor?

Mutluluk nedir? Daniel Kohneman, tarihte ekonomi dalında Nobel ödülü alan tek psikologdur. Kohneman, "insanlara siz mutlu musunuz diye sorarsanızbilmezler." Gün içinde mutlu olduğu anları yazmamızı istiyor. On yedi tane etkinlik çıkıyor. Seks, sosyalleşme, dinlenme, yemek, egzersiz, televizyon izlemek ve çocuk. İnsanları en mutlu eden ilk 10 şey bunlardır. Bunların fonksiyonlarına baktığımızda üreme, hayatta kalma, üreme olduğunu görüyoruz. Acaba sosyalleşme ve sohbetin fonksiyonu nedir? Neden bir insan diğeriyle sohbet edince mutlu olur? Paylaşmak ya da ait olma dediğinizi duyuyorum. Bir seminerde yine bunu sordum ve dediler ki "hocam çok basit 1. ve 10. maddeler için." Tabi bu şakası sadece bunlar için değil ait olma ve kabul görme için sosyalleşme ve sohbet önemlidir. İnsanlar kabul gördüğü an mutlu olurlar. Araştırmalar, bir çocuğun okulda en az bağlandığı bir öğretmeni varsa başarısının en az %30 arttığını göstermektedir.

Arap ülkelerinden Amerika'ya göç eden insanların daha mutlu olduğu gözlenmiştir. Bunlar arasında eş cinseller de var. Kimlikleri ve kişilikleri kabul gördüğü için daha mutlu oluyorlar. Evli insanlar da diğerlerine göre daha mutludurlar. Çünkü en az bir kişi onları kabul etmiştir. Bir dam var, evli çiftleri 15 dakika tartıştırıyor ve kimin boşanıp kimin boşanmayacağına dört parametreyle bakıyor. Birinci sırada eleştirmek var. Eleştirmek, ben seni olduğun gibi kabul etmiyorum demektir. Evliliğin özünde kabul varsa mutluluk kaynağı, kabul yoksa tam tersi mutsuzluk kaynağıdır.

Ünlü eş deneyinde "bu çizgi hangisine eşit" diye sorulur ve üç çizgi vardır. Gerçek denek bir diye ısrar etse de doğru cevap ikidir. Bunun nedeni insanlar tarafından

kabul görmek istemesindendir. Sadece kabul görme psikolojik hayatı algılamamızı bile etkiliyor. Şimdi soru şu "dedemiz kabul görmek inancı ve şekli ile Güvenç'inki aynı mıdır?" Tabi ki tamamen farklıdır. Başarı, statü, para ve mevki dedemde olmadığı ve borçlarını hâlâ biz ödediğimiz halde kişilik, ilişkiler, değerler, prensipler. Hangisini kaybetme ihtimaliniz var? Güvenç'e "abicim hırsın nerden geliyor" diye sordum. O da dedi ki" 4.sınıfta matematikten kötü not aldığımda 'annem beni rezil ettin' dedi" diye söyledi. Ve Güvenç düşünmüş ki "ben başarılı olursam annem beni sever." Ben de Türkiye 56.sı olduğumda evi arayıp babama söyledim. Babam ise bana "oğlum canın sağolsun" dedi Çünkü ben denemelerde Türkiye birincisi oluyordum ve zannediyordum ki ailem beni birinci olduğum için seviyor. Bir insanın kendi değerini diğer insanlara göre belirlemesi nasıl bir şeydir? Çocuk eve sınavdan 70 alarak geliyor ve annesi ne diyor? "Niye 100 almadın, 100 alan var mı, Ayşe kaç aldı, sınıf ortalaması kaç?" Böylece ne söylemiş oluyor ben senin değerini diğer çocuklara göre belirliyorum. Çok zengin bir arkadaşıma da hırsının nerden geldiğini sorduğumda küçükken babasının ona "sen hep zararsın, hep zararsın" dediğini öğrendim. O da düşünmüş ki zengin olursam ailem beni sever. Bu insanlar mutlu olurlar ama mutlu olmak için sürekli başarmak zorundadırlar. Ama Türkiye'de koltuk sevdası vardır. Çünkü koltuklar gidince telefonlar susar ve insanlar kabullerini koltuk üzerinden sağlamaya çalışırlar. Ben buna başarı odaklı mutluluk diyorum. Bir de mutluluk odaklı başarı vardır. Birincisi başarısız olunca utanç hissederken ikincisi üzüntü hisseder. Bunlar farklı duygulardır. Birinci gruptaki insanlar başarılı olunca rahatlama, ikincisindekiler ise gurur hissederler. Yine birinci gruptakiler için başarı hep kendi başarılarıdır. Diğerleri ise toplumsal etkiyi savunurlar. Birinci gruptakiler için başarı amaç iken diğerleri için başarı sonuçtur.

Kendimden de bir örnek vermek istiyorum. Türkiye 56.sı oldum ve üzülerek Boğaziçi'ne girdim. Burada bölüm ve fakülte birincisi oldum. Sonra Harvard'a gittim ve orada da bölüm ve fakülte birincisi oldum. Camridge'de en iyi genç araştırmacı ödülünü aldım. Sonra "hadi mutluluk gelsin artık" dedim. Gelsin, gelsin, gelsin. Ama bir türlü gelmiyordu. Dedim ki "artık ben dışa açılmayı bırakmalı ve geriye dönmeliyim." Ve şöyle bir yolculuğa başladım.

Ama hem aileler hem de okullar tamamen dış odaklı çocuklar yetiştirerek kendi çocuklarının mutluluklarını kendi elleriyle engelliyorlar. En fazla skandal Hollywood'da olur. Çünkü bir insan ünlüyse muhtemelen dış odaklıdır. Bunları kaybetmeye başladığı zaman ya intihara eğimi olur ya da kadın ve kumar bağımlılığı başlar.

O zaman iki tane seçeneğimiz var. Ya dış kaynaklı bir çocuk yetiştireceğiz ya da iç kaynaklı bir çocuk yetiştireceğiz. Eyüboğlu'nda Öğretmen Liderliği Projesi yaptık. Hoca, "çocukların düşünce tarzını keşfetmek için ödev yapmayanlara ne yapalım" diye sordu. Şu cevaplar geldi "Yanlış davranışı üç kere yazsınlar, tekrarlanan davranışı ailelere iletelim, yanlış davranışlarda sınıftan özür dilesin, disipline gönderelim." Çocuklar aileden nasıl dış kaynaklı olarak geliyor görüyorsunuz. Okulda da not, rekabet sistemi, ödül ve ceza hep dış kaynaklı çocuklar yetişmesine neden oluyor. Dış kaynaklı insanın gelişiminden söz edemeyiz. Çünkü sürekli dışa bağımlıdır.

İnsan ne zaman gelişir? Sizce neden anne-babalık diye bir şey var? Neden başka türlerde yok da insanlarda var? Filin hayatını düşünelim. Filler, 14 yaşında üremeye başlarlar. Dört yılda bir tane doğum yaparlar. 22 ay hamilelik dönemi geçirirler. Beş yaşına kadar yavrularına bakarlar. Büyük beyinleri vardır. İçgüdüleri çok azdır. Tavşanlar, iki aylıkken üremeye başlarlar. Çok yavru doğururlar. Hamileyken hamile kalabilen tek canlıdır. Küçücük bir beyni vardır. Orta derecede bir içgüdüsü vardır. İstiridyeler, üç haftada üremeye başlar ve her yıl 100 milyon yavru doğururlar. Bakımı yoktur. 6 saatte hamileliğe başlar. Çok küçük beyni vardır. 100 tane nöron vardır beyninde ve bir kayaya yapıştıktan sonra onu kendisi yer ve içgüdüseldir. Eğer bir tür üremede ne kadar korunaklıysa (balinalar, köpekbalıkları, balinalar, kaplumbağalar az doğurur) o kadar az doğurur ve ona o kadar çok bakar. İstiridyenin bakması bu açıdan da mümkün değildir. Ve görüyoruz ki insanoğlu da az doğurdukça çocuğuna bakıyor. Diğer canlılar menopozdan sonra ölüyor ama insanoğlu ölmüyor. Çünkü ölürse çocuğa kimse bakamaz. Bu da gösteriyor ki bir insanın ölmesi öğrenmesine bağlıdır. Çocuklar öğrenme makinesi ve anne-babaya bağımlı olarak doğuyorlar. Bu ebeveynlik sana bağımlı olan çocuğun bağımlılığını en sağlıklı şekilde azaltmak demek anlamına geliyor. Sağlıklı diyorum çünkü bunu en sağlıksız şekilde de yapabilirsiniz. Gelişim ise aileye olan bağımlılığın azalması ve özerklik kazanma sürecidir.

Çocuk, size bağımlı doğar ve 13 yaşına kadar bağımlıdır. (Tabi bu Türkiye'de ölene kadardır:)) 13 yaşında ergenlik ve aileyi reddetme ve başkasını kabul dönemi başlar. Anne-baba ne yapar? Kelime ve davranışlarıyla iki tane seçeneği vardır. Ya çocuğun kendine olan bağımlılığını arttıracak ve gelişimini engelleyecek ya da çocuğa özerklik kazandıracak. Özerklik kazandırılan çocuk gelişimini sağlar.

Bir gün Kurban Bayramı'nda Antalya'daydık (Antalya'da keçi kurban edilir) ve çocuğun birine sordum "sen davar eti mi, kuzu eti mi yoksa dana eti mi seviyorsun". Çocuk dedi ki "hepsi aynı" Çocuk, neden üçü arasında ayrım yapmamıştı? Çünkü o çocuk fakirdi ve seçme hakkı yoktu. Bilinç düzeyi demiş ki senin seçme hakkın yoksa bu etlerin aralarında da bir fark yoktur. Düşük bilinç düzeyi onun mutluluğunu sağlıyor. Gelişim, bağımlılığın en iyi ve en sağlıklı şekilde azalmasıdır.

Dış odaklı bir insan gelişemez. Çünkü mutlu olması sürekli başarılı olmasına, para kazanmasına, statüsüne ya da mevkiine bağlıdır ve bu tür çocukların gelişiminden bahsedemeyiz. Çünkü bağımlıdır.

Bağımlılık yaratan mekanizmalar ve özerklik yaratan mekanizmalar nelerdir? Ben dili nedir? Bir sınıfa girdim ve öğretmen diyor ki "çocuklar misafirimiz var, sessiz olun yoksa üzülüyorum." Bir ziyaretimde anne diyor ki "bak uslu durmuyorsun üzülüyorum." Sizce bu durumlarda çocuğa giden mesaj nedir? "Olayın seninle ilgisi yok, benimle ilgisi var. Senin davranışından dolayı ben üzülüyorum." Çocuk da düşünüyor ki "annemin duyguları bana bağlıysa o zaman insanların duyguları başkasına bağlıdır." Sonra da diyor ki "beni mutlu edecek birisiyle evlenmek istiyorum." Sanki senin mutluluğun başkasına bağlıymış gibi. İkinci olarak da çocukta değersizlik duygusu

yaratıyor. Çocuk annesinin duygusunun kendi duygusundan daha değerli olduğunu düşünüyor. Çocuğa annesini mutlu etmek gibi bir bağımlılık yaratırken kendi duygusunda da değersizlik yaratıyor. Onun için ben dili tamamen bağımlılık yaratan bir mekanizmadır. Gerçek ben dili nedir? "Beni aramayınca üzülüyorum" diyorlar mesela "senin mutluluğun benim aramama mı bağlı, sen kendinle mutlu olamaz mısın" bu kız bağımlıdır. Şöyle dese "sanırım sen aramayınca ben üzülüyorum ve bunun nedeni de benim ilgiye ihtiyacım var ve ilgi göremeyince mutsuz oluyorum" işte gerçek ben dili budur.

Bir gün yine bir okulda bir öğretmen örnek vermişti. Çocuk yaramazlık yapıyormuş annesi başka çocuğu sevince ve çocuk demiş ki "anne sanırım ben seni kıskanıyorum." Gerçek ben dili budur. Gerçek ben dili, benim duygularımın sebebi benim, benim duygularımın sebebi sen değilsin diyebilmektir. Öğretmen "çocuklar sessiz olun üzülüyorum" diyor mesela. Bunun çocuklarla değil öğretmenle ilgisi vardır. Çünkü öğretmenin çocuklar üzerinde otorite kurmaya ihtiyacı vardır. Burada öğretmen neden çocuklar üzerinde otorite kurma ihtiyacı duyduğunu düşünmelidir. Çocuklara bir şey dememelidir. Okullarda kurallar belirlenirken bütün kurallar öğretmenin istedikleri oluyor. Öğretmen istediği zaman programı bırakabilir, girip çıkabilir. Ama öğretmen otorite kuracağı için çocukların bunu yapmasına izin vermiyor. Bir arkadaşım çocuğunu aramış ve "yemek yemediğin için anneannen üzülüyor" demiş, çocuk da "ya anneannemi mutlu etmek benim görevim mi" demiş. Ben dili bağımlılık yaratan bir mekanizmadır. Bağımlılık yarattığı için özerkliği desteklemez ve gelişimi durdurur.

Diğer bir mekanizmayı anlatalım. Antalya'da bir çocuk bana geldi ve "iki tane biri çok iyi diğeri çok kötü olan okul var hangisini seçeyim" dedi. Ben iyi okulu seçmesini tavsiye ettiğim halde o diğerini seçti ve çocuğa yıllar sonra neden o okulu seçtiğini sorduğumda bir cevap verdi. Cevabı söyleyeceğim ama ondan önce Carroll Derek'in bir araştırmasından bahsetmek istiyorum. Grubu ikiye ayırıyor ve çok kolay 10 matematik sorusu veriyor. Bir gruba "aferin siz çok zekisiniz", diğer gruba "aferin siz çok çalışmışsınız" diyor. Daha sonra "ama şimdi 10 çok zor soru gelecek, denemek ister misiniz" diye soruyor. Sizce hangi grup daha çok dener? İkinci grup daha çok istiyor. Çünkü birinci grup zeki diye etiketlendiği için zor sorularla bunu kaybetmek istemiyor. Diğer grup başarılı olamazsa "yeteri kadar çalışmadım" diyebilir. Bir çocuk soruları yapamıyor ve diyor ki "biliyor musun benim resimde birinciliğim var sakın beni aptal zannetme." Zeki ama çalışkan değil deriz ya çocuklar kendi egolarını korumak için çalışmazlar. Biri "başarısızım" derken diğeri "başarısız oldum" der. Kendini zeki gören kişi bir toplantıda ben zeki olarak algılanıyor muyum algılanmıyor muyum sorusunu sorar. Çünkü egosunu korumak zorundadır. Diğer çocuk "ben şu anda öğreniyor muyum, öğrenmiyor muyum" diye sorar. Çocuğun iyi olmayan okulu seçme nedeninin cevabı ise "iyi okulu seçseydim herkes benim gibi zeki olduğu için benim farkım ortaya çıkmayacaktı" oldu. Ona egosunu korumak geleceğinden daha önemli gelmişti. "Benim güzel kızım" dediğimizde çocuk sanıyor ki "annem babam beni güzel olduğum için seviyor." Ya da "benim yetenekli çocuğum", "benim yakışıklı

oğlum" diye 35-40 seviyorsunuz sonra depresyon başlıyor. Güzelim, zekiyim diye düşünüp her zaman öyle görünme çabasına giriyorlar. Yetenekliyim diye düşünüp çalışmasına gerek olmadığını düşünüyor. Bunların hepsi kontrol dışındadır. İnsanların kimlikleri kontrol dışı bir şeye bağlandıkları an ve bunu sürdürme çabasında bağımlı bireyler yetişmiş oluyor.

Çocukların kabulleri değiştirilemez benliğe bağlandığı zaman çocukları bağımlı bir birey olarak yetiştirmeye başlarız. Çocuklar bunu değiştiremez. Çünkü bağımlıdır. Değiştirilebilir benlikte çocuk ben her zaman çalışarak daha iyisini yapabilirim.

Diğer mekanizma övgü mekanizmasıdır. En çok sorunda buradadır bana göre. "Aferin çok güzel olmuş", "Aferin benim güzel kızıma", "Aferin ne güzel yaptın" bunların hepsi sorunludur. Çünkü hepsi yargıdır. Eğer bir kişinin sizi olumlu olarak yargılama hakkı varsa aynı zamanda sizi olumsuz olarak yargılama hakkı da vardır. Bir güç dengesi kurulur ve "ben güçlüyüm ama sen güçsüzsün" mesajı verilir. Oxford'un yaptığı bir araştırmada normalde ortalama 56 yıl yaşayan filleri hayvanat bahçesine koyduklarında ortalama 17 yıl yaşadıkları görülmüştür. Yemek var, sıkıntı yok. Neden daha uzun yaşamıyorlar? Harvard'ın yaptığı araştırmada ise huzur evlerindekiler daha uzun yaşıyorlarmış. Neden acaba? Bir araştırmada da iş yerinde alt düzeyde çalışanların daha stresli olduğu görülmüştür. Yale üniversitesinde yapılan bir araştırmada ise 15 dakika yüzebilen farelerin 14. dakikada suyunu arttırıyorlar ve fareler yüzerek çıkıyor. Bu farede "ben başardım" duygusu yaratıyor. Sonra bu fareleri başka bir suya koyuyorlar ve 64 saat yüzebildiklerini görüyorlar. Hayatımın kontrolü benim altımda dediğiniz zaman insanlar uğraşıyor. Kontrolde olmak çok güçlü bir duygudur. Kendi sahamızda maç yaptığımız zaman testesteron oranı 4 kat daha artıyor. Çünkü benim kontrolümde olan yere birileri girerse bende testesteron artar ve ben orayı savunurum. Hayvanat bahçesine konan fillerde kontrol ellerinden alındığı için daha az yaşıyorlar. Daha uzun yaşanılan huzur evindeki kişilere de kendi alanlarını istedikleri gibi düzenleme hakkının verildiğini görüyoruz. "Benim yaşam alanım benim kontrolümün altında". Alt düzeyde çalışan kişilerin de kontrol altında olması ve emirleri yerine getirmeleri yüzünden stres daha yüksektir. Kontrol teorisine göre de ekstrim sporu yapanlar adrenalin için yapıyor ama adrenalin gittikçe azalıyor. Ama niye hâlâ yapıyorlar? Çünkü en tehlikeli ortamlarda kontrol etme ihtiyaçlarını karşılayabiliyorlar. Kontrolde olmak bu kadar önemli bir şeydir. Bir övgü kontrolü çocuğa verir mi yoksa kontrolü çocuktan alır mı? Tamamen alır. Çünkü övgüyü yapanın övgüsüne bağımlı kalır. İyi derse sevinir, kötü derse üzülür.

Bir öğretmen "2004'te Türkiye tekvando şampiyonu oldum. Sonra milli takıma geldim. Bir yıl çalıştım ve çok mutsuz olarak ayrıldım." diye anlattı. Seminerden sonra da "şimdi niye mutsuz olarak ayrıldığımı anladım. Çünkü hoca beni hiç övmedi." dedi. Hoca ya onun övgü ihtiyacını karşılamalıydı ya da onun övgüye olan ihtiyacını azaltmalıydı.

Övgü bir yargılama sistemidir ve sıkıntıdır. Övgü yerine ne yapabiliriz? Birincisi tanıklıktır. Sınavdan 100 aldıysa "Ayça çok çalıştı" övgüdür. "Ayça bir haftadır

odasında ders çalıştı.” Dediğinizde “ben senin ne yaptığını görüyorum ama ben seni yargılamıyorum.” “Babası bak Ayça masayı ne güzel topladı.” yerine “babası bak Ayça masayı topladı.” diyebiliriz. Övgü yerine geri bildirim de yapabiliriz. Dünyaca ünlü bir koçun antrenmanlarında sadece geri bildirim verdiğini görmüşler. Bir insanda özgüven ne zaman oluşur biliyor musunuz? Övgü özgüven oluşturmaz. Övgü inşa edilir. Özgüvenin altında öz değer duygusu vardır. “Ben sadece ben olduğum için değerliyim” diyorsanız siz her şeye girersiniz. Diğerinde de öz beceri vardır. Becerinizin altında bir şey verilirse size sıkılırsınız. Becerinizin üstünde bir şey verilirse de endişe duyarsınız. Okuldaki çocukların %30'u böyledir. Onlar görülmezler ve giderler gelirler. Ama seviyesinin bir üstünde geri bildirim vererek çıkartırsanız, “insanlar sevdikleri şeyleri iyi yaparlar” dersler ya bu yalandır. Doğrusu insanlar iyi yaptıkları şeyleri severler. Ben seviyesi ne olursa olsun her çocuğa yapabilirsin duygusu veriyorsam o özgüveni arttırır. Dışardan verilen boş övgüler özgüvenini arttırmaz. Çocuk kendisinin iyi olmadığını düşünüyorsa öğretmen de iyisin diyorsa çatışma oluşur. Çocuk kendisini değiştiremeyeceğine göre -eğer insanlar kendilerini çok kolay değiştirebilselerdi psikologlar şöyle çalışırdı “senin derdin ne?” “yılandan korkuyorum” “tamam korkma” gibi- o zaman karşı tarafa der ki “bu adam samimiyetsiz.” Ve övgü samimiyetsizlik duygusu yaratır. Geri bildirimde “aferin çok güzel olmuş kızım” yerine “aferin çok güzel renkler kullanmışsın” ya da “aferin bütün sayfayı doldurmuşsun” denilebilir.

Övgü bağımlılık yaratırken geri bildirim ve tanıklık özerkliği geliştirir. Çocuk okuldan eve geldiğinde anne ona ne sorarsa bu sevgi sorusudur veya ne sorarsa bu sevgi sorusu değildir? “Okul nasıldı?” sizce bir ilgi ve sevgi sorusu mudur? Övgü, ödül ve ceza gibi bu da yaptıklarınla ilgilenmedir. “Nasılsın?” sevgi sorusudur. Eğer gerçek sevgiyi görmeyen insanlarda değersizlik duygusu yaratan insanlar daha çok övgüyü kullanırlar. Gerçekten sevilmediğini düşünen insanlar bu mekanizmalarla yapay sevginin peşinde koşarlar. Övgü isterler övgü verirler. Ödül isterler ödül verirler. Dünya liderlerinin %70'inin anne ya da babası küçük yaşta ölmüştür. Güç gidince kabul görme ihtiyacını güçte sağlıyorlar. Ya da kurban psikolojisisi. Bir insan kurbansa ilgi görür. İnsanlar neden yalan söylerler? Gerçeğin görülmemesi için. Gerçeğin görülmesinden neden korkar insanlar? Çünkü değersizlik duygusu vardır. Bir insan amacına ulaşamadığı zaman kızar. Çocuk bir sorun yaşayınca anne neden kızar? Çünkü amacına ulaşamamıştır ve olayın çocukla ilgisi yoktur. Değersizlik duygusu olan kızlar evli insanlarla birlikte olurlar. Çünkü bağlanma ihtiyacını en baştan kaldırırlar. Eğer bağlanırsa onun değersiz olduğunu keşfedebilir. Evlilik 4000 yıl önce ortaya çıkmıştır. Önceden evlilik yoktu. Önceden evliliğin özünde gerçek sevgi vardı. Gerçek sevgiyle evlenmeyen insanlar güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için evlilik diye bir şey çıkarttılar. İnsanlık tarihi 60 bin yılken evlilik 4 bin yılda vardır.

Gerçek sevgi geliştirmeye, yapay sevgi ise değiştirmeye çalışır. Kendisini değerli görmeyen insan yapay övgülerle ve ödüllerle bunu görmeye çalışır. Eğer bize bağımlı olan çocuğun bağımlılığını azaltıyorsak, çocuğu iç odaklı ve kendi kararlarını veren bir birey olarak yetiştiriyorsak çocuk “ben sadece ben olduğum için değerliyim” diyor. Gerçek gelişim budur. Ama dış odaklıysa, kendi duygularımız çocuğun duygularından daha önemliyse bu mümkün değildir. Gerçek sevgide senin duyguların da benimki kadar değerlidir.

Yrd. Doç. Dr. Alper ŞAHİN
Maltepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

BİLİŞSEL BİLGİNİN ÖTESİNDE ÖĞRETMEN

Öğrenmenin Davranışsal ve Bilişsel Yanına olan Vurgu

- Öğrenme süreçlerinin bilimsel incelemesi psikolojide davranışsal kuramla başlamıştır. Bu kuramı önceleyen eğitim tarihi de öğrenmenin davranışları az ya da çok şiddet ile değiştirmek yolunu edinildiğini göstermektedir.
- Daha sonraları gelişen bilişselci kuram ise öğrenmenin düşüncenin düzene sokulması yolu ile olabileceğini öne sürerken bilinçli düşünülen düşüncelerin üzerinde durmuştur.
- Bu iki kuram da insanın öğrenme süreçlerini anlayabilmek için birlikte çalışırken açıklamakta zorlandıkları bir durumla karşılaşmışlardı. Anlamsız olan düşünce, duygu, rüya, dil sürçmeleri nasıl ele alınacaktı. Genelde bunlara yanıt olarak bilgi işleme sürecindeki hatalar olarak bakılıyordu.

Hatalardan Öğrenmek

- Diğer yandan Psikanalitik Kuram düşünme sürecinde oluşan hataları hata olarak ele almaktan çok bunların anlamlandırılmaya gereksinim duyan zihin oyunları olarak ele alma taraftarıydı.
- Diğer bir değişle Psikanalitik Kuram bilinç dışından gelen ve anlaşılması zor düşünülmeyen düşüncelerile duyguların üzerinde bilinçli bir şekilde durmayı amaçlıyordu.
- Louis Pasteur'ün yaptığı gibi: laboratuvarına girdiğinde yaptığı deneyin küflenme sonucu bozulduğunu gördüğünde bunun yanlış bir deney tasarımı olduğunu düşünerek küfleri çöpe atsaydı kuduz aşısını asla bulamayacaktı. Ancak Pasteur şöyle düşünmüş olmalı; "bu küfler de nereden çıktı?" Bu durumu anlamak için yaptığı çalışma ise yeni bir bilgiyi ortaya çıkardı.

Gelecek Bizden Ne Bekliyor?

- Louis Pasteur gibi bir çok önemli bilimsel buluş örnekleri verilebilir. Öyleyse bilgiyi elde etmek çok yönlü özellikle de farklı düşünmeyi gerektiriyor olmalı.
- Bir başka örnekle devam etmek istiyorum: Antoni Gaudi, ünlü Katalan mimar, Art Nouveau tarzı eserlerinde (En bilinenleri, Barcelona'daki Park Guell ve Sagra da Familia kilisesi) çokça bitki ve hayvanlardan elde edilen fizyonomi bilgilerini kullanmıştır. Çağında ünlü olan Gaudi'nin en önemli özelliği bana sorarsanız üstün yetenekli bir mimar olmasının ötesinde Katolik Kilisesi gibi tutucu bir kurumu ultra yenilikçi eserlerini kabule ikna etmesidir.
- Öyleyse bilgiyi her şeyden yararlanarak hatta yanlışlardan da üretebilmek ve bunu diğerlerine iletebilmek gelecekteki eğitimin temellerini oluşturuyor olmalı.

Farklı Bakabilmek, Farkı Görebilmek

- Uzay teknolojileri, Mars'ta yaşam oluşturmaya başlayacak

- Genetik teknolojileri, klonlar üretti, farklı gezegenlerde yaşayabilecek insan, hayvan, bitki klonlarını kullanacağız.
- Robot teknolojileri, androidlerin bizim yerimize yaşanmaz alanlarda işler yapmasını sağlayacaklar.
- Artık insanlıkDünya'nın ötesini düşünmekle kalmıyor dünyanın ötesinde yaşam oluşturmaya çalışıyor.
- Bir dakika durun: insanlık mıdedim? Teknoloji ve inovasyon geliştiren ülkeler diyecektim. Hindistan buna dahil. Peki diğerleri? Sadece son kullanıcı olanlar. Ürettikleri yüksek teknoloji değilse teknoloji onlara çok pahalıya mal oluyor ve olacak.
- Hiç düşündünüz mü? Akıllı bir telefon almak için bir Koreli işçi kaç saat ve hangi işte çalışıyor ya Türk işçi. Eğer iş kazasında ölmez ise elbette.
- Bilim gereksinimlerden kaynağını alıyor. Trafikte ve iş kazalarında bu denli can kaybı olurken insan yaşamına ve doğaya duyarlı teknoloji geliştirecek öğrencileri nasıl yetiştireceğiz?
- Sadece sınavlara hazırlamak sorulara cevap veren insanlar yetiştirmek demektir. Asıl mesele ise iyi soru sorabilen dolayısıyla da yanıtları belirleyen kişiler yetiştirmek.
- Kendine ve çevrelerine farklı bakıp düşüncelerdeki farkı yakalayan, bunlardan da sorular üretebilen öğrenciler ancak düşünce özgürlüğünün olduğu ortamlarda yetişir.
- Toplumsal, Makro seviyedeki düşünce özgürlüğü elbette ki elzem, ancak gözden kaçan mikro seviyedeki özgürlüklerdir.

Öğrenci Ne İster?

- Öğrenmenin ilişkisel bir yönü var. Karşınızdakini sadece yargılarsanız bu ilişki en az seviyede olur. Eger Pasteur küf ile ilgili hemen bir yargıda bulunsaydı onları atardı. Küf ile iletişime geçti onun ne söylemeye çalıştığını anlamak için uğraştı.
- Öğrencilerin küf kadar değerleri yok mu? Bu soru kışkırtıcı olabilir ancak öğrencileri ne kadar anlamaya çalışıyoruz? Hatta şöyle sorabiliriz "öğrencileri anlmaya çalışıyor muyuz?" onlara yapmaları gerekenleri söylemekten sanırım öğrencileri düşünmeye zamanımız kalmıyor.
- Halbuki öğrenmek ilk olarak iletişimle başlar: diğer bir değişle karşımdakinin benden bağımsız ve bana kendini anlatmaya çalışan bir varlık olduğunu kabul ettiğimde. B. Bloom'un öğrenmede duygusal girdiler dediği mesele budur.

Bunları Zaten Biliyoruz!

- Psikanaliz en başından beri öğretmenleri kendine çekmişti. İlk psikanalistler arasında öğretmenleri görmek mümkündür. Özellikle çocuklarla çalışan psikanalistler çocukların iç dünyalarını keşfederek onların öğrenmelerini engelleyen nedenler ve bunların çözümleri üzerine epeyce çalışmışlardır.
- Yine de eğitim fakültelerinde öğretmen eğitimi yapılırken öğrencilerin ruhsal yaşantılarına ne denli önem verilir merak konusudur.
- Eğitimciler bilirler ve öğretirler. Peki nereden biliyorlar bu kadar çok şeyi? Konferanslardan olmadığı kesin. Yoksa verdiğim bir çok öğretmen eğitiminde, meslekdaşlarım şunu söylemezdi "bunları zaten biliyoruz"

Gerçekten Biliyor Muyuz?

- Öğretmenlerin eğitim ya da tecrübeleri ile elde ettikleri bilgiler eğer sadece karşılarında yer alan öğrencilere boyun eğdirmek için kullanılıyor ise eğitim tutuculuğa yardım eder. Ancak öğrencilerle birlikte öğrenebilmek, Ünlü Psikanalist Bion'un belirttiği gibi bu yaşayarak ve yaşanan deneyimleri düşünüp işleyerek öğrenmek sorunları çözmeye yarar. Bunu becerebilen az öğretmen vardır.
- Bu noktada başka önemli bir psikanalistin düşüncelerine gönderme yapmak istiyorum. Winnicott çocuğun diğeri ile özdeşim kurmasından bahsederken, onun diğerini yiyip tüketmesi benzetmesini yapar. Diğer bir değişle zihinsel beslenme,
- öğrenme diğerinin yenmesi, tüketilmesi ve sindirilmesi sürecidir. Buna dayanabilenin söyledikleri ve yaptıkları öğrenilir.

Neden Öğretmen oldunuz?

- Sosyal beğenirlik kuramı, toplumun genel beklentilerine göre cevap vermenin kişilerin davranışlarını belirlediğini söyler. Diğer bir değişle bu söylediklerime öğretmenler "olur mu öyle şey biz saf, temiz, geleceğimizi emanet ettiğimiz öğrencilerimizin iyiliği için herşeyi yapıyoruz" diyebilirler. Eminim bu söylediklerinde de samimidirler. Ancak hakikatleri gözardı edip sosyal beğenirliği olan ifadelerle hareket etmek bizi hiçbir yere götürmez.
- Öğretmenler neden öğretmen oldu hiç sordunuz mu? Peki aldığınız cevaplarla yetindiniz mi?
- Ben yetinmedim. Hem öğretmenleri hem de öğretmen adayı olan öğrencileri bu konuda zorladım.

Neden Öğretmen Oldular?

- Cevaplar genellikle kişinin kendi dışına yönelikti:
  - Çocukları çok seviyorum
  - Birilerine yararlı olmak için
  - Mesai saatleri uygun
  - Çok tatili var
  - İş buluyorsun, düzenli paran geliyor.
  - Çok çalışmak gerekmiyor
  - Başka birşey olamadım
  - ÖSYS de bu çıktı

Bu ve buna benzeyen cevaplar kişinin kendi iç dünyasına ruhsallığına dair konuları gözardı ettiğini düşündürüyor

İç gerçeklik

- Diğer yandan bazı öğretmenlerin cevapları ümit verici:
  - Öğretmenimi çok sevmiştim
  - Öğrenci iken o kadar başarısızdım ki bunu düzeltmek istedim.
  - Uzmanı olduğum konu benim kişisel tarihimle de ilgili.
  - Ergenliğimde okulda çok zorlandığım için iyi öğretmen nasıl olur göstermek istedim.

Bu cevaplar ise öğretmenin iç dünyasını yansıtmaktadır. Acılarını, sıkıntılarını, mutluluğunu ve umudunu.Diğer bir değişle motivasyon içerden gelirse iş daha iyi ve verimli olur. Dışarıdan gelen motivasyon ise eylem üzerinde sınırlı etkiye sahiptir. Davranışçı Sosyal öğrenme kuramı bize bunları öğretti.

Tekrar öğretmen

- Öğretmenlerin duygusal dünyalarının gerçekliğinde öğrencinin anlamı nedir?
- Öğrenciler okula geldiklerinde karşılarında bulunan otorite sahibi yetişkine bir anlam yüklerler. Bu anlam öğrencinin en yakın tanıdıkları ile olan ilişkilerinden elde ettiği anlamdır.
- Öğretmen öğrencinin gözünde; iyi, kötü, gaddar, çelişkili, beceriksiz, korumacı, kaygılı, komik, baştançıkarıcı, sadist, ahmak, dahi, etkileyici vb. Bir çok anlam taşır. Bu anlamlar öğretmene hazır olarak yüklenir. Öğrencilerin beklentisi de öğretmenin bu anlamlar dahilinde hareket etmesidir.
- Öğretmen bu oyuna düşerse öğrencilerin istediği olur. Öğretmen öğrencilere, gaddarca, anlayışla, korumacılıkla, saygısızca davranmaya başlayabilir.

Kapsamak

- **Ne var ki!!!**
  - Bazı öğretmenler bu tuzağa düşmezler.
  - Öğrencilerin beklentilerinin ne olduğunu anlamaya dolayısıyla düşünmeye başlarlar. Bu düşünme anı öğrencilerin öğretmenin zihninde var olma anıdır.

Öğretmen öğrencilerini“kapsama alanına” almış olur, diğer bir deyişle karşılıklı ve yaratıcı farkı görebilen iletişimin olabilmesi için bir alan açılmıştır.

Bu noktada etkin iletişimin teknik konularının yanı sıra, duygusal boyutunun önemli olduğunu düşünmek gerekiyor. Öğretmen öğrencileri ile ilgili neler yaşıyor?onun için öğrencilerin anlamı nedir? Onlarla ne yapmak istiyor?

- Öğretmenlerin ortak arzularında öğrencilerinin yaşamlarında yer alma arzusu sıklıkla görülmektedir.
- Dolayısıyla öğretmen öğrencileri tarafından zihinde tutulmak yani kapsanmak istemektedir.
- Bunun olabilesi için öğretmenin zihninde öğrencilerin yer alması gerekmektedir.

Açıklayıcı olması açısından bir örnek vermek istiyorum.Bir okulda öğretmenlerden biri bir öğrenciye aşık oldu ve öğrenciye bir aşk mektubu yazdı. Öğrenci bunu avukat teyzesine verdi ve öğretmen okuldan atıldı. Öğretmen duygusal dünyasında öğrencinin kendisine karşı olan ilgisini anlamak için düşünerek yaş, statü, kurum gibi önemli değişkenleri ele almak yerine, kendini duygularına bırakıyor.

Başka bir örnekte ise sınıfa giren öğretmen sınıfta öğrencilerin kendi aralarında konuşmalarının kaygıyla ilgili olduğunu düşünüyor.Öğrencilere neler olduğunu sorduğunda bir önceki dersteki sınavdan dolayı kaygılandıklarını öğreniyor ve bu konu ile ilgili öğrencileri (sadece) dinliyor.

Bu iki örnek öğretmenin kendi duygularının farkındalığı ile ilgilidir. Farkında olmak için dikkat eder ve düşünürsünüz. Bazan birşey yapmanız bile gerekmez.Sadece dinlemek ve karşınızdakinin duygularını ifade etmesine olanak sağlamak yeter. Bu kabul etmek demek değildir. Bilakis öğrencinin kendini duyguları ile bir bütün olarak var etmesini sağlamaktır.

Duygularla Bütünlük

David Goalman bundan yaklaşık 25 yıl önce "Duygusal Zeka" adını verdiği kitabı ile önemli bir bilgi kaynağı oluşturdu.Zeka, sadece bilişsel işlemlerden oluşmuyordu, duygusal işlemler de zekanın kullanımı için önemli hatta çok önemliydi.

Psikanalist Nörolog Mark Solms yaptığı beyin araştırmalarında sadece bilişsel zeka ile duygusal zekanın birlikte çalışmasının değil bilinç dışından gelen bilgilerin de bu işlemsel yapıya entegre olmasının öğrenme süreçleri için ne denli önemli olduğunu gösterdi.

Diğer bir değişle duygu ve düşüncelerin anlamsız gibi görülen, rüya, dil sürçmeleri, şakalar gibi ifade şekillerinin de zihnin duygusal bilişsel işlemlerinin birer parçası olduğunu kanıtladı.

Bundan Ne sonuç Çıkaralım?

- Öğretmenlerin çalışmalarında kendi bilişsel, duygusal ve bilinç dışı meselelerini ele
- almadıkça yanlışlarından (onları kabul edip) öğrenmedikçe öğrencilerin bilişsel, duygusal ve bilinç dışı meselelerini anlayamayacakları ve dolayısı ile yüksek verimli bir eğitim yapmakta zorlanacaklarını düşünmek gerekir.
- Dolayısıyla, Kanada-York, Finlandiya-Jyvaskyla, Almanya-Kassel, İsviçre-Zurich, İngiltere- Kenterbury Christ Church ve Türkiye-Maltepe Üniversitesinde bu konu üzerinde akademisyenler araştırmalar yapmaktadırlar.
- Bu çalışmalardan elde edilen bilgiler; bilinç dışından gelen bilgilerin bilinçte bilişsel ve duygusal bağlamlar içinde tekrar ele alarak öğretmenin ruhsal dünyasını genişletip daha zengin hale getirerek öğrencilerle olan öğrenme ilişkilerini derinleştirdiğini göstermektedir.

Ne Yapmalı?

- Öğretmen eğitimlerinde sadece bilişsel bilgilerin verildiği konferansların etkileri, sonuçlarına bakılarak incelenmelidir.
- Genellikle konferanslarda verilen bilgiler oldukça önemlidir ancak çabucak unutulur ya da "zaten biliyoruz" diyerek önemsenmez. Katıldığım birçok öğretmen konferansında bir grup öğretmenin, arka sıralarda uyuduklarını veya konuştuklarını yani eleştirdikleri öğrencilerine benzediklerini hatırlar ve bunun nedenlerini düşünürüm.
- Asıl yapılması gereken çalıştaylardır, 10-15 kişilik gruplarla yapılacak ve öğretmenlerin belirledikleri konuları içeren bu etkinliklerde, öğretmenlerin serbestçe duygu ve düşüncelerini dile getirmelerini sağlamaktır-Özgürlük alanı. Etkinlik öğretmenlerin şakalarının, gündüz düşlerinin, hayallerinin, öğrenme süreçleri ve bilme ile harmanlanması

sayesinde etkin öğrenmeyi oluşturur. Elbette bu çalışmalar uzun süre ve tekrar gerektirir – Sürekli ve bütüncül iletişimin gerekliliği ve yaşayarak deneyimden öğrenme- samimi duygular motivasyonu artırır- öğrenciyi kapsayabilme olanağını geliştirir- zihinsel bütünleşmeye yardımcı olur.

Size kendi bir kaç deneyimimden bahsetmek istiyorum.Türkiye'deki yatılı bir devlet okulunda bir öğretmen grubuyla çalışıyordum.Bu öğretmen grubu, bir bayram tatili sırasında okulda öğrencilerle kaldı.İstanbul'da büyük bir sel olmuştu ve öğrenciler kendi evlerine gidememişlerdi.Bunun için öğretmenler de orada kalmışlardı. Öğretmenlerin benimle de bir çalışmaları vardı.Okula gittim ama öğretmenler yoktu. Okulun yetkililerine ve görevlilere haber verdim. "A biz unuttuk" dediler ve sonar toplandılar.Acaba neden unutmuşlardı? Grubun müdürü dedi ki: "Bu tamamen benim hatam ben unuttum. Kusurumuza bakmayın.Özür dilerim."Aldığım cevap benim için yeterli değildi.Çünkü belli ki unutmanın arkasında başka bir şey vardı. Bunu tartışmaya başladık.Konuşma sırasında ortaya çıktı ki aslında unutulanlar öğretmenlerdi. Öğretmenler öğrencilerle birlikte okulda unutuldu.Her biri bayram tatili için ailesinin yanına gidecekti ve gidemediler.Çocuklarla birlikte okulda kalmak zorunda kaldılar ve kimse onların bu mutsuzluğuna çare aramaya çalışmadı.Onlar da aynı duyguyu bana yansıttılar.Unutulmak. Eğer bunu düşünmemiş olsaydık bu nazik özrü kabul eder ve eğitime devam ederdik. Fakat eğitimi derinleştiren ve anlamlı hale getiren öğretmenlerin söylemekte zorlandıkları iç dünyalarında oluşan meselelerdi. Bu meseleler de öğrencilerle aralarında olan ilişkiye doğrudan yansıyordu.

Finlandiya'da bir öğretmen grubuyla çalışırken de bir öğretmen "ben engelliler okulunda çalışıyorum. Benim okulumda inanılmaz derecede güzel bir kız var ama bu kızın belden aşağısı kısa ve bu çocuk okulda benim canıma okuyor. Lanetlik ediyor, problem çıkartıyor ve herkese kızıyor" dedi. "Nasıl bir okulsunuz" diye sordum. "Öyle iyi bir okuluz ki çocuklara her şeyi sağlıyoruz. 1950'lerde kurulduk" dedi. Başka birisi ise dedi ki "hayır sizing okulunuz 1900'lerin başında kuruldu ve çok dindar bir okul" Bazı kadınlar bu okulu kurmuşlar ve demişler ki "biz bu okula paramızı ve mallarımızı bırakıyoruz ama bir tel şartla bu okula gelen çocukların bütün ihtiyaçları en ince ayrıntısına kadar karşılanacak" peki böyle bir okulda bu kız neden problem yaratıyor? Hep beraber şöyle bir şey bulduk.Bu kız okul tarafından işlevsiz hissettiriliyor. Belinden aşağısı kısa fakat işlevsiz değil bu kız. Okula kızmasının nedeni ise okulun ona her şeyi sağlaması ve bu yüzden de hayatı anlamsız hale getirmesi. Sen o kadar gariban ve zavallısın ki sana her şeyi sağlamamız lâzım. Bu kimin için?Herhalde bu okulu kuran dindar hanımlar için. Çünkü böylece kendi vicdanlarını rahatlatıyorlardı ama çocukların hayatlarını kolaylaştırmıyorlardı.

Dolayısıyla bazen çocukların hayatlarını kolaylaştırdığımızı düşündüğümüz anda bile kendi isteklerimizi ve amaçlarımızı yerine getiriyoruz.

Sonuç Olarak

1. Öğrenme deneyimi beynin bütün alanlarının ortak olarak kullanılmasını gerektiren bir süreçtir.
2. Eğitim ve öğrenme ilişkisel deneyimlere ve bunlar üzerine düşünmeye dayanır.
3. Okullarda ilişki süreçlerini ve deneyimleri düşünme alanına taşımakla öğretmenler sorumludur.
4. Öğretmen kendi bilincinde olan ve bilinç dışından gelen duygu ve düşüncelere açık olabilmeli ve bunlarla çalışabilmelidir. Bu öğretmenin ve öğrencinin özgürlüğünü sağlar.
5. Saldırılara dayanabilmek yenilebilir olmak öğrenmeyi sağlar. Bunun için duygu, düşünce ve davranışları kapsayabilmek gerekir.

Teşekkür Ederim

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

IV. PANEL

KONUŞMACILAR

- **PSİKOLOJİK İYİ OLMA BAĞLAMINDA İNSAN VE EKOSİSTEM**

  Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI
  Karadeniz Teknik Üniversitesi

- **SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN EĞİTİM; ÖRNEK PROJELERİN İNCELENMESİ**

  Dr. Armağan ATEŞKAN
  Bilkent Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI
Karadeniz Teknik Üniversitesi

PSİKOLOJİK İYİ OLMA BAĞLAMINDA İNSAN VE EKOSİSTEM

Ekosistem ve Psikoloji

* İnsan insanın dermanıdır
* Psikolojik iyi olma
* Sübjektif referans
* Varoluş ve Ontolojisi
* Varlık-zaman-şimdilik ilişkisi
* Şimdilik ve normallik
* Kişilik elementleri!
* Kişilik çarkları!
* İdyografi
* İnsanın farklılığı
* İnsanın benzerliği
* Birey*Çevre+Etkileşim etkisi=Sosyoloji/İnsan+İnsan/Sosyoloji

Her zaman bu tür çalışmalara katılıyoruz ve dinliyoruz. Bir sürü şeyden bahsediliyor ama benim şöyle bir kaygım var açıkçası insanı parça parça dilimliyoruz. İletişim kurarken çocuk, ben dili oluşturulurken çocuk, kendi öznelliğini oluştururken çocuk… insanı bu kadar dilimliyoruz. Peki toplum denen bütünü nereden çıkartacağız? Her insan bu kadar değerliyse Alfred Adler 1902'de çok büyük bir ön görüyle demiştir ki "2000'li yıllarda sizi bekleyen felaketi söyleyeyim mi? Sosyal bilimlerde 100 yıl sonrasını görmek gerçekten çok zordur. Bugün elimizde geleceği yordamakla ilgili bir sürü araç-gereç var ve bir sürü parametrelerle bunu kestirebiliyoruz. 100 sene sonra dünya sosyal anlamda nasıl olacak? Bunu görmek çok zor. 1900'lerin dünyasından ise 2000'leri görmek çok daha güç olmalıydı bence. Alfred Adler diyor ki "İnsanı sosyal anlamda iki felaket bekliyor. Birincisi tek çocuk sendromu, ikincisi ise şımartılmış çocuklar. Şımartılmaktan kasıtsa sen her şeyimizsin, sen çok değerlisin, anne babanın tüm imkânları, yaşamı, parası pulu sana hediye olsun, sen yeter ki iste yavrum biz senin gözüne bakıyoruz, sen ne istersen yapacağız, sen bizim hayatımızın ortasındasın ve merkezindesin." Bütün bunlar kötü bir şey değil elbette ki. Böyle de olması gerekiyor. Çünkü demokrasi gelişirken insanlara bir şey daha öğretti, "senin, yaşamın, varlığın ve beklentilerin bizim için önemli."

Gerçekten insan için anlamlı olmayan şeyin bu dünyada ve bu günkü yüzyılda anlamı da yok. Ama bir taraftan da baktığımızda okulların yaygınlaşmasıyla birlikte 1900'lerden itibaren ruhsal hastalıklar da patlamaya başladı. Neden? Çünkü bir sistem oturtulamadı. İnsanın aklı bu kadar geliştirilirken, bu kadar bilgi yüklenirken şizofren yaygınlık göstermeye başladı. Neden? Bir yönüyle baktığınız zaman hayatın

merkezine oturuyorsunuz, varsınız, değerlisiniz ama sonuçta bu sizi bir bütünlük içerisinde nereye götürüyor? Topladığınız zaman insana kattığı anlam neyle ilgili? Dışardan baktığınız zaman bazı şeyleri görmek kolay olurken bazı şeyleri görmek de zor olabiliyor. Galatasaray'da çalışan yabancı bir futbolcu ülkemizden ayrılırken şöyle demişti "ülkenizde futbolla ilgili o kadar çok şey var ki çok şaşırdım. Ben Türkiye'ye gelirken bu kadar çok şey bulacağımı zannetmiyor, daha geri kalmış bir ülke sanıyordum. Oysa ki gördüm ki Türkiye'de futbolla ilgili var olan şeyler neredeyse Avrupa'nın tamamından fazla. Daha çok unsura sahipsiniz ama ne yazık ki bir tanesi bile tam değil."

Peki biz bir şeyi bu kadar çok parçalara ayırırsak bunu ne üzerinden entegre etmekle ilgili bir çaba göstermemiz gerekiyor? Buna gerçekten ev sahipliği yapmamız lazım. Elbette pozitif bakmak durumundayız. Peki okul insana enfeksiyon bulaştırır mı? Okul insanı hastalandırır mı? Okul insana yalan söyletir mi? Okul insana tembel olmayı öğretir mi? Okul insana rekabetten kaçmayı öğretir mi? Okul insana değersiz olmayı öğretir mi? Bunlar da mümkün. Evet okulu kutsuyoruz, önemsiyoruz, çok iyi bir yer olduğunu düşünüyoruz, bunlara itirazımız yok. Hatta yerine koyacak bir şey olmadığı için reddetmiyoruz. Ama nihayetinde okul bütün bunları sağlıyorken bunlarla ilgili olumsuzlukları neyle öngörüyor? Siz bireyi bir yere çekiyorken eğer karşı dengesine sosyalliği uygun bir şekilde yerleştiremezseniz Marmara Fayı gibi bir fay oluşturursunuz. Kırılgandır ve enerji toplar. Bir yönde baktığınız zaman sosyal anlamda içe dönük olmak neyle ilgilidir? Dünyayı kendinizden daha değerli görmenizle ilgilidir. Peki dünyaya saldırmanız ve zarar vermeniz neyle ilgilidir? Dünyayı kendinizden değersiz görmenizle ilgilidir. Peki bunun buluşmasını nasıl gerçekleştireceğiz? Yani biz bir insanı var ediyor ve açığa çıkartıyorken şımartmadan ve sen her şeyin öznesisin demeden ve onu direkt tüketilmiş bir nesneye de dönüştürmeden (kapitalizm bunu öneriyor, okullar bugün çocuklara daha fazla yüklenirken neyi elde etmek istiyorlar? Daha fazla üretim, bilgi ve çıktı) Peki biz de bir şekliyle bu senaryonun savunucuları olmaya başladık mı? Fazlasıyla evet. Çocukları düşündüğümüzü varsayarak çocuklara sunduğumuz her şey aslında onların birincil ihtiyaçlarını gidermekle ilgili değil.

Peki böyle baktığınızda ekosistem dediğimiz şey bireyden topluma gidiyorken ve toplumdan insana geliyorken çünkü topluma vereceklerimiz var ve toplumdan alacaklarımız var. Bireyi tüketmeden toplum onu geliştiriyorken ya da toplumun ihtiyaçları bireyi tehdit etmiyorken bu buluşmayı biz hangi parametreyle sağlamalıyız? Gerçekten ekosistem burada yaşayan bir model olarak insanı tanımlamaya aracılık edebiliyor. Şimdi bir yönüyle şöyle düşünelim ve bakalım. Diyelim ki sosyal sistemin bir unsuru olarak insan insanın dermanı olsun. Ne anlıyoruz bu unsurdan? Şimdi yaşamımızı bir gözden geçirelim. Sizlerin de benim de problemlerimiz var. Peki benim dertlerin kiminle ilgili? Bir bakıyorum ki başka insanlarla ilgili. Yani benim problemlerimin kaynağında tekrar başka insanlar var. O halde alıp başımı gitsem bir mezrada yaşasam. Neden herkes İstanbul'a geliyor, neden İstanbul bu kadar kalabalık? Daha çok insan daha çok problem demek olduğu halde neden daha

çok insanın olduğu yere doğru gidiyoruz? Mezralarda ya da küçük köylerde yaşasak bugün yaşadığımız problemlerin belki binde birine bile sahip olmayacağız. Ama bir de şöyle bir karşılığı var bunun. Bir insan başka bir insandan müzdaripken insanın iyileşmesi için başka bir insandan başka da kaynağı yoktur. Varlığımızı zeminleştirdiğimiz şey –zemin ekosistemde ne olarak arkanızda duruyorsa siz ona göre açığa çıkıyorsunuz- Siz kendinizi var ederken bir özgünlüğe sahipsiniz. Bunu kabul ediyoruz. Her insan kendi özellikleri, yeterlilikleri ve potansiyeli ile var olur. Ama var olma biçimi sadece kendi kaynaklarından talep ettiği bir enerjiyle açığa çıkıyorsa.

Kennedy seçim konuşmasını yapacağı zaman Küba krizi vardı. Ruslar bütün nükleer füzelerini dikmişler ve o bu şartlarda sahnede konuşacakken rakibi yakalıyorlar. Rakip biraz daha düşük tonda konuşan, daha sempatik ve ufak tefek bir adam ve beyaz giyiniyor. Bunu Kennedy'nin istihbaratı tespit ediyor ve TV firması ile anlaşıp sahneyi de beyaz yapıyorlar. Kennedy ise siyah giyiniyor. Beyaz giyinen rakibi, ufak tefek ve naif, ince sesli birisi. Sahnede sadece küçücük bir yüz görünüyor. Kennedy ise simsiyah giyinmiş ve uzun boylu. Kennedy rakibine "sen mi Amerika'yı koruyacaksın?" dediği an seçimde ibreler değişiyor. Çünkü nükleer kriz kapıdayken zeminde daha güçlü görünen insan toplumun zihninde kendine daha iyi bir zemin üretiyor.

Evet biz özgün bir varlığız ve değerliyiz. Bunu inkâr etmiyoruz ama hangi zemin sizin var olma biçiminize karşılık geliyor? Belki bununla ilgili soruyu da bireyi ortadan kaldırmayacak bir biçimde vermemiz gerekiyor. Buradaki sorumluluğun ortadan kalkmamış olması duygusu kişi için getirdiği duyguyu tekrar belli tutumlara, davranışlara ve iyi olma haline itiyor.

Peki biz bunu neyle sağlayacağız? Bir çocuk okula kendi potansiyeli ile gelmişken biz de ona bir sistem önerirken onun kendisi olmasını nasıl sağlayacağız? Bunu ona neyle vereceğiz? Bu kritik bir sorudur. Bunu temin etmenin araçları nereden geçiyor? Bunu tartışmak durumundayız.

Buradan baktığımız zaman kısaca özetlediğim şekliyle bunu varlık, zaman, sizin bireysel derinliğiniz, farklılıklarınız, şu an ve burası belirler. Bir yönüyle baktığımız zaman şu an ve burada siz hayatı doğru algılayamıyorsanız bu neye yarar? Bütün geçmişiniz, birikiminiz, enerjiniz ve öğretiminiz. Gördüğünüz gibi an dediğiniz şey çok zayıftır. Ben kırk iki yaşındayım. Bütün kırk iki yıllık yaşamımı, ilkokul öğretmenimi, bana attığı fırçaları, çalınan bisikletimi, kırılan bacağımı, üst üste ekleyip aldığım eğitimleri burada ve şu an elimden kayıp giden zamana doğru transfer edemiyorsam dışardan baktığınız zaman bana "psikolojik olarak iyi değil" diyorsunuz. "Siz sağlıklı değilsiniz ya da söylediklerniz normal değil" diyorsunuz.

Peki bu perspektiften baktığınız zaman beni, şu an ve burada normal kılacak temel şey ne? Psikolojik olarak benim normal olmama aracılık edecek olan şey ne? Bu

ancak sizin özgünlüğünüzü sağlayacak dünya olarak karşınıza çıkıyor. Peki okul denen sistem bunu nasıl dengeleyecek? Öğretmen çocuğa ilham veriyorken, onu geliştiriyorken, kişiliği için ipuçları sunuyorken nerde duracak? Peki bunu çocuğa bıraktığınız zaman çocuk bunu her zaman başarma ve öğrenme motivasyonuna sahip mi ya da istekli mi? Onu tüketmeyecek kadar motivasyonu ya da onu yok saymayacak kadar kendisi olmayı ortaya koyuyorken diğer taraftan da sosyal anlamda var olmasını neyle başaracağız?

O halde sizin varlığınızı açıklama biçiminiz, mizacınız, geçmişiniz ve farklılıklarınız bir etkileşimi açığa çıkartıyor. İnsan, sadece bu dünyaya getirdiği şeylerden ibaret değildir. İnsan sadece kendisinden ibaret değildir. İnsan sadece çevrenin ve dış dünyanın kurbanı da değildir. Ama siz, insanı geliştirmek adına bireye daha fazla yatırım yaparsanız patolojiyi, çevreyi daha fazla önemsemeyi önerirseniz kolektif kültürle birlikte bireyin dayanışmasını ama garip bir şekilde de sistemin kurbanı olması sonucunu getirirsiniz.

İnsan, kendi özgün dengesinde, getirdikleriyle toplum arasındaki etkileşimin ürünüdür. O yüzden bazen bir insan gelir, bütün topluma yön verir ya da yol verir ya da bütün insanlar gelir ve sizi etkiler. Varlığınız, yemek yeme biçiminiz, saçınızın rengi, ayakkabı seçiminiz vs. bütün toplumun etkisine açıktır ama yine de sizi mutsuz etmez. Bütün insanların varlığı üzerinizde bir baskı oluştururken sizi yok etmez. Bunu neyle başarabilirsiniz ya da çocuklara biz bunu neyle öğretiyoruz? Son yıllarda belki gittikçe biz psikoloji alanında çalışanların da katkısıyla kötü şeyler gelişmeye başladı. Tıpkı televizyona çıkıp sürekli bir şeylerin bir şeylere iyi geldiğinden bahseden bitkiciler gibi. Bunlar belki kötü değil ama insanlar bir şey yediklerinde sürekli bir suçluluk hissetmeye başladılar. “Bunu yedim, acaba kanser mi olacağım, acaba sağlığımı mı bozuyorum.”

William Glasser vardır bizim alan çalışanlarındandır, oldukça yaşlıdır ama hayattadır ve kuramcıdır. Kendisinin Türkçeye çevrilen birçok kitabı vardır. (Kaliteli Okul ve Öğretmen, Kişisel Özgürlüğün Psikolojisi) Yaklaşımları eğitimciler için gerçekten özgün fikirler içermektedir. Diyor ki “bütün psikologları ve psikiyatristleri toplayın ve bir uzay mekiğiyle dünyadan gönderin, insanlar onların bir ay dünyada olmadıklarını fark bile etmezler. İşte bu kadar işe yarıyorsunuz.” Ya da toplumsal hayatta tuttuğunuz yer ilk etapta bu kadar acil. Öğrettiğiniz bir yönüyle kötü dünya sendromunu teşvik ediyor. “Dünya kötü bir yer. Hayat çok zor. Ya da kaygıyla kendinizi koruma ve geliştirme duygusuyla hareket ederseniz pek çok olumsuzluktan kurtulma şansına sahip olursunuz.” Özellikle anneler için Adler’i referans alırsak nevrozla birlikte de bu yüzyılda arttığı görürüz. Ya da EricFrom’un Özgürlükten Kaçış’ında anlattığı gibi insanlar bu yüzyılda kendilerini geliştirmeyi belli temel ve kötü şeylerden korunmaya karşılık görüyorlar. “Ne kadar kaçarsam ya da olumsuzu ne kadar azaltırsam o kadar güçlü bir direnç geliştirme şansına sahip olabilirim” diye düşünüyorlar. Siz eğer bunlardan kaçarken kendi kaynaklarınıza güvenip bunları kullanabiliyorsanız ve bunları geliştirebiliyorsanız bu sizin sağlıklı olmanıza aracılık

edebiliyor. Ama buradaki kaygı, sizi kullanmak ya da sizin referanslarınıza dayanmak yerine başka şeylerden özellikle de dış dünyadan sağlıksız referanslar alıyorsa o zaman buradaki kullanımınız sağlıklı gelişiminizden çok sağlıksız gelişiminize aracılık ediyor demektir.

Somutlaştırmak gerekirse sosyal kaygılı olabiliyorsunuz. Niye sosyal kaygılı olur ki bir insan? Konuşamayacak, sokağa çıkamayacak, yürüyemeyecek kadar, minibüse bindiği zaman ödediği ücretin üstünü isteyemeyecek kadarçekingen olmak ya da dünyanın bütün reel gerçek somut beklentilerine rağmen boş vermiş bir şekilde yaşamış olmak ve dünyanın hiçbir talebini ciddiye almamak. Anne ve babasının, öğretmenlerinin ya da okul sisteminin zorlamasıyla davranıyor olmak buradan baktığımı zaman neyle tanımlanacak? Biz bunları çocuğun gelişimi içerisinde neyle açıklayabiliriz? Önemli olan kişinin kendi yeteneklerini, kendi sorunlarıyla başa çıkma gücünü ve potansiyelini neyle kullandığı ile ilgili ya da bunu neye dönüştürdüğü ile ilgilidir. Eğer siz kişisel kaynaklarınızdan aldığınız başa çıkma gücünü kendi gelişiminize aracı olarak kullanıyorsanız bu bir yöntem olarak sizi mutlu ettiği gibi başa çıkma kapasitenizi ya da dünyayla mücadele etme biçiminizi yıkıcı bir şekle dönüştürdüğünüzde ya da kendi özgünlüğünüzle buluşturamadığınızda patolojik anlamda kötü olma sonucunu elde ediyorsunuz ya da kendinizi kötü hissetme sonucuna ulaşıyorsunuz.

Aslında burada baktığımız zaman kaynağın yani insanın ihtiyaçlarının nereden başladığı önemlidir. Bunun için de tekrar Glasser'a başvurmak mümkündür. Çünkü hem bu yüzyılı yaşadı ve gördü hem de kuramını üretirken hâlâ okullarda ve aramızdaydı. Diyor ki "burada sizin inmeniz gereken yer aslında ne başa çıkmanın türü ve miktarı ne insanın motivasyonu ne de kaynağıdır. Önemli olan insanın kendisi ve toplumdur. Ekosistem dengesi içinde baktığınız zaman insanın kendi ihtiyaçlarını nasıl ve kim tarafından karşıladığı algısını neyle yönettiğidir. Beynin ihtiyaçları neler, nasıl ve kim tarafından karşılanıyor?"

Peki insanların temel ihtiyaçları nelerdir? İnsanı bu kolektif sistem içinde erimeden, patolojik bir kendilik üretmeden daha sağlıklı olmaya iten temel şey nedir? Bunlar pek çok metaanalist çalışmalarda farklı şekillerde özetlenmiştir. Özellikle 60'lı yıllardan itibaren baktığımız zaman psikoloji iyi olmayı farklı başlıklarda ele almıştır. Dünyada hali hazırda yaygın anlamda en çok kabul gören iki tanım biçiminin olduğunu görüyoruz.

- Diğerleriyle olumlu ilişkiler
-Özerlik
- Çevre hakimiyeti
- Kişisel gelişim
- Yaşam amacı
- Kendini kabul

Tüm bu unsurların gittikçe artan bir kabul görme durumu olduğunu görüyoruz. Daha psikolojik kavramlara uygun olarak şekilde

- Problemlerle başa çıkma yeteneği
- Bilişsel bir değerlendirmeyle erişilen ve anlık olmayan mutluluk süreci
- Motivasyon ve olumlu duygulanım ve bunların getirdiği sonuçlar

Burada sormamız gereken “mutlu musunuz” ya da “mutluluk nedir” sorularıdır. “Ben mutluyum” diyor musunuz? Bunu sık sık söylüyor musunuz? Diyor ki pek çok yaklaşımcı “eğer siz süreklilik içerecek şekilde mutlu olmayı beklerseniz çok beklersiniz.” Bir düşünür de diyor ki “mutluluk bir yoldur, ondan bazen geçersinizve geçerken sadece tadını çıkartın.” Hayat var olma kaygısıyla işler ya da hayat zeminine sizin varlık kaygınızı yerleştirmiştir. Var olmak için zemininize eklediğiniz şey kendiliğinizden aldığınız kaynakları dış dünyayla uyum ve eşleştirme getiriyorsa, ihtiyaçlarınızı algılama durumuyla dünya arasında uyum kurma biçiminiz bir şekle kavuşuyorsa mutluluğunuz ne zaman geçerseniz geçin doyum elde eder.

Aynı bugünün çocukları gibi. Hatırlıyorum da annem beni ayda bir sefer severdi:) Saçıma bir dokunur “güzel oğlum benim” derdi ve bu bana bir ay yeterdi. Şimdi ben oğlumu günde on sefer seviyorum ama yetmiyor. Ufacık bir problem çıktığı zaman “baba sen beni az seviyorsun” diyor. Gerçekten baktığımızda geçmişte çocuklara dönük dünyadan gelen talebin sınırlıama son derece yeterli olduğunu görüyoruz. Ama şimdiki çocuklar için “biz çocukken” denen şey pek de anlamlı değildir.

Peki hem onlar hem de bizim için ihtiyaçların değiştiği ya da değişmedi alanlar nelerdir? Mutluluğu eğer siz bir sonuç olarak beklerseniz çok beklersiniz ama geçiyorken elde ettiğiniz şey uyumunuza aracılık ediyorsa… Peki insanın uyumu nedir?

Uyum,

* İyi bir dünyada yaşadıklarını düşünenler bu dünyayı aynen korumak, hayal kırıklığına uğramış kişilerse bu dünyayı temelinden değiştirmek isterler.
* Topluma uymayanlar, eğer gelişim gücüne ve kişisel kaynakları kullanma potan siyeline sahipse bu girişkenlikle birleşen bir umut ve mutluluk getirebilir;
* Ancak bu güçleri yoksa ve/veya kendi yeteneklerini kullanarak yaşadıkları sorunlarla başa çıkma becerileri mevcut kişisel kaynaklarını zorluyorsa; kitle içinde kişiliklerini eriterek ‘yıkıcı bir özgürlük’ ya da ‘patolojik bir kendilik’ geliştirebilirler.

İnsanın uyumu, eksik, yetersiz kaygı doğuran zemini vardır. Bunu şöyle de tarif edebiliriz. Eğer dünyada tek başınıza yaşasaydınız kendinize ben deme şansınız var mıydı? Ya da sizden birkaç tane olsaydı ben diye bir şey olur muydu? Ama bir tane başka biri gelirse siz ben o da sen oluyor o zaman. Aslında benlik dediğimiz şey başka insanlardan artan yönümüz mü, onlarla kesişmeyen yönümüz mü ya da onlara kalmayan yönümüz müdür? Böyle söylediğiniz zaman da kendi potansiyelinize ve varlığınıza haksızlık etmiş olursunuz. Ama sonuçta bir şekilde kendimizi durmadan başkalarıyla karşılaştırıyoruz. Kaşımızı, gözümüzü, yürüyüşümüzü, saçımızı, annemizi, babamızı, çevremizi ve toplumumuzu birbiriyle karşılaştırıyoruz. Bu bireyden başlayıp bir millet ya da ulus olmaya kadar giden bütün aralıkları kuşatıyor. Çocukken

bunu bana kimse öğretmemişti ama bir gün Yunanlılarla savaşmamız gerektiğini ve onları yenmemiz gerektiğini biliyordum ya da Yunanlıların sözü geçtiği zaman ne yapmam gerektiği ile ilgili bir fikre sahiptim. Bununla ilgili direkt tutunmasanız da çocuklar bunu bir şekilde bilirler ya da buna ilişkin sorumluluklar üretirler.

Peki biz kendimizden yola çıktığımız zaman en üst sistemlere doğru gidiyorken insanın uyumunu sağlayacağımız şey kendimizi başkalarının karşılaştırmasındaki değer atfına aittir aslında. Mandela "Bir insan kendisini diğerinden daha değerli görmeye başladığı an bütün sorunlar başladı" diyor ya işte aslında bu çatışma sadece bizimle başkası arasında değildir. Çatışma aynı zamanda bizimle bizim içimizde de işlemektedir. Bizim içimizde de kişiliğimiz ve onun parçalarından oluşan büyük bir ekosistem vardır. Bazen kendimize dönüp baktığımız zaman "eksik, yetersiz, çaresiz, kaygı duyduğum, kimseye anlatamadığım, bazen çalışmayan yönlerim var" diyebiliyoruz. Diğer taraftan da "hayır benim güçlü, kendime özel taraflarım var" diyebiliyoruz. O halde insan kendi yetersizlik ya da çaresizlik gibi duygularını abartmadan nasıl içselleştiriyor? İnsan kendi üstünlük ve yeterliliklerini başka insanlara karşı abartmadan nasıl entegre ediyorsa normalde öyle bir çizgide yakalıyor. Fay orada dengede duruyor ve kırılmıyor. Bazen dünya size doğru geliyor, bazen de kızıp sinirlenip siz dünyaya doğru hamle yapıyorsunuz. Fay kırılmadığı müddetçe kimse sizi bize getirmiyor.

Ama bazen fay neden kırılıyor? Burada sosyal sistem açısından baktığınız zaman evet şehirleşmek insanlara bir sürü şey kazandırmıştır. Şehirleşmemiş olsaydık bugün bir sürü şey olmayabilirdi. Şehirler medeniyeti üretti ama diğer taraftan şehirler insanın tükenme duygusunu kendisiyle birlikte getirdi. Yabancılaşmayı ve yaşam amaçlarının başkalarıyla kolektif işleme zorunluluğunu getirdi. Üretim ve tüketim ilişkisi bozuldu. İnsanlar kendi ürettiklerini tüketmeden ya da ürettikleri şeylerin ne işe yaradığını görmeden yaşıyorlar. Klasik yabancılaşma dediğimiz şey şehirleşme ile birlikte insanın bu sistem içindeki uyumunu zorlayacak ünitelere taşıdı. İnsanlar için zorluklar gerçeklik olmaya başladı.

Peki bu durumlar uyumumuzu neyle sağlayacak? Eğer siz başarılı bir kimlik algısına sahipseniz hani eksik ve yetersiz yerlerimiz var dedik ya kendi zeminimizde ve bir şekil açığa çıkartıyoruz, dünyada bizi bir zeminde yaşatıyor, orada da biz bir şekle bürünüyoruz ve varlığımızı tayin ediyoruz. Burada başarıyı neyle açıklayabiliriz? İnsanı siz bu kadar değerli kılar ya da her şeyin merkezine oturtursanız ondan diğer insanlara gidecekleri sınırlamak gibi bir risk üretirsiniz.

Biz bireyden sosyolojik olarak yukarıdaki katmanlara doğru gidiyorken iki ana unsuru elde tutarsak ne yapabiliriz? Eğer bir çocuk sevgide, sevildiğinde ve varlığının kıymetinde, dünyaya doğru teşebbüs ederken öz güveninde büyük hayal kırıklıklarına uğramamışsa başarılı bir kimlik geliştirir. Başarı kimliği neyle ilişkilidir ve nasıl açıklanır? Sınavlardan 100 ya da 0 alarak kendinizi ve toplumu nereye oturtuyorsunuz? Başarılarınızı ve başarısızlıklarınızı neyle açıklıyorsunuz? Başarı ve başarısızlığınızın

sorumluluk ekseninde kimi görüyorsunuz ve biz bu atfı çocukları geliştiriyorken farklı seçeneklerle ve farklı kanallarla yerleştiriyoruz. Burada önemli olan çocukların temel ihtiyaçlarıdır. Bağlanmak, öz güven sergilemek, ait hissetmek, eğlenmek, mutlu olmak ve değer görmek ile ilgili ünitelerini nerden ve kimle karşıladıklarını bilmek önemlidir. Okul, çocukların bu saydığımız ihtiyaçlarının kaç tanesiyle gerçek anlamda ilgilidir? Bunları sağladığınız zaman iki farklı durum karşınıza çıkıyor mu?

Bunu meslek yaşamınızda da sıkça gözlemlemişsinizdir. Benim de bir öğrencim vardı ve not ortalaması çok yüksekti. Okuldan mezun olmadan bana dedi ki "hocam çok zor sorular soruyordunuz ve ben bütün rüyalarımda sizi ya boğuyor ya da öldürüyordum." Çok başarılı ve belki de biraz da gereğinden fazla mükemmeliyetçi bir öğrenciydi. Ama başka bir öğrencimiz vardı ve kesinlikle okulu bitirmeliydi ve okulu bitirmeden hayatını devam ettirmesi son derece zordu ve okul onun kâbusu olmuştu. Aynı zamanda benim dersimden de bütünlemeye kalmıştı. Beden Eğitimi bölümünde öğrenciydi ve bu bölüm öğretmenleri için atanmak gerçekten çok zordur. Gazi Emir Subay Okulu'nda da iş bulmuştu ve subay olarak işe başlayacaktı. Annesi her sabah arıyor ve "oğlum, ben bu çocuğu babasız büyüttüm, o benim tek çocuğum ve hiçbir şeyimiz yok, gel istersen yaşadığımız yeri gör" diyordu. Çocuk geldi, "kitabına bak, sana nasıl yardımcı olabilirim. Eksiltilmesini istediğin bölümleri göster, seçimi ve kararı sana bırakıyorum" dedim. Çocuk bana "hangi kitap hocam" dedi :) Ona bir kitap verdim ve bölümleri de eksilttim. "Kendine en çok önemsediğin 5 yerden 5 soru sor cevapla ve git" dedim. Çocuk maalesef cevaplayamadı ve gidemedi. Tabi ki ben de onu mezun edemedim. Annesi ise ondan sonraki bütün günlerde bana beddua telefonları açtı. Hiç üzerime alınmadım. "Oğlum ömrü boyunca işsiz gezecek bunu vicdanınız hazmedecek mi" diye de sordu. Hâlâ da işsiz olduğunu biliyorum ama bu beni mutsuz etmedi. Çünkü sonuçta oğlunuzun yerine orada çalışacak başka bir öğretmen var dedim. "Peki onun hak ettiğini nereden biliyorsunuz?" dedi. Ben de "ben en azından sorumluluk hissetmiyorum" dedim. "Ama oğlunuzu mezun etseydim bu sorumluluğu taşımak zorunda kalacaktım." Peki hayatı bu kadar kötü giden birisi neden kendini motive edemez? Çünkü dış dünyanın ona yükledikleri açısından baktığınız zaman tersinden düşünelim zemininde bir şekil üretecekken insan babasını kaybetmişken ve annesine bu kadar bağlıyken neden bunu enerjiye dönüştüremez? Çünkü kendi bireysel mikro sisteminde başarılı olmaya yönelik tutumları ne kendi ihtiyaçlarından ne kendi algısından ne de kendi öz güveninden üretememektedir. Üretebilmiş olsaydı bunu motivasyona çevirebilecek ve dönüştürebilecekti.

O halde insanların bir kısmının çok istekliyken diğerlerinin isteksiz olmasını, bireyden sisteme ve sistemden bireye aktarılan enerjinin dengesiyle de açıklamak mümkündür. Okulumuzdaki, isteksiz, mutlu, başarılı, başarısız, saldırgan, girişken, rekabetçi, yıkıcı, mükemmeliyetçi çocuklar enerjilerini hangi ihtiyaç kaynaklarından alıyorlar? Bunları analiz ettiğiniz zaman müdahale edeceğiniz yeri daha kolay bulursunuz. Bireyin kendisine sistemden hareketle yardım sunulması şansını yakalayabilirsiniz. Çünkü çoğu zaman nereye müdahale edeceğimizi bulmakta zorluk çekebiliyoruz.

Böyle bir sistemde eğer biz bütün ana yapıyı bireyi de gözetebilecek şekilde bir dengeye kavuşturabilirsek ne kazanırız? En önemli şeylerden bir tanesi sorumluluğu üretebilmektir. Çocuğun gerçeği algılamasını üretebilirsiniz. 3R denen modelde bu şöyle çalışır. Pek çok çocuk doğrunun ne olduğunu biliyor ama uygulayamıyor. Doğru ve yanlışın ne olduğunu biliyor ama uygulayamıyor. Sorumluluğun ne olduğunu biliyor ama uygulayamıyor. Siz eğer bu üç alanı ve çocuğun enerjisini dış dünyaya transfer edebilecek şekilde açabilecek kanalları bulacak mahir öğretmenler, yöneticiler ve okullarsanız ona kendi özgünlüğü içinde bir şey söylemenize gerek yoktur.

Bir insanı özgünleştirmeden özgürleştiremezsiniz. Biz hep özgürlükten başlıyoruz ama bu yanlıştır. İnsanın özgünlüğünün başladığı yer onu özgürleştiren sisteme dönük olacak şekilde dengesini üretir. Bu dengeyi kaybediyoruz. Şunu unutmamamız gerekiyor. Biz kolektif bir kültürde yaşıyoruz ama gözümüz batıda. Ama batı kolektif değildir. Yaşam tarzımız gittikçe batıya benziyor. Bu bir tercihtir. Yanlış ya da doğru olduğu ile ilgili bir fikrim yok. Ama Müslüman, demokratik, kolektif kültürden gelen ama bireyci toplumların sınırında yaşayan bir ülkeyiz. Bu anlamda sistem için bizim kırılganlıklarımızı başka şekillerde analiz edemediğimiz müddetçe daha çok yatırım yapar, eğitimle ilgili her şeyi bir arada tutar ama sonuç almak konusunda da dünyanın pek çok ortalamasının gerisinde kalabiliriz. Çünkü kendi özgün modelimizi, kendi zeminimiz ve kendi ekosistemimiz içinde bir özgürlüğe taşıyamıyoruz.

Özgün olursak özgürleştirebiliriz. Özgür insan seçer. Seçen insan sorumluluk sahibidir. EricFrom'un dediği gibi "insanlar aslında özgürlükten kaçarlar." Annenizden kaçıp elin kızına ya da oğluna gidersiniz. Başka birisi olmadan, birine ya da bir şeye bağlanmadan yaşayamazsınız. O yüzden biz birine veya bir şeye bağlanıyorken özgürlüğümüzü özgünlüğümüzden alarak nasıl sorumluluğa çevireceğimizin ipuçlarını ekosistemimiz içinde aramak zorundayız. İnsandan modele, modelden insana gidiyorken bütüncül düşünmenin faydalarını birlikte tekrar değerlendirmemiz gerekiyor.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Dr. Armağan ATEŞKAN
Bilkent Üniversitesi

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN EĞİTİM; ÖRNEK PROJELERİN İNCELENMESİ

Sizler için eğitimin ekosisteminin en önemli unsuru nedir? Çocuk mu, sosyal çevre mi, okul mu, aile mi, medya mı, yönetim sistemi mi, kültür mü, tarih mi, hukuk mu, sağlık mı, sosyal sınıf mı? Bu soruyu okullarda öğretmenlik öğrencilerimize soruyoruz ve onlarla tartışıyoruz. Öğretmenlik öğrencilerimiz okullarda stajlar yapıyorlar ve bizde onları gözlemliyoruz. Bir gün 5.sınıflarda bir Fen ve Teknoloji dersi gözlemliyordum. Öğretmenden dersin son 5 dakikasında öğrencilere bir şey sormak istediğimi belirtim zaman vermesini rica ettim. Bu soruyu sadece bir sınıfa sorarak tabi ki genelleme yapamayız ama ben sadece onların fikirlerini merak ettim. Çocuklara "sizce sizin eğitiminizi ne etkiliyor?" diye sordum. Sizler çocukları yakından tanıyan kişiler olarak onların ne cevaplar verdiğini düşünüyorsunuz? (Öğretmenler, aile, kaynaklar, sınavlar cevapları dinleyiciler tarafından veriliyor.) Öğrencilerin verdiği cevaplarda ise büyük bir çoğunluk öğretmenlerin etkili olduğunu söyledi. Çocuklar "öğretmenimi dinleyerek öğreniyorum." diyorlar. Bazı öğrenciler "dinlemenin yanında deneyerek, dokunarak öğreniyorum." dediler. Bir öğrenci ise "öğretmenler yazdırıyorlar ve ben bunu hiç sevmiyorum." dedi. Bir kaç öğrenci okulda bulunan laboratuvar, kütüphane gibi mekânların onları olumlu yönde etkilediğini söyledi. Bir kısmı ise arkadaşları sayesinde derslere daha iyi motive olduğunu belirtti. Bir tanesi ise "bazen arkadaşlarım konuşuyorlar ve o zaman öğretmenimiz bize kızıyor ve dersi anlatmıyor" dedi. Çocuklar fikirlerini bu şekilde ifade ettikten sonra ise ailelerin etkilerinden bahsettiler.. Bazıları ailelerinin okuldaki durumlarını merak edip onlara sorduğunu; bazıları ise ailelerin okul için onlara gerekenleri verdiğini söylediler. Çocuklardan bir tanesi çok heyecanlı ve istekli bir şekilde söz hakkı alarak "öğretmenim nefes almak çok önemlidir ve ben nefes almazsam hiçbir şey yapamam." dedi. Bu değişik farkındalık benim çok hoşuma gitti. Bir diğeri ise "evet nefes almak çok önemli ama etrafımızda çok fazla sigara içen kişi var ve biz bir takım sıkıntılar yaşıyoruz, kanser oluyoruz." dedi. Konu böyle ilerleyince "eskiden de böyle miydi?" sorusu gündeme geldi. Daha sonra bundan 20 yıl sonra acaba nasıl olacak diye konuşulurken bu yaşadığım tecrübenin hepsi beni SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK kavramını düşünmeye" getirdi.

Yani bu ekosistemin içinde bu kaynakların içinde sürdürülebilirlik kavramı aklıma geldi. Sizce sürdürülebilirlik ne demektir? Günümüzde sıkça kullanılan yeni bir terimdir. UNESCO bu sene "Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim" konusunu gündeme getirdi ve şu şekilde tanımlama yaptı.

"UNESCO'ya göre;

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim eyleminin temel amacı; eğitim ve öğrenme şansına sahip her bireyin doğal kaynaklardan yararlanma ve sürdürülebilir bir

yaşam biçiminin etkin kılınması konusunda bilgi sahibi olabilmesini sağlamaktır. Bu yolla uzun dönemde bir toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

- İlgililer arasında etkileşim, bilgi ve deneyim paylaşımı ile bağlantıları güçlendirmek,
- Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim konusunda eğitim ve öğretim kalitesini arttırmak,
- Ülkelerin Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri' ne ulaşmalarını sağlamak üzere yardımcı olmak,
- Ülkelere eğitim reformu çalışmalarında Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim konusunda politika oluşturmalarına yardımcı olmak.

Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim konusunda Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü ve Çevre ve Orman Bakanlığı çeşitli çalışmalar yapmaktadırlar. Ayrıca UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim konusunda bir komite oluşturmuş, konunun teknik ve politika boyutlarının incelenmesi yönünde faaliyet göstermektedir.

Yine TÜRÇEV tarafından uygulanan eko-okul projesi de bu yöndeki çalışmalara örnek olarak verilebilir."

Sürdürülebilirlik düşünüldüğünde ilk ele alınacak kavram TOPLUM kavramıdır. Toplum dediğimiz zaman tüm canlı ve cansız varlıkları ele almamız gerekiyor. Toplumla ilgili kafamızda şu tip sorular olabilir. Ben toplumun neresindeyim? Toplum ne demek? Toplum için ne yapmalıyım? Toplum benim için neler yapıyor?

Bir diğer kavramımız SİSTEMLER olacaktır. Sürekli sistemleri konuşuyoruz. İç içe geçmiş sistemler, birbirine paralel yürüyen sistemler var.

Diğer kavramımız ÇEŞİTLİLİK olarak önümüze geliyor. Çeşitlilik olmadan sürdürülebilirlik olmaz. Sınıflarımızda da çeşitliliğin öneminden bahsediyor ve asla bunun önemini göz ardı etmemeliyiz diyoruz.

Sonraki kavramımız BAĞLAR. Sistemler birbirine bağımlıdır ve kendi aralarında belli bağlar vardır. Bizler kendimizi ya da çocuklarımızı düşündüğümüzde ne kadar ve kimlere bağımlıyız? Birbirimizle ne gibi ilişkilerimiz var? Size kimler bağımlı? Doğal sistemlere ne kadar bağımlıyız?

Bir sonraki kavramımız DENGE olacaktır. Kişisel denge, çevrenin dengesi, sistemin dengesi ve bunları nelerin bozduğu gibi sorulara cevap verdiğiniz zaman bunlar sizi sürdürülebilirlik kavramı ile yakınlaştırır.

Ayrıca bir sürü ÇEVRİMLER vardır. Çevrimler sistemlerin birer parçasıdır. Zaman içinde DEĞİŞİM önemlidir. Çocuklar da zaman içinde değişiyorlar. Onların sürdürülebilirlikleri için zaman içindeki değişimlerini gözlemlememiz önemlidir. İnsanların

LİMİTLERİ, EŞİTLİK ve ADALET de önemlidir. Eşitlik ve adaleti kimler sağlıyor? Bunu bütün bir sistem olarak düşünebilirsiniz. Bu soruları sınıfınız için de düşünebilirsiniz. Eşitlik ve adaleti sınıfta nasıl sağlıyorsunuz? Kuralları siz mi koyuyorsunuz yoksa öğrencilerle birlikte mi koyuyorsunuz ya da okul mu koyuyor? Bunların hepsi düşünülmelidir. Tabi önemli olan fark yaratabilmektir.

Tüm bunların olabilmesi için yeterli zamana ihtiyaç vardır. Kısa sürede bir şeylerin olmasını beklemek doğru değildir.

Sürdürülebilirlik için eğitimle ilgili birkaç örnek vermek istiyorum. Bunları belki sizler de sınıflarınızda yapıyor olabilirsiniz. Okullarda yürüyen belli sorumluluk projeleri olduğunu biliyorum. Diyelim ki "Toprak ve Toplum" ile ilgili bir proje yapıyorsunuz. Bu projede değişik derslerden öğretmenler bir araya geliyorlar ve bölgelerdeki toprak ve jeoloji hakkında bir kit oluşturuyorlar. Daha sonra geziler de düzenleniyor. Fakat kendi halkımızdaki insanların sorunlarıyla çok fazla ilgilenmiyoruz. Yakınımızdaki mahalli toplumla çok fazla ilgilenmiyoruz. Oysaki sürdürülebilirlik için yakınımızdaki mahalli toplumumuzla ilgilenmemiz gerekiyor. Örneğin yerel gazetelerin okunması, bir takım yiyeceklerde sahtecilik yapılıyorsa bunlarla ilgili hizmet projeleri yapılması gibi. O fabrikalara öğrencilerle gidilip numuneler alınıp gerçekten sahtecilik var mı yok mu diye araştırma yapılabilir. Bunlar toplum adına yapılması gereken ve çocuklarda uyandırılması gereken farkındalıklardır.

Çocuklar sürdürülebilir bir gelecek yaratmak için aktif görev alıyorlar. Öğrenciler yaşadıkları çevrede şu anki duruma ve geleceğe bakarak ideal bir çevre nasıl olmalıdır tespit etmeye çalışıyorlar. Bununla ilgili çizimler ve modellemeler yapıyorlar. Çizim ve modelleme konusuna geldiğimizde yine günümüzde biraz sıklıkla duyduğumuz Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik (FeTeMM) eğitimi de bunların içine giriyor.

Öğrenciler uygulamalara ve problem çözmeye ve toplum için hizmet çalışmalarına katılıyorlar. Mesela çevrelerindeki binaları gezip bu binaların bazılarının engellilere uygun olmadığını tespit ediyorlar. Bir çalışma yaparak bunu yetkili mercilere bildiriyorlar. Ve çözümler üretiyorlar. Maddiyat kısmı gündeme geldiğinde bir takım yardım çalışmaları yaparak bunu bulmaya çalışıyorlar.

Öğrenciler, kişisel ve toplumsal kararların etkilerini dikkate almak için çevredeki atıkları denetliyorlar. Bireysel ve toplu eylemlerin yerel ekosistemi nasıl etkilediğini araştırıyorlar.

Teknolojinin de faydaları ile öğrenciler ne yapabilirler diye baktığımızda kendilerine kardeş okullar belirliyorlar. Bu kardeş okullarla değişik çalışmalar yapıyorlar. Mesela şu anda bizim çalışmamızda değişik ülkelerden çocuklar doğayla ilgili yaşadıkları sıkıntıları sürdürülebilirlikle ilgili resim çalışmaları yapıyorlar. Daha sonra bu çalışmaları birbirlerine gönderiyorlar ve okul duvarlarına asıyorlar. Bunlar hakkında tartışıyorlar ve konuşuyorlar. Aynı zamanda da teknolojiden faydalanarak Skype aracılığıyla birbirleriyle konuşuyorlar.

Başka bir örnekte de ormanlık alanın içinde, kömür madenlerine de yakın bulunan bir okulda şöyle bir çalışma yapıyorlar. Öğrenciler bu alanları ziyaret ederek oradaki insanlarla konuşuyorlar "Madenciliğin Tarihini ve Alana Etkilerini" araştırıyorlar. Bunun devamında da bulgularını belgeliyorlar ve okul ile topluma sunuyorlar. Çocuklar belli yerlere giderek sunumlar yapıyorlar.

Herhangi bir okulda mirasla ilgili bir proje yapıyorlar. Okulun toplum ilişkilerini iyileştirmek için öğrenciler sürdürülebilir eğitim için en önemli şeylerden bir tanesi olan yer temelli eğitim yani öncelikle kendi çevrelerinde çok fazla uzaklara gitmeden 20 km uzaktaki bir yere gitmektense önce okulun bahçesine bakıyorlar.

Solucanlarla kompost çalışmaları yapılıyor. Çeşitli organik atıklardan gübre elde ediyorsunuz. Solucanlar bu işlemi hızlandırdıkları için biraz daha çabuk oluyor. Çocuklar bu durumda hem bir çevrim görüyorlar hem de farkındalıkları gelişiyor. Biyoloji ile ilgilenmiş oluyorlar. Daha sonra çocuklar solucanların üreme hızlarını hesaplıyorlar. Böylece matematik işin içine giriyor. Arkasından da ayrışma ile ilgili oyunlar yaratıyorlar ve komşu okulları ziyarete gidiyorlar. Diğer okullardaki çocuklara neler yaptıklarını anlatıyorlar. Böylece başkalarına da faydalı olarak toplum için bir şey yapmış oluyorlar. Elde edilen gübreyi de kendi bahçelerinde ya da parklardaki bahçelerde kullanıyorlar.

Biz de eko-okullarda bir takım çalışmalar yapıyoruz. Çevremizden ne kadar haberdar olduğumuzla ilgili 10 soru;

- Bulunduğunuz ortamda kuzeyin ne tarafta olduğunu biliyor musunuz?
- İçtiğimiz suyun musluğa nasıl geldiğini biliyor musunuz?
- Sifona bastığımızda katı atıklar nereye ve hangi yollarla gidiyor?
- İlk açan bahar çiçeğinin adı nedir?
- Bastığınız toprağın yapısı nedir?
- Yaşadığınız yere en yakın fay hattı nerededir? En son ne zaman harekete geçti?
- Geçen yıl Türkiye'de toplam yağış miktarı ne kadardı?
- 500 yıl önce şu an bulunmayan 3 tane yaban hayvanının adını söyleyebilir misiniz?
- Elektrik nereden geliyor ve nasıl üretiliyor?
- En son dolunay ne zamandı?

Bu sorulardan kaçının cevabını biliyorsunuz? Bu tip soruları öğrencilere de sorarak yerel çevreleri ile ilgili farkındalık yaratmalıyız.

Gelecekte sürdürülebilir bir öğrenci istiyoruz. Sürdürülebilir bir öğrenci nasıl olmalıdır? Çocuğun neyi bilmesini ve neyi anlamasını istiyorsunuz? Ne gibi becerilere sahip olmasını istiyoruz? Neleri hissetmesini ve neleri duygu olarak taşımasını istiyoruz?

Sunumumu çok sevdiğim bir hocamın bir sözüyle bitirmek istiyorum. Sayın Prof. Dr. Talat Halman Hocam geçtiğimiz gün bedenen aramızdan ayrıldı. Kendisi 2001 yılında öğretmenlik eğitimimi alırken açılış konuşmamızı yapmıştı ve hep şu sözün altını çiziyordu "Aklın yolu birdir sözünü kullanmayın çünkü aklın yolu bindir. Çünkü aklın yolu bir olursa yol çıkmaz yol olur." Aklın yolu binlerce ve hatta sonsuzdur. Lütfen bizler geleceğin çocuklarını yetiştirenler olarak bunu aklımızda tutalım. Bu nezih ortamda da hocamı anmak istedim.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

▸ KAPANIŞ KONUŞMASI

Dr. Muammer YILDIZ
İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü

Dr. Muammer YILDIZ
İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü

Böyle bir programın hazırlanmasında emeği geçen herkese ve Türkiye Özel Okullar Derneği'ne özellikle teşekkür etmek istiyorum. Derneğimiz kendi üye okullarının öğretmenlerine yaptığı çalışmalara, muhakkak resmi okul öğretmenlerimizi de dahil ediyorlar.

Prof. Dr. Ziya Selçuk'un konuşmasından sonra çok fazla söze gerek yok diye düşünüyorum, hocam her zaman ilham verici konuşuyor. İstanbul'la ilgili bir esprisi oldu hocamın, İstanbul'a bir vali atanmış, İstanbul'a geldikten sonra demiş ki "İstanbul'u ben yönetemem, ben kendimi kendisine teslim edeceğim o bizi yönetir". Küçük bir düzeltme yapalım isterseniz. Vali gelmiş ve her zaman olduğu gibi kolları sıvamış "Ben sizi adam edeceğim, benden önce hiç kimsenin yapamayacağı işler yapacağım" demiş ve işe girişmiş. Tabi uzun bir müddette kalmış, ayrılmak üzereyken bir başka valiye devir-teslim töreni yapılırken demiş ki "İlk tecrübe sabittir gafil olunmaya, İstanbul'u yönetmeye kalkma o seni yönetir". İstanbul'un bir sihri var ve hakikaten biz birşey yapmıyoruz, ne yapıyorsak kendisi yapıyor. İstanbul sinerjisi olan bir şehirdir, insan kaynaklarıyla, üniversitesiyle.

Ben kendi adıma, çalışma ekibimizdeki arkadaşlarımızla, yönetici arkadaşlarımızla güzel işler yapıyoruz. Bu güzel işleri yapan öğretmenlerimize ve arkadaşlarımıza teşekkür ediyor hepinize saygılar sunuyorum.

EĞİTİM EKOSİSTEMİ

- **SONUÇ BİLDİRGESİ**

Türkiye Özel Okullar Derneği
Eğitim Ekosistemi Sempozyumu Sonuç Bildirgesi
6-7 Aralık 2014, İstanbul

Türkiye Özel Okullar Derneği Okul Öncesi Eğitimi ve İlkokul Komisyonu işbirliği ile 6-7 Aralık 2014 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen **"Eğitim Ekosistemi"** başlıklı Sempozyumda Türk ve yabancı akademisyenler üyemiz Özel Florya Koleji'nde bir araya gelmiştir.

Yaklaşık 520 özel okul öncesi eğitimi ve ilkokul kurucu, yönetici ve öğretmeninin katıldığı Sempozyumda yer alan 4 panel ve 7 konferansta "Eğitim Ekosistemi" genel teması çerçevesinde bireyin etkileşim içinde olduğu ve gelişimine etki eden yakın çevresiyle ilişkiler mikro, mezo, ekzo, makro düzeyde incelenmiştir.

- Mikrosistem'de bireyin en yakınındakilerle, aile, okul ve arkadaşlarından oluşan sosyal çevresiyle doğrudan ilişkileri,
- Mezosistem'de çevresindekilerin birbiriyle etkileşiminin bireye etkisi,
- Ekzosistem'de daha geniş ailenin ve sosyal çevrenin, medya, teknoloji, okul yönetimi, ebeveylerin iş koşullarının çocuğa etkisi,
- Makrosistem'de ise içinde yaşadığımız sosyal sınıf ve şartlar, yönetim ve hukuk sistemi, kültürün bireyin gelişmesine etkileri,

ve bunların Kronosistem içindeki zamana, sürece bağlı etkileri gibi konular ele alınmıştır.

Sempozyumdan çıkan sonuçlar aşağıda özetlenmektedir;

- Eğitim sistemi ile ilgili alınan her karar, toplumun yaşantısını da etkilemektedir. Örneğin, sınav sisteminin değişmesiyle çocuk, okul, aile ve tüm çevre etkilenmektedir. Kısacası Mikrosistemde yapılan değişiklik, sonraki tüm sistemleri, dolayısıyla tüm ekosistemi etkiler. Bu nedenle Eğitim sisteminin değişimi ile ilgili kararlar alınmadan önce pilot uygulamaları yapılmalıdır.

- Öte yandan makrosistemden baktığımızda da sanal ortamdaki baş döndürücü hızlı gelişim sürecinde öğrencilerimizi henüz var olmayan meslekler için hazırlamak durumundayız. Çocuklar, henüz varlığı bilinmeyen problemleri, hiç bilinmeyen teknolojileri kullanarak çözecekler, bu nedenle onları beynin bütün alanlarını kullanmaya ve ilişkisel deneyimler üzerinde düşünmeye yönlendirmeliyiz.

- Yapı ve sürecin amaca uygun olması için öncelikle olumlu bir atmosfer gerekir. Sağlıklı bir ortam için meslektaşlar arasında ortak bir amaç ve ahenk yaratılmalıdır. Öğretmenler, açık olabilme, ruhsal-duygusal gelişimi destekleme, her çocuğu kabul etme ve eğitime dahil etme konularında desteklenmelidir.

- Öğrencilerin okula getirdikleri ile okul kültürü karşılıklı olarak birbirini besler ve yeniden üretir. Bu nedenle motivasyon, başarı ve başarısızlık gibi pek çok konu eğitim ekosistemindeki kültürel temellerle birlikte tartışılmalıdır.

- Beynimiz, duygusal bağ kuramadığı zaman öğrenemez. İnsanlarda kendi varlığını şekillendiren güçleri genellikle dışarıdan arama eğilimi vardır. Çocuğun özerk ve sağlıklı kişilik gelişimi için bağımlılık yerine özerklik, dış odaklılık yerine iç odaklılık, "sen odaklı ben dili" yerine "ben odaklı ben dili", "değistirilemez benlik" yerine "değiştirilebilir benlik", "övgü" yerine "geri Bildirim" kullanılmalıdır.

- Çocuklardan; ailenin, okulun, öğretmenin, toplumun beklentisi devamlı başarıdır. Aile-Okul ve toplumun kültürü örtüşürse sonuç başarı olur. Bu nedenle, aile-okul iletişimine önem verilmelidir.

- Sürdürülebilirlik için eğitim; öğretmenlere, eğitimin ekosisteminde yer alan, değişik düzeyler, konu alanları, müfredat ve okulun işleyişi, veliler ve toplum arasında köprüler kurmalarına yardımcı olacaktır. Bunun için mevcut düşünme şekillerini incelemeli, bağlantıları ve sistemleri ve çevremizin işleyişini anlamalı, alışkanlıklarımızı, istek ve ihtiyaçlarımızı gözden geçirmeliyiz.

- Gelişmek ve sorunlarla başa çıkabilmek için içsel kaynaklarını kullanabilmesi ve çocuğun duyusal işlemleme becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olmak açısından fiziksel çevrenin duyusal açıdan zengin olarak yapılandırılması, duyusal modülasyona yardımcı olur. Ergoterapist-öğretmen ortak çalışmaları da duyu modülasyonuna ihtiyacı olan çocuklara hizmet için yararlı olacaktır.

TÜRKİYE
ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

İstiklal Cad. Odakule İş Mrk. 5. Kat No: 142
Beyoğlu - İstanbul / TÜRKİYE
Tel: +90 212 249 00 00 Fax: +90 212 249 00 10
info@tozok.org.tr / www.tozok.org.tr